Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Brock, P.
Titel | Title:	Rosenborg Slot : Illustreret Vejledning i de danske Kongers kronologiske Samling.
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : Forlagsbureauet, 1884
Fysiske størrelse | Physical extent:	221 s., [2] bl. :

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

32 T 149 - 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130021585931

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

ROSENBORG SLOT.

ILLUSTRERET VEJLEDNING

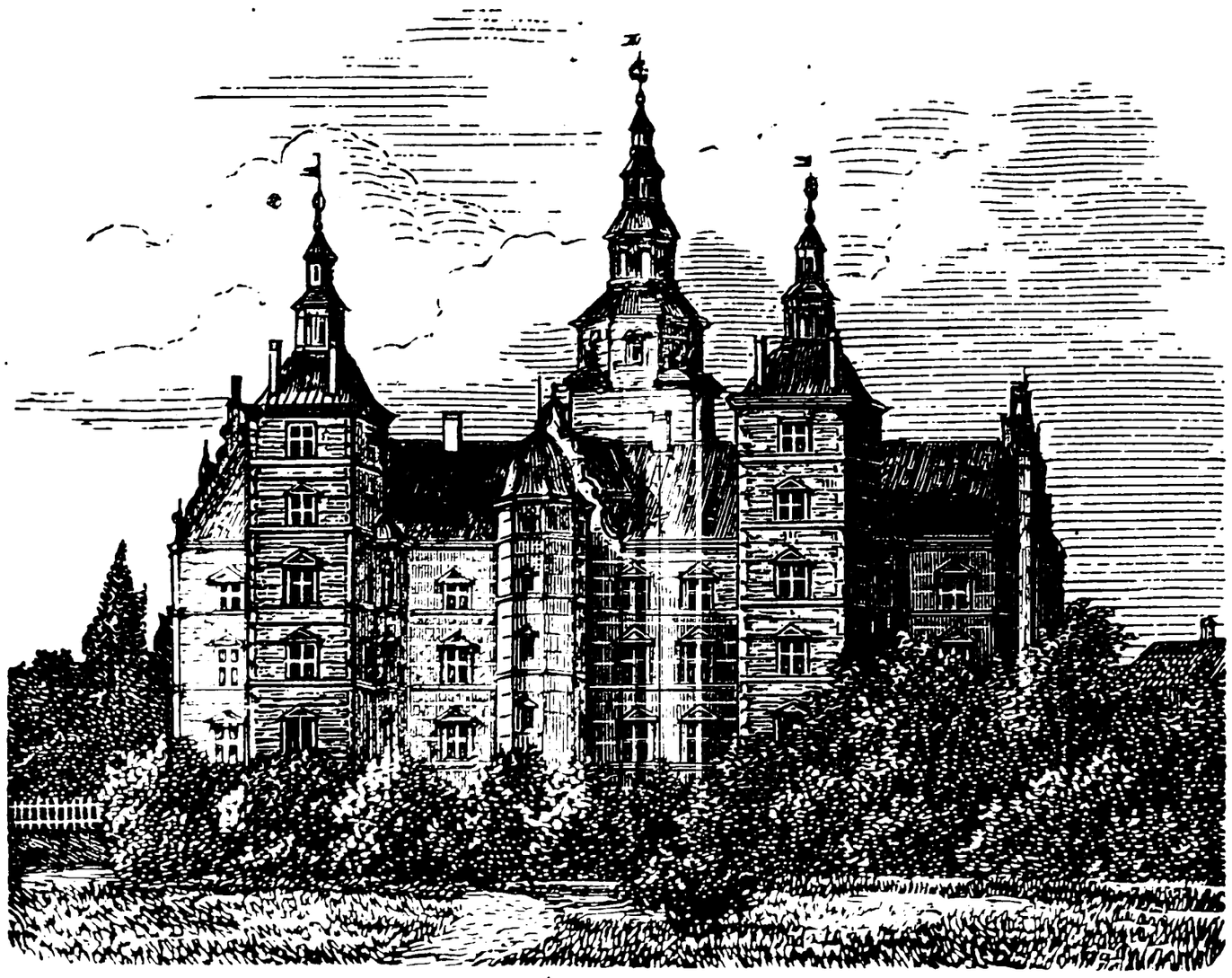
I

DE DANSKE KONGERS KRONOLOGISKE SAMLING.

AF

DR. **P. BROCK,**

INSPEKTOR VED BEMELDTE SAMLING OG SLOTSFORVALTER PAA ROSENBORG.

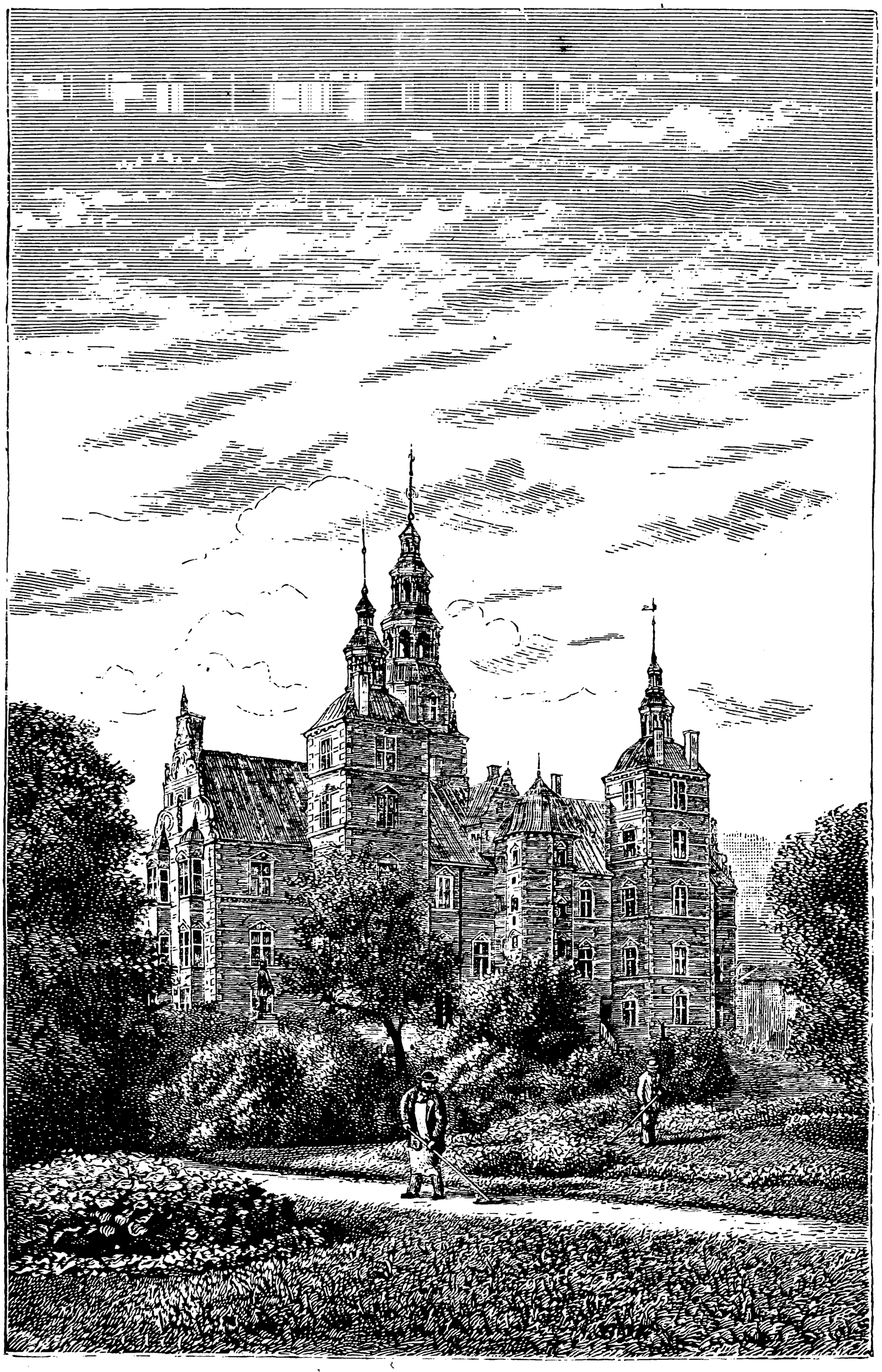
FORLAGSBUREAUET I KJØBENHAVN.

(O. H. DELBANCO. G. E. C. GAD. F. HEGEL. C. C. LOSE.)

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1884.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Rosenborg Slot.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Til Kjøbenhavns Slot hørte der fra ældre Tid af en kongelig Lyst- og Frugthave, som laa i Nærheden af Nikolajkirke paa det Terræn, der nu indtages af Dybensgade (tidligere kaldet Delfinstræde), Laxe- og Hummergade samt Holmens Kanal (oprindelig Størrestræde); denne Have, i hvilken der var en Ringrendebane, blev imidlertid i Christian den Fjerdes Tid udlagt til Byggegrunde, og paa dens Plads blev der opført Boliger for Kongens Skibsfolk. Christian den Fjerde besluttede derfor at anlægge en ny Have, som kunde træde i Stedet for den ældre, og kjøbte i dette Øjemed i Aaret 1606 endel udenfor Kjøbenhavn mellem den daværende Nørre- og Østerport liggende Smaahaver og Grunde, 41 i Tallet; Udgiften ved Kjøbet af disse Jordstykker og de paa dem staaende Bygninger udgjorde 14,209 Daler. Der begyndtes strax paa forskjellige Arbejder i den nye kongelige Have, blandt Andet paa Opførelsen af et større Lysthus, der antages at have ligget omtrent der, hvor nu den saakaldte Herkulespavillon ligger; men Opførelsen af selve Hovedbygningen blev dog først paabegyndt i Aaret 1610. Arbejdet gik imidlertid kun langsomt og synes ikke at være blevet fuldstændig tilendebragt før omtrent 1625. I Aaret 1624 træffe vi første Gang Lystslottet benævnt Rosenborg.

Slottet, der er opført i Renæssancestil af røde Mursten og med Ornamenter af gullandsk Sandsten, er 75 Alen langt og 15 Alen bredt; det bestaaer af tre Etager foruden Kjælderen; midt paa den vestlige Hovedfaçade er et 80 Alen højt Taarn og paa den østlige Façade tre mindre Taarne, af hvilke det nordlige og det sydlige hvert have en Højde af omtrent 58 Alen, medens det mellem disse liggende ottekantede Trappetaarn kun er $32^1/_2$ Alen højt. I dette vare oprindelig Hovedindgangene til Slottet ad to store Stentrapper, som imidlertid bleve borttagne i Frederik den Femtes Tid; nu ere Indgangene ved det nordre og det

søndre Taarn. De nuværende gjennemgaaende Karnapper paa Slottets nordre og søndre Gavl vare oprindelig kun Udbygninger til de to øverste Etager og ere først i Frederik den Femtes Tid blevne forlængede til Stueetagen. Af andre Forandringer, der efterhaanden ere foregaaede med Slottets Ydre, skulle vi her nævne, at det oprindelige Skifertag senere, i Frederik den Fjerdes Tid, er borttaget og i Henhold til Resolution af 1. September 1710 erstattet af et Kobbertag, og at den vestlige Hovedfaçade er bleven smykket med Christian den Fjerdes Buste og med endel Brystbilleder af romerske Kejsere; disse sidstnævnte Buster bleve kjøbte i Livorno af Kong Frederik den Fjerde paa hans Udenlandsrejse i Aaret 1709. Den gjennemgribende Istandsættelse, som i Aarene 1866 til 1869 er foretagen med Hensyn til Slottets Ydre, har atter bragt dette tilbage til dets oprindelige Skjønhed; saaledes er Murstenenes naturlige, røde Farve, der i Tidernes Løb gjentagne Gange var bleven overmalet, paany bragt frem, og i Stedet for de moderniserede Vinduer, som vare blevne anbragte i Slottet, ere andre af den oprindelige Form med blyindfattede Ruder blevne indsatte i deres oprindelige Leje indenfor Sandstenskarmene. Rosenborg var oprindelig en Fæstning, forsynet med Grave, Volde og Mure, hvoraf der endnu forefindes flere Levninger. I Nærheden af den nordre Gavl staaer Vagtbygningen, der senere har faaet Tilbygninger til begge Sider; derimod ere forskjellige andre Bygninger, som i Tidens Løb vare blevne opførte ved Slottet til den kongelige Hofholdnings Brug, efterhaanden blevne nedbrudte. Slottet var, som foran bemærket, oprindelig bygget udenfor Voldene, men senere bleve Kjøbenhavns Fæstningsværker lagte i længere Afstand fra Staden, og fra Begyndelsen af Frederik den Tredies Regering af kom det til at ligge indenfor Voldene.

Allerede i Kong Frederik den Tredies Tid opbevaredes der paa Rosenborg endel kostbare og sjældne Sager, og der var endog i hans Tid ansat en særlig Embedsmand til at føre Tilsyn med disse; Kongen, der var en stor Ynder af slige Kunstskatte, viste endog i egen Person fremmede Gesandter om paa Slottet og lod dem se de »Rariteter«, som han havde samlet der. Endvidere opbevaredes Regalierne her, idetmindste fra Christian den Femtes Tid af, og i tre Taarnværelser fandtes en kostbar Vaabensamling, som stod under Tilsyn af en særlig Rustmester; endel af Vaabnene vare tilfaldne det danske Kongehus som Arv efter den sidste Greve af Oldenborg, Anton Günther. Denne Stamme af kostbare og interessante Sager, over hvilken man har en Fortegnelse fra Slutningen af det syttende Aarhundrede, blev efterhaanden i Tidens Løb betydelig forøget, navnlig ved at der i den optoges Gjenstande, som havde tilhørt senere afdøde kongelige Personer; det skal særlig

fremhæves, at den rige Samling af Dragter fra den ældre Tid ses at have været opbevaret her allerede i Frederik den Fjerdes Tid. Ved Slottene Amalienborgs og Christiansborgs Brand i Aarene 1689 og 1794 vare endvidere endel frelste Sager blevne henflyttede til Rosenborg Samlingen havde imidlertid herved i Tidens Løb faaet et temmelig broget Udseende, og dens Ordning og Opstilling lod meget tilbage at ønske, idet endel af Slottets Værelser fra Slutningen af forrige til langt ind i dette Aarhundrede vare blevne tagne i Brug til forskjellige Øjemed (til Mineraliesamling, til Mønt- og Medaillekabinettet, til Klasselotteriets Trækning, til Højesteret osv.). En principrigtig Ordning og Opstilling kom først istand, efter at der i Aaret 1833 var blevet nedsat en Kommission hertil, bestaaende af Inspektørerne Spengler og Thomsen samt Oberstlieutenant Sommer under Overhofmarskal Hauchs Forsæde. Det skulde imidlertid være forbeholdt Samlingens nuværende Direktør, Kammerherre Worsaae, af Samlingen paa Rosenborg at skabe et egentligt national- og kulturhistorisk Museum, en Fortsættelse af Museet for de nordiske Oldsager, idet Slottet som Helhed betragtet og endel af dets til forskjellige Tider udsmykkede Værelser ligesaavel maa betragtes som integrerende Dele af Samlingen som de Gjenstande, der opbevares her, og vi skulle i det Følgende se, hvorledes de rige Minder fra Christian den Fjerdes Tid indtil vore Dage anskueliggjøre denne Ide og paa alle Punkter fremtræde som Illustrationer til Danmarks Historie i den omtalte Periode. Fra de ældre Konger af det oldenborgske Hus opbevares dog ogsaa endel interessante og værdifulde Gjenstande, der imidlertid ere for faa i Antal til at kunne give et Billede af den paagjældende Tid i dens Helhed, men som dog danne en passende Indledning til den egentlige Samling.

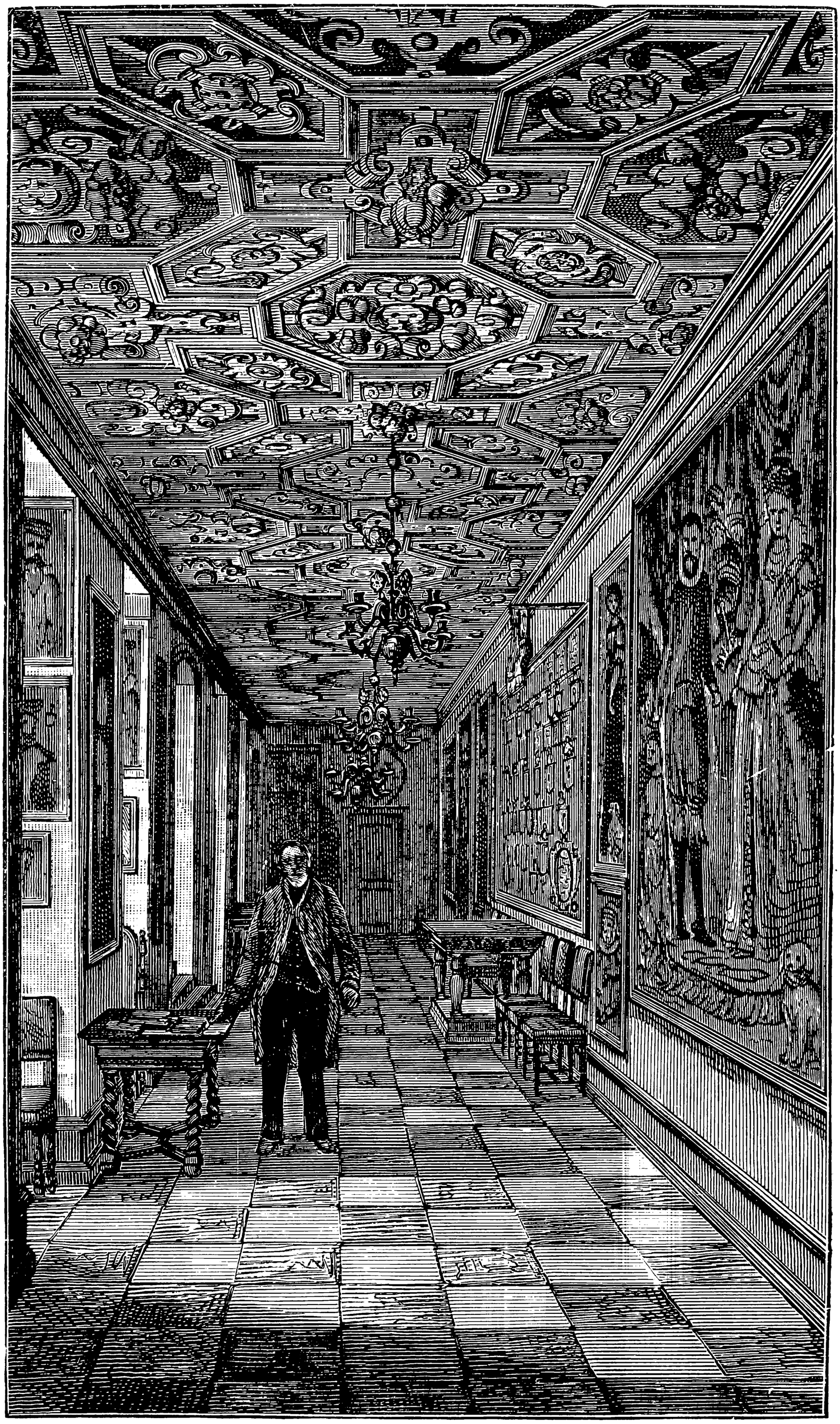
Forinden vi imidlertid gaa over til at omtale Sagerne, skulle vi gjøre nogle faa vejledende Bemærkninger med Hensyn til de Værelser, hvori de opbevares, og se, hvorledes disse tidligere, medens Kongefamilien endnu benyttede Rosenborg som Residentsslot, vare møblerede og udstyrede, samt i Korthed nævne de Begivenheder, som vides at være foregaaede her.

Den nederste Etage.

Som foran bemærket vare Indgangene til Slottet tidligere, indtil Frederik den Femtes Tid, ad Trapper, der førte op til det mellemste Taarn paa den østlige mod Blomsterhaven vendende Façade, medens de nu ere ad tvende mindre Trapper ved det nordre og søndre Taarn; dog benyttes i Reglen kun den førstnævnte af disse. Man kommer først ind i en lang Korridor:

Stengangen,

som forbinder de tvende store Sale, der ligge ved Slottets nordre og søndre Gavl. Loftet her er af smukt Stukkaturarbejde, der tildels er bevaret fra ældre Tid af; under dette hænger der nu tre gamle Messing-Lysekroner, der ere erhvervede i den nyere Tid; i forrige Aarhundrede blev Gangen, naar Hoffet benyttede Rosenborg, oplyst ved Hjælp af to Lygter, hver med tre Lysepiber i og sex Glas omkring. Gulvet er belagt med gullandske Fliser. Paa Væggene, i hvilke der er nogle Skabe, som i forrige Aarhundrede bleve afbenyttede til Opbevaring af en Mængde Porcelæn, Tapeter osv., og hvori senere Kongernes Dragter vare anbragte, hænger der endel Portræter baade fra Tiden før Christian den Fjerde og fra det 17. Aarhundrede. Iøvrigt opbevares i Stengangen bl. A. en udskaaren Egetræes-Skabsdør fra Frederik den Andens Tid, en Rytterfane fra Christian den Fjerdes Tid, nogle med Guldlæder betrukne Stole samt flere Borde, deriblandt et smukt florentinsk Mosaikbord, et Bord, i hvis Stenplade er indridset et saakaldet »Montespil«, og et Bord med Plade af Gibsmosaik med et Kort over Danmark, udført af Francesco Bruno fra Neapel; det sidstnævnte Bord kan, da Byen »Fredrix« (Fredericia) forekommer paa Kortet, og en stor Del af de skaanske Provindser er udeladt, ikke være ældre end Frederik den Tredies Tid. Endvidere er der i Stengangen opstillet to Broncebuster

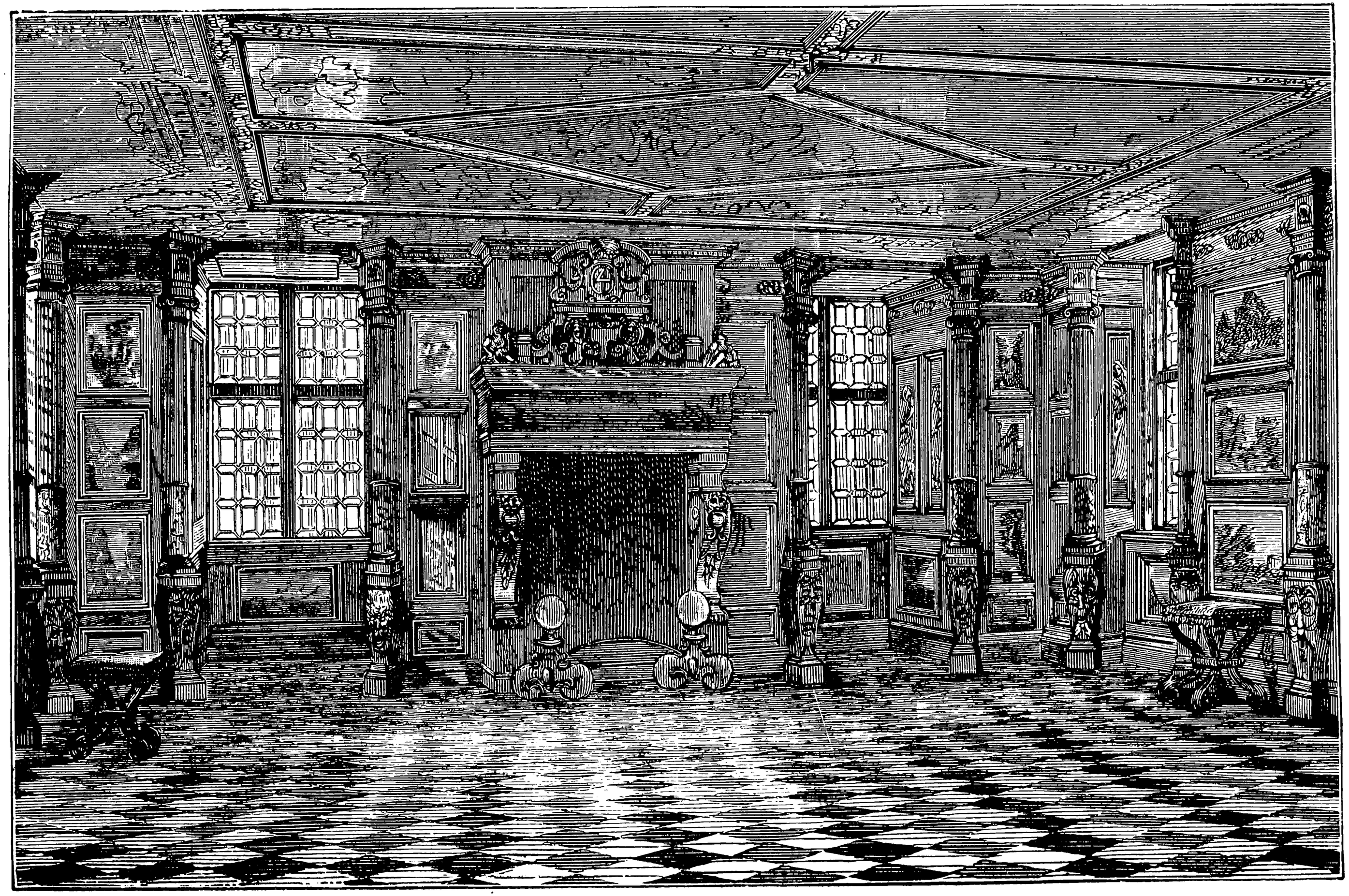
Stengangen.

af Kong Frederik den Anden og Dronning Sophie, hvilke antages at være udførte af Labenwolf, og to Marmorbuster af Christian den Fjerdes Søstersøn Kong Carl den Første af England og hans Dronning Henriette Marie, udførte af Bernini. Korridoren har i tidligere Tid været smykket med forskjellige Malerier, ligesom ogsaa flere Møbler have været anbragte her.

Fra den Periode, i hvilken Rosenborg benyttedes af Kongefamilien som Residentsslot og ved festlige Lejligheder, foreligger der flere Efterretninger vedrørende Stengangen; ad denne passerede saaledes ved Dannebrogsordenens Uddeling den 12. Oktober 1671 og den 5. Maj 1684 de Mænd, som skulde benaades med Ordenen, fra Forsamlingssalen i Slottets nordre Ende til den tilsvarende Sal i den søndre Ende, ved hvilken Lejlighed en Række af kongelige Drabanter vare opstillede i Gangen med Hellebarder i Hænderne. Ved en stor Fyrværkerifest, som afholdtes i Rosenborg Have i Struensees Tid, den 17. Oktober 1771, var hele Slottet fuldt af Tilskuere, bestaaende af Kongefamilien, de fremmede Ministre og de tre første Rangklasser; hele Slottet var da oplyst og de to ovenfor nævnte Lygter med deres tre Lys tændte, en Belysning, som formentlig vilde være utilstrækkelig i vore Dage. Ved et improviseret Bal, som holdtes paa Rosenborg den 7. Maj 1785, spiste nogle Kavalerer, som ikke kunde faa Plads ved det kongelige Taffel, ved smaa Borde i »det nederste Galeri«; der blev ved denne Lejlighed serveret kold Anretning med Punch. Ved Højesterets Aabningshøjtidelighed, som fra 1794 til 1829 fandt Sted paa Rosenborg den første Torsdag i Marts Maaned, og ved Ordensfesterne i Frederik den Sjettes Tid i Aarene 1809 til 1813 passerede Processionen ad Stengangen og Vindeltrappen op til Riddersalen og samme Vej tilbage.

Dronningens Gemak eller Christian den Fjerdes Audientssal.

Ad Døren i den nordre Ende af Stengangen, over hvilken er anbragt det danske Vaaben udskaaret i Træ, saaledes som dette var i Christian den Fjerdes Tid, medens der over Døren i den sydlige Ende af Gangen er anbragt det danske Vaaben malet af Lambert van Haven i Christian den Femtes Tid, træder man ind i en stor Sal, som i Almindelighed er kjendt under Navnet Christian den Fjerdes Audientssal, men som i Inventarierne fra den ældre Tid benævnes Dronningens Gemak. To og tyve joniske Halvsøjler bære Loftet, der, ligesom Væggene, er af Egetræ; baade disse og Loftet ere smykkede med talrige Malerier, som antages at være udførte af Momper og Breughel; de ere

Dronningens Gemak eller Christian den Fjerdes Audientssal.

af meget forskjelligt Kunstværd og indeholde dels Fremstillinger af bibelsk Indhold, dels Jagtscener, Landskaber, Prospekter, Allegorier osv.; paa et af disse Billeder ses Aarstallet 1613. Over Kaminen, der er af Sandsten og Marmor, findes Christian den Fjerdes Navnechiffer og Aarstallet 1615. Gulvet var oprindelig belagt med sorte og hvide Marmorfliser, men i Aaret 1722 bleve disse borttagne og førte til Fredensborg, og der blev da lagt Fyrrebræder [1]) istedetfor; i Aaret 1878 har Salen dog atter ved en Privatmands Gavmildhed paany faaet et smukt, tavlet Marmorgulv. Som tidligere bemærket havde i ældre Tid kun de to øverste Etager Karnapper ved Gavlene, men i Frederik den Femtes Tid bleve disse Udbygninger forlængede nedefter til Stueetagen, og herved har Værelset altsaa vundet noget i Udstrækning. Fra denne Sal fører et 75 Alen langt Talerør til det tilsvarende Værelse i Stueetagens sydlige Ende, hvilket i de ældre Inventarier kaldes Kongens Gemak. Dette Talerør omtales som en Mærkværdighed af Fyrst Christian den Yngre af Anhalt, der ifølge sin Dagbog, som er udgiven 1858 i Leipzig, aflagde et Besøg paa Rosenborg den 4. Marts 1623; det er iøvrigt ikke det eneste Talerør, som Rosenborg har været forsynet med, idet man ved en for endel Aar siden foretagen Reparation har fundet Levninger af et andet. I Væggene er der flere Skabe, som indeholde endel af de Sager fra de første oldenborgske Konger og fra Christian den Fjerdes Regering, hvilke senere ville blive nærmere omtalte; disse Skabe fandtes allerede her i ældre Tid og benyttedes ogsaa dengang til Opbevaring af en Mængde kostbare og interessante Sager. Midt paa Gulvet staaer det Side 9 afbildede smukke Ibentræesskab, som skriver sig fra Aaret 1580; det er belagt med forgyldte, graverede Metalplader med bibelske Fremstillinger; ovenpaa Skabet er anbragt et saakaldet Krone-Uhr. Under Loftet hænger en Messing-Lysekrone. I det ene Hjørne af Værelset staaer en kolossal Broncebuste af Christian den Fjerde og i det andet et kunstigt Uhr. I Karnapperne hænge Portræter af tvende af de Rigsraader, som styrede Landet under Christian den Fjerdes Mindreaarighed, nemlig Niels Kaas og Jørgen Rosenkrands, af Rigsraad Preben Gyldenstjerne (født 1548, død 1616) og af Gregers Krabbe, Statholder i Norge (født 1594, død 1655) samt et Maleri, fremstillende Christian den Fjerdes Drøm Natten før Slaget i Listerdyb; foran Kaminen staa to Messing-Brandryttere med tilhørende Ildtang og Skuffe. Iøvrigt findes der nogle Stole og Taburetter fra Christian den Fjerdes Tid samt en stor, jernbeslaaet, fløjlsbetrukken Kiste fra 1599 (afbildet Side 10).

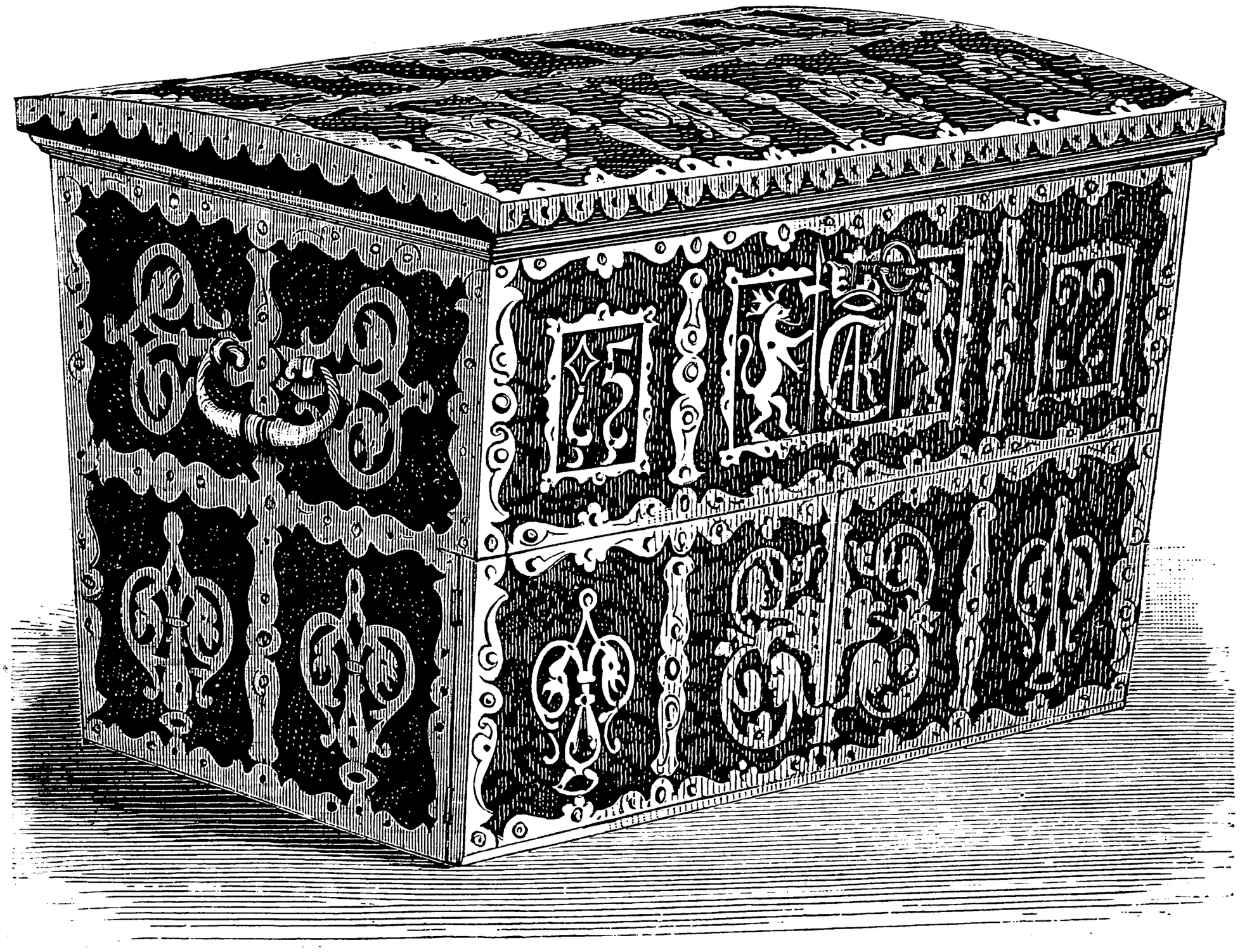
---

[1]) Det var omtrent samtidigt hermed, nemlig i Aaret 1723, at Hørsholms Slot fik sine Stengulve ombyttede med Bræddegulve. Christensen, Hørsholms Historie S. 21.

Ibentræsskab fra 1580.

I tidligere Tid, medens Rosenborg beboedes af Kongefamilien, var Værelset kun møbleret med et Bord og nogle Stole; under Loftet hang en ottearmet Krystal-Lysekrone og paa Væggene nogle Lampetter; Vinduerne vare forsynede med Rullegardiner af hvidt Kattun af det Slags, som kaldtes »Gaaseøje«, med Kapper foroven og Fryndser omkring samt med Kvaste og Lidser til at trække dem op med; i Kaminen, paa hvilken der stod tvende Krystal-Prydelser, fandtes to Brandryttere med Tilbehør; i Christian den Femtes Tid synes der at have

Egetræeskiste fra 1599.

været en udhuggen Sten-Kakkelovn i Værelset, hvilken imidlertid senere maa være bleven fjernet; men i Aaret 1783 blev der anbragt en Jernkakkelovn her, som først blev borttagen i de senere Aar af Frederik den Sjettes Regering. I Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede blev der i flere af Slottets Værelser sammenhobet en Mængde Sager fra andre Værelser, som vare blevne tagne i Brug i forskjelligt Øjemed, men en saadan Skjæbne overgik dog ikke denne smukke Sal, da den paa den Tid benyttedes som Forsamlings-

værelse ved Højesterets Aabningshøjtidelighed og ved Ordensfesterne; Møblementet blev i denne Periode kun forøget med endnu et Bord og en Kanape, og Stolene bleve ombyttede med Taburetter.

Et Par Beretninger fra Christian den Fjerdes Tid angaa vistnok dette Værelse; saaledes fortæller Fyrst Christian af Anhalt, at han ved sit Besøg paa Rosenborg den 4. Marts 1623 saae et stort Værelse med Gulv af sorte og hvide Marmorfliser og med en Kamin af lutter Marmor, prydet med Figurer af Alabast; i dette Værelse fandtes der Portræter af Kongen og hans Sødskende og nogle af deres Forfædre; endvidere nævner han Talerøret og en Stenovn af bløde, hvide, norske Sten, som afgiver meget stor Hede uden at springe; samt beretter, at der i Kongens Værelse var en Vinde, ved Hjælp af hvilken Hans Majestæt selv kunde hejse Broen over Graven op og ned; endnu i Christian den Femtes Tid fandtes denne Vinde og Stenkakkelovnen paa Rosenborg, som det synes begge i det her nævnte Værelse [1]). Den anden Beretning fra Christian den Fjerdes Tid hidrører fra den franske Legationssekretær, Charles Ogier, som i Aaret 1634 ledsagede Grev d'Avaux paa hans Ambassade til Danmark i Anledning af den udvalgte Prinds Christians Formæling; Ogier fortæller, at Ambassadøren den 1. September (ny Stil, svarende til 22. August efter den dengang endnu i Danmark brugte julianske Kalender), ledsaget af Korfits Ulfeldt og Hans Bille besaae Rosenborg, og han omtaler, ligesom Fyrst Christian af Anhalt, et Værelse med Marmorgulv, hvor Kongens Familie og Slægtninge vare malede, samt Apparatet til at hejse Broen op og ned med, hvilket han siger fandtes i Kongens Sovekammer; det er imidlertid muligt, at han her har forvexlet bemeldte Apparat med Elevatoren, som dengang og endnu langt senere fandtes i Udbygningen ved Siden af Christian den Fjerdes Sovekammer. Nogle Dage senere, den 7. September (28. August), havde Grev d'Avaux Audients hos Kongen paa Rosenborg, og det fremgaaer med temmelig stor Sikkerhed af Ogiers Beretning, som senere vil blive nærmere omtalt, at Audientsen har fundet Sted i den her omhandlede Sal. I den følgende Tid har Værelset rimeligvis ogsaa været benyttet ved de mange Audientser, som i den sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede have fundet Sted paa Rosenborg, men Beretningerne herom ere ikke saa tydelige, at dette kan siges med afgjort Sikkerhed. Ved Dannebrogsordenens Uddeling den 12. Oktober 1671 og den 5. Maj 1684 tjente Værelset som Forsamlingssal for de Mænd, som vare tilsagte at møde paa Rosenborg for at modtage Ordenen. Den 18. Maj

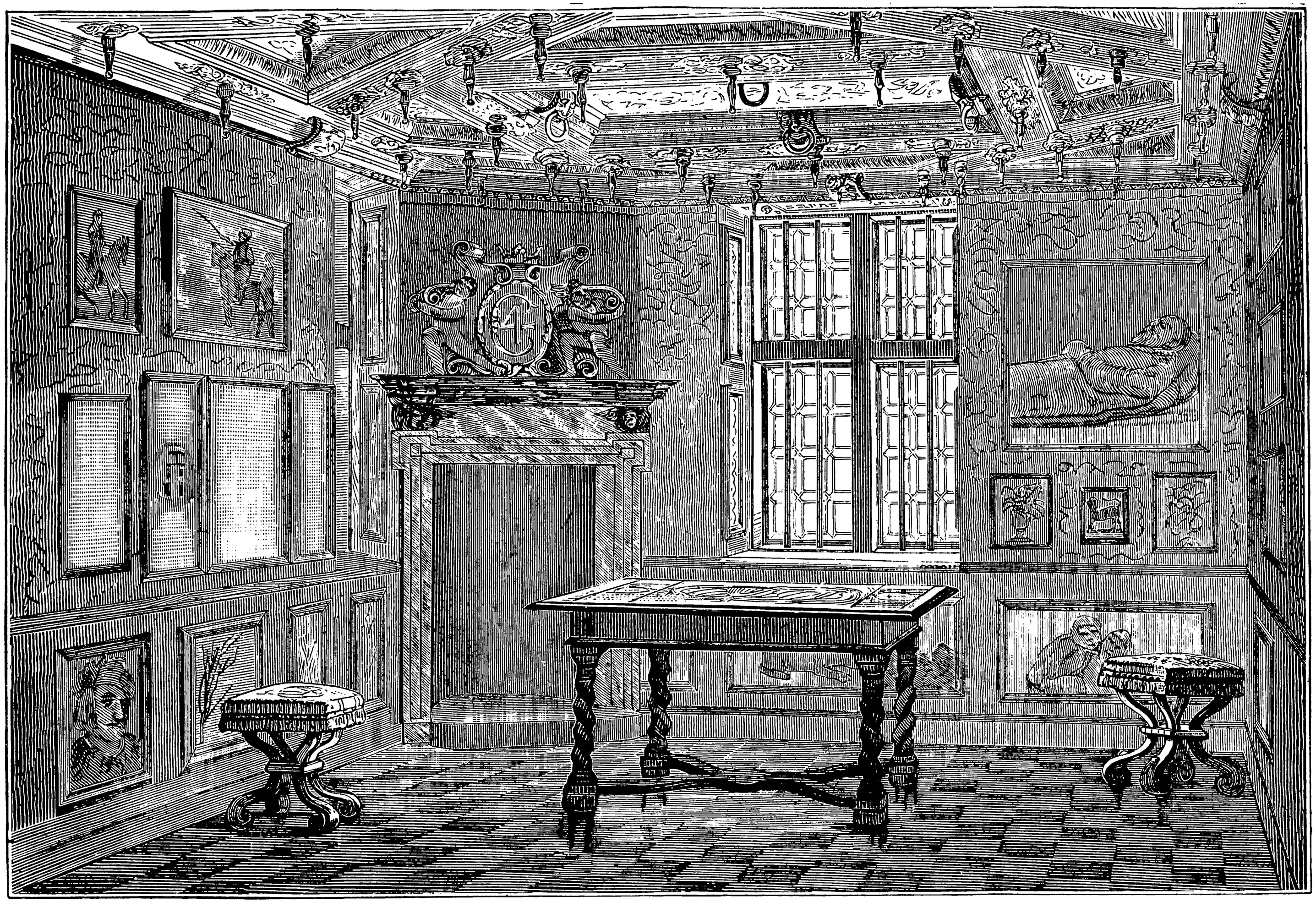
---

[1]) Holck, Det Kongelige Kunst-Kammer paa Christiansborgs Slot, samt Rosenborg Slots Inventarium, fra Høystsalig Kong Christian den Femtes Tid, 2. Oplag, S. 130.

1698 blev det kongelige Taffel holdt her, og Aftenstaffelet paa Frederik den Fjerdes Fødselsdag den 11. Oktober 1709 har maaske ogsaa fundet Sted her. Til Gudstjeneste, som oftere blev afholdt paa Rosenborg, naar Hoffet i tidligere Tid opholdt sig her, har Salen ogsaa været benyttet; saaledes prædikede den 11. Juli 1723 en Magister Schrøder fra Pfalz, som samlede Bidrag til en Kirke i sin Hjemstavn, i Dronningens Forgemak. I Christian den Syvendes Tid, da Rosenborg endnu hyppig blev anvendt til Fester, blev Værelset stadig benyttet ved slige Lejligheder; saaledes holdtes der her den 14. April 1771 et Taffel, hvori Christian den Syvende, Caroline Mathilde, Generalinde Gähler, Konferentsraadinde Fabricius, Brandts Elskerinde Grevinde Holstein fra Tønder, Gehejmekonferentsraadinde Schimmelmann, Frøken Trolle, Kammerherre Falkenskjold, Kammerherre, Baron Bülow, Marskal Bjelke, Kammerherre Brandt og Konferentsraad Struensee deltoge, og ved den tidligere omtalte Fyrværkerifest i Slutningen af den struenseeske Periode, den 17. Oktober 1771, blev Værelset, som da var oplyst ved Hjælp af den ottearmede Lysekrone, ligeledes afbenyttet. Kort efter Struensees Fald holdtes der her den 25. Februar 1772 et Taffel, hvori 24 Personer, deriblandt Generallieutenant Køller, deltoge, og den 4. Juni samme Aar var der atter Taffel i bemeldte Sal; ogsaa i Aaret 1784, da der om Sommeren holdtes en Række Baller paa Rosenborg, omtales Værelset at have været benyttet som Spisesal. I Foraaret 1801 opholdt Christian den Syvende sig paa Grund af Krigsuroligheder nogen Tid paa Rosenborg i den nederste Etage og maa bl. A. have benyttet denne Sal, da Værelserne i den sydlige Del af Slottet dengang ikke synes at have været i beboelig Stand. Endelig anvendtes, som tidligere omtalt, Værelset som Forsamlingssal ved Højesterets Aabningshøjtidelighed i Christian den Syvendes og Frederik den Sjettes Tid og ved Ordensfesterne i Begyndelsen af Frederik den Sjettes Regering.

Dronningens Kabinet eller Christian den Fjerdes Sovekammer.

I Taarnet ved Siden af Christian den Fjerdes Audientssal ligger et lille Værelse, som almindelig er kjendt under Navnet Christian den Fjerdes Sovekammer, men som i de ældre Inventarier kaldes Dronningens Kabinet; det er endnu væsentlig i samme Stand som i tidligere Tider; Gulvet er belagt med gullandske Fliser, Fodpanelet er af Egetræ og prydet med forskjellige Malerier, deriblandt nogle mandlige og kvindelige Portræter samt et Par Afbildninger af Hunde; Væggene ere betrukne med grønt, vatret Mor med paatrykte Guldblomster; paa Dø-

Dronningens Kabinet eller Christian den Fjerdes Sovekammer.

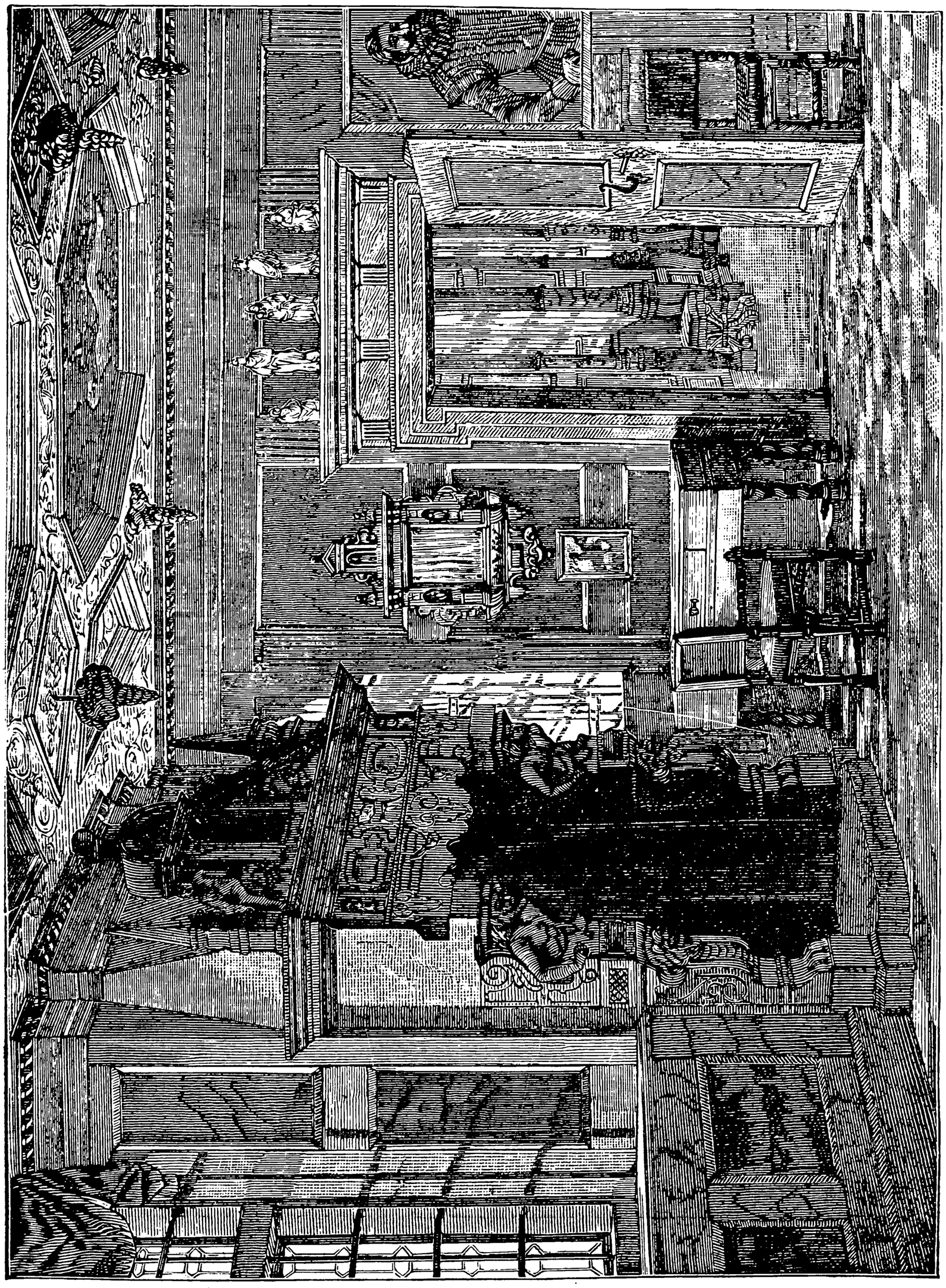
rens indvendige Side er malet to venetianske Prospekter; i Loftet, der er rigt udstyret med Billedskjærerarbejde i Træ, findes et Maleri, fremstillende Medor og Angelica; omkring dette er anbragt fire forgyldte Træringe, hvori Omhænget til Kongens Seng antages at have været anbragt. I en lille Udbygning paa Taarnet, til hvilken er Adgang gjennem en i Væggen anbragt Dør, fandtes tidligere en Elevator, eller som det hedder: »en Machinstol at fare op og ned med«, »en opfarende Stol«; men i Aaret 1735 blev denne borttagen og erstattet af en Trappe til første Etage, og to Aar efter blev Elevatoren sendt til Fredensborg.

Ifølge Inventariet fra Christian den Femtes Tid fandtes der dengang i dette Værelse kun et Skab med endel Sølvsager; i det 18. Aarhundrede var Værelset møbleret med fire højryggede Stole, et Spejl, et Bord og to Gueridoner; Kaminen, paa hvilken der stod to smalhalsede Porcelænsurtepotter med kunstige Blomster og Frugter i, af hvilke den ene endnu er anbragt paa samme Sted, medens den anden blev borttagen 1795, var forsynet med en Træskjærm samt med to forgyldte Messing-Brandryttere tilligemed en Jernildtang og Skuffe; i Vinduerne hang der hvide Kattuns-Rullegardiner af samme Slags som i Audientssalen. I Christian den Syvendes Tid blev der i dette Værelse endvidere anbragt et Par Malerier samt et Skab med mange Skuffer, beklædt med fint Sølvblik, men iøvrigt forblev Møblementet i det Væsentlige uforandret til langt ind i dette Aarhundrede. Nu findes her af Møbler kun et Ibentræes-Bord, indlagt med Sølv og Perlemoder, hvilket antages at have tilhørt Dronning Anna Catharina, samt nogle Taburetter fra Christian den Fjerdes Tid; paa Væggene hænge forskjellige Malerier o. desl., og i et Skab paa den ene Væg, hvilket tidligere har været anbragt i det mod Indgangstrappen vendende Vindue, opbevares endel kostbare og interessante Sager, væsentlig fra Christian den Fjerdes Tid; i Vinduerne findes et Messing-Fyrfad, som har tilhørt Leonora Christine, en Kasse med Christian den Fjerdes Stempel og Trykkeredskaber samt et Tinfad, som har tilhørt Christian den Fjerdes Søn Hans Ulrik Gyldenløve; i et Hjørne af Værelset staaer en Stanglygte, som Christian den Fjerde har brugt paa Flaaden; paa den udvendige Side af den indre Dør hænger et stort Tohaandssværd med Christian den Fjerdes Navn paa Klingen.

I dette Værelse, som synes at være omtalt baade af Fyrst Christian af Anhalt og af Ogier i deres Beskrivelser af Rosenborg, døde Christian den Fjerde den 28. Februar 1648; iøvrigt haves der ingen Efterretninger om Værelsets senere Historie med Undtagelse af, at det, ligesom alle de øvrige Værelser paa Slottet, var oplyst i Anledning af Fyrværkerifesten den 17. Oktober 1771.

Dronningens lakerede Gemak eller Christian den Fjerdes Arbejdsværelse.

Bagved Audientssalen ud mod Exercerpladsen ligger et Tofags-

Dronningens lakerede Gemak eller Christian den Fjerdes Arbejdsværelse.

værelse, der i Almindelighed kaldes Christian den Fjerdes Arbejdsværelse, men som i de ældre Inventarier benævnes Dronningens lakerede Gemak. Væggene her ere af Egetræ; i Fyldingerne findes endnu den

oprindelige Dekoration, japanske — eller som de kaldes i Inventarierne: indianske — Figurer og Skibe malede paa grøn Grund, muligvis, ligesom de over Dørene til Audientssalen og det mørke Værelse fra gammel Tid af anbragte chinesiske Porcelænsfigurer, Erindringer fra Ove Gjeddes Rejse til Ostindien, da Fyrst Christian af Anhalt i sin Dagbog beretter, at der ved hans Besøg 1623, Aaret efter Ove Gjeddes Hjemkomst, fandtes forskjellige japanske og indiske Gjenstande paa Rosenborg; den røde, skildpaddelignende Farve mellem Fyldingerne er derimod vistnok fra en senere Tid, idet der synes at være Spor af en ældre Maling nedenunder; denne Antagelse bestyrkes ved, at nogle af Møblerne i dette Værelse i forrige Aarhundrede vare af samme rødlige Farve, idet der her stod det Skildpaddesskab (Kontor), som nu staaer i det mørke Værelse, og hvoraf der senere vil blive meddelt en Afbildning, med en rød, lakeret, ottekantet Trævase og to lakerede Hankekrukker af Træ ovenpaa, ligesom der ogsaa her fandtes det nu i den sydlige Endesal i Stueetagen anbragte Spejl og Bord med tvende Gueridoner, der have tilhørt Dronning Charlotte Amalie, og som ere belagte med Sølvfiligranarbejde paa blaa, lakeret Grund, men som oprindelig have været rødt lakerede. Det rigt dekorerede Gibsloft, der er forsynet med Christian den Fjerdes Navnechiffer og Danmarks Vaaben, synes ifølge en Udtalelse i et Brev fra Christian den Fjerde af 12. Februar 1636 at skrive sig fra bemeldte Aar, men de tre i Midten anbragte Malerier, der indeholde mythologiske Fremstillinger, ere maaske fra en senere Tid. Det oprindelige tavlede Marmorgulv blev borttaget i Aaret 1724 og erstattet med Fyrrebrædder, men i Aaret 1876 er der paany lagt Marmorfliser her, hvilke tidligere have ligget i Frederiksberg Slotskapel. Den smukke Sandstenskamin er i den nyere Tid bleven restaureret med Maling og Forgyldning; ved Istandsættelsen opdagedes det ved Undersøgelsen af Soden, at man i sin Tid havde anvendt vellugtende Træ som Brændsel.

Foruden de ovenfor omtalte Møbler var der i dette Værelse i forrige Aarhundrede et ovalt, lakeret Bord, et lille firkantet Spejl og fire smaa Lyseplader med Sølvrammer, hvori malede Billeder paa Spejlglas; i Kaminen fandtes det sædvanlige Tilbehør af en Træskjærm, en Jernildtang, Skuffe og Fork samt to Sølv-Brandryttere med det hessiske Vaaben; de sidstnævnte, der have tilhørt Dronning Charlotte Amalies Moder, findes nu, tilligemed de omtalte Lyseplader, i den nordlige Sal i den mellemste Etage. Vinduerne vare forsynede med Rullegardiner af hvidt Kattun af samme Slags som i de to førstnævnte Værelser. Møblementet forblev i det Væsentlige uforandret til hen i Christian den Syvendes Tid, men i Slutningen af forrige Aarhundrede blev der henflyttet mange forskjellige Sager til dette Værelse, og i Aaret 1783 blev der

Skab fra det 17. Aarhundrede.

anbragt en Jernkakkelovn her; denne fandtes her endnu i Slutningen af Frederik den Sjettes Tid. Nu indeholder Værelset bl. A. tre Skabe med Christian den Fjerdes Dragter, et Skab med et kostbart Ridetøj, det i omstaaende Afbildning gjengivne Skab af Ibentræ med Indlægning af Elfenben og Skildpadde og med bibelske Fremstillinger, malede paa Kobber, indvendig paa Dørene og paa Forsiderne af Skufferne, endvidere Christian den Fjerdes Skrivebord med tilhørende Stol, flere andre Stole, et Par Borde, paa det ene af hvilke en Montre med en Rigdom af prægtige og kostbare Sager fra Christian den Fjerdes Tid, paa det andet et stort, forgyldt Sølvdrikkekar i Form af en Rytterstatue af Christian den Fjerde, Dronning Anna Catharinas Spejl og en Sølvfontæne samt et stort, forgyldt Sølvkrus fra 1584. Paa Væggene og i Vinduerne er der anbragt Portræter af Christian den Fjerde, af hans Søster Hedvig, af Prinds Christian og Magdalene Sibylla samt af Anders Sørensen Vedel og af den lærde Holger Rosenkrands til Rosenholm (født 1574, død 1642); sidstnævnte Portræt er malet 1607; endvidere en forgyldt Metalplade med en allegorisk Fremstilling af Alliancen mellem Danmark og Sachsen, udført af David Conrad, en stor Kalender fra 1591, en Stamtavle fra 1636, en Miletabel, et lille Spejl, som skal have tilhørt Kirstine Munk, og et udskaaret Relief i Elfenben, fremstillende Apollo og Marsyas, hvorover det holsten-gottorpske Vaaben; Hovedfremstillingen i dette smukke Arbejde er udført 1624 efter et Kobberstik af Melchior Meier efter en Tegning af den florentinske Kunstner Francesco Rossi, ogsaa kaldet Cecchino de Salviati (1510—1563). Over Dørene til Audientssalen og til det mørke Værelse findes endnu de tidligere omtalte chinesiske Porcelænsfigurer. En Dør i Væggen fører ad en lille Gang, hvis Hvælving er forsynet med Stukkaturarbejde, ind til et mindre Kammer (eller, som det kaldes i Inventarierne: et Aftrit); Væggene her ere beklædte med hollandsk Fajance, anbragt i Aaret 1706 af Ernst Brandenburger, Gulvet er belagt med gullandske Fliser og Loftet prydet med Stukkaturarbejde; dette Kammer har et Vindue ud mod Exercerpladsen, hvilket i forrige Aarhundrede var forsynet med et hvidt Kattuns-Trækkegardin uden Kappe eller Fryndser, og et andet ind til det mørke Værelse.

Efterretningerne om de Begivenheder, der have fundet Sted i Christian den Fjerdes Arbejdsværelse, ere kun sparsomme; efter Taffelet den 14. April 1771 blev der spillet Kort her, og ved Fyrværkerifesten den 17. Oktober samme Aar opholdt endel af Tilskuerne sig her; ved Ordensfesterne i Frederik den Sjettes Tid synes det at have været benyttet af Kongen og Prindserne af Kongehuset, medens Processionen blev ordnet i Audientssalen.

I Stengangen og i de her beskrevne Værelser opbevares, foruden Sagerne fra de tidligere Konger af det oldenborgske Hus, tillige største Delen af Minderne fra Kong Christian den Fjerdes Tid, og vi skulle nu gaa over til nærmere at omtale disse.

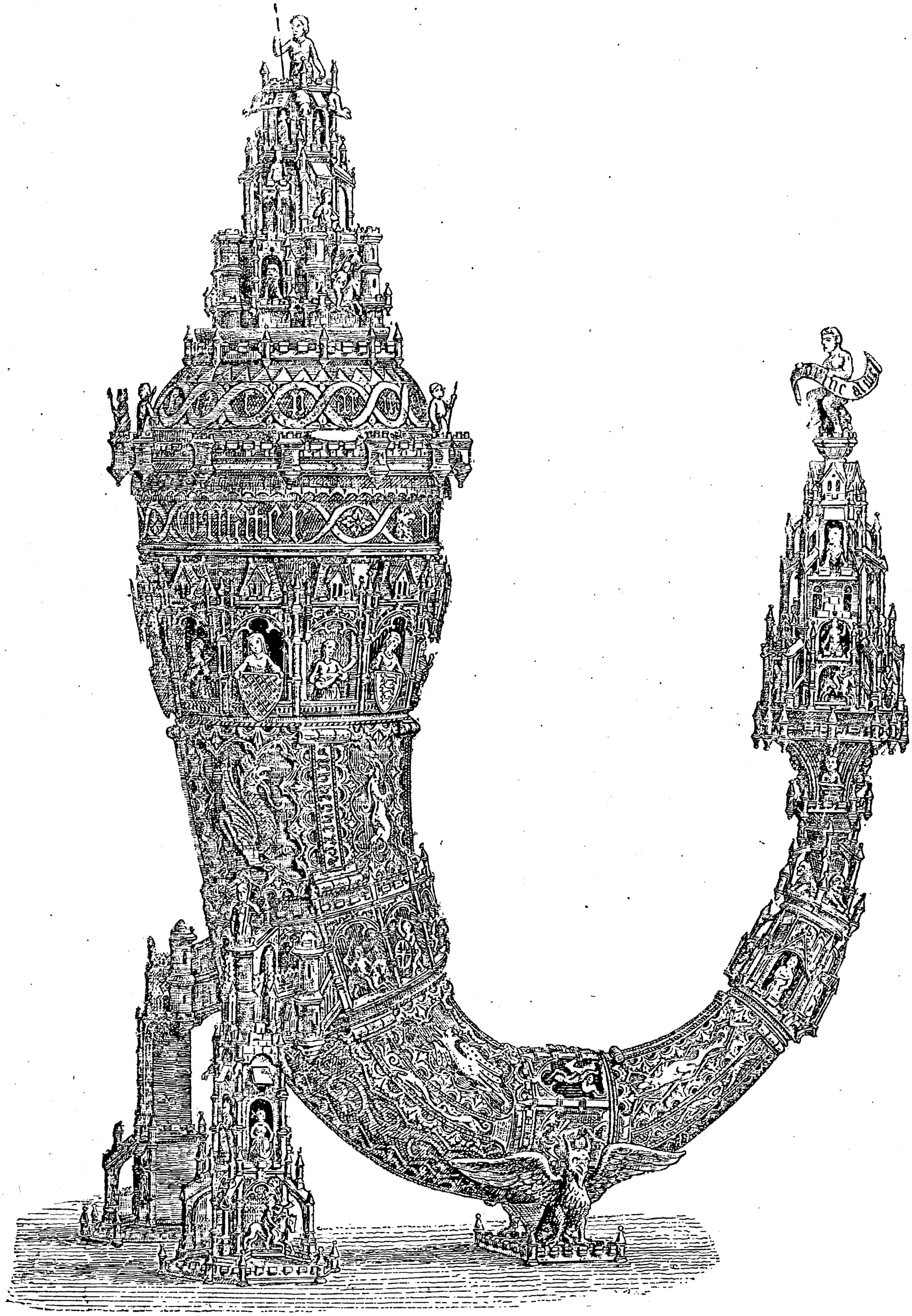
Christiern den Første,

født 1426, Konge i Danmark 1448, i Norge 1449, i Sverig 1457—1464, død 1481.

Det oldenborgske Horn antages at være et Arbejde af den berømte Billedhugger Daniel Aretæus, som Kong Christiern den Første indkaldte til Danmark fra Corvey i Westphalen. Det har oprindelig været bestemt som Gave til de hellige tre Konger i Køln, hvis den Mægling var lykkedes, som Christiern den Første havde paataget sig med Hensyn til nogle mellem Ærkebispen og Domkapitlet i denne Stad opstaaede Tvistigheder, i hvilken Anledning han foretog en lang og kostbar Udenlandsrejse i Aarene 1474 og 1475. Forsøget paa at bilægge disse Stridigheder, hvori den tydsk-romerske Kejser Frederik den Tredie, den burgundiske Hertug Carl den Dristige og Pave Sixtus den Fjerde indblandede sig, fik imidlertid ikke det forønskede Udfald, og derfor blev Hornet ikke anvendt efter den oprindelige Bestemmelse. Det opbevaredes senere i lang Tid i Oldenborg [1]), hvor Ove Juel saae det i 1647 [2]); men ved den sidste Greve Anton Günthers Død i Aaret 1667 tilfaldt det Kong Frederik den Tredie af Danmark som en af de nærmeste Arvinger til Grevens Land og øvrige Efterladenskaber; det forblev dog endnu i en længere Aarrække i Oldenborg; thi her saae Grev Christian Gyldenløve det 1684 [3]); nogle Aar senere kom det til Kunstkammeret i Kjøbenhavn [4]), og herfra er det i Aaret 1824 afgivet til Rosenborg. Navnet det »oldenborgske Horn« hidrører saaledes dels fra Kong Christiern den Første, Stamfaderen til den oldenborgske Kongeslægt paa Danmarks Throne, dels fra Opbevaringen i Staden Oldenborg og fra det paa Hornet anbragte oldenborgske Vaaben. Endelig skyldes denne Benævnelse tildels et gammelt Sagn, ifølge hvilket det paa en overnaturlig Maade allerede i Aaret 989 skal være kommet i den oldenborgske Families Besiddelse. Grev Otto af Oldenborg var nemlig i det nævnte Aar paa en Jagt i en øde og vild Egn kommen bort fra sine Ledsagere, da pludselig en Bjerg-

---

[1]) Hamelmann, Oldenb. Chronicon 1599, S. 19—21. — [2]) Hist. Tidsskr. 3. R. 3. B. S. 503—504. — [3]) Norsk hist. Tidsskr. 3. B. S. 151. — [4]) Jacobæus, Museum Regium 1696, S. 59—62, T. XVI; S. 60 hedder det: paucis abhinc annis Oldenburgi asservatum fuit. Lauerentzen, Museum Regium, P. II. S. III. T. V., Holck, Det Kongelige Kunst-Kammer, S. 12—13.

Det oldenborgske Horn.

nymfe traadte frem af en Klippe og bød ham en Lædskedrik af det ovennævnte Horn, spaaende ham og hans Slægt Lykke, saafremt han drak deraf, men Tvedragt, Sorg og Ulykke, hvis han undlod det. Grev Otto anede imidlertid, at Hornet indeholdt en Trylledrik, og denne hans Formodning viste sig ogsaa at være rigtig; thi da han, uden at have nydt noget af den, bortkastede den bagover sin Hest, afsvedes dens Haar af de nedfaldende Draaber. Bjergnymfens Forlangende om at faa Hornet tilbage efterkom Greven ikke, men han red hurtig bort for at naa sit Følge, som beundrede det skjønne og mærkelige Vidnesbyrd om hans udstandne Æventyr [1]).

Det egentlige Horn er af forgyldt Sølv med indgraverede, fantastiske Dyreskikkelser; omgivet af fire flade, smukt udarbejdede, sølvforgyldte Baand, hvori ses Borgvinduer med Riddere, Skjoldbærere, citharspillende Damer osv., og ved sit prægtige Laag, som er prydet med Murtinder og Taarne, hvorfra bevæbnede Borgvægtere holde Udkig, har det som et Hele Form og Udseende af en gammel Borg, hvis Indgange dannes af de to taarnformede Fødder, paa hvilke det hviler. Bagtil understøttes det af to Griffe med udbredte Vinger. Sex af de paa det øverste Baand anbragte Figurer bære Skjolde med de ovenfor omtalte Fyrsters Vaabenmærker, nemlig de tre danske Løver, de burgundiske Lilier, den tydske, sorte, flakte Ørn, den brabantske, hvide Løve, den flanderske, sorte Løve og den pavelige Befuldmægtigede Alexander af Forlis Bispehue; paa det næstøverste Baand findes Delmenhorst-Korset og nær ved Knappen det oldenborgske Vaaben, to Bjælker. De to Griffe, som danne Hornets bageste Fødder, skulle maaske minde om en Hertug Magnus af Milano, hvis Vaaben var en Grif, og som ved denne Lejlighed rejste sammen med Kong Christiern den Første. De forskjellige Indskrifter ere med Munkebogstaver; paa Laaget de hellige tre Kongers Navne: baltazar, iacpar, melcior; paa den øverste Del af Hornet: o mater dei memento mei; paa de fire Bindeled mellem det øverste og næstøverste Baand: in hopen ic leve, — im ghenohghee — ich beghere — ave maria; den paa Knappen siddende Figur holder i Hænderne et Baand med Indskriften: drinc al wt. [2]).

En Lok af Kong Christiern den Førstes Haar (fra hans Kiste i Roskilde Domkirke), indfattet i Sølv.

Portræt af Dronning Dorothea (Datter af Johan Alkymisten Markgreve af Brandenborg, født 1431, formælet 1445 med Kong Chri-

---

[1]) Jvfr. Carl Andersen, Rosenborg, 2. Udgave S. 12—15. — [2]) Tvende moderne Kopier af Hornet, tilhørende Kjøbmand Jens Jensen i Christiania og Guldsmed P. Hertz i Kjøbenhavn, saaes paa Kunst- og Industriudstillingen i Kjøbenhavn i Sommeren 1879. Udstill. Katalog Nr. 4 og 5.

stopher af Bayern, Enke 1448, formælet 1449 med Kong Christiern den Første, død 1495), kopieret af Andreas Thornborg efter Maleriet paa Altertavlen i Thurø Kirke eller maaske efter Wolfgang Heimbachs Kopi efter dette. Baggrunden er tilsat. At det er denne Dronning og ikke, som det har været antaget, Kong Hans' Dronning Christine, ses af Hjerteskjoldet i Vaabnet, som er det brandenborgske. Dette lille interessante Billede, der ikke er uden Værd, skal have tilhørt Klevenfeld og ejedes senere af Konferentsraad Thomsen, paa hvis Auktion det er kjøbt 1866 [1]).

Hans,

født 1455, Konge i Danmark 1481, i Norge 1483, i Sverig 1497—1501, død 1513.

En Guldmedaillon, omgiven af Rubiner og Smaragder; paa Forsiden i ophøjet Arbejde en emailleret Fremstilling af Sct. Georgs Kamp med Dragen, paa Bagsiden Josef og Maria knælende ved Christusbarnets Krybbe; antages at have henhørt til Insignierne af en ældre (muligvis den af Kong Hans baarne) Hosebaandsorden.

Portræt af den mægtige og indflydelsesrige Adelsmand Ivar Axelsøn Thott (død 1488) *og hans Hustru Magdalene*, Datter af den svenske Konge Carl Knudsen (død 1495).

Christiern den Anden,

født 1481, Konge i Danmark og Norge 1513, i Sverig 1520—21, fordreven 1523, død 1559.

Brystbillede af Kong Christiern den Anden med den gyldne Vlies i et Baand om Halsen og med en Blomst i Haanden. Antages at være malet af Albrecht Dürer [2]).

Et Guld-Knivskaft med Christiern den Andens Navnechiffer [3]).

En med en usleben Safir prydet *Guldring*, hvorpaa er graveret tre Kroner og Indskriften ave maria gr (ɔ: gratiosissima) med Munkebogstaver; antages at være Dronning Elisabeths Bryllupsring [4]). (Elisabeth, Datter af Philip den Smukke, Ærkehertug af Østerrig og Konge af Castilien, og Søster til Kejser Carl den Femte, blev i en Alder af 14 Aar den 12. August 1515 paa Kjøbenhavns Slot af Ærkebiskop Birger viet

---

[1]) Fortegnelse over C. J. Thomsens Malerier og Haandtegninger S. 22 Nr. 16. — [2]) Spengler, Catalog over det kgl. Billedgalleri paa Christiansborg, 1827, Nr. 714, S. 447—448. — [3]) Jvfr. Holck, S. 55 Nr. 9. — [4]) Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II. 4. S. 46—48, Holck S. 7; Ringen, der er funden i et kongeligt Chatol, kom paa Kunstkammeret 1772.

til Christiern den Anden og kronet samme Dag; hun døde 1526 paa et Slot i Nærheden af Gent; hendes Lig er i Aaret 1883 ført til Odense).

Portræt af Otto Krumpen, som den 19. Januar 1520 besejrede Sten Sture den Yngre ved Bogesund, hvorfor han ved Christiern den Andens Kroning i Sct. Nikolaj Kirke i Stockholm den 4. November samme Aar belønnedes med Ridderslaget af Kongens Haand, og som døde 1569 i en meget høj Alder. Han er afbildet knælende i Andagt foran et Crucifix; bagved staaer en Væbner, som holder hans Sværd. Malet 1562.

Frederik den Første,

født 1471, Konge 1523, død 1533.

En Kaardeklinge med Kongens Navn og Titel samt Aarstallet 1530. — *Sølvbeslaget til et Knivskaft* med Kongens kronede Navnechiffer.

Portræt af Reformatoren Hans Tausen (født 1494, død som Biskop i Ribe 1561), skrivende i en Bog: Gratia Dei in me non fvit vana, plvs enim reliqvis omnibvs laboravi; jvstificamvr gratis gratia D. sive per redemptionem factam in Christo; paa Bordet ligge hans Briller. I Feltet læses: Symbol: Ægyptivs homo est non a: devs fortis; — Spiritvs sanctvs oppidatim testatvr, vincvla et afflictiones me manere; — M. Johannes Tavsanvs, primvs sinceræ religionis Christianæ propagator in Dania et secvndvs a reformatione episcopvs Ripensis, a d. Johan Bvgenhagio Pom. anno 1542 dñica jvbil. inavgvratvs solenniter in presentia sereniss. regis Christiani tertii, socer m. Johanns Lagonis, obiit Ripis anno 1561, XI Novemb. — De citerede Indskrifter ere alle med Initialer. Maleriet er udført 1579. Hans Tausens Datter Dorothea var gift med den i Biografien paa Billedet nævnte Magister Hans Lausen, der var Biskop i Ribe fra 1569 til sin Død 1594; deres eneste Datter blev gift med Historikeren Anders Sørensen Vedel.

Christian den Tredie,

født 1503, Konge 1534, død 1559.

Brystbillede af Christian den Tredie, graveret paa en Sølvplade af Jakob Binck[1]); foroven Slesvigs og Holstens Vaabner; forneden (med Initialer): Effigies illvstriss. p̄r̄ic̄ipis Christiani, hæredis Norvægiæ, Slesvici, Holsaciæ, Stormariæ dvcis & comitis

[1]) Nye Danske Magazin I. S. 321—364, særlig S. 356, 361, C. J. Thomsens Kobberstikkatalog I. S. 1, Nr. 1.

in, Aldenbvrg et Delmenhorst, ad vivam eivs imaginem exarata anno ætatis svæ XXXII, imperii vero III, a Christo nato MDXXXV.

In Domino æthereo semper spes fixa manebit,
Res aliæ valeant, hic mihi tvris erit.

Den i Indskriften paa Hans Tausens Portræt omtalte Bugenhagen, der var Professor i Wittenberg, var strax efter Reformationens Indførelse bleven indkaldt til Danmark for at ordne de kirkelige Forhold. Han kronede Christian den Tredie og Dronning Dorothea den 12. August 1537 i Frue Kirke i Kjøbenhavn; ved denne Højtidelighed blev det nu mellem Regalierne opbevarede *Kroningssværd*[1]), hvis drevne og ciselerede Guldhefte og Skede ere rigt prydede med Ædelstene, baaret foran Kongen[2]). Ved de senere hen i Tiden fulgte Kroningsceremonier blev Kongen derimod omgjordet med Sværdet og bar saaledes selv alle Kongemagtens Symboler[3]).

Et Brudesmykke, som Dronning Dorothea har foræret Kjøbenhavns Raadhus med den Bestemmelse, at enhver borgerlig Brud, hvis Bryllup stod paa Raadhuset, maatte bære det paa Brystet sin Bryllupsaften[4]). Indtil 1859 opbevaredes det endnu paa Raadhuset i Kjøbenhavn som en Erindring om hine længst forsvundne Tiders ejendommelige Skikke, men er derefter afgivet til Rosenborg. Det er egentlig kun den historiske Interesse, der knytter sig til dette Stykke, som giver det en særlig Betydning; thi som Kunstarbejde er det kun af ringe Værd. Det bestaaer af en stor, sølvforgyldt Plade, hvorpaa der er anbragt forskjellige Blomster og Blade af drevet, forgyldt Sølv. I Midten er en barbarisk Fremstilling af en Ørn med udbredte Vinger; paa Brystet er den smykket med en stor Safir, og i Kløerne holder den et Skjold med Dronningens Familievaaben, det sachsiske, og med Aarstallet 1557. Over Ørnen er indfattet en Smaragd og en Safir, under Vaabnet en Safir og en Amethyst, samt desuden paa forskjellige Steder sex store Perler[5]).

Et lille Taffeluhr, som har tilhørt Dronning Dorothea; det er anbragt i en firkantet, sølvforgyldt Kasse med Aarstallet 1556; paa den ene Side er graveret det danske Vaaben med det sachsiske i Midten,

---

[1]) Holck S. 48 Nr. 3. — [2]) Molbech, Nordisk Tidsskr. for Hist., Literatur og Konst, 4. B. S. 194. — [3]) Saaledes baade ved Frederik den Andens, Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies Kroning. Danske Samlinger 1. R. 4. B. S. 154, Wolf, Encomion regni Daniæ S. 190, 330. — [4]) Hist. Tidsskr. 3. R. 1. B. S. 162—163. — [5]) Dette Smykke er beskrevet af den 1788 afdøde Borgermester H. C. Hersleb (jvfr. Nyerups og Krafts Literaturlexikon) i en lille udateret, formentlig i Aaret 1776 udgiven Afhandling: Om Brude-Smykket.

Dronning Dorotheas Brudesmykke.

paa den anden ses en Astronom fordybet i Beregninger over Sol, Maane og Stjerner, som skinne paa Himlen; Bagsiden er smykket med en Fremstilling af Retfærdigheden.

Et *Sølvbæger* og en *Sølvtallerken* med Christian den Tredies Vaaben; fundne 1716 udenfor Østerport.

Portræt af Søhelten Peter Skram i hans 68. Aar (død 1581 i en høj Alder); i Feltet læses: HIELFF GOTT ZW EWIGE DAGE samt Aarstallet 1571; herefter skulde han være født 1503; hans Datter angiver hans Fødselsaar til 1491 [1]).

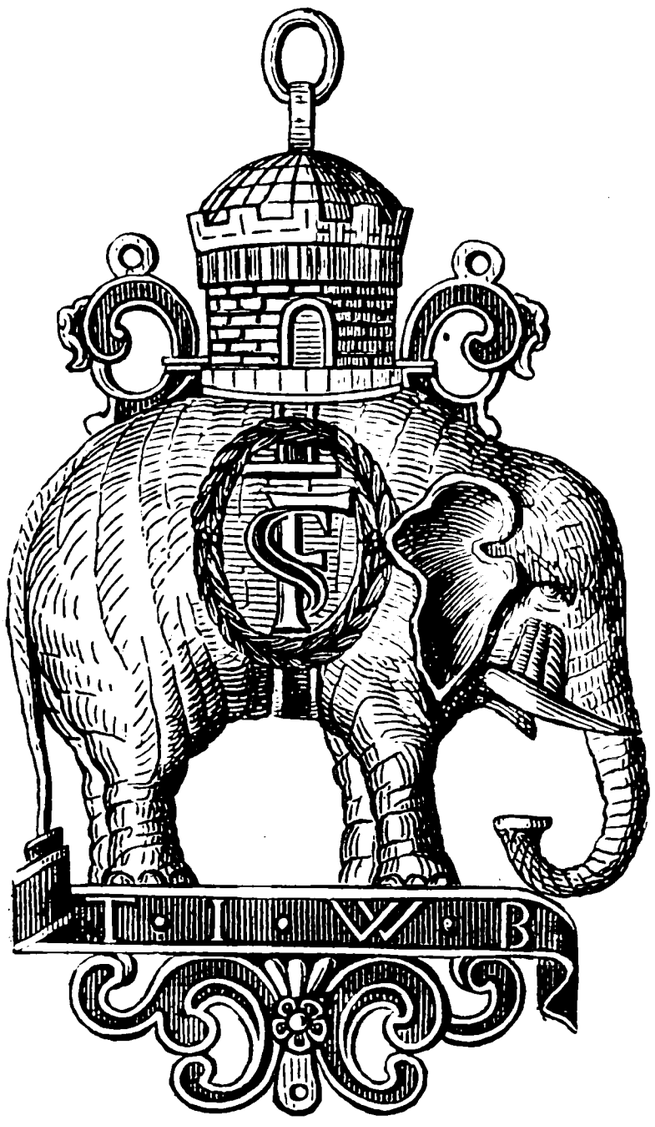
Portræt af Kantsleren Johan Friis til Hesselager, Hagested og Borreby (født 1494, død 1570); malet 1551 af Jakob Binck.

Portræt af Søhelten Herluf Trolles Hustru Birgitte Gjø (født 1511, død 1574). I Feltet (med Initialer): Frw Birgitte Herloff Trolles Her Magnvs Gøe Danmarckis Righes Hoffmesters Datther anno aetatis svae 39. Formentlig malet af Jakob Binck.

Portræt af Albrecht Gjø til Krenkerup (Broder til Birgitte Gjø, var i Aaret 1535 Christian den Tredies Fodermarsk o: Staldmester og Rejsemarskal, død 1558). Formentlig malet af Jakob Binck 1550.

Frederik den Anden,

født 1534, Konge 1559, død 1588.

Frederik den Andens Elefantorden.

Broncebuste af Frederik den Anden.

Relief i Alabast fremstillende Frederik den Anden i fuld Rustning; ved Siden det kronede, danske Vaaben.

Relief i Alabast fremstillende Frederik den Anden tilhest.

En Onyxkamé med Frederik den Andens Portræt; paa Bagsiden hans Navnechiffer.

Brystbillede af Dronning Sophie (Datter af Hertug Ulrik af Meklenborg, født 1557, formælet 1572, død 1631); fremstillet i en yngre Alder.

Brystbillede af samme som ældre; Fragment af et ved Frederiksborg Slots Brand ødelagt større Billede.

Broncebuste af samme, tilsvarende til Kongens ovenfor nævnte Buste. Disse to udmærkede Brystbilleder, der antages at være udførte af Labenwolf, og som i sin Tid skulle have tilhørt Tycho Brahe, bleve kjøbte af Frederik den Sjette i Wien 1815 [2]).

---

[1]) Danske Magazin, 3. R. 3. B. S. 96, 99—100. — [2]) Jvfr. Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1816 Nr. 47 Sp. 746.

Frederik den Andens *Elefantorden* [1]) (afbildet Side 26), det ældste bekjendte Exemplar af denne Orden, hvis Oprindelse iøvrigt falder i Christiern den Førstes Regeringstid. Uagtet Ordenen ingensinde udtrykkelig var bleven ophævet, blev den dog faktisk ikke uddelt af Frederik den Første og Christian den Tredie. Frederik den Anden begyndte derimod atter at tildele fyrstelige og andre høje Herrer denne Orden, og hans Navn er saaledes særlig knyttet til dens Historie. Ordenstegnet, der er af Guld og tildels emailleret, blev baaret i en lang Guldkjede (først senere hen i Tiden anvendtes det blaa Baand); paa den ene Side findes Kongens Brystbillede med hans Valgsprog nedenunder: MHZGA (ɔ: meine Hoffnung zu Gott allein), paa den anden hans kronede, sammenslyngede Navnechiffer F S (ɔ: Fredericus secundus, ikke, som Nogle antage [2]), Frederik og Sophie, da det forekommer før hans Formæling, se saaledes senere en Kniv med Aarstallet 1570) med hans andet Valgsprog: TIWB (ɔ: Treue ist Wildbrat). Man har tidligere antaget, at der herved sigtedes til Kongens Hund, som skulde have ført Navnet Wildbrat, og som man endog mente var afbildet paa et af Malerierne paa Fodpanelet i Christian den Fjerdes Sovekammer paa Rosenborg, men det er senere paavist, at Indskriften skal læses: »Treue« og ikke »treu« [3]).

Hosebaandsordenens Insignier (afbildede Side 28), tilstillede Frederik den Anden af Dronning Elisabeth af England 1582 [4]). Den pragtfulde *Halskjede* er sammensat af 26 smaa, runde Skjolde, hvert med Ordenens Motto: HONI SOIT QVI MAL Y PENSE omkring en i Midten anbragt emailleret Rose; i Kjeden hænger Ordenstegnet i Guld, fremstillende Sct. Georgs Kamp med Dragen, ligeledes med Ordenens Motto. Paa *Knæbaandet*, der er af blaat Fløjl og kantet med hvide Perler, er Ordenens Motto i Rubiner, og Guldspændet er ligeledes prydet med Diamanter og Rubiner. At de her nævnte Insignier have været baarne af Frederik den Anden, erfares af Inventariet fra Christian den Femtes Tid [5]); da Frederik den Andens Hosebaandsorden imidlertid vides at være tilbagesendt Dronning Elisabeth 1597 [6]), formoder man, at Christian den Fjerde, som 1603 fik Hosebaandsordenen af sin Svoger Kong Jakob den Første, har faaet tilsendt den samme Kjede, som Frederik den Anden har baaret, og som der ikke var Anledning til at tilbagesende efter Christian den Fjerdes Død paa Grund af de dengang i England herskende Uroligheder.

---

[1]) Holck, S. 48 Nr. 4. — [2]) Jvfr. Hist. Tidsskr. 3. B. S. 70, 71. — [3]) Bricka, Kong Frederik den Andens Ungdomskjærlighed S. 77—80, 266. — [4]) Nye Danske Magazin, IV. S. 249—267. — [5]) Holck, S. 49 Nr. 13. — [6]) Molbech, Christian den Fjerdes Breve I. S. 358, Paludan-Müller, Om Christian Barnekovs Død, i Nykjøbing Kathedralskoles Program 1870 S. 33.

Frederik den Andens Hosebaandsorden.

Nogle udmærkede *Vaaben*, som have tilhørt Frederik den Anden, deriblandt en *Kugleriffel* med Aarstallet 1585, forsynet med en i Guld indfattet Lorgnet, et Par *Pistoler* og nogle *Kaarder*.

En *Kommandostav* af Træ med Metalindlægninger, der fremstille Kronborg Slot og endel Jagtscener; øverst: KRONBVRG, længere nede: MHZGA, TIW, Kongens Navnechiffer og Aarstallet 1587. Ved Kronborgs Indtagelse 1658 blev den med andet Bytte ført til Sverig og var derefter i mange Tider sporløst forsvunden, indtil den endelig for endel Aar siden fandtes i Stockholm.

Et *Kompas* i en sølvforgyldt, aflang Æske med Aarstallet 1573; udvendig paa Laaget et kronet F, indvendig Polhøjden for følgende Steder (med Initialer): Norweden, Sveden 60, Denemark 56, Mechelbvrg, Holstein 54, Meisen, Dvyringen 51, Swoben, Francken 48, Venedich 45. I Aaret 1580 havde Magnetnaalen sin største østlige Misvisning, 1665 var Misvisningen 0, derefter har den været vestlig [1]).

En *Kniv* med Ibentræes-Skaft, hvori med Sølv er indlagt, paa den ene Side Kongens Navnechiffer og Aarstallet 1570, paa den anden: MHZGA.

Et stort *Glasbæger*, hvori blandt Andet er indridset følgende Navne og Valgsprog, hvert ledsaget af Aarstallet 1568: *Trew ist Wildbradt, F 2 koningk zu Denmark; Je main teeindre, Wilhelm Von gottes gnaden prinz zw Vranie g z Nassav* (ɔ: Vilhelm den Tause af Oranien); dennes tre Brødre: *Johan g z nassawes, Lud g z nassawe, Adolph g z nassaw* († den 24. Maj 1568); *Joh g z Aldenburg; G G Z Schwartzburg* (Hærføreren Günther); *Ha G G Z Schwarzburg; A G Z Schwarzburg; mit gedult w hoffning, H Skowgard* (Hans Skovgaard, Frederik den Andens Sekretær); *E Wlffeldt; Als in gots geware, Jörg v holl Oberster; Der Her kans vorsehen, E Rosenkrantzs, H. Höken; Erich Raut* (Admiral Otto Ruds Broder); *H Johansenn* (Lindenov); *P Gyldenstiern* (maaske den senere Rigsmarsk Peter Gyldenstjerne). Denne Pokal minder ved sin Størrelse om Datidens Umaadelighed i Nydelsen af stærke Drikke, en Fejl, der efter de historiske Beretninger skal have fremskyndet Kong Frederik den Andens Død, jvfr. Anders Sörensen Vedels Ligtale, hvor det hedder: »Man mener vel, at dersom Hans Naade kunde havt Aarsag, for fremmede Fyrsters og udlændiske Legaters, og andre sine gode Mænds dagelige Omgiengelse, at holde sig fra den almindelig skadelig Drik, som nu

---

[1]) Mansa, Folkesygdommenes Hist. S. 216, 430.

over al Verden, iblandt Fyrster og Adel og den meenige Mand, alt for meget giengs er, da syntes for menneskelige Øien og Tanker, at H. N. kunde levet mangen god Dag længer«. Det Samme siges med endnu stærkere Udtryk i den tydske Hofprædikant Christopher Knopfs Ligprædiken [1]), og den theologiske Professor Dr. Anders Lauridsen, der i Roskilde Domkirke holdt en latinsk Sørgetale ved Kongens Begravelse, hentyder ligeledes hertil [2]).

En *Guldring* med en blaagrøn Ædelsten, hvilken ved Undersøgelsen af Frederik den Andens Lig i Roskilde Domkirke i Aaret 1857 fandtes i Kisten, og som ved denne Lejlighed paa Kong Frederik den Syvendes Befaling blev optagen i Samlingen [3]).

Dronning Sophies *Toiletspejl*, indfattet i en med Granater og Amethyster rigt prydet, sølvforgyldt Ramme.

Hendes sølvforgyldte *Spiseske*, forsynet med hendes Vaaben, et kronet F og S K Z D (ɔ: Sophia Königinn zu Dänemark).

Et *Knivskaft* af Guld, sort emailleret og med hendes kronede Navnechiffer.

Endel *Sølvtallerkener*, hvis Bunde ere af Rav, og hvorpaa findes det danske og endel tydske Vaabner; de bære alle Indskriften: S M Z B G H Z B V L 1585 (ɔ: Sophia, Markgräfinn zu Brandenburg, geboren Herzoginn zu Braunschweig und Lüneburg). De ere formodentlig oversendte Frederik den Anden som Gave fra den nævnte Fyrstinde (født 1563, død 1639), der var en Datter af Hertug Vilhelm af Brunsvig-Lüneborg og Christian den Tredies Datter Dorothea, og som i Aaret 1579 blev gift med Markgrev Georg Frederik af Brandenborg.

En *Sølvtallerken*, som har hørt til Kongens Jagttaffel; den er prydet med Jagtscener i ophøjet Arbejde samt Kongens kronede, sammenslyngede Navnechiffer. Funden 1708 i Kastelsgraven ved Kjøbenhavn.

Et udmærket smukt forarbejdet *Skab* af Ibentræ, hvori er indfattet forgyldte Metalplader, dels med indgraverede bibelske og mythologiske Fremstillinger, dels med Figurer i ophøjet Arbejde; paa den udvendige Side af Klappen Aarstallet 1580. Fremstillingerne ere efter: Biblische Figuren des alten vnd newen Testaments, gantz künstlich gerissen Durch den weitberhümpten Vergilium Solis zu Nürnberg, Frankfurt am Main 1560; danske Udgaver af denne Bog haves fra 1601 og 1745. Skabet blev den 14. August 1775 afleveret uden Fod og i en meget forfalden Tilstand fra Christiansborg Slot til Kunstkammeret, hvor det henstod

---

[1]) Hist. Tidsskr. 3. B. S. 73. — [2]) Rørdam, Kjøbh. Universitets Hist. II. S. 256. — [3]) Steen Friis, Beskrivelse af Roskilde Domkirke 1868 S. 73.

upaaagtet, indtil det paa Konferentsraad Thomsens Foranstaltning blev istandsat; Fodstykket er saaledes nyere [1]). Afbildet Side 9.

En *Skabsdør af Egetræ*, hvori det danske og meklenborgske Vaaben er udskaaret; har oprindelig været paa Nykjøbing Slot, Dronning Sophies Enkesæde.

Portræt af Frederik den Andens Søster Anna (født 1532, formælet 1548 med Hertug, senere Kurfyrst August af Sachsen, død 1585); i Feltet: Anna Geborn aus Königlichem Stamme Dennemarck Herzogin und Kurfürstin zu Sachssen etc. Kopi.

Miniaturportræter af Ovennævntes Søn Kurfyrst Christian den Første af Sachsen (født 1560, Kurfyrste 1586, død 1591) *og dennes Gemalinde Sophie*, Datter af Kurfyrst Johan Georg af Brandenborg (født 1568, formælet 1582, død 1622), *samt disses Vaabner.*

Portræt af den russiske Prindsesse Maria, der i Aaret 1573 blev formælet med Frederik den Andens Broder Magnus (født 1540, Biskop af Øsel, Kurland og Reval, 1570—1577 Konge i Liefland, død 1583); i Feltet en fra forrige Aarhundrede hidrørende Inskription: Maria Printz. Magnus af Dañemarck Hans Gemahl Descenderende fra Gros Fyrst Iwan Basilowitz den ældre.

Portræt af Frederik den Andens Datter Elisabeth (født 1573, formælet 1590 med Hertug Henrik Julius af Brunsvig-Wolfenbüttel, død 1626).

Miniaturportræt af samme paa en Guldplade, paa hvis anden Side et Brystbillede af hendes Gemal Hertug Henrik Julius af Brunsvig-Wolfenbüttel (født 1564, sukcederede 1589, død 1613); i Feltet 1612.

En *Kaarde*, hvis Skede har Form af en Stok; Parerstangen danner en Stridshammer, og Fæstet ender i en Musketgaffel; paa den ene Side af Parerpladen det danske, paa den anden det brunsvigske Vaaben. Forfærdiget i Aaret 1590 for Hertug Henrik Julius af Brunsvig og formentlig sendt hertil som en Foræring i Anledning af hans Formæling.

Et stort *Sølvkrus*, tildels forgyldt; paa Bunden (med Initialer): Princeps Jvlivs dvx Bravnswiggensis et Lvnebvrgensis me fieri fecit Henricopoli (en Del af Staden Wolfenbüttel) aͦo 1584. Den nævnte Hertug Julius (1568—1589) var Prindsesse Elisabeths Svigerfader.

Portræt af Frederik den Andens Søn Ulrik (født 1578, Biskop af Slesvig og Schwerin, død 1624).

Portræt af Frederik den Andens Datter Hedvig (født 1581, formælet 1602 med nysnævnte Kurfyrst Christian den Førstes Søn Kurfyrst Christian den Anden af Sachsen, død 1641), udført 1606 paa en

---

[1]) Meddelt af Hr. Justitsraad, Museumsinspektør Strunk.

forgyldt Kobberplade af David Conrad; ved en Fejltagelse af Kunstneren er hun betegnet som Datter af Frederik den Tredie; omkring Billedet læses: A W E G G E W W S N S W ɔ: Alles wie es Gott gefällt, Er wird wohl, schaffen nach seinem Willen [1]).

Et *Guld-Knivskaft* fra 1632 og en *Sax med Guldgreb* fra 1636, begge med Kurfyrstinde Hedvigs Mærke, et kronet Ottetal [2]); dette findes ligeledes under Bunden af et brændt og glasseret sølvbeslaaet *Lerkar* med Aarstallet 1639 [3]) samt paa Beslaget paa et *Hundehalsbaand;* paa et andet *Hundehalsbaand* er anbragt Kurfyrst Christians Navnechiffer: C med hans Gemalindes: H indeni.

Portræt af Juristen, Rigsraad Erik Krabbe (født 1510, død 1564).

Portræt af Rigshofmesteren Peter Oxe til Gisselfeldt (født 1520, død 1575); malet 1574.

Portræt af den rige og lærde Statholder over Slesvig og Holsten Henrik Rantzau (født 1526, død 1599). Paa Billedet, der er udført 1598, holder han et Paternosterbaand i Haanden; nederst læses: Des Zeitlichen Lebens Ausgangk Jst Des Ewigen Ein Anfangk. [4])

Portræt af den lærde Theolog Niels Hemmingsen født) 1513, død 1600); malet 1595.

Portræt af Historikeren Anders Sørensen Vedel (født 1542, død 1616); malet af Tobias Gemperlin [5]). I Feltet Vedels Bomærke og paa Hebraisk: Min Del er Gud evindelig [6]).

Portræt af Sophie Eriksdatter Rud (Søster til Ellen Marsvins anden Mand Knud Rud, gift 1599 med Jakob Lykke til Tanderup); malet 1585.

Christian den Fjerde [1]),

Søn af Kong Frederik den Anden og Dronning Sophie, blev født paa Frederiksborg Slot den 12. April 1577. Da Danmark dengang endnu var et Valgrige, havde Prindsen følgelig ingen Arveret til Thronen; men ligesom Kongerne oftere forhen, for at forhindre Stridigheder ved forefaldende Thronskifte, i levende Live havde faaet deres Sønner udvalgte til Thronfølgere, saaledes blev ogsaa den lille Prinds Christian allerede i Aarene 1580 og 1582 valgt til sin Faders Efterfølger henholdsvis i Danmark og Norge, og i Aaret 1584 2] blev han hyldet paa de danske Landsthing.

1) Af de paa Rosenborg opbevarede *Portræter og Buster af Christian den Fjerde* fremhæves følgende:

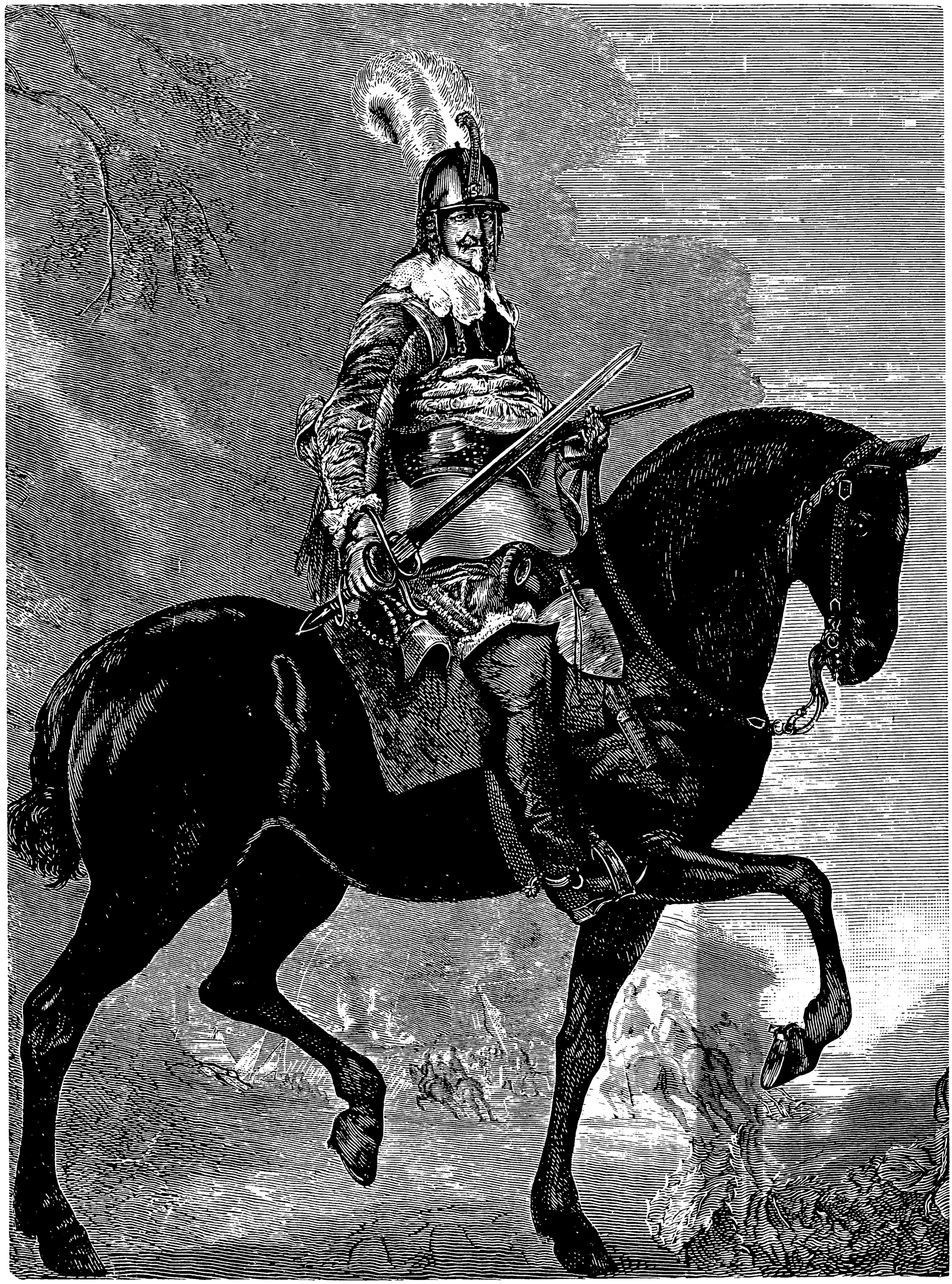
---

[1]) Strunks Portrætkatalog, Kongehuset, S. 44 Nr. 214. — [2]) At disse Gjenstande med bemeldte Mærke (jvfr. Holck S. 55 Nr. 12 og 14) have tilhørt Kurfyrstinde Hedvig, ses af Holck S. 127 Nr. 4, hvor der omtales en Sølvdaase med det samme Mærke og med det sachsiske Vaaben, Aarstallet 1609 og Bogstaverne H. C. Z. S. — [3]) Holck, S. 61 Nr. 34. — [4]) Billedet har ifølge Danske Magazin I. S. 355 tilhørt Klevenfeld. — [5]) Nye Danske Magazin II. S. 103—104. — [6]) Jvfr. Wegener, Om Anders Sørensen Vedel, 1846, S. 170, 173.

Knæstykke, malet af Peter Isachs; Kongen er fremstillet i en yngre Alder og har Pibekrave om Halsen; ved Siden hans Krone, Scepter og Hjelm. — Christian den Fjerde og Dronning Anna Catharina, hele Figurer i naturlig Størrelse, malede af Peter Isachs; Kongen er fremstillet paa lignende Maade som paa det foregaaende Maleri. — Knæstykke, malet i Kongens 33. Aar af Jakob van Dort[1]). — Brystbillede fra 1611, formentlig Kopi efter Frants Kleins Maleri, som i Christian den Femtes Tid hang i den røde Sal paa Rosenborg[2]). — Brystbillede, Kobberstik, tilstillet Christian den Femte af Leonora Christine 1685; vil blive nærmere omtalt senere. — Forskjellige mindre Portræter og Miniaturbilleder, deriblandt tvende udførte 1611 og 1623. — Tre Brystbilleder i Karneoler, indfattede i Guld; paa Bagsiden hans Navnechiffer. — Sølvmedaillon med Kongens Brystbillede. — Brystbillede, malet udvendig paa Dørfyldingen til Kongens Skrivekalender, som senere vil blive omtalt. — Kongen staaende, med en Hund ved Siden; malet 1638[3]). — Kongen tilhest i fuld Rustning. Carl van Manderns Skizze til Maleriet paa Valdemars Slot paa Taasinge, gjengivet i omstaaende Afbildning. Fra Enkedronning Caroline Amalies Bo[4]). — Maleri med Kongen tilhest i Forgrunden; i Baggrunden en Turnering. — Maleri med Kongen tilhest i Samtale med en Ingeniør; i Baggrunden Rosenborg[5]). — Tre Malerier med Kongen tilhest; i Baggrunden paa det ene Kronborg, paa det andet Frederiksborg, paa det tredie Kalmar Kastel. — Christian den Fjerde som Fredsmægler, allegorisk Billede paa Træ, malet af Adrian van der Venne; vil blive nærmere omtalt i det Følgende. — Brystbillede som ældre med den bekjendte, brede, nedfaldende Krave; derom hans Valgsprog: REGNA FIRMAT PIETAS; forneden hans fuldstændige Titel. Kobberplade, stukken af Albert Haelwech efter Carl van Manderns Billede[6]). — Brystbillede med Kommandostav i Haanden. Kob-

---

[1]) Strunk Nr. 242. [2]) Holck S. 141, Weinwichs Kunsthist. S. 55. [3]) I Kunstkammeret opbevaredes ifølge Holck S. 29: »Ribbenene af en Hund, som har holdt Vagt i Kong Christian den Fierdes Sove-Cabinet, og været kaldet Tyrk, den samme er i Tapetzeriet paa Friderichsborg at see med Underskrivt: Den velagte og dydige Hund, Tyrk«. Ifølge Traditionen skal en af de paa Fodpanelet i Christian den Fjerdes Sovekammer paa Rosenborg afbildede Hunde fremstille den omtalte »Tyrk«. — Hammerich skriver (i Danmark under Adelsvælden 4. Del S. 115): Jo ældre Kongen blev, destomere trak han sig, som alle gamle Folk, ganske tilbage i sig selv. Man kunde da see ham gaae ene med sin Hund omkring i dybe Tanker i Salene paa Rosenborg eller Frederiksborg. [4]) Illustreret Tidende 10. August 1879 Nr. 1037, Strunk Nr. 271. [5]) Billedet er lithograferet i Bærentzens Institut af Westerberg, til Vetts ufuldførte historisk-topografiske Beskrivelse af Kjøbenhavn, med den urigtige Underskrift: Rosenborg Slots Beliggenhed før 1608; som tidligere omtalt er Slottet nemlig først paabegyndt 1610. [6]) Strunk Nr. 307.

Christian den Fjerde, malet af Carl van Mandern.

berplade, stukken af H. A. Greys [1]); paa Pladens anden Side Ole Vorms Portræt, stukket af Haelwech. — Knæstykke, Kopi efter Carl van Mandern. — Portræt, hel Figur dannet af lutter, meget smaa Bogstaver, udført 1640 af Hans Wechter fra Erfurt. Dette Billede indeholder alle de tolv Kapitler af Prædikerens Bog, Salomons Ordsprogs 25. Kapitel, Visdommens Bogs 5. Kapitel og første Kongernes Bogs 3. Kapitel. — Brystbillede, broderet af Frederik den Tredies Hof-Perlestikker Claes Harder. — Tvende Miniaturbuster i Vox, den ene, signeret DB, udført 1648 [2]), den anden fremstillende Kongen i Admiralsdragt med Signalpiben i en Kjede om Halsen. — Broncebuste som ældre, i mere end naturlig Størrelse; udført i Glückstadt af en fransk Kunstner, hvis Navn ikke kjendes. Denne mesterlig udførte Buste blev ved Christiansborgs Brand 1794 frelst af nogle norske Matroser, som bare den over i Holmens Kirke, hvor de satte den paa Alteret [3]). — Marmorbuste, over Kaminen i Riddersalens søndre Ende. — Buste af Bly, anbragt udenfor paa det store Taarn under Vinduet i Stueetagen. — Broncestatue, af Thorvaldsen, oprindelig bestemt til Kongens Kapel i Roskilde Domkirke [4]); blev i Vinteren 1863—64 opstillet i Haven ved Rosenborg paa den i Slotsgraven fremspringende Odde, paa hvilken den i 1859 nedrevne Kjøkkenbygning tidligere laa. — Christian den Fjerde som Lig, Maleri paa Lærred; Udkastet hertil, Akvarel, udført 1648 af J. G. Reinold fra Strasborg [5]).

I Stengangen hænger en stor, oliemalet *Stamtavle over Christian den Fjerdes Slægt* fra hans Tiptipoldeforældre af, forsynet med de Vedkommendes Portræter og Vaabner samt tydske Indskrifter; den er dediceret til Christian den Fjerde, hans Broder Ulrik og deres fire Søstre Elisabeth, Anna, Augusta og Hedvig og maa saaledes være ældre end 1619.

Af Gjenstande, som have været benyttede af Christian den Fjerde personlig, fremhæves, foruden dem, som senere ville blive omtalte paa forskjellige Steder efter den Anledning, som det historiske Omrids dertil giver, endel af hans *Dragter*, tildels rigt udstyrede og vel vedligeholdte, samt hans *Guldspiseske*, forsynet med hans Navnechiffer.

2) I Aaret 1584 forærede Kong Frederik den Anden sin lille Søn Christian et interessant *Uhr* eller Sejerværk [6]), som er gjengivet i den

---

[1]) Strunk Nr. 312. [2]) Holck S. 133 Nr. 14. [3]) I Illustreret Tidende 16. December 1877 Nr. 951 findes et Træsnit efter et Billede af Professor Stanley, fremstillende Christiansborgs Brand, paa hvilket ses tvende Personer bærende Busten; jvfr. endvidere Ill. Tid. 10. August 1879 Nr. 1037 og Strunk Nr. 332. [4]) Steen Friis, Beskr. af Roskilde Domkirke 1868 S. 87, Strunk Nr. 333. [5]) Strunk Nr. 331. [6]) Ordet Sejerværk antages i Kirkehist. Saml. 3. R. 4. B. S. 250, 839 at komme af det nordiske síga, at bevæge sig nedad ved egen Vægt, synke, ikke af det tydske zeigen.

vedføjede Afbildning; Uhret, der forresten er adskillige Aar ældre, idet det er forfærdiget 1561 af den samme Mester, som har udført Dronning Dorotheas ovenfor beskrevne Taffeluhr, er anbragt i en firkantet, forgyldt Metalkasse, der hviler paa Løvefødder og er prydet med forskjellige Ornamenter og Figurer i drevet Arbejde; paa Kassens Bundplade læses: ANNO 1584 GAF KONNING FREDERICK DEN ANDEN TIL DANE-MARK OCH NORGE &c. SIN SØN KRISTIAN DETE SEGEVERK. Ifølge Langebecks Diplomatarium i Gehejmearkivet [1]) er Uhret i Oktober

Christian den Fjerdes Uhr.

1758 blevet bragt til Kjøbenhavn af en svensk Kronebefalingsmand ved Navn Jakob Delphin fra Christianstads Egn i Skaane; han havde arvet det efter sin Fader og offererede det til Kong Frederik den Femte som en Antikvitet, der havde været i Hans Majestæts højlovlige Forfaders Hænder. Uhret er ogsaa blevet istandsat i Frederik den Femtes Tid, idet Viseren er forsynet med denne Konges Navnechiffer.

---

[1]) Meddelt af afdøde Registrator Plessner.

Ved sin Faders Død paa Antvorskov Slot den 4. April 1588 besteg den mindreaarige Prinds Thronen under Formynderskab af de fire Rigsraader Jørgen Rosenkrands[3]), den kongelige Kantsler Niels Kaas[4]), Rigsadmiralen Peter Munk og Rentemesteren Christopher Valkendorph[5]). Rigens Raad røgtede sit Formynderhverv paa en for Landet heldbringende Maade og fortjener navnlig Paaskjønnelse for den Omhu, med hvilken det sørgede for, at den unge Fyrste i forskjellige Retninger blev opdragen til sin tilkommende høje Stilling; da han saaledes allerede tidlig røbede stor Forkjærlighed for Søvæsenet[6]), blev der bygget et Øvelsesskib til ham, paa hvilket han udviklede sit medfødte Anlæg for Søen, som har gjort ham til en af Danmarks ypperste Helte.

3) *Portræt af Jørgen Rosenkrands*, til Rosenholm (født 1523, død 1596).

4) *Portræt af Niels Kaas* til Taarupgaard (født 1534, død ugift 1594).

5) Under Christian den Fjerdes Mindreaarighed lykkedes det Tycho Brahes mange Fjender, blandt hvilke især Valkendorph maa nævnes, at indtage den unge Regent imod denne Datidens store Astronom, saa at han tilsidst forlod sit Fædreland. De om Tycho Brahe selv existerende Minder findes i Museet for nordiske Oldsager (jvfr. dog Broncebusterne af Frederik den Anden og Dronning Sophie, hvilke tidligere ere omtalte); derimod findes her i Samlingen et Arbejde af en af hans Disciple, Petrus Fischer, nemlig en CALENDARIVM AVREVM fra 1591. Denne Almanak er især af Interesse ved de indblandede astrologiske Bemærkninger, som vise, hvor lidet Videnskaben dengang formaaede at frigjøre sig fra den fra Middelalderen nedarvede Overtro, en Fejl, hvori endog en saa stor Mand som Tycho Brahe selv gjorde sig skyldig. Kalenderen[1]), der har Form af en Altertavle og er forsynet med to Fløjdøre, indeholder bl. A. Følgende:

Paa huilcken Daag ☉ gaar i tegn oc huad wite di medfør:

1) Januarius: ☉ Gaer Wanmandē then 11 Januari, wdi ſamme tegen, er god at drage i huß, er god at buigge dennō. Taage Theneſt folck an i thieneſten, god at laade Blod, vndertagene pa Skenebeenenn.

2) Februarius: ☉ Gaer i Feſcken den 10. Februari, i thette tegen, er god at ſelge og Kiøbe, føre i nj Klæderr, gieffte ſig, Jage, tage Lægedom, wenne Børn, aarſla, at faa i mølle eyendom Kiøbe.

3) Martius: ☉ Gaer Wederenn den 11 Marti, er god at talle med

---

[1]) Den her beskrevne Kalender er maaske den samme, som omtales i Kjøbenhavns Slots Inventarium fra 1638: Ein gross Höltzen Callender, daran 2 thüren mit Ihre konigl Maytt waffn vermahlt (jvfr. F. R. Friis, Saml. til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie, S. 72, 76 samt S. 368, hvoraf det ses, at Peder Pedersen Fisker 1591 fik en Gave, fordi han havde skjænket Kongen et skrevet og med Guld og Sølv forfærdiget Calendarium).

ſtore herrer, Klæder ſkere oc iſore Haar aff, Børn i ſkole at ſene, tage Lægedom, ſla aer, Kiøbe oc ſelge: oc wandre.

4) Aprilis: ☉ Gaer i Tuirenn den 10 Aprillis, i dette tegen er god, at giøre ecteſkab, Børn at ſette til ſkole, Wandere børn at affwenne. Kiøbe oc ſelge, ſaae oc plāte oc at faa i mølle.

5) Maius: ☉ Gaer i Tuillingen den 12 May, god at vandre, Kiøbſlaa, giøre Ecteſkab, haer affſkere, brug Legedom, arbede i ilden Børn i ſkole ſette, tagee folck an, at buigge oc drage i huß, Bod at ſende.

6) Junius: ☉ Gaer i Krefften dē den 12 Junj, er god att buigge i wand, drage i ni Klæder, huad eller begindis, er icke beſtandigt medelmaat at laade, haer aff. børn wenē oc wandre.

7) Julius: ☉ Gaer i Løwen den 14 Juli, er god at legge grundwol, at biuge huß oc ſløte i dette, at ſkere haer aff, wandre, Lægdom at tage, lade aerſla, Kiøbe oc ſelge, ve at ſette eller faa i mølle al ſammen godt.

8) Augußtus: ☉ Gaer i Jomfruen den 14 Auguſti, er god Wenſkab at giøre med Jomfruer, men icke mere, god Lægdom at tag, Børn at affwenē, Kleder ſkere, wandre. Kiøbe oc ſelle, at faa i mølle.

9) September: ☉ Gaer i Wecten. den 14 Septembris, er god Wandre, haer affſkere, ecteſkab giøre, at bruge Lægdom, Kiøb oc ſellege. drage i nj Kleder ſaae og plante, wduold Laade, vndertagne. Lenderne. er ondt.

10) October: ☉ Gaer i Scorpio. den 14 October. ſkal tu intes beginde wden at taage Lægedom oc purgere, Børn affwenne, oc ſende i møle, Men huad ellers ſkal haffue beſtandt: er det ſaare ondt.

11) Noüember: ☉ Gaer i Skytten de 12 November, er god coreſlet Giøre, Kiøb oc ſelge, a bede met Flitt drage i ni Kleder got drage i Jact, god Laade aaerſla, wndertagen paa beenene offuer Lendene.

12) December: ☉ Gaer i Steenbocken, den 12 December, er god Wanddre, Børn affwene ſaae og plante, at fare i ni Klederr. god at faa i Mølle, det fomeres.

Wiltu finde Güldental, paa alle aaringer, Da leg ſamē arstal paa Linien oc et der til, tag ſaa op med 19, huad der bliffe, det er güldental i di Røe tal her neder af, gack uti mod høyre hand der findz vnder Søndagsbockſtaff-vagern mellöm Joule oc faſtælafin oc offuen Dagene.

Wiltu wide Søndags bockſtaffvar alle aar: Daa leg et aarstal op, og tag aff med 28. Huad igien bliffe, det ſiege dig Søndagsbockſtaff, hernedenfor, Men komer 2 bockſtaf da er det et ſkadaar; oc den første til S. Matthis dag, oc dendi aaret vtbliffuer ints offuer, da led vnder.

huem der nu wel wide huilcken planete huer time Regerer den ſamme ſkal dele dagen i 12 parter eller timer, hand er ſtacket eller langt, oc beginde nar ſolen opgaer. Dele ſaa Natten til Solen gaer op igien, Saa Regerer

om Søndagen, denn første time Solen, den anden venus den tredie Mercurius som denne taffuel vduiser. etc. [1])

(Her følger den nævnte Tabel.)

Wdi Saturnus time, er ont, at tage Lægedom, arelaade, troloffue, pendin opbere, bügge, hand nöder det icke.

Wdi Jupiters time, er ont laade aer at kiøbe til Krig, difft graffue, sende eller slа, bewar dig for ildt.

Wdi Mars time er ont, alt det du paastar, Mens heste oc Krigsrust= ing matu Kiøbe, imod Fienderne.

Wdi Solens time, er ont wdgieffue pending, büigge, Laade, tage Lægdō Kiøbslа, drage hiem, drage i ny Kleder.

Venus time, er ont at drage tilwand, got til land, ont at tage pendinge, op, di fortehris mz quindfolk.

In Mercurius time, er ont, at drage i huß, beede for fanger, at gifftis, huem der er vd, drag icke hieme.

Wdi Maanstime, er ont, ecteskab at giøre, at laán pending oc buigge, drage j ni Kleder.

Nederst læses:

Geschrieben Durch mich Petrus Fischer, im ihar MDXCJ.

Paa den ene Fløjdør staaer:

Dem Durchleüchtigsten Großmechtigsten Fürsten vnd herrn, Herrn Christianen, zu Denmarck, Norwegen, der wenden vnd Gothen, könig, herzog zw Sleßwig, holsten, Stormarn vn de Ditmarschen, Graüen zu Oldenborg vnd Delmenhorst Meinen Gnedigen Herrn.

Under denne Indskrift findes det kronede Rigsvaaben omgivet af Aarstallet 1591; derunder læses:

Christus mein herr vnd helffer ist.
Heilandt auch sterck zw ieder frist.
Richten recht, hilfft er mir alzeit.
In tugndt vnd aller erbarkeit.
Solchs hat er meinn vorfharn gthan.
Thüt mich im gleichen nicht verlan.

---

[1]) De syv Ugedages Navne (paa Latin: Dies Solis, Lunæ, Martis, Mercurii, Jovis, Veneris og Saturni, endnu gjenkjendelige herfra i Fransk og Engelsk), der ikke i Rækkefølge svare til de syv dengang bekjendte Planeter efter deres Omløbstid (Maanen, Merkur, Venus, Solen, Mars, Jupiter og Saturn), ere fremkomne ved, at man har anvendt den her givne astrologiske Regel, saaledes at man har begyndt med Solen som Regent for Søndagens første Time og derefter fulgt Omløbsrækken baglænds, fra højre til venstre, hvorefter altsaa Maanen bliver Regent den første Time om Mandagen, Mars om Tirsdagen osv. Illustr. Tid. 20. Januar 1884 Nr. 1269, 3. Februar 1884 Nr. 1271.

Ich acht derhalbn nicht gab vnd gunſt.
Abr warheit, lieb, vnd freye kunſt.
Niemant weil ich das leben hab.
Von Chriſt vnd ſeiner edlen gab.
Sol mich fhürn ab, dieweil ich bin.
CHRIsTIANVS von hohem ſin.

Paa den anden Fløjdør staaer:

*R*ara hæc in aulis, ales nunc interuolat quæ curat artis opera,
Et quæ labores ſtudij liberalium perferre gaudet artium
Gradus ſimul parnaßi ſcandere arduos cognitionem vt quæritet.
Non nemo opes venatur ac potentiā equos, caballos et canes,
At tu, relictis luſibus plebeculæ vt inde phebj ſurculus
*F*ias, Juvenile ſacris voues artibus æuum, Corona Maxima,
Inter penates, hinc et inde danicos non orbe, quem regis, minor.
Res inſuper ſcitu dignas non abijcis indocta proles vt facit
Magnorum avorum, amentiæ ſannis ſuis dans certa ſigna propriæ,
At indicant ſuſurro tali peßimo quam ſint amicj literis;
Tractare malunt Turpia, et quæ perplacent inexpolito pectorj
*P*lauduntqz ſuaviter ſuæ prudentiæ fictam modo arrogantiam;
Incautus aliquis horum tandem cumulat peruerſitatis præmia,
Ego ergo cum cognoverim clementiæ arridiat quod Maxime
Tuæ, quod admodum vitæ perutile quotidianæ ſentiat,
Accedo Regem ipſiqz parua munera quæ ſcripta ſunt mea manu
Sacro: quod vt benigniori perlegat animo ſummopere deprecor.

Det vil bemærkes, at Begyndelsesbogstaverne af de tvende sidstnævnte Indskrifter danne Navnet Christianus og Kongens Valgsprog: Regna firmat pietas.

Fra omtrent samme Tid som den nævnte Kalender skriver sig et andet interessant astronomisk Arbejde, nemlig en Kopi af det bekjendte *Uhr* i Domkirken i Strasborg. Foruden de sædvanlige Tidsangivelser viser det blandt Andet Maaneskifter og Aarstal; det er forsynet med Sangværk og med endel bevægelige Figurer, af hvilke fremhæves de hellige tre Konger, som, naar Klokken slaaer, gaa forbi Jomfru Maria, der har Christusbarnet paa Skjødet; øverst staaer Sct. Peters Hane, der kan gale og slaa med Vingerne. Paa Forsiden findes følgende Indskrifter:

ERO MORS TVA O MORS MORSVS TVVS ERO INFERNE.
MARC 13. VIGILATE ET ORATE.
IOHAN II.

Bis sex. sunt horæ lucis rex inquit Jesus
Hic gradiens nunquam læditur ille pede.

Nederst er graveret Fremstillinger af ASSIRIA, PERSIA, GRECIA og ROMA. Paa den ene Side ses CHARITAS, SPES og FIDES, paa den anden PRVDENTIA, VERITAS og IVSTITIA, paa Bagsiden FORTITVDO, TEMPERANTIA og PACIENTIA. Indvendig findes: Tafelein Der Planeten Stunden wie ſie nach Aſtronomiſcher Rechnung vnd ordnung alle Stundt Deſs tags Regieren, hvorunder læses: Iſaac Habrecht Vhrenmacher und Bürgern zu Straſsburg 1594; en tilsvarende Tafelein Der Planeten Stundt, bey der Nacht har ligeledes Anno Chriſtj 1594. — Om Uhrets senere Historie meddele tvende indvendig anbragte Indskrifter (med Initialer) følgende Oplysning: Renovatum año 1618 d. 7. Apr. ab Isaaco Habrecht professore medicin. et math. qui obiit anno 1633 d. 10 Oct. — Horologium hocce in arce regia per multos annos asservatum sed immotum emit: et 1786 per I: Sivers renovatum curavit Christoph. Günther pharmacopola Hafniensis[1]). — Ogsaa i dette Aarhundrede er det blevet istandsat, men herom indeholder det ingen Oplysning. — Det er muligvis det samme Uhr, som omtales af Charles Ogier (Legationssekretær hos den overordentlige franske Ambassadør Grev d'Avaux, der i Aaret 1634 afsendtes til Danmark for paa sin Konges Vegne at bivaane den udvalgte Prinds Christians Formæling) i hans Dagbog Side 110, hvor det hedder: Vidimus & aliud instrumentum automaton, sive horologium, egregii artificii, in quo omnia, quæ in cælis aguntur, repræsentantur oculis. I sin Dagbog for 1618 omtaler Christian den Fjerde under 29. Oktober, at han har kjøbt et Smykke og et Sejerværk for 1800 Daler.

6) Et *Kompas* i en sølvforgyldt, rund Kasse, paa hvis udvendige Side Provindsvaabnerne i kronede Skjolde med forklarende Indskrifter ovenover; paa Laaget C R 1595 samt det fuldstændige, kronede Rigsvaaben omgivet af en Laurbærkrands, hvori Elefanten hænger. — En *Sølvskibslygte* med Kongens Navnechiffer. — En *Stanglygte*, som Kongen har brugt paa Flaaden. — Tvende *Sølv-Natlamper* i Form af Skibe.

Christian den Fjerde blev myndig i den kongelige Del af Hertugdømmerne i Aaret 1593, hvorimod han først 1596 tiltraadte Regeringen i Kongerigerne, og efter at han den 7. August samme Aar havde underskrevet sin Haandfæstning, blev han den 29. samme Maaned med stor Højtidelighed kronet 7) i Frue Kirke i Kjøbenhavn af Sjællands Biskop Peter Winstrup.

---

[1]) Christopher Günther paa Løveapotheket i Kjøbenhavn. Jordening og Seehusen, Farmaceutisk Stat 1770—1879 S. 40.

Dagen efter Kroningen formæledes hans Søster Augusta[8]) (født 1580, død 1639) med Hertug Johan Adolph af Holsten-Gottorp[9]) (født 1575, sukcederede 1590, død 1616). Store Festligheder afholdtes i Anledning af Kroningen og Formælingen, og navnlig var den Ringrenden[10]), der den 3. og 4. September blev afholdt paa Amagertorv, rig paa pragtfulde Optog.

7) *Christian den Fjerdes Krone* (blandt Regalierne), et udmærket Arbejde af den berømte Guldsmed Didrik Fiuren i Odense (død 1605), er af Guld, rigt prydet med Ædelstene og Perler og forsynet med talrige Ornamenter og Figurer i Emaille. Den er afbildet paa de tvende tidligere omtalte Malerier af Peter Isachs, og beskrives og forklares af en gammel Forfatter[1]) saaledes: Cronen (udi hvilcken var foruden allehaande dyrebar Steene oc Perler 970. oc nogle fleere herlige Demanter) var icke alleeniste for det hun kostet hafde, men ocsaa for det Kosterlige oc Mesterlige Arbeyd skyld, ofvermaade kostelig. Thi ofven omkring samme Crone var 12. serdeelis Spidse, dog med Høyhed oc Lauhed, Bredden oc Smalhed, hver anden atskillige. Paa den fremmeste oc høyeste, som var ret for ofver Ansictet stod en Pelican ofver sine Vnger, som hackede Blod aff sit Bryst med Nebbed, giort aff Guld, oc med kostelige Demanter beprydet, ved hvilcken Fugel (som mand vel veed) betegnes icke alleeniste vor HERRE Christus, men ocsaa all Christelig Øffrighed, som er redebon til at lade sit Blod for sine tro Vndersaatte. Paa den anden høye Spitz stod Justitia, Retfærdighed en aff de besynderligste Dyder, som en Konge oc Regenter bør at hafve. Paa den tredie en Pelican ligesom den første. Paa den fierde Charitas, Kierlighed, som en Christelig Regentere, nest hos Retfærdighed, skal legge Vind paa. Paa den femte atter en Pelican, lige saadan som de andre: Paa den siette Fortitudo, Mandelihed, uden hvilcken en Konge oc Regentere icke til Gaffnlighed sine Riger kand forsvare. Omkring Zarien eller Krantzen, stod 12. skiønne Engle, oc hver aff dennem haffde en dyrebar Ædel Steen udi Haanden, oc var imellem hver To Engle en Stierne aff Demanter: Ved hvilcke smuckt vel betegnes oc udtydes, at alle gode Gaffver oc Dyder, som en Christen Konge skal være med begaffvet, med hvilcke hand meere end Almues Folck kand liuse oc skinne, skulle her ofven aff ned fra Himmelen skenckes oc bekommes.« — Ved Processionen til Kirken blev Kronen baaren af Christoffer Valkendorph, men da Højtideligheden var tilende, red Kongen med Kronen paa Hovedet fra Kirken tilbage til Kjøbenhavns Slot. — Om Grunden til, at Valgkongedømmets Krone er aaben[2]), medens Arvekongedømmets er lukket med Bøjler foroven (jvfr. senere under Christian den Femte),

---

[1]) Wolf, Encomion regni Daniæ S. 195—196. [2]) Molbech, Nordisk Tidsskr. 4. B. S. 191.

erfares Følgende af Frederik den Andens Kronings- og Salvings-Akt: »At kronen er aaben offuen til mod himmelind betyder at en konge eller öffrighed skal regiæris aff gud, oc at kongens hierte er i gudtz handt. Item at gudt seer alle öffrighedtz tancker oc gierninger lige som vnder aaben himmel. Der for bør en öffrighed at frycte gudt oc giøre alle sine gerninger lige som for gudtz ansigt«, og i Dronning Sophies Kroningsceremoniel hedder det ligeledes: »Her hoss see wi, at thenne krone er aaben offuen till mod himmelen, huilcket betyder, at offuer alle verdzens öffrighed er then høyeste öffrighed, gud i himmelen, som er en herre offuer alle herrer oc en konge offuer alle konger, huorfaar skal huer Christen öffrighed frycte gud, oc giøre alle sine gierninger, baade lønlige oc aabenbare, lige som for guds ansict[1])«. — I et Brev fra 1645 skriver Christian den Fjerde, at han havde sat den Krone, han var kronet med, i Pant for Penge, paa det han kunde redde sit ærlige Navn. At den samme Krone er bleven benyttet ved Frederik den Tredies Kroning, fremgaar af, at den indvendig bærer Aarstallet 1648.

Christian den Fjerdes Kroningsdragt, som ses paa omstaaende Afbildning, er, ligesom de øvrige Kroningsdragter i Samlingen, en spansk Ridderdragt af kostbar Guldbrokade, indvirket med Sølvblomster og besat med Sølvkniplinger.

8) *Hertuginde Augustas Guld-Alterkar*, forsynede med hendes kronede Navnechiffer, det danske Vaaben og Aarstallet 1632. *Kalken* er prydet med et i hvid Emaille udført Dødninghoved med tvende korslagte Ben nedenunder; i Øjenhulerne to store Diamanter; paa Fodstykket, der er smykket med 6 Safirer, er i sex ved Diamantrækker adskilte Felter graveret Slangens Ophøjelse, Samson, der bærer Stadsporten, Jakobs Drøm, Christi Korsfæstelse, Jakobs Strid med Jehova og Samsons Kamp med Løven; paa Skaalen Fodvaskningen, Nadverens Indstiftelse og Christus i Gethsemane. — Paa *Kanden*, hvis Laag er prydet med 4 store Safirer, ses Christi Hudstrygelse og Bespottelse, hans Gang til Golgatha og Korsfæstelsen; paa Foden, hvorpaa findes 6 Rubiner, de fire Evangelister. — Paa *Disken*, i hvilken er indfattet 3 Safirer, ses Korsfæstelsen, og paa *Oblatæsken*, hvis Laag øverst er smykket med en stor Safir, Korsfæstelsens Symboler og I H S (Jesus hominum salvator).

En *Stamtavle* paa Pergament over den oldenborgske og gottorpske Slægt med Aarstallet 1636 og Hertuginde Augustas Navn.

9) Et *Stambogsbind* af Guld, smukt indlagt med Emaille; paa den ene Side Slesvigs og Holstens Vaabner og Indskriften: I A H Z S H

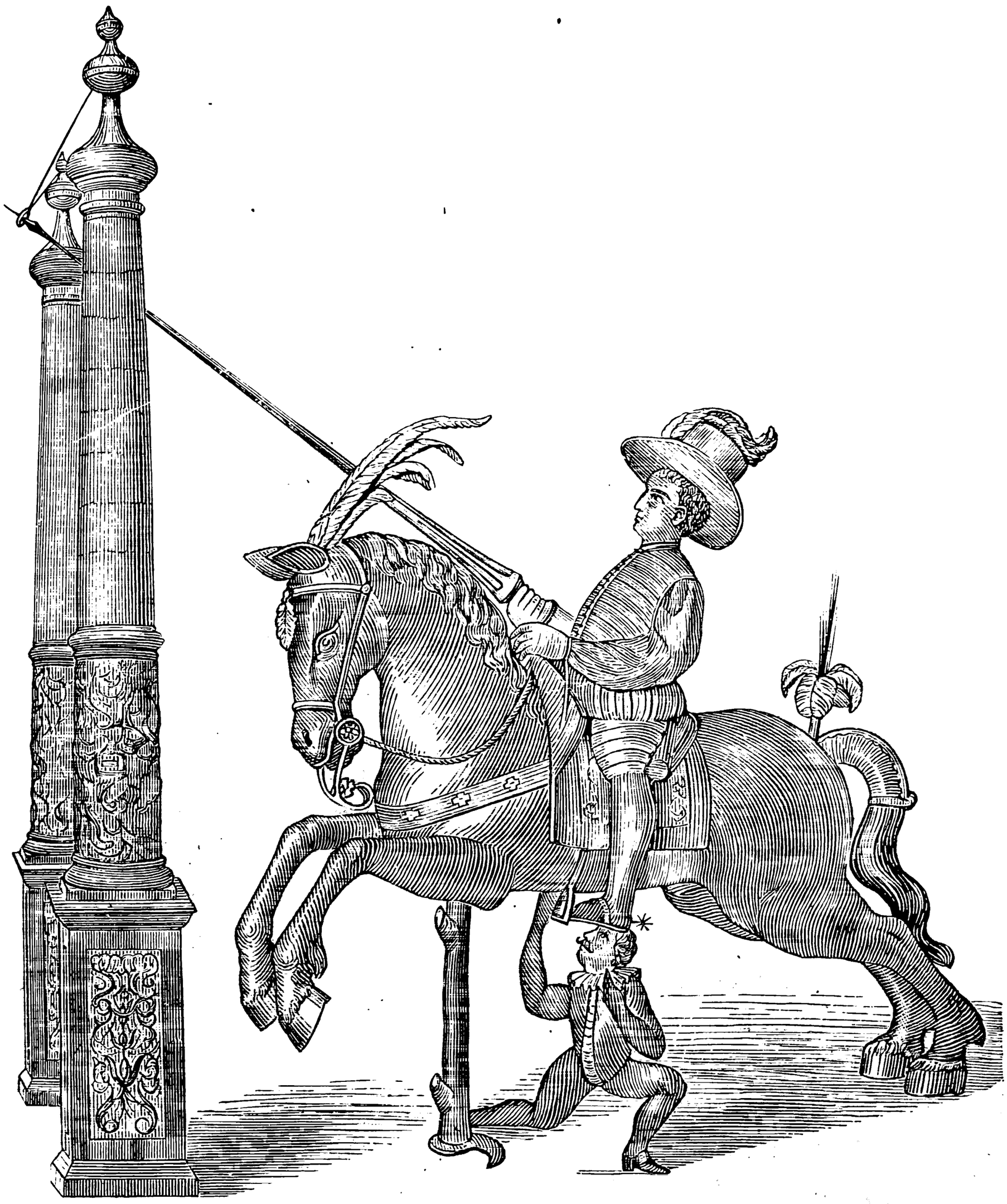
[1]) Danske Samlinger 1. R. 4. B. S. 158, 170—171.

Christian den Fjerde i Kroningsdragt.

1613 (Johan Adolph Herzog zu Schleswig Holstein), paa den anden det danske Vaaben og A G A K S Z D H Z S H (Augusta geboren aus königlichem Stamme zu Dänemark, Herzoginn osv.)

10) Et stort, sølvforgyldt *Drikkekar*, udført i Brunsvig[1]), fremstil-

Christian den Fjerde som Ringrender.

lende Kongen tilhest ifærd med at stikke til Ringen[2]). Hestens Hoved, foran prydet med det danske Vaaben og det kongelige Navnechiffer,

---

[1]) Sick, Notice sur les ouvrages en or et en argent dans le nord, 1884, S. 18—19.
[2]) Jvfr. Till. til Museum Regium, 1699, S. 1—3.

danner Laaget, Forbenene Hanken, den øvrige Del af Hesten det egentlige Bæger; under Hesten Hofnarren. Ringen er anbragt paa en mellem to Søjler ophængt Snor; paa disse er der graveret endel fyrstelige og adelige Vaabner og følgende Navne (om Betydningen af de foran disse anbragte Tal se nærmere nedenfor): 1. 1* Der Her Administrator des Primats vnd Erbstifftes Magdebvrg. 1. 1* Margraffe Johan Sigesmvndvs. 2. Margraffe Cristian zv Brandenbvrg. 5. Hertzoch Alexander zv Holstein. 1. 1* Graffe Hieronimvs Slick Her zv Passow vnd Weis-Kirchen. 1. Graffe Otte zv Mansfelt. 1. 1* Graffe Davidt zv Mansfelt. 3. Paltz Graffe Wvlfgang Wilhelm. 3. Her Heinrich Revs der 5 Sonne Her zv Plave. 1. Her Friederich von Dohna. 2. 1* Reichardt von der Schvlenbvrg. 2. Graffe Johan Casemir zv Leinor. 1. 1* Her Heinrich Revs der jvnger Her zv Plave. 1. 1* Friderich Sittich von Berleis. 1. Levdewich Revter. 2. 1* Casper Stwolitzk. 1. 1* Wvlf Marschalck. 2. 1* Reichart (formentlig Joachim) v. der Schvlenbvrg. 1. 1* Wvlf Ernst v. Wolstranstorp. 1. 1* Hans von Rotkirch. 1. 1* Jacob von Arnim. 1. 1* Maximilian von Loben. 2. Abraham Bellim. 1. 1* Jost von Karwitz. 1. 1* Adrian Arnt Stammer. 1. 1* Georg von Karwitz. 1. 1* Jacob von Saller. 2. 1* Berent von Arnim. 1. 1* Batzer von Stvssel. 1. 1* Hironimvs von Diskei. 2. Abraham v. Grvnenbeck. 2. 1* Ernst v. der Grvben. 2. 5. 1* Gvntzel von Bartenschleb.

7. Steen Brahe. 4. Peter Mvncke. 4. Brede Rantzaw. 4. Gert Rantzaw. 6. Preben Gvldenstern. 8. Wlmar Parsberch. 6. Achsel Brade. 6. Olvf Rosenspar. 7. Stehen Maltzen. 8. Henrich Lvcken. 3* Frantz Rantzaw. 3* Knvt Brahe. 2* Henig Goie. 3* Eske Brock. 4* Fridrich Rosenkrantz. 5* Tage Krabbe. 8. Erich Lvcken. 5* Detlof Holck. 5* Claws Podebvsch. 5* Preben Bilde. 7* Vlrich Santberch. 6* Christof Parsberch. 6* Otto Christoffer Rosenkrantz. 6* Christian Barnekaw. 3* Niles Schran. 7* Matz Santberch. 8* Peter Base. 4* Jacob Lvcken. 7* Ove Lvnge. 9* Christian Mvncke. 9* Ebbe Mvnck. 9* Sten Matzen. 9* Andres Sencklar. 10* Lavrentz Brockenhvs. 10* Knvt Rvdt. 11* Birge Trol. 8* Jacob Beck. 12* Georg Kras (ɔ: Jørgen Kaas). 12* Essche Bilde. 10* Hennig Walckendrvp. 13* Magnvs Goye. 13* Merten Wensterman. 14* Hannibal Gvldenstern. 15* Georg Vhrn. 15* Erich Vhrn. 16* Jacob Rosenkrantz. 16* Otto Lindenav. 16* Knvt Gvldenstern. 8* Albert Schele.

12* Christian Hardenberch. 17* Knvt Grvbe. 17* Peter Brahe.

Med samtlige her nævnte Herrer deltog Christian den Fjerde i den Ringrenden, som fandt Sted paa Amagertorv den 3. og 4. September 1596; paa disse tvende Dage gjorde han ialt 340 Løb, og 206 Gange førte han Ringen bort paa Landsen, en Gang endog 17 Gange i Rad. Den første Dag optraadte han paa Rendebanen i Pavedragt, med den tredobbelte Krone paa Hovedet og ledsaget af et talrigt Følge af katholske Gejstlige; da Kronen imidlertid var for tung og ubekvem til at have paa under Ridderspillet, ombyttede han den ved dettes Begyndelse med en lille rød Fløjls Hue, der var prydet med Guld og Ædelstene. Der opførtes den Dag otte Optog, og vare Deltagerne i hvert af disse (betegnede ovenfor med det tilsvarende Tal uden Stjerne foran Navnene) klædte saaledes:

1) som fremmede hedenske Herrer, bevæbnede med tyrkiske Sabler, Pilekoggere, Flitsbuer og Pile; 2) og 3) som romerske Stridshelte; 4) som gamle hedenske Riddere med tyrkiske Stridshammere i Hænderne; de førte Krigsgudinden Pallas bunden efter sig, men holdtes selv i røde Silkebaand af Venus; en gammel Mand, forestillende Tiden, overskar imidlertid med en Le de Baand, med hvilke de vare bundne, saa at de uhindrede kunde deltage i Ridderspillet; 5) i polske, 6) i moskovitiske, 7) i »romaniske« og 8) i østerrigske Dragter. I det sjette Optog deltog ogsaa Jørgen Brahe, men hans Navn og Vaaben savnes paa Søjlen.

Den næste Dag, paa hvilken der opførtes 17 Optog, var Kongen i Fruentimmerdragt; Deltagerne i disse Optog (betegnede ovenfor med det tilsvarende Tal med Stjerne foran Navnene) vare klædte saaledes:

1) som gamle hedenske Riddere; 2) som »en skønner Engel« med forgyldte Vinger og med et forgyldt Sværd i Haanden; 3) »udi herlige Krigsherrers Klædning oc Manere, med Hielme oc Kiortle, meget herlige prydede«; i dette Optog forekom en med to Hjorte forspændt Vogn, paa hvilken Venus sad »med sin Søn Cupidine, oc lod fliufve nogle hvide Duffver, med røde oc grønne Baand om Fødderne, i det at hun opfoer op oc ned ad Banen«; 4) »udi siu Planeters Skickelse«; dette Optog beskrives som »besynderlig artig oc skiøn, oc bekom ocsaa derfore Jomfru Danck« (Ærespris); heri forekom Mercurius, Solen og Maanen samt »en statzelig Rytter, saare artelig effter Hedningske Maanering udi en blaa oc rød udskaaren stacket Kiortel, Hielm oc halfve Støfle udstafferet, hvilcken førde it brendende Hierte udi Haanden, hvor der udi var it Fyrverck saa bered at det gaff fra sig en stor Susen, Røg, oc Damp, all den stund de fore op oc ned ad Banen«; endvidere »de tre Charites udi Jomfru Klædninger, hvilcke siuntes

at sidde paa tre store Strudtz-Fugle, hvilcke hver hafde en forgyldt Hestesko udi sit Næb at føre; disse Charites legte herlige, paa Lutte, Harper oc Fioler«; Strudsene trak en Vogn, hvori Venus (Jakob Lykke) sad; ved Siden af Vognen red Mars (Frederik Rosenkrands) med et draget Sværd i Haanden, med hvilket han truede at ville sønderhugge den Guldkjede, i hvilken Venus førte ham fangen[1]); Toget sluttedes af Jupiter, Saturn, Dagen og Natten; 5) i tyrkiske Dragter; 6) i Janitschar-Dragter; en stor venetiansk Galej forekom i dette Optog; 7) »udi vilde Mænds Lignelse« med grønne Krandse af Løv, lange Haar og overgroede med Mos; 8) som de hellige tre Konger; der forekom i dette Optog et »Cameel Diur«, der var afrettet til at falde paa Knæ for Dommerne og «Fruentømmeret«, naar der skulde gjøres Reverents; 9) som Malteserriddere; 10) i persiske Dragter; 11) som Fortuna, paa en stor rund Bold, staaende paa et stort Orlogsskib med tolv Kanoner, som gave Salut, og med »Blaa-Mænd, Aber oc andet meere, som pleyer at findis paa de Skib, som kommer lang Veys fra fremmede Lande oc Riger«; 12) som tre Sct. Jakobsbrødre; 13) i ungarske Dragter; 14) som Aktæon med Hjortehoved; 15) i italienske, 16) i arabiske og 17) i prægtige sorte Fløjls Dragter, funklende af Guld, Diamanter og andre Ædelstene.

Blandt de faa Modstandere, der vare Kongen jevnbyrdige i Ringrenden, var Grev Hieronymus Schlick, Herre til Passow og Weiskirchen; han optraadte begge Dagene i det første Optog og vandt begge Gange. Om ham opbevares tvende prægtige Minder paa Rosenborg, nemlig *to Bøsser*, hvis Skjæfter ere indlagte med Elfenben, og som ere forsynede med hans Navn, det danske Vaaben og Aarstallet 1596; de ere formodentlig en Gave fra ham til Kongen i Anledning af Kroningen.

Den 6. September afholdtes der en egentlig Turnering paa Gammeltorv; heri deltog Kongen og de fleste af de paa den anden Søjle nævnte Personer; denne noget mere farlige Forlystelse løb dog heldigvis af uden Ulykker.

Ved at omtale denne Turnering skulle vi henlede Opmærksomheden paa en kostbar *Agatpokal*, som skriver sig fra Christian den Fjerdes Tid, og som mange Aar senere, 1680, af Enkedronning Sophie Amalie blev udsat som Pris ved Ridderspillet i Anledning af hendes

---

[1]) Dette Optog blev et Varsel om den sørgelige Skjæbne, der ramte Frederik Rosenkrands i Gudindens Tjeneste; for et utilladeligt Forhold, i hvilket han kom til en af Dronning Anna Catharinas Hofdamer, Rigborg Brockenhus (Søster til Korfits Ulfeldts Moder Birgitte), blev han 1599 dømt fra sin Ære; han gik derpaa i Krigstjeneste mod Tyrkerne og omkom ved en ulykkelig Hændelse i Mæhren 1602, da han vilde adskille to Duellanter. Hist. Tidsskr. 4. R. 4. B. S. 502 ff.

Datter Ulrika Eleonoras Formæling med Kong Carl den Ellevte af Sverig og blev vunden af Kong Christian den Femte [1]). Den er forsynet med talrige Rubiner, indfattede i Emaille, og bærer Aarstallet 1620; paa Laaget ses en Ridder med draget Sværd og et Skjold, hvori det fuldstændige würtembergske Vaaben, med Omskriften: IO FRID H Z WIRTEM V DEKH G Z MVN H Z hei (Johan Friederich, Herzog zu Würtembērg und Teck, Graf zu Mümpelgard, Herr zu Heidenheim). Den nævnte Hertug Johan Frederik (1608—1628) skal forinden sin Regeringstiltrædelse have besøgt Danmark [2]); ifølge andre Beretninger var han her i Sommeren 1616 [3]).

Blandt de mange fremmede fyrstelige Personer og Familier, der overværede Christian den Fjerdes Kroning, var ogsaa den ovenfor ved Ridderspillet nævnte Administrator af Magdeborg Joachim Frederik (senere fra 1598 til 1608 Kurfyrste af Brandenborg) med Gemalinde og to Døttre, af hvilke den ene, **Anna Catharina** 11), født den 26. Juni 1575, nogen Tid efter blev Danmarks Dronning. Allerede paa en Udenlandsrejse i Aaret 1595 havde Christian den Fjerde fattet Kjærlighed til den unge, smukke Prindsesse, og Aaret efter sin Kroning afsendte han et Gesandtskab, bestaaende af fire Rigsraader, for at anholde om hendes Haand. Formælingen fandt Sted paa Haderslev Slot den 27. November 1597, og den 11. Juni det følgende Aar blev den unge Dronning kronet i Frue Kirke i Kjøbenhavn af Sjællands Biskop Peter Winstrup.

Med Dronning Anna Catharina havde Christian den Fjerde fire Sønner og to Døttre, af hvilke den ene Søn og Døttrene døde som Børn. Den yngste af Sønnerne, Prinds Ulrik, født 1611, gik under Trediveaarskrigen i kursachsisk Krigstjeneste, men blev 1633 snigmyrdet i Schlesien, efter at han havde deltaget i et Gjæstebud, hvortil han af de kejserlige Generaler var bleven indbuden under en Vaabenhvile; Aaret før sin Død havde han som Trofæ hjemsendt Tycho Brahes berømte Himmelglobus. De to andre Sønner vare Christian, den udvalgte Prinds, og Frederik, der blev Faderens Efterfølger.

Dronning Anna Catharina døde paa Kjøbenhavns Slot den 29. Marts 1612 efter et kort Sygeleje; hendes Lig blev med stor Pragt bisat i Frue Kirke i Kjøbenhavn, hvor det henstod, indtil det senere 1642 førtes til det Kapel, som Christian den Fjerde indrettede i Roskilde Domkirke.

11) Af *Billeder af Dronning Anna Catharina* mærkes:

Det tidligere omtalte store Oliemaleri af Peter Isachs, fremstillende Kongeparret i naturlig Størrelse; Dronningen bærer de dengang brugelige Hoftepuder og holder en stor Fjervifte i Haanden; ved hendes Fødder en Hund. — Portræt af Dronningen og den udvalgte Prinds Christian. Fra Enkedronning Caroline Amalies Bo. — Sølvmedaillon

---

[1]) Holck S. 75 Nr. 20. [2]) Hübners politiske Hist. V. S. 346. [3]) Slange, Christian den Fjerdes Hist. S. 384, jvfr. Kongens Skrivekalender for 1616 i Suhms Nye Saml. 2. B. 3. H. S. 106.

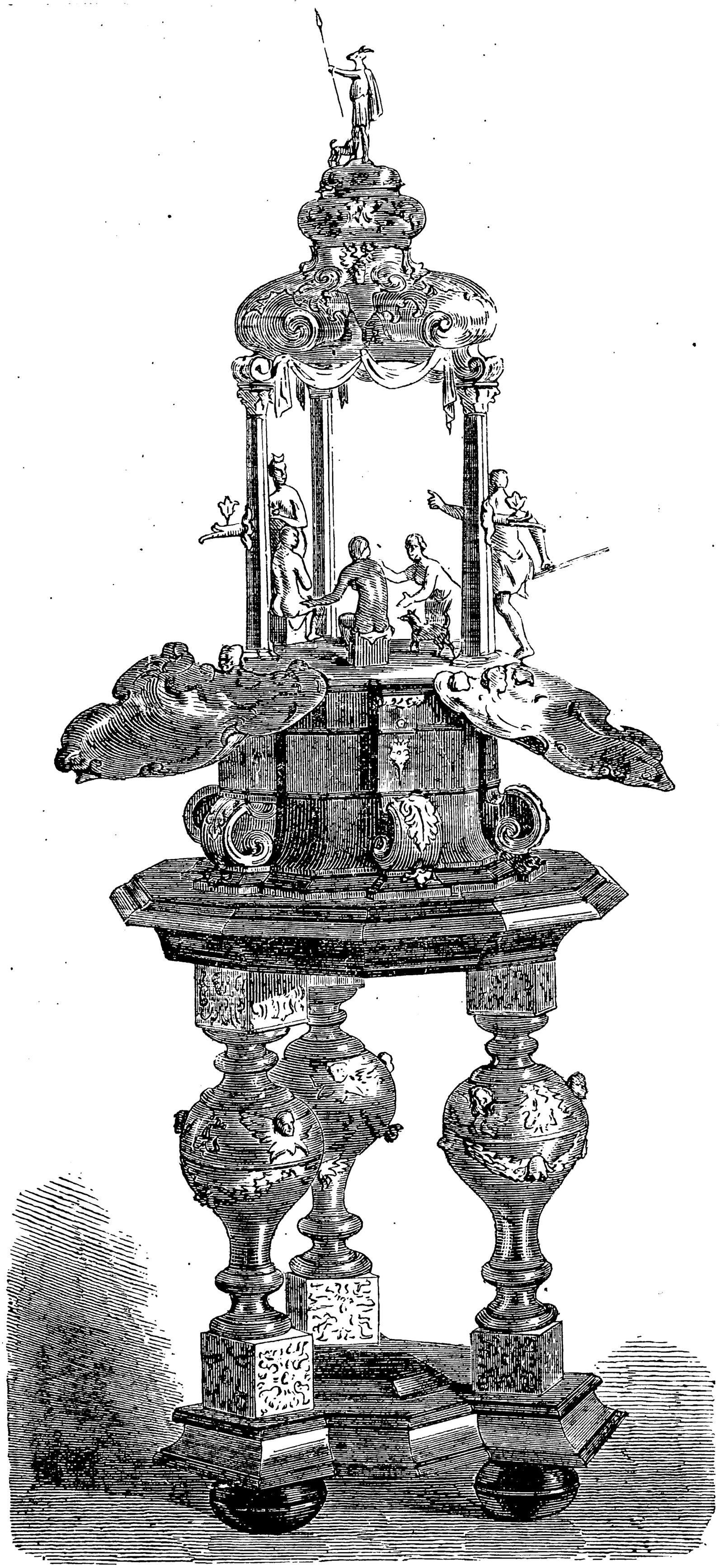
med Dronningens Portræt. — Miniaturportræt af Dronningen, udført 1612.

Af Gjenstande, der have tilhørt Dronning Anna Catharina, fremhæves: Et *Armbaand af Haar* (der antages at være Christian den Fjerdes), prydet med 8 Diamanter og endel Ornamenter i Emaille samt Dronningens Navnechiffer. — Et *Guld-Lænkearmbaand* med Kongens Navnechiffer paa Bagsiden af hvert andet af Leddene; paa Forsiderne afvexlende Timeglas, hvert dannet af to Diamanter, og Hjelme, hvis Visirer bestaa af Rubiner. — *Et Par Guld-Lænkearmbaand* med ciselerede Fremstillinger af de fire Aarstider, hvert besat med 52 Diamanter som Symbol paa Aarets ligesaa mange Uger. — Et *Toiletspejl* i en Ibentræes-Ramme, prydet med Kongeparrets Brystbilleder, FIDES, SPES og CHARITAS og Dronningens Navnechiffer i drevet Sølv. Hertil synes at høre: et firkantet *Ibentræes-Bord*, indlagt med Sølv og Perlemoder, og en *Rosenvandsbeholder* (afbildetSide 51), hvis Hovedparti dannes af tre ottekantede, korinthiske, med Haner forsynede Søjler, der bære en Kuppel, under hvilken Aktæon, der overrasker Diana og hendes Nymfer i Badet; ovenpaa det paa Kuppelen anbragte Røgelsekar Aktæon med Hjortehoved; det Hele, der er af drevet Sølv, hviler paa en med Sølv-Ornamenter prydet Ibentræes-Basis, hvori flere Toiletskuffer, og er anbragt paa et med forskjellige Sølvsirater smagfuldt udstyret Ibentræes-Bord. Dette Pragtstykke, der er udført i Halle [1]), omtales allerede i Inventariet fra Christian den Femtes Tid [2]). Det er formodentlig den samme Sølvfontæne, som Frederik den Tredie i Aaret 1669 forærede den saakaldte Pascha Johan Michael Cigala Ottoman, der blev modtagen af Kongen i en højtidelig Audients paa Rosenborg, men som senere viste sig at være en jødisk Bedrager, hvorfor han blev udvist af Landet. — Et *Maleri, fremstillende Dronningens Yndlingshund;* paa Halsbaandet hendes kronede Navnechiffer gjentagne Gange; udført 1598. — En stor jernbeslagen, med grønt Fløjl overtrukken *Kiste*, hvorpaa Kong Christian den Fjerdes og Dronning Anna Catharinas sammenslyngede Navnechiffre og Aarstallet 1599. Funden paa et Fattighus i Odense og foræret Samlingen af Apotheker Lotze 1882 (afbildet Side 10).

Den 31. December 1615 indgik Christian den Fjerde et morganatisk Ægteskab med Kirstine Munk [12]), Datter af Ludvig Munk [13]) til Nørlund og Lundegaard og Ellen Marsvin [14]), født den 6. Juli 1598. I Aaret 1629 tillagdes der hende Titel af Grevinde af Slesvig og Holsten, men kort efter forviste Kongen hende paa Grund af hendes Utroskab til Herregaarden Boller ved Horsens, hvor hun døde den 19. April 1658. Med hende havde Christian den Fjerde otte Døttre og to Sønner; den ældste af Døttrene, Anna Catha-

---

[1]) Sick S. 7, 19. [2]) Holck S. 94 Nr. 18.

En Sølvfontæne fra det 17. Aarhundrede.

rina 15), født 1618, var forlovet med Rigshofmesteren Frants Rantzau, som den 5. November 1632 ved at passere den saakaldte grønne Bro, der fører over Rosenborg Slotsgrav, faldt i Vandet og druknedė; Anna Catharina døde af Sorg herover den 20. August 1633. De fleste af de andre Døttre bleve gifte med Adelsmænd, saaledes Sophie Elisabeth med Grev Pentz, Leonora Christine 16) 1636 i en Alder af femten Aar med Korfitz Ulfeldt 17) til Egeskov og Saltø, Elisabeth Augusta med Hans Lindenov til Iversnæs, Christiane med Hannibal Sehested og Tvillingsøsteren Hedvig med Ebbe Ulfeldt 18). Af Sønnerne skal kun omtales Grev Valdemar Christian 19), til hvem Christian den Fjerde lod bygge Valdemars Slot paa Taasinge; et paatænkt Ægteskab mellem ham og en russisk Prindsesse gik overstyr, da han ikke vilde antage den græsk-katholske Religion; efter Ulfeldts Fald gik han i svensk Krigstjeneste og faldt 1656 i Slaget ved Lublin, 34 Aar gammel.

12) *Miniaturportræt af Kirstine Munk;* malet 1623. — En *Guldbroche,* indlagt med Emaille og prydet med hendes Navnechiffer, et kronet K; paa den anden Side i ophøjet Arbejde Noahs Ark, som optager Dyrene. — Et i Guld indfattet *Agatbæger;* i Bunden et kronet K. — En lille *Guldske,* hvis Skaft ender i et kronet Løvehoved og forneden er forsynet med et sammenslynget C og K; Bladet bestaaer af en stor, udhulet Safir. — Et lille slebet *Spejl* i forgyldt Ramme; det er kjøbt ved Boller og siges at have tilhørt Kirstine Munk. — Et Pragtstykke, som i en lang Aarrække har været opbevaret i Regaliekammeret paa Rosenborg, er i Aaret 1781 blevet afgivet til det kongelige Bibliothek, nemlig Kirstine Munks egenhændige Bønnebog; den er indbunden i sort Fløjl og forsynet med rigt emailleret Guldbeslag. Foruden Kirstine Munks Haandskrift indeholder den skrevne Bemærkninger af Christian den Fjerde, Sophie Rantzau (Frants Rantzaus Broderdatter) og Leonora Christine [1]).

13) *Portræt af Ludvig Munk* (født 1537, død 1602 eller 1603).

14) *Portræt af Ellen Marsvin* i Sørgedragt for Christian den Fjerde, malet 1648 (født 1572, gift 1589 med Ludvig Munk, senere 1607 med Knud Rud, efter hvem hun blev Enke 1611, død 1649).

15) En prægtig emailleret *Stambog,* hvori Frøken Anna Catharina har nedskrevet nogle franske Vers, der vidne om hendes dybe Sorg over hendes Forlovedes Død. Paa det første Blad læses:

Dieu console mon Ame
Anna Catharina
le XX Juin 1633.

Paa den ene Side af Bindet et Kors og en opslagen Bog, hvori: Verbum Domini Manet in Eternum; ved Siden heraf et Dødningehoved, hvorpaa et Timeglas; omkring det Hele: DVRABIS IN PERPE-

---

[1]) Holck, S. 56 Nr. 5, Molbech, Nordisk Tidsskrift 2. B. S. 587—592.

TVVM; paa den anden Side en Slange over et Dødninghoved, hvorunder to korslagte Ben; deromkring: TE NVNQVAM TIMVI. Paa Bogens Ryg Norges, Slesvigs, Oldenborgs, Delmenhorsts, Holstens, Stormarns og Dithmarskens Vaabner (jvfr. hendes Moders ovenfor nævnte Titel) og paa Spænderne Anna Catharinas Navnechiffer.

16) *Portræt af Leonora Christine;* Kopi udført 1869 af Dorph; Originalen tilhører hendes Sønnesøns Datters Sønnesøn Grev Waldstein Wartembergs Enke i Wien. — Et *Messing-Fyrfad* med Aarstallet 1636, Christian den Fjerdes Navnechiffer og ELINORE KIERSTINE. Dette Stykke, som har hørt til hendes Udstyr, blev i Aaret 1818 foræret til Museet for de nordiske Oldsager af Major Jacobsen, Inspektør i Vartou [1]).

17) *Tvende Miniaturportræter af Korfitz Ulfeldt* (født 1606, død 1664). — *Portræt af hans Moder Birgitte Brockenhus* (født 1580, død 1656); udført 1612.

18) *Portræt, der antages at fremstille Ebbe Ulfeldt* (født 1616, gik senere i svensk Tjeneste og kæmpede i den skaanske Krig mod Danmark, død 1682).

19) *Portræt af Grev Valdemar Christian*, hel Figur, naturlig Størrelse. Han er desuden afbildet paa van der Vennes allegoriske Maleri: Christian den Fjerde som Fredsmægler.

20) Christian den Fjerde befordrede med Gavmildhed Videnskab, Kunst og almennyttige Foretagender og varetog med saa stor Interesse sine mangfoldige Fyrstepligter, at Nutiden maa forbauses over hans Arbejdsomhed 21) og Energi. Ligesom der hos hans Fader var en mærkelig Forening af Gudsfrygt og en hermed kun lidet stemmende Hengivelse til Livets Glæder, saaledes træffes den samme Dobbelthed hos Sønnen, i hvis Levevis Datidens gode og slette Sider ogsaa have afpræget sig. Til en Karakteristik heraf giver følgende, af daværende Oversekretær i Kancelliet Sigvard Grubbe 22) i hans Dagbog optegnede Episode af Christian den Fjerdes muntre Ungdomsliv et interessant Bidrag. Han fortæller nemlig, at Kongen i Begyndelsen af Maj Maaned 1598 besøgte Skatmester Enevold Kruse, hos hvem der blev drukket til langt ud paa Natten. Da man omsider var brudt op for at begive sig hjem og var kommet til Højbro, spurgte Christian den Fjerde Sigvard Grubbe, hvor han boede, og da han hørte, at det ikke var langt derfra, fik han Lyst til at aflægge ham et Besøg. Grubbe trakterede nu sine Gjæster med Rosolio, og Kongen, der fandt særdeles Behag i denne Drik, yttrede, at man kunde drikke meget af den uden at blive beruset, hvad imidlertid strax viste sig at være urigtigt, idet baade Grubbe og en anden Adelsmand, efterat have nydt noget af den, faldt om paa Gulvet. Admiral Byrge Trolle, der saae den uheldige Virkning af denne Rosolio, tog derfor Flasken og heldte Indholdet ud for at forhindre flere lignende Scener. Paa Hjemvejen fra Grubbe vilde Christian den Fjerde besøge Christian Barnekov, der boede tæt ved, men Døren var lukket, og da han gjorde Forsøg

---

[1]) Antiqvariske Annaler 3. Bind S. 368.

paa at krybe ind gjennem Vinduet, stødte han sig paa sit Kaardehefte og fik en Skramme i Panden. Det følgende Aar viste Christian den Fjerde sig derimod stærkere overfor Fristelsen. Med fire af sine Hofmænd havde han nemlig ved et lystigt Lag aftalt, at den, der fra den 6. Februar indtil Paaske først var beruset, skulde betale en Bøde af 30 Daler. To af Deltagerne vare en Dag samtidig i det nævnte Tilfælde, hvorfor Kongen, der ikke havde syndet imod Overenskomsten, af de indkomne Bøder lod forfærdige et Sølvbæger til Minde herom 23).

20) Som Vidnesbyrd om Juvelerkunstens daværende høje Standpunkt mærkes endel prægtige og kostbare *Arbejder i Emaille* i Form af Bægre og Skaale, *en Pokal af Lapis lazuli*, et Par smaa *Timeglas*, indfattede i emailleret Guld med Kongens Valgsprog יהוה DIRIGE ♥ MEVM samt Aarstallet 1633, et aflangt *Lommeuhr*, meget smukt emailleret, forfærdiget af Uhrmager Caspar Cameel i Strasborg.

21) *Christian den Fjerdes Skrivebord*, reddet ved Frederiksborgs Brand. — *En Kasse, indeholdende Trykkeredskaber og et Stempel med hans Facsimile;* benyttet af ham, naar han paa Grund af Sagernes Mængde ikke havde Tid til at underskrive; ifølge Fortællingen skal Korfitz Ulfeldt oftere have brugt dette Stempel [1]). — En *Guldring med en stor Safir*, hvori hans Navnechiffer og Provindsvaabnerne. Det er maaske denne, Christian den Fjerde omtaler i sin Dagbog under 14. Februar 1629, hvor han skriver: Tabte ieg mit Signett af Fingeren; to Dage efter skriver han: Fandt ieg mit Singnet igen udi myn Lomme. — En *Skrivekalender* af Træ med Aarstallet 1638. Ved hver Maaned, af hvilke Marts og Oktober kun opføres med 30 Dage, Rubriker for de syv Ugedage. Paa Døren, udvendig Kongens Portræt og Valgsprog יהוה DIRIGE ♥ MEVM, indvendig et næsten udbrændt Lys i en Stage samt nogle Sæbebobler; derunder læses: ALS BEL EN ROOCK VERDWIINT DES MENSSEN LEEVEN OOCK; øverst i det ene Hjørne NOOTA BEEN. — Christian den Fjerde har endogsaa givet sig af med Drejerkunsten; tvende *Elfenbens-Fløjter* skulle være Arbejder af ham.

22) *Portræt af Sigvard Grubbe* [2]) (født 1566, død 1636), malet 1613 i hans 47. Aar kort efter hans Hustru Hilleborgs Død; i Feltet følgende Indskrifter (den første med Initialer):

Hæc mea fatali facies mihi tempore lvctvs
Picta, mei jvsti tempore lvctvs erat.
Picta refert canos facies: mea vita dolores
Sentit, et ætatis tristia fata meæ.

---

[1]) Jvfr. Hist. Tidsskr. 3. Bind 1842 S. 392, Suhms Nye Saml. 3. Bind S. 265. [2]) Danske Magazin 4. R. 4. B. S. 99—100.

Namqve mea periit chara cvm conjvge, qvicqvid
Mî charvm: cvm qvm (sic, istedetfor: qva) vivere dvlce fvit.

Non dolor est maior quam cum violentia Mortis
Vnanimj soluit corda ligata fide.

23) Det ovenfor nævnte *Sølvbæger* bærer følgende Indskrift:

Konnigen med 4 sine Hermend rund
Som Albrecht Scheel oc Peder Mundt
Oc saa der thill Andes Sinklar
Oc siden Aipt3 (ɔ: Apitz) Gronebierg
De giord eet Wedd ymellom sig
Om 30 Daller forvden Svig
Hov fyrst auff dem sig drvcken drack
Fraa Blide Maanets den 6 Dag
Till Paask y thet fogangen Aar.
Men de som sidst beskrefvit staar
Syg fyrst forbrid en Dag alleene
De wild giern were fraa Drick saa rene
Aff deris Pending ere jeg giort
Oc staar nv for dig her paa Bord.
1600.

Den Lykke og Velstand, som i mer end den første Halvdel af Christian den Fjerdes Regeringsperiode herskede her i Landet, lader dette Tidsrum fremtræde som et af de lyseste Afsnit af Danmarks Historie i den nyere Tid; en Mængde nyttige og storartede Foretagender bleve iværksatte, til hvis Udførelse ikke alene Statens materielle Velvære, men ogsaa Kongens kloge Finantsbestyrelse 24) mægtigt har bidraget. Særlig helligede han Bygningskunsten sin Opmærksomhed, og ved sin levende Interesse for denne har han erhvervet sig en blivende Betydning for den nationale Arkitektur. Til bedre Forstaaelse heraf vil det være nødvendigt at kaste Blikket tilbage og i korte Træk se de Forudsætninger og de Udviklingsstadier i denne Kunst, paa hvilke han byggede videre. Efter at den gothiske Arkitektur med sine slanke og sirlige, saa at sige mod Himlen stræbende Former i Løbet af Middelalderen efterhaanden var bleven eneherskende og paa en vis Maade havde taget Billedhuggerkunsten udelukkende i sin Tjeneste, fremkaldte det i Begyndelsen af den nyere Tid opvaagnende aandelige Liv en hidtil ukjendt Interesse for den klassiske Oldtids Minder; disse bleve nu grundigt studerede af Datidens dygtigste Kunstnere og maatte derved nødvendigvis ogsaa komme til at udøve en gjennemgribende Indflydelse paa hele Arkitekturens Retning. Den heraf opstaaede Stilart, Renæssancen, støttede sig i Hovedtrækkene til det for Gothiken Karakteristiske, men til Detaillen hentedes Motiverne fra Antiken. Allerede under Kong Frederik den Anden havde Renæssancen begyndt at udøve sin mægtige Virkning her i Landet, og under Christian den Fjerde fortsatte den sin Blomstring ved den bygningskyndige Konges Inter-

esse for Kunsten. Den særegne danske Retning af denne oprindelig fra fremmed Jordbund omplantede Stilart, i hvilken Børsen, Frederiksborg 25) og Rosenborg 26) ere opførte, bærer ogsaa Navn efter den kongelige Bygmester 27), som har paatrykt den sit ejendommelige Præg. Foruden de mange enkelte Bygninger, som han opførte, grundlagde han ogsaa adskillige Stæder 28), som endnu ved deres Navne minde om deres Grundlægger.

Christian den Fjerde var en saa god Husholder, at han ikke alene havde Midler til de ovennævnte Byggeforetagender, men endog kunde bekoste fire Opdagelsesrejser til Grønland og i Aaret 1618 sende Admiral Ove Gjedde til Indien for at skaffe Besiddelser paa Ceylon; dette lykkedes imidlertid ikke, hvorimod man paa Koromandelkysten erhvervede Kolonien Trankebar 29), som i Christian den Ottendes Tid blev afhændet til Englænderne. Christian den Fjerde færdedes iøvrigt selv stadigt paa Rejser 30) for at undersøge Rigernes Tilstand og har navnlig besøgt Norge meget ofte; et Par Gange aflagde han Besøg i England, hvis Konge Jakob den Første i Aaret 1589 (som skotsk Konge under Navn af Jakob den Sjette) var bleven formælet med hans Søster Anna 31) (født 1574, død 1619), og som kort efter at have besteget Englands Throne i Aaret 1603 ved Greven af Ruthland havde oversendt sin kongelige Svoger Hosebaandsordenens Insignier 32).

24) En *Sølv-Vægtskaal* med tilhørende Lodder, benyttet af Kongen til Afvejning af Guld og Sølv til Møntmesteren.

25) *Et Snogehoved med en Guldgylden i Munden.* Da Christian den Fjerde paa en Spadseretour ved Frederiksborg vilde springe tilside for en Snog, tabte han en Gylden fra Salzburg, som Snogen snappede. Hovedet blev hugget af den og gjemt tillige med Mønten, som den havde bidt fast i. For mange Aar siden blev Mønten stjaalen af en Besøgende i Kunstkammeret, men den blev dog skaffet tilbage igjen, og for at det ikke skulde ske oftere, blev Mønten naglet fast til Snogehovedet. (Efter mundtlig Overlevering af Etatsraad Spengler og Konferentsraad Thomsen).

26) *En lille Elfenbensmodel af Rosenborg.*

27) Endskjøndt det er tvivlsomt, om den bekjendte med Alenmaal, Kompas, Solskive og flere, navnlig arkitektoniske Instrumenter forsynede sølvbeslagne *Stok* har tilhørt Christian den Fjerde, skal den dog nævnes som et Attribut, Traditionen har tillagt ham; den har snarere tilhørt hans Søn, Prinds Christian, hvis Navnechiffer findes paa et lille *Vaterpas*, som passer til den Del af Knappen, hvori Solskiven og Kompasset findes.

28) Christianstad i Skaane, som er grundlagt af Christian den Fjerde, har, som det ses af det i Samlingen opbevarede *Stadssignet*, Kongens Navnechiffer som Mærke. Hans Portræt anbringes endnu paa de Pengesedler, som udstædes af den derværende »enskilda Bank« [1]). —

---

[1]) Strunk S. 61.

En *Miletabel* med Angivelse af Afstanden mellem Danmarks Kjøbstæder; den maa, da ikke alene de skaanske Provindser, men ogsaa Gulland nævnes, være ældre end Brømsebrofreden 1645.

29) En tohanket *Kande af chinesisk Porcelæn;* paa Laaget, i en sølvforgyldt Belægning, læses: *Anno 1621: Da Kong CHRISTIAN Den fierde Ved Ofve Gede Til Tommerup Lod Trangebar i Indien Til Dannisborg Danne Da Sametid af Porcelien Blef Smeltet denne Kanne Som nu er komen i god beholt udi Pr. S. H. vold 1723 Da denne Blef foræred af Camer Herr Wilhelm Carl Wind.* — *Nogle chinesiske Porcelænsfigurer*, hjembragte af Ove Gjedde. — *De japanske Figurer, der ere malede i Fyldingerne paa Væggene i Christian den Fjerdes Arbejdsværelse*, ere muligvis ogsaa Reminiscentser fra Ove Gjeddes Rejse. Fyrst Christian af Anhalt omtaler i sin Dagbog, at der ved hans Besøg paa Rosenborg 1623 opbevaredes endel japanske og indiske Sager der.

30) *Kongens Rejsespejl;* paa Bagsiden hans kronede Navnechiffer og Valgsprog יהוה DIRIGE ♥ MEVM i Emaille.

31) *Portræt af Dronning Anna af England* med Moderens Dronning Sophies og Broderens Christian den Fjerdes Navnechiffre som Skuldersmykker paa den opstaaende Halskrave; malet af van Somer.

32) *Hosebaandsordenskappen* af violet Fløjl, foret med hvidt Taft, og med Ordenens Symboler broderede i Sølv og besatte med ægte Perler. *Knæbaandet* af brunt Fløjl, kantet med ægte Perler og med Ordenens Motto: HONI SOIT QVI MAL Y PENSE i Rubiner; Spændet af Guld, emailleret og besat med Diamanter og Rubiner. Paa Adrian van der Vennes allegoriske Maleri, fremstillende Christian den Fjerde som Fredsmægler, bærer Kongen Hosebaandsordenens Knæbaand.

Christian den Fjerdes ældste Søn med Dronning Anna Catharina døde i sin spæde Alder. Den næstældste, Christian 33), født den 10. April 1603, blev i en Alder af fem Aar udvalgt til Thronfølger og hyldet 1610 i Danmark og Norge som Christian den Femte 34). Under Faderens Fraværelse i Trediveaarskrigen styrede Prindsen Riget, og den 5. Oktober 1634 blev han paa Kjøbenhavns Slot formælet med Prindsesse Magdalene Sibylla 35), Datter af Kurfyrst Johan Georg af Sachsen, født den 23. December 1617. I Anledning af dette Bryllup, der blev fejret med en overordentlig Pragt 36), afsendtes forskjellige Gesandter fra fremmede Stater til Danmark; blandt disse var den franske Ambassadør, Grev Claude de Mesmes d'Avaux, hvis Sekretær Charles Ogier i sin Dagbog har meddelt forskjellige Oplysninger om Rosenborg og om, hvad der ved denne Lejlighed passerede der. Han skriver saaledes, at Gesandten den 1. September [1]) (ny Stil, svarende til 22. August efter den dengang endnu i Danmark brugte julianske Kalender) af Korfitz

---

[1]) Caroli Ogerii Ephemerides S. 47.

Ulfeldt og Hans Bille blev ført til den kongelige Have, hvor Kongen har bygget et smukt Hus. Der findes her en prægtig, hvælvet Sal, hvor der er mange udmærkede Malerier, som fremstille Menneskets Fornøjelser og Beskjæftigelser i forskjellige Aldre, de fleste fortræffeligt udførte [1]). Der er ligeledes et Værelse med Marmorgulv, hvor Kongens Familie og Slægtninge ere malede; der er ogsaa en meget smuk Badstue, og i det Hele taget er Alt i højeste Grad bekvemt og smukt indrettet. Det Mærkværdigste er, at Kongen fra sit Sovekammer ved Hjælp af nogle Kjeder og Vinder kan hæve og sænke en Træbro, som er temmelig langt borte. Haven er omtrent ligesaa udstrakt som Tuillerihaven i Paris, men den har dog ikke saa brede og prægtige Alleer, og den er snarere indrettet til Brug for en jevn Familiefader end med kongelig, det vil sige overflødig Pragt. — Nogle Dage senere havde Gesandten Audients paa Rosenborg, idet Kongen den 7. September [2]) (28. August) gjennem Ulfeldt lod ham tilkjendegive, at han vilde være at træffe i Haven efter Maaltidet, hvis Gesandten vilde indfinde sig der, hvorfor denne Kl. 2 begav sig til Haven, ledsaget af fire af sit Følge. Ved sin Ankomst blev han modtagen af Kongens uægte Sønner Christian Ulrik Gyldenløve og Hans Ulrik Gyldenløve 37). Kongen, der spadserede alene, gik lige hen imod Gesandten, der hilste ham med et dybt Buk, som Kongen gjengjældte. Kongen satte Hatten paa Hovedet, hvilket Gesandten ogsaa gjorde, og i Frastand hilste Kongen paa Følget, da dette kom, ved at tage sin Hat af; Gesandten tiltalte ham paa Italiensk og sagde, at det var en glad og lykkelig Dag for ham, idet han havde faaet en saa gunstig Lejlighed til at tale med Kongen. Denne svarede paa Latin, paa hvilket Sprog Samtalen derefter blev fortsat. Følget trak sig nu tilbage, og Kongen førte Gesandten ind i et lille Lysthus med Glasruder, hvor der stod noget Dessert paa et Stenbord, hvoraf Kongen bød ham. Kongen førte derpaa Gesandten ind i et firkantet med Malerier smykket Værelse, under hvilket han plejede at opstille sine Musikanter, og befalede, at Følget skulde kaldes hid. Da dette var kommet ind, og Kongen atter havde hilst paa dem ved at tage sin Hat af, begyndte strax alle Musikanterne, medens han selv og Gesandten bleve staaende midt i Værelset med Hatten paa, at spille og synge. Følget hørte med Opmærksomhed og Forundring paa den smukke Musik, der gjennem forskjellige Rør snart lød nærmere, snart fjernere. Gesandten gjorde Kongen en Kompliment for hans Opfindsomhed med Hensyn til denne Nydelse, og Følget, paa hvilket Kongen af og til saae hen, tilkjendegav ogsaa ved deres Miner deres Bifald. Naar Musikanterne pauserede, samtalede Kongen og Gesandten, gaaende frem og tilbage i Værelset, som om Latin havde været deres Modersmaal; de begyndte med Spøg og ligegyldige Ting og gik derefter over til de vigtige og alvorlige Sager, som vedkom Gesandtens Hverv; blandt Andet sagde Kongen (hvad Ogier senere fik at vide af Gesandten), at han i høj Grad misbilligede Hertugen af Orleans' Frafald fra den franske

---

[1]) Riddersalens Loft var dengang prydet med endel Malerier af berømte Kunstnere (Peter Isachs, Peter de Meier, Reinhold Timm, Frants Klein o. fl.); de fandtes her endnu i Christian den Femtes Tid (Holck S. 96 Nr. 28 og 29: Tredive store Skilderier udi et hvidt Loft, To dito ved Siderne paa øverste Skorsteen), men i Begyndelsen af Frederik den Fjerdes Tid bleve de borttagne, da Salen fik det nuværende prægtige Stukkaturloft. Endel af dem ere endnu til, jvfr. Friis Saml. S. 38—39. [2]) Ogerii Ephemerides S. 52—54.

Konge, hvad enten det nu var hans virkelige Mening, eller fordi gode Fyrster ikke kunne lide fremmede Undersaatters Oprør for det slette Exempels Skyld. Han tilføjede, at han vidste, hvilke Velgjerninger den franske Konge havde ydet sin Broder, og for at give sine Ord den Vægt, som hans egen Erfaring berettigede ham til, sagde han, at han ikke alene var den af alle dalevende Konger, som havde regeret længst, men ogsaa, at han havde oplevet tre Slægtled af Fyrster i næsten alle Riger og Lande, hvilke han opregnede. Efter at have talt et Par Timer med Kongen, sagde Gesandten, at han frygtede for at have trættet Hans Majestæt med en saa lang Samtale, hvilket Kongen imidlertid gjentagne Gange benægtede, og da han endelig tog Afsked, sagde Christian den Fjerde til ham, at han skulde henvende sig til ham selv, hvis han ved sine Forhandlinger skulde støde paa Vanskeligheder hos Rigsembedsmændene. Med disse Ord fulgte han Gesandten lige til Døren og gav ham gjentagne Gange Haanden. Da Følget gik ud og satte sig i Vognen under Porthvælvingen[1]), forlystedes de paa Kongens Befaling endnu i nogen Tid med den underjordiske, usynlige, men smukke Musik. — Fjerde Dagen efter Formælingen afholdtes et stort Taffel paa Rosenborg, om hvilket det hedder[2]): »Næste Dag som vaar den 9. bleff hans Keyserl. Mayst: Gesandt (Hertug Frederik af Gottorp[3]), oc andre tilstede værend Konglig Blodsforvante buden til Middags Maaltid aff hans Kongl: Mayst: vdi Haffuen oc der kostelig tracteret, oc kom hans Mayst: met saadane hoshaffuende Førstelige Personer om Afftenen ved 6 slet først ind igien paa Slotted: Vaar der oc forordnet paa samme Aften en anden Comædi at skulle haffue bleffuit agerit, men effterdi de komme velbeskencket aff Haffuen, er denne Afften vden videre Festivitet gantske stille affgangen«. Der var heldigvis ikke Damer med ved dette animerede Taffel, idet Ogier beretter, at den 19. (9.) Oktober var indrømmet disse til Hviledag, men at Herrerne ikke destomindre fortsatte deres Drikkelag[4]). Kongen var dog Dagen efter, den 10. Oktober, saa vel, at han om Morgenen atter tog til Rosenborg, hvor han traf forskjellige Bestemmelser i Anledning af sin Datter Sophie Elisabeths Bryllup med Christian Pentz, hvilket om Eftermiddagen skulde fejres paa Kjøbenhavns Slot.

De glimrende Festligheder afsluttedes for Rosenborgs Vedkommende tre Dage efter, den 13. Oktober, idet alle Gjæsterne, som havde deltaget i

---

[1]) Ordene: »sub ipso portæ vestibulo« ere hverken medtagne i Schlegels tydske Oversættelse i hans Samml. z. Dän. Geschichte 2. B. 1. S. 129—131 eller i de danske Oversættelser i Nyerups Christian den Fjerdes Karakteristik S. 93—96, Morgenposten 1791 S. 809—811 og Friis' Saml. til Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 104—105; de ere imidlertid af megen Betydning, da det af dem med temmelig stor Sandsynlighed kan sluttes, at Sammenkomsten har fundet Sted i den saakaldte Audientssal; Musikanterne have nemlig rimeligvis havt deres Plads i Salen i den modsatte Ende af Slottet, hvis Loftsmaleri netop fremstiller et Orkester, og Musiken har da forplantet sig gjennem det Talerør, som forbinder disse to Værelser, og som udmunder i et af Vinduerne i Audientssalen, og ved Gesandtens og hans Følges Bortgang kunnet høres ud i den nærliggende Porthvælving, hvor de stege tilvogns. [2]) Jørgen Holst, Regiæ nuptiæ Bl. D., jvfr. Triumphus nuptialis Danicus S. 46, Relation vom Beylager S. 27—28. [3]) Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. 1629—1635, S. 295. Forskjellige Minder om Hertug Frederik findes omtalte under Kong Frederik den Tredie. [4]) Ogerii Ephemerides S. 97.

en Turnering fra den tidlige Morgen til sent paa Aftenen, uden at have faaet Noget at spise, bleve udmærket beværtede i Kongens Have, hvor der var anrettet et Aftensmaaltid for dem [1]).

Prinds Christian og Magdalene Sibylla boede mest paa Nykjøbing Slot paa Falster. Tildels som Følge af sin Tidsalders Forkjærlighed for stærke Drikke var han noget sygelig, og han døde i sin bedste Alder paa en Baderejse til Bøhmen den 2. Juni 1647; hans Lig blev ført til Danmark og den 8. November samme Aar bisat[38]) i Frue Kirke i Kjøbenhavn for senere at begraves i Roskilde Domkirke. Magdalene Sibylla, der i Aaret 1652 blev gift med Hertug Frederik Vilhelm af Sachsen-Altenburg, døde den 6. Januar 1668.

33) *To Portræter af Prinds Christian*, Brystbilleder. — *Miniaturportræt af samme.* — *Prinds Christian tilhest*, malet paa Kobber.

34) En *Guldring med en Safir*, hvori er graveret Provindsvaabnerne og den udvalgte Prinds Christians Navnechiffer (C 5).

35) *Portræt af Magdalene Sibylla*, hel Figur, naturlig Størrelse; ved hendes Fødder en Hund. — *Brystbillede af samme.* — *Miniaturportræt af samme* i en Guldkapsel, paa hvis Bagside er emailleret en hvid Ligkiste, hvorpaa der voxer Lilier.

36) Et i Anledning af Formælingen benyttet fuldstændigt *Ridetøj* af sort Fløjl udstyret med en talløs Mængde ægte Perler og Ædelstene og rigt broderet med Guld; paa Stigbøjlerne Christian den Fjerdes Navnechiffer. — Dette Pragtstykke, som maaske er udført af den i Christian den Fjerdes Breve fra denne Periode nævnte Perlestikker Gert Osserin [2]), har kostet en meget betydelig Sum Penge; at det Øvrige har svaret hertil, er en Selvfølge, og Omkostningerne ved dette Bryllup beløb sig i det Hele til omtrent to Millioner. I Slottets Arkiv findes et Aktstykke betræffende det nævnte Ridetøj, nemlig en allerunderdanigst Forestilling af 30. Oktober 1819, hvori Overhofmarskal Hauch indstiller, at den dertil hørende Kaarde afgives til Vice-Ordenskantsleren, for at de paa Heftet indfattede Taffelstene kunne blive anvendte til Elefantordens-Dekorationer, i Henhold til en tidligere kongelig Befaling om, at ubrugelige Pretiosa paa Rosenborg maa anvendes i det nævnte Øjemed. Subsidiært indstilles, at Taffelstenene erstattes af uægte Stene, og at Kaarden derpaa tilbageleveres til Rosenborg. Under 6. November samme Aar resolverede imidlertid Frederik den Sjette, at Kaarden (der har en Værdi af omtrent 34,000 Kroner) fremdeles skulde opbevares paa Rosenborg uden at berøves sin Prydelse af Ædelstene.

37) *Portræt af Hans Ulrik Gyldenløve* (Søn af Christian den Fjerde

---

[1]) A. St. S. 101, Nyerup, Christian den Fjerdes Karakteristik S. 101, Morgenposten 1791 S. 103, Schlegel, Samml. 2. B. 2. S. 48. [2]) Bricka og Fridericia, Christian den Fjerdes Breve 1632—1635 S. 186.

og Karen Andersdatter, født 1615, blev efter nogle Udenlandsrejser 1641 Befalingsmand over Frederiksborg og Kronborg Amter; død 1645).

Et *Tinfad* med Christian den Fjerdes kroniede Navnechiffer, omgivet af Aarstallet 1638, og med Hans Ulrik Gyldenløves og hans Hustru Regitze Grubbes Vaabner og Navnebogstaver (H V G, R G).

38) En af Christian den Fjerde ved Prinds Christians Bisættelse baaren kostbar, *sort Kniplingsdragt* med tilhørende *Sørgekaarde*, paa hvis Klinge blandt Andet Kongens, Prindsens og Magdalene Sibyllas Navne.

De første 23 Aar af Christian den Fjerdes Regering vare fredelige, men 1611 antoge Misforstaaelserne med Sverig en saadan Karakter, at han fandt sig foranlediget til at erklære Krig; denne, der en Tid lang førtes om Fæstningen Kalmar 39), som tilsidst blev erobret af de Danske, benævnes sædvanligvis efter denne Stad og endtes paa en for Danmark heldig Maade ved Freden i Knærød eller Sjørød i Begyndelsen af Aaret 1613.

39) Blandt Portræterne af Christian den Fjerde er tidligere omtalt det, der fremstiller ham tilhest med Kalmar Kastel i Baggrunden. Kongen er her afbildet med en Laurbærkrands om Hovedet.

Hornene af Hjort, som den 28. December 1611, opskræmmet ved de svenske Troppers Fremrykning mod Kalmar, søgte Tilflugt i Byen og saaledes reddede den danske Besætning fra Overrumpling; nedenfor læses: Aō 1611 D Z8 DESEBER BLEF IEG FĀGĒ I KALMER BY OC GIOR DER FØRST ALLĀR OC RY [1]).

Nærmest til Belønning for de højere Befalingsmænd, der havde udmærket sig i Kalmarkrigen, indstiftede Christian den Fjerde i Aaret 1616 *Ridderordenen »Den væbnede Arm«* (afbildet Side 62), der tildeltes efternævnte tolv Mænd: Christian Friis, Jørgen Lunge, Albert Skeel, Breide Rantzau, Gert Rantzau, Anders Bilde, Ditlef Rantzau, Anders Sinclair, Jens Sparre, Markus Pens, Ulrik Sandbjerg og Jørgen Skeel [2]). Ordenen, der bestod af en emailleret, med Diamanter smykket, pantserklædt Arm med et Sværd i Haanden, bares i et blaat Baand om Halsen. Senere uddelte Kongen Elefantordenen (afbildet Side 62) i Forbindelse med den væbnede Arm, men i Aaret 1634 blev Elefantordenen uddelt alene uden den væbnede Arm [3]). Paa de i Samlingen opbevarede fire Exemplarer af denne Orden ses saavel Christian den Fjerdes som hans Søns, den udvalgte Prinds Christians Navnechiffre.

Kongens *Ridderslagskaarde;* Fæstet er af Guld, de smukke, blaat emaillerede Bøjler og Knappen indlagte med Guld og prydede med hen-

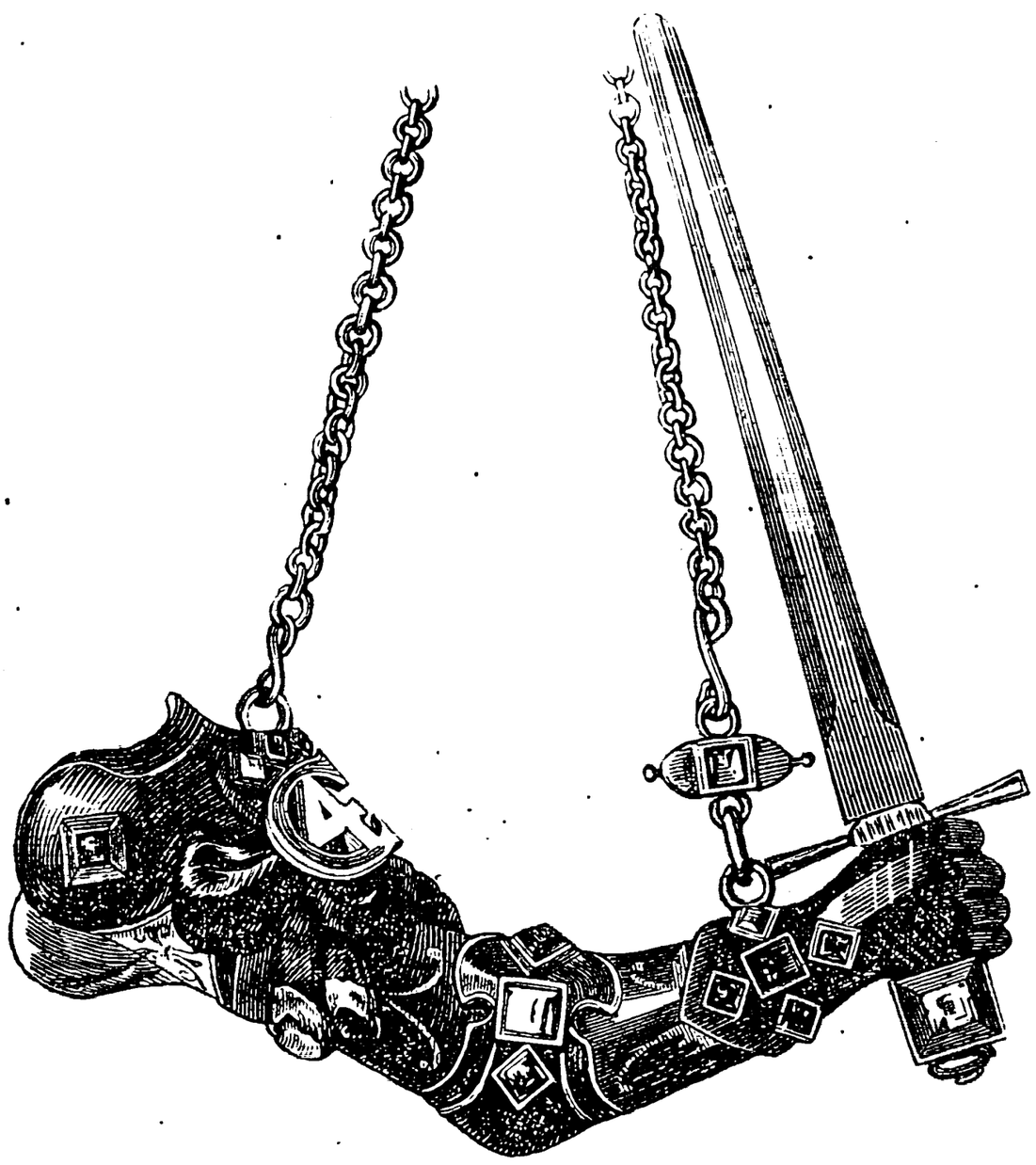
---

[1]) Holck S. 26 Nr. 38. [2]) Danske Magazin 1. R. 4. B. S. 112, 4. R. 4. B. S. 46.
[3]) Bricka og Fridericia, Christian den Fjerdes Breve 1632—1635 S. 280—282.

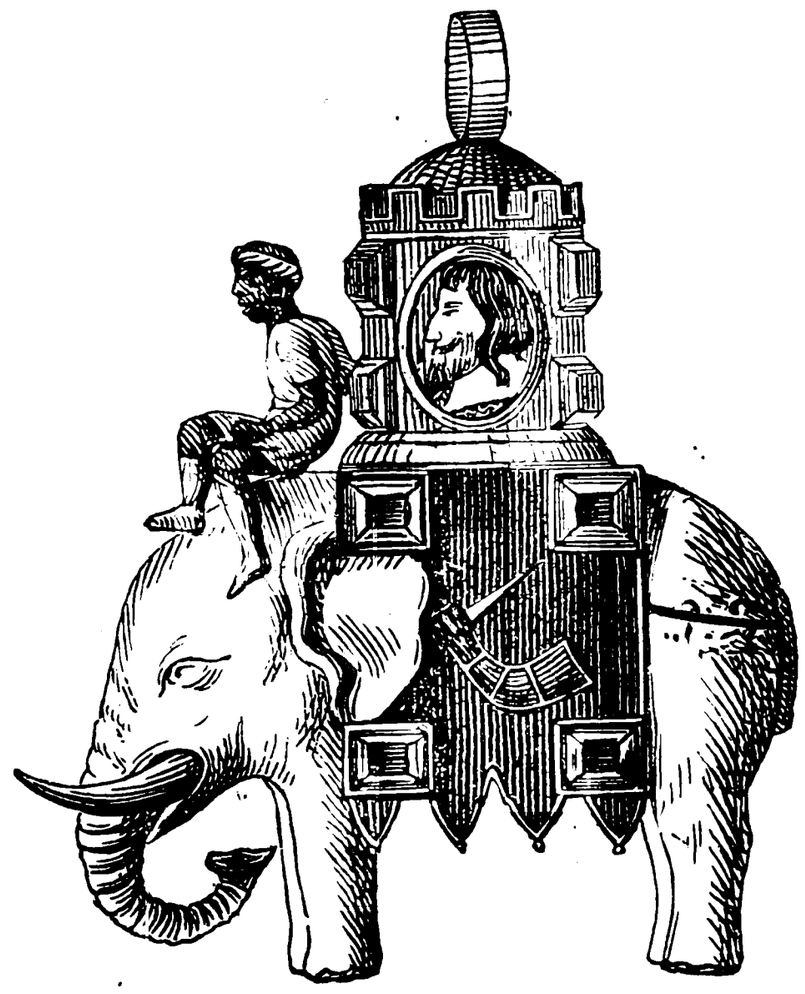
ved 200 Diamanter; paa Klingen, der er udgaaet fra Toledos berømte Værksteder, læses: DЄ TOMAS DЄ AIALA (afbildet Side 63)[1]).

Opfordret af Protestanterne og ledet af Iver for disses Sag lod Christian den Fjerde sig i Aaret 1625 bevæge til at deltage i Trediveaarskrigen[40]). Efter det uheldige Slag ved Lutter am Barenberg[41]) den 17. August 1626 oversvømmede Fjenden Halvøen, og da Kongen ikke tilstrækkelig blev understøttet af sine Kampfæller, maatte han slutte Fred i Lybek 1629 og forpligte sig til ikke at blande sig i Tydsklands Anliggender.

40) Et *Maleri, fremstillende et Syn,* som Kongen havde den 8. December 1625; medens han bad til Gud for Protestantismens Sejr, saae han Christus med Tornekronen om Hovedet og med Rørscepteret i

Den væbnede Arm.

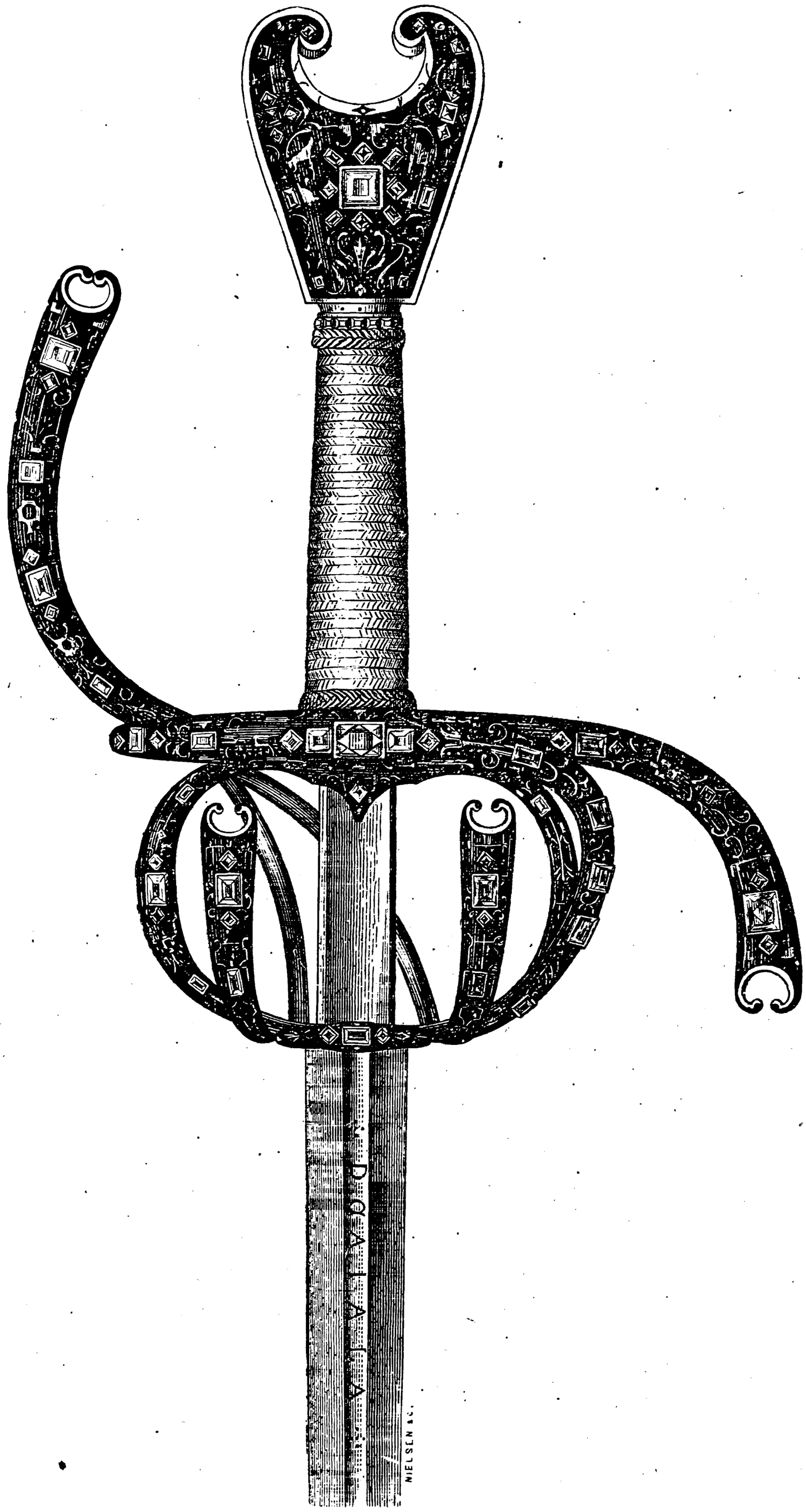
Christian IV's Elefantorden.

Haanden; i Billedets Ramme er indsat en Seddel, hvorpaa Kongen selv har skrevet:

Disser geſtaldt, iſt miir den 8 Decem: auff dem Hauſſe Rodenburg Morgens früe gezeiiget, der Hon, vnd Spott, So vnſer, Erlöſſer, vnd Seelichmachre, Christus Jesus, vnſerendthalben gelitten, beü wirrendem gebet zu Godt führ dii

---

[1]) Thomas Ayala levede i Toledo 1625. Katalog over den hist. Vaabensamling paa Kjøbh. Tøjhus 1877 S. 103.

Christian den Fjerdes Ridderslagskaarde.

nodt der ganſen Evangeliſke kirchen Anno 1625. Christianus IIII D. G. Rex Daniæ & Norvegiæ Ma: pro: S.

En *mindre Kopi af ovennævnte Billede,* udført i Vandfarve; forneden læses: Solcher Geſtalt erſchien Chriſtus J K M zu Denmarck Christiano IV als Sie auf dem Hauſe Rodenburg Ao. 1625 d. 8. Dec. für die Noth der gantzen Evangeliſchen Kirchen beteten.

Disse Billeder synes at tyde paa, at det væsentlig var af religiøse Grunde, at Christian den Fjerde deltog i Trediveaarskrigen [1]).

41) En *Kaarde,* Kongen skal have baaret i Slaget ved Lutter am Barenberg; paa den forgyldte og emaillerede Knap paa Hæftet hans kronede Navnechiffer og det danske Vaaben, som ogsaa findes paa den forgyldte Dupsko paa den tilhørende Læderskede.

Efter Danmarks uheldige Indblanding i Trediveaarskrigen optraadte Sverig 42) med større Lykke paa Krigsskuepladsen. For imidlertid at forhindre, at den politiske Ligevægt i Norden skulde blive forstyrret herved, søgte Christian den Fjerde at mægle 43) mellem de stridende Parter. Disse Mæglingsforsøg førte til et Brud med Sverig, hvorved Danmark, aldeles uforberedt, blev styrtet i en højst ulykkelig Krig (1643—45). Halvøen blev atter besat af Fjenden, og Svenskerne rykkede ind i de daværende danske Provindser paa den anden Side af Sundet; Christian den Fjerde sejrede vel over Sverigs Kampfæller, Hollænderne, i Listerdyb 44) den 16. Maj 1644 og den 1. Juli samme Aar paa Kolbergrhed 45) over den svenske Flaade, i hvilken sidste Træfning han mistede Synet paa sit ene Øje, men han maatte paa Grund af Rigets Nød slutte Fred i Brømsebro 1645, ved hvilken Sverig, foruden Afstaaelsen af nogle Provindser, ogsaa opnaaede Toldfrihed i Sundet; denne Begunstigelse mistede Sverig atter ved Freden i Frederiksborg 1720.

42) *Brystbillede af Gustav Adolf* (født 1594, sukcederede 1611, død 1632) i Guld og Emaille; paa Bagsiden hans kronede Navnechiffer G A R S (Gustavus Adolphus Rex Sveciæ); benyttet som Hæderstegn til tappre Officerer. — *Gustav Adolf tilhest,* skaaret i Konkylie; paa Bagsiden den svenske Løve.

43) *Christian den Fjerde som Fredsmægler, Allegori af Adrian van der Venne.* Tilhøjre i Forgrunden Kongen siddende med Elefantordenskjeden om Halsen og med Hosebaandsordenens Knæbaand om det venstre Ben; ved hans Fødder en Hjelm og hans Yndlingshund Tyrk; foran et Bord, hvorpaa hans Hat og Rigets Insignier; IVSTITIA og PRVDENTIA staa raadgivende ved hans Side; i Baggrunden Prinds Christian og Magdalene Sibylla, hvis Navnechiffre bæres af tvende Genier, medens to andre holde Kroner over deres Hoveder; endvidere Prinds Frederik og Sophie Amalie, sidstnævnte med et kronelignende

---

[1]) Jvfr. dog Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. 1629—1635 S. 26.

Diadem paa Hovedet; over Prinds Frederik svæver en Genius, holdende en Bispehue, hvorpaa et F, over Sophie Amalie en anden med en Krands; ved det sidstnævnte Fyrstepar læses: DVO . COR VNVM. Over den hele Fremstilling paa den nævnte Del af Billedet en Mængde svævende Genier, af hvilke to holde et kronet Skjold med Christian den Fjerdes Navnechiffer; paa flagrende Baand læses: VIVAT CHRISTIANVS QVARTVS REX DANIÆ NORWEGI[Æ] SEMPER AVGVSTVS PIVS FELIX TRIVMPHATOR. Tilvenstre i Forgrunden PAX, efterfulgt af LIBERALITAS og fremført af PIETAS; om disse danne de fremmede Magters Repræsentanter, der bære hver sit Lands Fane, en Rundkreds; de mest iøjnefaldende ere efter Indskrifterne og Vaabnerne paa Fanerne den tydske Kejsers, den spanske, den polske, den franske, den svenske, den engelske, den russiske og den hollandske Gesandt; paa den sidstnævntes Fane læses: CONCORDIA CRESCVN[T] RES PARVÆ; ogsaa ses Schweiz med Laurbærkrands om Hovedet og holdende en Stang med Geslers Hat; ved Fødderne læses: LIBERTAS. Over Fremstillingen paa denne Del af Billedet en flyvende Genius, der blæser i Basun, paa hvis Draperi Christian den Fjerdes kronede Navnechiffer; en anden holder et Baand, hvorpaa: REGIS CVM REGIBVS CONCORDIA. I Baggrunden af Billedet flere Personer, blandt hvilke man skal kunne gjenkjende Korfitz Ulfeldt og Leonora Christine; sikkert kan paavises Grev Valdemar Christian, over hvis Hoved et sammenslynget W C, hvorover en Genius holdende en Grevekrone. Over Billedets Midterparti svævende Genier, der bære et kronet Skjold med det fuldstændige Rigsvaaben; paa et flagrende Baand læses: PAX VNA TRIVMPHIS INNVMERIS POTIOR.

44) Natten før Slaget i Listerdyb skal Christian den Fjerde have drømt, at han faldt i den forestaaende Træfning, og at han ved sin Ankomst til Himlen blev modtagen med Musik af Englene, som omsvævede og bekrandsede ham; øverst straalede Jehovas Navn med hebraiske Bogstaver i et skinnende Lys. *Maleriet, som fremstiller denne Drøm*, er desværre mindre heldigt udført.

45) Nogle Stykker af den *Dragt, som Christian den Fjerde var iført paa Linieskibet »Trefoldighed«;* Huen, den Fløjls Trøje, Halskraven, Manchetterne og Skjorten ere, ligesom det med hans Navnechiffer og Aarstallet 1644 forsynede Lommetørklæde, som han holdt for det saarede Øje, bestænkede med hans Blod. — Christian den Fjerdes *Admiralskaarde;* i den dertil hørende med sort Fløjl betrukne Skede flere nautiske Instrumenter med Aarstallet 1617.

Ved at omtale Christian den Fjerdes Krige skulle vi gjøre opmærksom paa den i Stengangen ophængte broderede *Rytterfane;* den er inddelt i fire Felter med det oldenborgske Huses Farver (Gult og Rødt) og er forsynet med Kongens Navnechiffer og Valgsprog samt Indskriften NON IMPVNE ME LACESSES. Den har tidligere været i He Kirke ved Ringkjøbing.

Efter den ved Fredsslutningen i Brømsebro endte Krig var Landet nedsunket saa dybt i Nød og Elendighed, at de tre Aar, Christian den Fjerde endnu levede herefter, danne det mørkeste Afsnit af hans Regering. Til hans Bekymring for Riget stødte ogsaa den store Sorg, han maatte friste i sin høje Alderdom, idet Døden berøvede ham hans ældste Søn, den udvalgte Prinds Christian. Dette Dødsfald og de deraf resulterende pinlige Forhandlinger med det næsten enevældige Rigens Raad[46]) om Valget af hans næstældste Søn Frederik, dengang Ærkebiskop i Bremen, til Thronfølger bidroge i Forbindelse med de senere Aars øvrige Gjenvordigheder og hans høje Alder til at nedbryde hans ellers af Naturen stærke Helbred. Vinteren 1647—1648 tilbragte han for endel paa Frederiksborg Slot, men da hans Kræfter kjendeligen toge af, lod han sig den 21. Februar 1648 føre fra Frederiksborg til Rosenborg i en Bærestol, som var indrettet saaledes, at han kunde ligge deri; for at han ikke skulde forulempes af Vognens Støden, var den, skjøndt det var »Tøvejr og liden Sne«, sat paa en lang Slæde, som blev trukken af otte, store, brune Heste; Lægerne kjørte bagefter i en Kareth. Kjørselen synes at have været temmelig forceret; thi efter Ankomsten til Rosenborg styrtede den ene af Hestene. Her indfandt Kantsleren Sehested sig strax ligesom ogsaa Rentemesteren Sten Bek og kort efter Leonora Christine og Korfitz Ulfeldt. Hun traadte hen til Sengen, græd og kyssede Faderen paa Haanden; Kongen gjorde sig stærk og sagde med høj Røst: »Græd ikke, jeg kommer vel op igjen«; han kjærtegnede hende og trøstede hende med, at han havde sikkret hendes Stilling saaledes, at Ingen kunde rokke den. Derpaa gik Rigshofmesteren hen til ham, og i Kantslerens og Sten Beks Paahør spurgte han, om Hans Majestæt ikke vilde have, at man skulde melde Hertug Frederik, som dengang var i Flensborg, at han var syg. Kongen, der ikke holdt saa meget af ham som af hans to afdøde Brødre Ulrik og Christian, svarede: »Nej, jeg forlanger ikke at se ham.« Kantsleren vilde have, at der skulde anstilles en lægekyndig Raadslagning angaaende Kongens Svaghed, hvorfor Dr. Fabricius sammenkaldte alle de Læger, som vare i Byen, paa Dr. Bylke nær, der ikke gav sig af med Praxis; de samledes i Vibekes Kammer, og Ulfeldt tilligemed Sehested vare nærværende, men Fabricius, der ligesom skulde præsidere i Forsamlingen, gjorde kun sine Sager slet; han refererede Kongens Tilstand ganske kort paa Latin, men istedetfor Raadslagning var der dyb Taushed og betænkelige Miner. Ole Vorm[47]) og Otto Sperling derimod forklarede Kongens Sygdom af hans Natur og angave saavel dens Aarsager som dens Kjendetegn og Forløb, ligeledes hvilke Lægemidler der hidtil vare blevne brugte, og hvilke de endnu ansaae for tjenlige til at bruge. I de faa Dage, Kongen endnu havde tilbage, besørgede Vibeke og Fru Beate Ahlefeldt Maden lavet til ham; han nød imidlertid intet deraf, men opholdt blot Livet ved det Kordialvand og

Pulver, som Lægerne gave ham. Han stod dog endnu op hver Dag og lod sig Sagerne forelæse, gav Svar derpaa og underskrev. Fredagen den 25. Februar prædikede Laurits Jakobsen Hindsholm for Kongen, der sad paaklædt ved et Bord, men var meget svag og talte Intet. Lørdagen den 26. maatte han gaa tilsengs, og om Natten vaagede Korfitz Ulfeldt og Leonora Christine hos ham. Søndag Formiddag, den 27., lod han atter Laurits Jakobsen prædike for sig, men talte Intet. Kl. 1 om Middagen lod han atter Præsten kalde; »der jeg kom til Sengen«, siger denne i Ligprædikenen, »rakte han mig Haanden, tog hart og sagde: »Her ligger jeg, en Guds Fange«, hvorpaa jeg svarede, det nu saa Guds faderlig Villie at være, af hvilken han plejer sine kjære Børn med det naadige Sygdoms-Fængsel at prøve, at han kan føre dem des nærmere til sig og udi Gudfrygtigheds Øvelser opholde. Hvorfor, endog jeg vel veed, sagde jeg, Eders Majestæt at have Gud fast i sit Hjerte og sig paa Christi Fortjeneste at forlade, vil jeg dog have Eders Majestæt formanet nu at holde hart derved; hvortil Hans Majestæt svarede: »Ne dubites«, og strax paa Danske: »Tvifler ickon intet derpaa«. Jeg tvivler ikke derpaa, naadigste Konge, sagde jeg, men efterdi jeg ikke veed Noget, som udi nogen Nød og Modgang kan give bedre og bestandigere Trøst end Christi Jesu hellige og uskyldige Pines og Døds gudelig og hellig Betragtelse, vil jeg Eders Majestæt herom erindre, at Eders Majestæt heraf vil nu fatte sig den bedste og kraftigste Trøst i Hjertet til at opholde sig med i denne sin store Svaghed. Herpaa svarede Hans Majestæt: »Det haver jeg altid gjort«, laa saa lidet stille. Derefter rakte han mig atter Haanden og sagde: »Nu gjælder det«, hvortil jeg svarede, at den almægtigste gode Gud, som Hans Majestæt den Sygdom selv havde paalagt, skulde vel hannem derudi naadeligen styrke og opholde; thi hans Kraft fuldkommes i Skrøbelighed. Og efterdi Hans Majestæt befandtes meget svag og afmægtig, begjærede jeg underdanigst, vi maatte falde ned og gjøre Bøn for hannem til Gud om naadig Bistand og Lindring, hvilket Hans Majestæt gjerne bevilgede og selv strax med sammenlagte Hænder begyndte at bede. Efter Bønnen formanede jeg Hans Majestæt, han med David nu vilde hjerteligen sukke af Psalme 51: Gud vær mig naadig efter Din Miskundhed, afslet mine Synder efter Din store Barmhjertighed, to mig vel af mine Misgjerninger og gjør mig ren af alle mine Synder, hvortil Hans Majestæt lod se en meget stor og synderlig Andagt med sammenlagte og opløftede Hænder, saa at alle derhos Staaende fældede Taarer derved. Og efterdi Hans Majestæt altid gjerne maatte lide Sang, syntes raadeligt at spørge, om vi maatte siunge en Psalme, hvortil Hans Majestæt svarede med Behagelighed: »O Ja«, blev derfor strax begyndt: Alene til Dig Herre Jesu Christ etc., hvor Hans Majestæt da til hver Linie opløftede sine Hænder med største Andagt. Derpaa blev Hans Majestæt formanet, at han med den gudfrygtige Patriark Jakob nu vilde stride mandeligen og ikke slippe, førend han fik Velsignelsen, svarede da med gudelig Ivrighed: »Her vil ikke slippes«. Jeg sagde derfor: O salig er den, som kan stride den gode Strid, beholde Troen og en god Samvittighed; thi hannem er Retfærdigheds Krone henlagt, som Herren skal give dem, der elske hans herlige Aabenbarelse. »Gud skee Loff«, svarede Hans Majestæt. Strax blev siungen: Min Sjæl nu love Herren, hvilken Psalme Hans Majestæt altid meget elskede, som han og da sin store Hjertens Andagt med Hænder og Fagter lod se og kjende. Derefter blev siungen: Jeg

beder Dig min Herre og Gud, og siden: Naar vi i største Nøden staaer, og mellem hver Psalme blev Hans Majestæt adskillige trøstrige Sproge af Skriften foreholdt, som til den Tid og Lejlighed kunde tjene, hvilke Hans Majestæt med største Flid hørte og mærkede. Som Hans Majestæt nu lod se saa stor Andagt med Tro og Længsel efter Gud, hvortil Hans Majestæts Kantsler, den ædle og velbaarne Herre Hr. Christian Thomæsøn gav hannem stor Aarsag med synderlig Trøst og Erindring af Guds hellige Ord, som han hannem vidtløfteligen med stor Devotion og hjertelig Bevægelse foreholdt, haver velbemeldte Hr. Kantsler Hans Majestæt om det højværdige Sakramente[48]) at bruge strax anmodet, sagde det at være Hans Majestæt en meget god Tærepenge og sikkert Lejde paa sin nu forestaaende Rejse igjennem Dødsens mørke Dal, hvilket Hans Majestæt med største Behagelighed gjerne begjærede og sig dertil strax beredede. Der Absolutionen sket var, haver han det med største Hjertens Andagt annammet og imidlertid lod sig holde op i Sengen. Og der Bønnen og Velsignelsen over hannem var gjort, blev siunget: Vor Herres Jesu Christi Fred etc.; derpaa lagde Hans Majestæt sig til Rolighed og talte ikke meget derefter.«

Om Natten, da Sygdommen tog mere og mere Overhaand, saa at Kongen ikke talte synderligt, blev Præsten hos ham, ligesom ogsaa Rigshofmesteren og Leonora Christine, Ebbe Ulfeldts Hustru Hedvig, der ligeledes var en Datter af Kongen, Kantsleren Niels Trolle, Sekretær Otto Krag[49]), Kammerjunker Ebbe Gyldenstjerne, Dr. Ole Vorm, Dr. Otto Sperling og mange af Hans Majestæts egne Tjenere. Mandag Formiddag, den 28. Februar, lod Kongen Psalmen: Herre Jesu Christ, sandt Menneske og Gud, synge for sig. »Ved to slet Eftermiddag«, fortsætter Laurits Jakobsen i Ligprædikenen, »som Hans Majestæt lod sætte sig paa en Stol, og han da var overmaade meget afmægtig, formanede jeg Hans Majestæt, han jo vilde holde hart ved Gud med et troende Hjerte og blive Gud sin Herre tro indtil Enden, at han kunde faa Lifsens Krone, betænkende, at Ingen vorder salig, uden den alene, som indtil Enden bliver bestandig, da vinkede Hans Majestæt ad mig med Haanden og sagde tydeligen tvende Gange: »I tør intet tvifle, I tør intet tvifle.« I al sin Sygdom lod Hans Majestæt se en meget synderlig og underlig Taalmodighed, at han sig over sin Angst og Smerte ikke engang beklagede, saa at man den Helligaands kraftig Forarbejdelse udi hannem endog deraf skinbarligen kunde mærke. Og som den salig Konge var i Himlen, førend han kom i Himlen og blev adskilt fra dette jordiske Væsen, haver han og aldeles slaget Hu og Sind fra dette Timelige, saa han ej med ringeste Ord med Noget af alt det i Verden er sig befattede, men med Hjerte og Tanker søgte og længtes ikkun efter det Himmelske og Ævige, inderlig begjærende og med Attraa forventende, at den naadige Gud vilde komme med naadig Forløsning og hannem i sin evig Ro og Glæde hjemføre, hvilket Hans Majestæt ogsaa samme Aften, der Klokken var slagen fem, er vederfaret, da han med fuldkommen Fornuft, meget stille og uden Bevægelse, sødelig og salig i Herren hensov.« I sin Dagbog siger Laurits Jakobsen, at Kongen den sidste Dag »sukkede jo mere og mere og talte intet synderligt indtil om Aftenen, der Klokken var halvgangen sex, da han døde med sin Haand i min«, samt at alle de, der havde været tilstede den foregaaende Nat, vare nærværende i Dødsøjeblikket. Leonora Christine

trykkede sin Faders venstre Øje til, medens det højre, som var blevet beskadiget paa Trefoldighed, havde lukket sig af sig selv[50]).

46) *Rigens Raads Signet* af Sølv, med Aarstallet 1630.

47) *Portræt af den berømte Læge og Oldgrandsker Ole Vorm* (født 1588, død 1654); Kobberplade, stukken 1648 af Haelwech; paa den anden Side Christian den Fjerdes Portræt, stukket af Greys.

48) *Christian den Fjerdes Alterkalk* af Guld, overordentlig skjønt emailleret.

49) *Portræt af Otto Krag til Voldbjerg* (født 1611, død 1666) *og hans Hustru Anna Rosenkrands.*

50) *Kongen paa lit de parade;* Akvarel, udført 1648 af J. G. Reinold fra Strasborg [1]). — Oliemalet Fremstilling af *Kongen paa lit de parade*, naturlig Størrelse. — *Et firkantet Stykke Jade, indfattet i Sølv*, hvorpaa er graveret: »1648. 28 Februar døde Kong Christian dend 4 med denne Guldkiæde Om Halsen Och Steenen wdi.« Kjeden existerer ikke. Fra Lehnsgrevinde Danners Bo. — Tidligere opbevaredes paa Rosenborg Tilbehøret til Christian den Fjerdes Seng, hvori han døde; det bestod af et Sengetæppe af kolombinblommet Fløjl, underforet med brandgult Taft og belagt i Sømmene med brede Guld- og Sølvgalloner, et do. Gardin af 6 Stkr., i Sømmene med do. Galloner, et do. Gardin af 8 Stkr., besat med Galloner, et do. af 3 Stkr., med 2 Rader Galloner, samt en Kappe til en Seng, derpaa Guld- og Sølvfryndser, 4 Alen. Disse højst interessante Relikvier, der i Christian den Femtes Tid opbevaredes tilligemed Christian den Fjerdes blodplettede Dragt i et Skab i Dronningens Gemak (Christian den Fjerdes Audientssal), bleve senere henslængte paa Klædekamrene, først i den næstøverste Etage af det nordvestre Taarn og senere i den tilsvarende Etage af det nordøstre, og bleve desværre i Aaret 1786 bortsolgte ved Auktion; der blev betalt 122 Rdlr. herfor, og Beløbet anvendtes til et Anlæg i Søndermarken [2]).

I Christian den Fjerdes Tid beklædtes Slotsforvalterposten paa Rosenborg af Følgende: Markus Wiblitz (1606—1623), senere Fiskemester i Kjøbenhavns og Frederiksborg Lehn, død 1628, Knud Hansen (1623 til c. 1632), der 1633 fik Brev paa Fuglevad Mølle, som han imidlertid maatte fratræde 1635 paa Grund af Forsømmelighed med Hensyn til dens Vedligeholdelse, Renteskriver Laurits Nielsen Randulf (1633—1634), senere Toldskriver, henrettet 1641 paa Grund af Falsknerier, Peder Nielsen (1635 til sin Død den 25. April 1637), Kongens Livkarl Johan Funck (1638—1645), senere Fiskemester i Kjøbenhavns og Frederiksborg Len, Esaias Andersen (1645), Hans Hansen (Osten) (1645—1648), senere Amtsfor-

---

[1]) Strunk Nr. 331. [2]) Brock, Hist. Eft. om Rosenborg II. S. 96—97.

valter ved de kongelige Godser paa Lolland og Falster og Proviantskriver for Kjøbenhavns Slot samt Spisemester paa Holmen, død 1672; hans Enke Abel Kathrine, senere kaldet von der Wisch, (død 1676) har oprettet den efter hende opkaldte Stiftelse i Kjøbenhavn.

Sovekammeret.

Ved Siden af Dronningens lakerede Gemak eller Christian den Fjerdes Arbejdsværelse findes, bagved det store Taarn, et svagt belyst Kammer med to smalle Vinduer, af hvilke det ene vender ud mod Vindeltrappen i bemeldte Taarn, det andet mod det tidligere omtalte lille Aftrædelsesværelse; sidstnævnte er ligesom Lysaabningen til Trapperummet beklædt med hollandsk Fajance, som blev anbragt her i Aaret 1706 af Ernst Brandenburger. Det mørke Værelse, der ifølge Traditionen har tjent Kirstine Munk som Sovekammer, har et smukt, hvidt Stukkaturloft; det er rimeligvis dette Loft, der omtales i det tidligere nævnte Brev fra Christian den Fjerde af 12. Februar 1636. Væggene ere betrukne med rødt Damask og hvidt Mor; de oprindelige Gulvfliser bleve borttagne 1724 og erstattede med Fyrrebrædder, men i Aaret 1877 er der her paany lagt Marmorfliser, som hidrøre fra Krabbernes nu ombyggede Gravkapel i Roskilde Domkirke. Christian den Femte, der navnlig i sine senere Aar ofte boede paa Rosenborg i længere Tid ad Gangen, i Reglen for at bruge en eller anden Kur for sit svagelige Helbred, medens den øvrige kongelige Familie opholdt sig paa Kjøbenhavns Slot eller andetsteds, benyttede Værelset som Sovekammer, og der fandtes da her, foruden hans Seng, fire Lænestole, et stort Skildpaddestresur, to Taburetter, et Spejl, et Bord og to Gueridoner samt et Sejerværk og to lakerede Trækrukker. Værelset opvarmedes dengang ved Hjælp af en Jernkakkelovn, der dog senere blev borttagen. Ogsaa i Frederik den Fjerdes Tid brugtes Værelset som Sovekammer; der fandtes da her, foruden Kongens og Dronning Louises Himmelseng, som henstod her til langt hen i Christian den Syvendes Tid, sex højryggede Stole, hvoraf to Lænestole; paa Væggene hang der fire toarmede Sølvlyseplader med Frederik den Fjerdes Navnechiffer, og over Kaminen, der er af hvidt Marmor, et stort Spejl med forgyldt Ramme. For Vinduerne var der hvide Kattuns-Trækkegardiner uden Kapper eller Fryndser. Til Kaminen hørte der en Træskjærm, en Jernildtang, Skuffe og Fork. Kakkelovnen var dengang borttagen, men i Aaret 1783 blev der paany anbragt en Jernvindovn med Rør og Tromle, som endnu henstod her i Slutningen af Frederik den Sjettes Tid. I Løbet af det attende Aarhundrede skete der forskjellige Omflytninger af Møbler til og fra dette Værelse, og i Frederik den Sjettes Tid ophobedes der her, ligesom i flere andre af

Slottets Værelser, en Mængde forskjelligartede Gjenstande. Nu indeholder Værelset tvende store Voxbilleder af Frederik den Tredie og Sophie Amalie, begge i Glasskabe, samt Portræter af Kunstnerne Jørgen Maler, malet af ham selv [1]), og Jakob Hollænder, malet af Johan Meerholdt [2]); bemeldte Jakob Hollænder, der ogsaa synes at forekomme under Navnet Jan eller Johan, omtales dels som Voxpousserer, dels som Billedhugger; han var en Tid lang i Kost hos Slotsforvalteren paa Rosenborg, Anders Madsen, ogsaa kaldet sorte Anders, og efter hans Død 1681 hos hans Enke; han er paa Billedet fremstillet med et af sine Arbejder, et udskaaret Elfenbenskrus, i Haanden, hvilket findes i Marmorværelset. Fremdeles findes her det tidligere omtalte Maleri, fremstillende Otto Krag til Voldbjerg og hans Hustru Anna Rosenkrands, en Gibsbuste af Frederik den Tredie og forgyldte Buster af Rigsmarskal Kørbitz og Staldmester Merlau (Frederik den Tredies og Christian den Femtes Tid). I et Glasskab opbevares nogle af Frederik den Tredies Dragter. Af Møbler findes et Ibentræesskab samt det Side 72 afbildede Skildpaddesskab, der i sin Tid har staaet i Dronningens lakerede Gemak, og to Borde med Plader af Gibsmosaik med Sophie Amalies Navnechiffer og Vaaben. Over Bordene hænge to store Spejle, over Døren til Marmorværelset et mindre, og foran Kaminen, over hvilken der ligeledes hænger et Spejl med Lysearme ved Siderne, staaer en rund Kalender med Globus, forfærdiget 1651 for Biskop Johan af Lybek. Paa et af Bordene staaer et Slaguhr, forfærdiget af Nicolaus Radeloff i Slesvig. Endelig findes her en ejendommelig med Fløjl betrukken Lænestol, som i sin Tid har været indrettet til ved Hjælp af et Par Fangearme at fastholde den, der satte sig i Stolen, medens en bagved anbragt Trompet, samtidig med at man satte sig, gav Lyd. Over Døren til Taarnværelset er anbragt Frederik den Tredies Navnechiffer, udhugget i Sandsten og forgyldt; dette Stykke er for nogle Aar siden fundet i Slottets Kjælder.

Havekabinettet.

Gjennem en smal Gang kommer man fra det mørke Værelse til et Havekabinet, der ligger i det store Taarn ud mod Exercerpladsen, og fra hvilket en Dør fører ud til en Trappe udenfor. Væggene ere beklædte med vatret, grønt, rødt og hvidt stribet Mor; i Loftet, der er rigt udstyret med smukt, hvidt Stukkaturarbejde, er anbragt et Maleri af Benedict Coiffre, fremstillende et Bacchanal; Gulvet er af Eg, indlagt med Nøddetræ, og Kaminen af grønligt Marmor. En Dør i Væggen

---

[1]) Spengler Nr. 802. [2]) Spengler Nr. 813.

fører ind til et lille Rum med hvælvet Stukkaturloft; dette Rum synes i ældre Tid at have været en Gang ind til det lille Aftrædelsesværelse ved Siden af Dronningens lakerede Gemak, men senere at være blevet tilmuret ved den ene Ende. I Frederik den Fjerdes Tid og næsten hele det attende Aarhundrede igjennem bestod Møblementet i Havekabinettet af fire højryggede Stole, en Hvilebænk, to Spejle med Sølvrammer med Frederik den Fjerdes Navnechiffer, to smalle, ovale Borde samt en broderet Kaminskjærm fra Christian den Femtes Tid. Over Kaminen, til hvilken der hørte en Træskjærm, Jernildskuffe og Tang, hang der et Frugtstykke. I Vinduerne fandtes de sædvanlige hvide Kattuns-Gardiner med Kapper og Fryndser. Ogsaa i dette Værelse blev der i Begyndelsen af dette Aarhundrede sammenhobet en Mængde uensartede Gjenstande. Nu findes der her bl. A. et stort Glasskab, indeholdende en Rigdom af kostbare Sager fra Frederik den Tredies Tid, tre mindre Skabe med Vaaben og Dragter, endel Portræter og Malerier, forskjellige Sølvsager, et Jernpengeskrin, en Elfenbensgruppe, fremstillende Mars, Venus og Cupido, nogle Pokaler af Elfenben og Narhvaltand samt en sort Marmortavle fra 1653 med en lang latinsk Indskrift til Frederik den Tredies Ære. I Kaminen er anbragt Frederik den Tredies Vaaben som Ærkebiskop i Bremen i Marmormosaik. Af Møbler findes nogle Stole, betrukne med Guldlæder, samt et Bord og to Gueridoner, som have tilhørt Sophie Amalie, og hvoraf Afbildninger ere gjengivne Side 76 og 77.

Som det vil bemærkes, indeholde de her omtalte Værelser væsentlig Sager fra Frederik den Tredies Tid, dog findes ogsaa nogle af disse i det følgende Værelse, det saakaldte Marmorværelse, men da dets Udsmykning skriver sig fra Christian den Femtes Tid, vil Beskrivelsen af samme først senere blive given.

Frederik den Tredie [1],

Søn af Kong Christian den Fjerde og Dronning Anna Catharina, blev født den 18. Marts 1609 paa Haderslev Slot. Da hans ældste Broder Christian var valgt til Thronfølger, sørgede Faderen for at skaffe ham Besiddelser udenfor Danmark, og saaledes blev han 1623 Biskop i Stiftet Verden og 1634 Ærkebiskop i Bremen [2].

1) Af de i Samlingen opbevarede *Portræter af Frederik den Tredie* fremhæves: Maleri, fremstillende Kongen i naturlig Størrelse, hel Figur, med Rustning og Hermelinskaabe; i Baggrunden Frederiksborg. — Et mindre Maleri, fremstillende Kongen i Rustning og med Hermelinskaabe samt Kommandostav. — Voxbuste, Knæstykke, i naturlig Størrelse. — En sort Skiferplade, hvori med Perlemoder er indlagt en Fremstilling af

Frederik den Tredie.

Kongen, hel Figur. Dette Stykke er især af Interesse, fordi det fuldstændigt viser den da herskende Mode med befjedrede Hatte, Pludderhoser og bredkravede Støvler. — Fremstilling af Kongen, hel Figur, Perlemodersindlægning i Ibentræ. — Flere malede Brystbilleder. — To Gibsbuster, den ene over Indgangen til Svalegangen fra Trappetaarnet til den mellemste Etage. — Relief-Portræt i Marmor, over Indgangsdøren til den mellemste Etage. — Marmorbuste over Kaminen i Glaskammeret ved Siden af Riddersalen (næsten skjult af den senere i Frederik den Fjerdes Tid anbragte Loftsdekoration). — Brystbillede, Relief i drevet Metal. — Brystbillede, emailleret 1663 af Prieur; paa Bagsiden Kongens Navnechiffer. — Endel Miniaturportræter, deriblandt nogle med Aarstallene 1656, 1666 (af Prieur), 1668 (af Prieur). — To Basrelieffer og en Miniaturbuste i Elfenben. — Miniaturbuste i Vox. — Fremstilling af Kongen knælende, velsignet af en Engel (vil blive nærmere omtalt senere). — Af Gjenstande, som have været benyttede af Frederik den Tredie, mærkes, foruden endel af hans *Dragter*, følgende, som ere forsynede med hans Navnechiffer: En *Guldske*, en *Guldgaffel*, en lille forgyldt *Sølvkalk med Disk*, en *sølvbeslaaet Kommandostav* og en lille rund *Sølvæske*, som han har brugt som Lommebuddike til Skjægpomade.

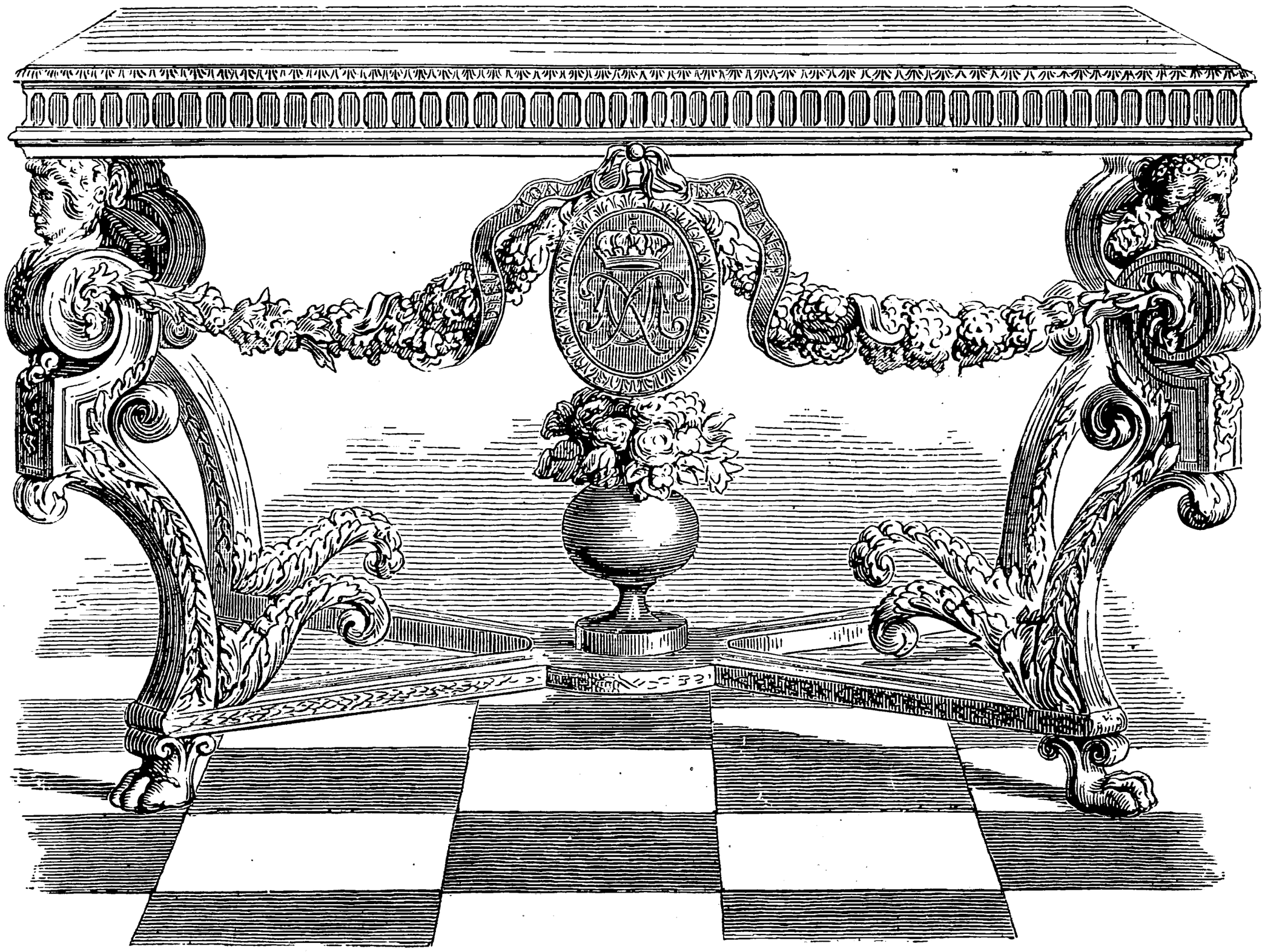
2) Af Minder om Frederik den Tredie som Ærkebiskop i Bremen fremhæves: Hans *Vaaben som Ærkebiskop*, i Mosaik. — *Portræt af en Præst i Jorck i Stiftet Bremen;* Brystbillede, malet af Frederik den Tredie som Ærkebiskop. — Et stort *Sølvbæger*, hvorpaa forskjellige Turneringsscener en relief samt følgende Indskrifter (med Initialer):

Anno 1635 den 7. Juni auff dem grafflichen Beilager zu Oldenburgh habe ich das Gelt wor uon dieser Becher gemacht im Ringrenneen gewunnen.

Was ein Ander hat, das gön ich gern,
Was mein Got gibt, wer wil das wehrn.
Ich habs erhalten, wornach ich rentt.
Gott gebe in Alleim (sic) ein guts Endt.
Ich wunschs, Gott schickts wie es ihm gefelt,
Dem sey Alles weitter heimpgestelt.

FRIDERICVS D G A E E B E V C H H N D S E H C I O E D (ɔ: Dei gratia archi-episcopus et episcopus Bremensis et Verdensis, Coadjutor Halberstadiensis, heres Norvegiæ, dux Slesvici et Holsatiæ, comes in Oldenborg et Delmenhorst). — En *Sølvstatuette af Frederik den Tredie tilhest* med fældet Landse ifærd med at stikke til Ringen; foran to Søjler, mellem hvilke denne har været ophængt. Fodstykket, hvorpaa Hesten er anbragt, er forsynet med Uhrværk til at drive Figuren frem.

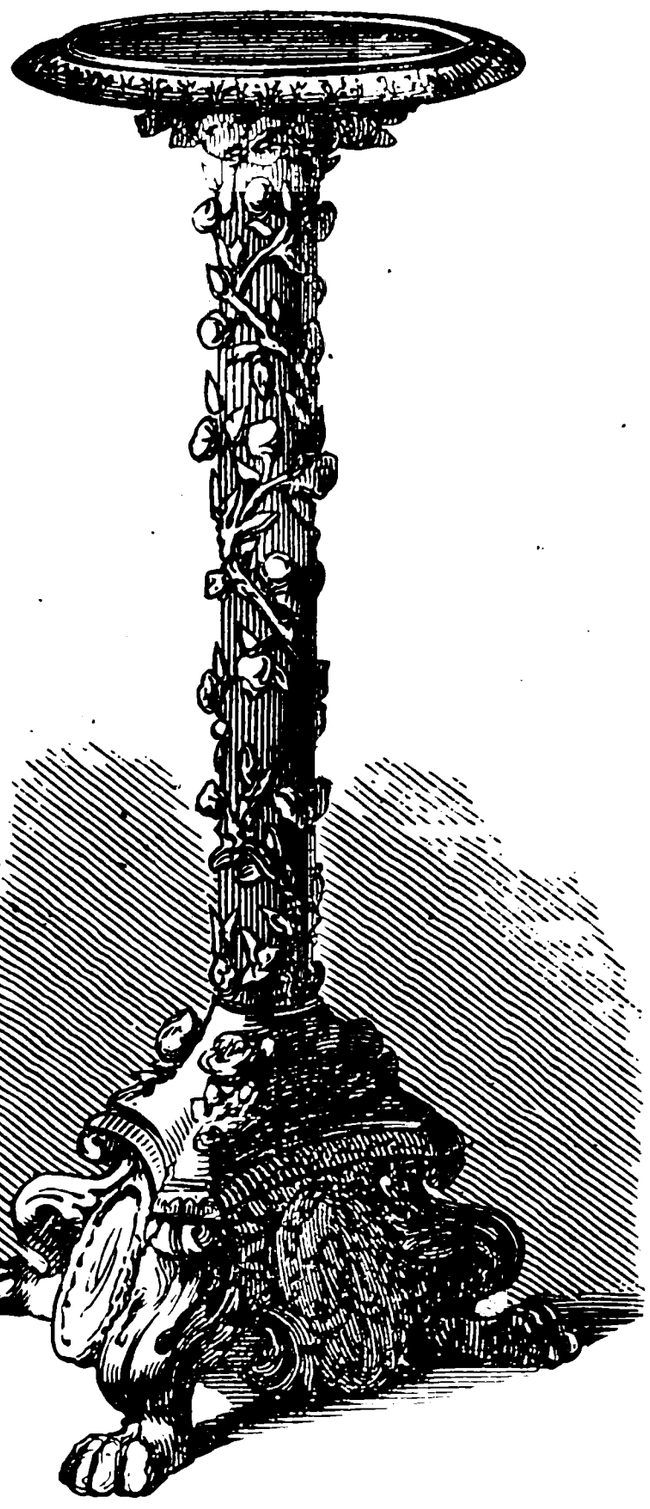
I Aaret 1636 arbejdede Christian den Fjerde hemmeligt paa at bringe en Forlovelse istand mellem Sønnen og den mindreaarige svenske Dronning Christine, hvilken Plan imidlertid mislykkedes; derimod blev Prindsen den 18. Oktober 1643 i Glückstadt formælet med Prindsesse **Sophie Amalie** 3), Datter af Hertug Georg af Brunsvig-Lüneborg, født den 24. Marts 1628. I dette Ægteskab fødtes tre Sønner og fem Døttre 4), nemlig: Christian (Kong Christian den Femte), Anna Sophie, født 1647, formælet 1666 med Johan Georg den Tredie, senere Kurfyrste af Sachsen, død 1717, Frederike Amalie, født 1649, formælet 1667 med Hertug Christian Albrecht af Holsten-Gottorp (født 1641, sukcederede 1659, død 1694), død 1704, Vilhelmine Ernestine, født 1650, formælet 1671 med Kurprinds, senere Kurfyrst Carl af

Bord fra Dronning Sophie Amalies Tid.

Pfaltz, død 1706, Frederik, født 1651, død 1652, Jørgen, født 1653, formælet 1683 med den engelske Prindsesse Anna (Datter af Hertug Jakob af York, der senere 1685—1688 under Navn af Jakob den Anden var Konge i Storbritannien, født 1664, regerende Dronning 1702, død 1714), død 1708, Ulrika Eleonora, født 1656, formælet 1680 med Kong Carl den Ellevte af Sverig (født 1655, sukcederede 1660, død 1697), død 1693, og Dorothea Juliane, født 1657, død 1658.

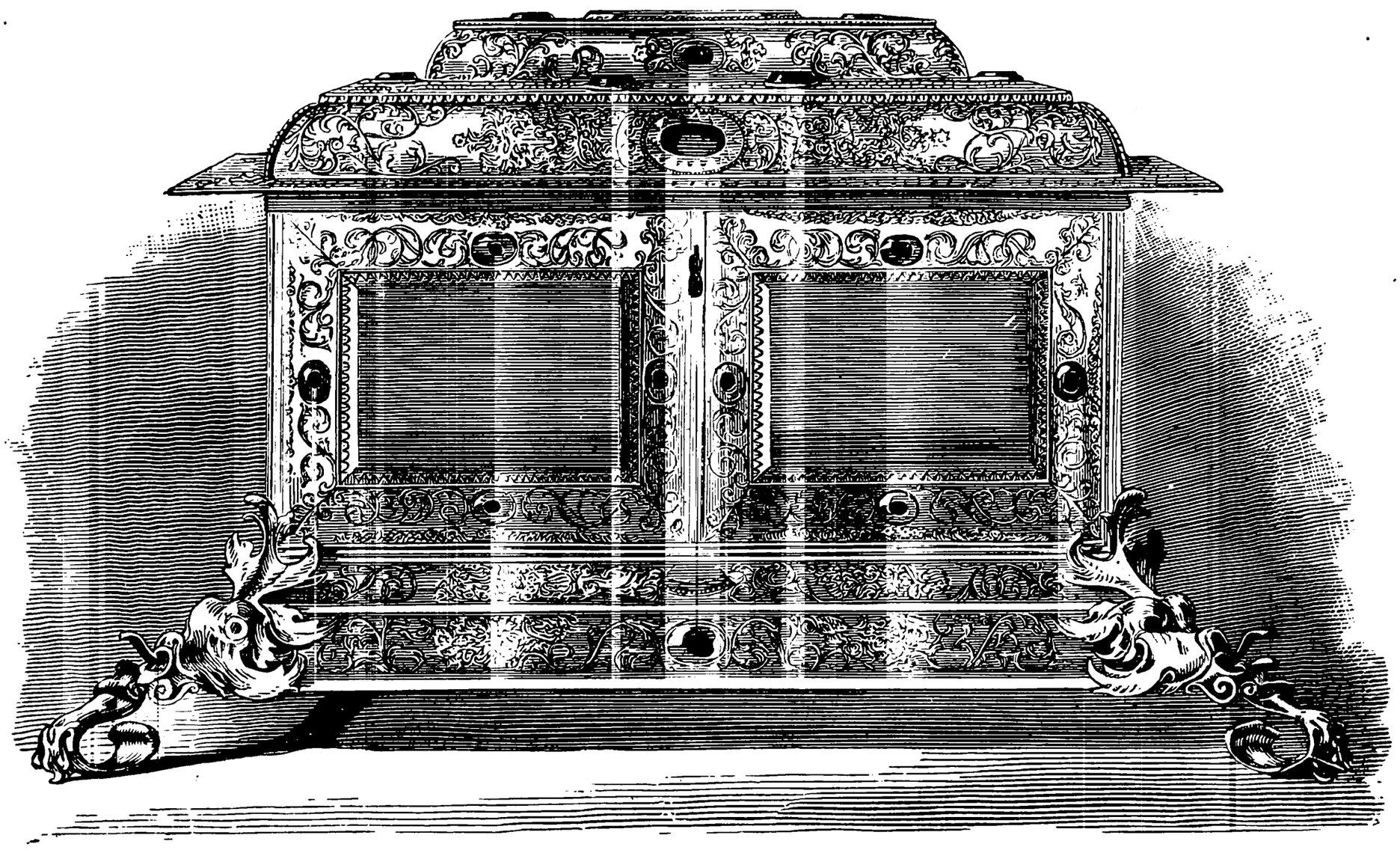
3) Af *Portræter af Sophie Amalie* mærkes følgende: Flere større, oliemalede Portræter (Brystbilleder og et Knæstykke), et Par af disse Billeder udførte af Wuchter. — Endel Miniaturportræter, deriblandt et med Aarstallet 1656. — Et Elfenbensrelief, Brystbillede. — En Elfenbens-Miniaturbuste. — Voxbuste, Knæstykke i naturlig Størrelse. — En sort Skiferplade med en indlagt Perlemoders Fremstilling af Sophie Amalie. Begge de sidstnævnte Stykker svare til de tidligere omtalte Afbildninger af Frederik den Tredie. — Sophie Amalie i Bondepigedragt, saaledes som hun var klædt ved en Hoffest paa Kjøbenhavns Slot i Anledning af Prinds Christians Hylding 1655, hvilken Rolle hun udførte »med saa ubeskrivelig en Ynde, at Intet formaaer at skildre den«[1]; i Hænderne holder hun en Kurv med Æg; malet af Wolfgang Heimbach. — Som Minder om Sophie Amalie mærkes efternævnte Gjenstande, af hvilke flere ere forsynede med hendes Navnechiffer eller Vaaben: En *Guldgaffel* med hendes Navnechiffer. — Et *Gulduhr* med en Fremstilling af en Hjortejagt paa Forsiden og en Løvejagt paa Bagsiden af Kapselen, i ophøjet, drevet Arbejde. — Nogle af store ægte Perler dannede *Smykker*. — En af Sophie Amalie ved Turneringen 1680 i Anledning af Datteren Ulrika Eleonoras Formæling udsat, med talrige Diamanter prydet *Kampbelønning*, bestaaende af en i en grøn, emailleret Krands indfattet Medaillon, hvorpaa ses en Ridder ved en Trofæ; nedenfor læses: *A Luy Esgal;* paa Bagsiden hendes Navnechiffer. — Et *Bord* (afbildet Side 76) med rigt udskaarne, forgyldte Fødder, prydet med Sophie Amalies kronede Navnechiffer og hendes Valgsprog: EN DIEV MON ESPERANCE. — Et Par *Gueridoner* af lignende Arbejde; paa Pladen det danske og det lüneborgske Vaaben. — Tvende *Borde* med hendes kronede Navnechiffer, det ene tillige med det danske og det lüneborgske Vaaben paa Pladen. — Et trekantet *Guldsignet;* paa den ene af Siderne

Gueridon fra
Dronning Sophie Amalies Tid.

[1]) Nyerup, Eft. om Kong Frederik III S. 419, Gigas, Grev Bernardino de Rebolledo S. 221—222.

Sophie Amalies Navnechiffer, paa den anden en Vægtskaal, hvori Amor vejes mod et Hjerte; derunder Kogger, Bue og Pil; Omskrift: AVTANT DE COEVR QVE D'AMOVR. Haandtaget dannes af en særdeles fint udarbejdet Krone. — Sophie Amalies i Guld indfattede *Signet,* udskaaret i en Topas; Haandtaget dannes af en emailleret Hest, det lüneborgske Vaaben. — En emailleret *Guldplade* med Danmarks og Lüneborgs Vaabner samt Kongeparrets Navnechiffre. — Et *Juvelskrin,* som Prinds Jørgens Gemalinde har foræret Dronning Sophie Amalie; det er af forgyldt Sølv, rigt udstyret med Ornamenter og Forsiringer i drevet Arbejde og prydet med endel Krystaller og Granater samt omtrent 2000 Diamanter; i Bunden en Fremstilling en relief af Paris og de tre Gudinder. Dette

Dronning Sophie Amalies Juvelskrin.

Pragtstykke, der tidligere opbevaredes paa Christiansborg, blev bortstjaalet ved Slottets Brand 1794, men heldigvis opdagedes Tyven, inden det var forsilde [1]).

---

[1]) Et lignende Juvelskrin, udført af Juveler P. Hertz, overraktes Prindsesse Thyra 1878 i Anledning af hendes Formæling med Hertugen af Cumberland af en Damekomité, bestaaende af Fruerne Camilla Broberg, Emmy Carstensen, Elisabeth Hennings, Anna Dorothea Holmblad, Sine Tegner og Augusta Tobiesen som Brudegave fra en Kreds af 265 Damer; Gaven var ledsaget af et Digt af C. Ploug. Berl. Tid. 21. December 1878 Nr. 299, Illustreret Tidende 22. December 1878 Nr. 1004. Bemeldte Juvelskrin, der er udført i trefjerdedel Størrelse af Originalen, er afbildet i Illustreret Tidende 29. December 1878 Nr. 1005.

4) Af *Portræter af Frederik den Tredies Børn og deres Ægtefæller m. v.* mærkes følgende: Prinds Christian som Barn, Brystbillede paa en forgyldt Sølvplade. — Samme som Barn, Knæstykke, formentlig malet af Wolfgang Heimbach. — Stort Oliemaleri, fremstillende Prinds Christian som Barn; foran, hans Legetøj, tre Kanoner. De originale *Kanoner* ere anbragte under Billedet (i Kongens Gemak). Bemeldte Legetøj er besunget i et Digt af den spanske Gesandt Grev Bernardino de Rebolledo[1]). — Miniaturportræt af Prinds Christian 1656. (De øvrige Billeder af Prinds Christian, som ældre, ville findes nærmere beskrevne senere). — Fire mindre Billeder paa Kobber, fremstillende fire af Børnene. — De fem ældste af Frederik den Tredies Børn, emaillerede af Prieur 1671; tilhøjre læses: De Portraiten Van De Royale Kindere van FREDERICVS III Koning in Denemarken en Norwegen etz&. Prins CHRISTIAN Gekleet in blaen Princes ANNA SOPHIA in wit Princes FREDERICA AMALIA in rot Princes WILMIN ERNESTINA in Ge Hertoch FREDERI de Kleinste. Prieur 1671. — Brystbillede af Anna Sophie. — Miniaturportræter af samme fra 1656 og 1680. — Brystbilleder af Frederike Amalie og Christian Albrecht. — To emaillerede Relief-Miniaturportræter af Frederike Amalie og et tilsvarende af Christian Albrecht. — Miniaturportræter af Frederike Amalie 1656 og 1680. — (Den af Frederik den Tredie ved Frederike Amalies Daab 1649 baarne rigtbroderede *Dragt* opbevares i Samlingen. Den svenske Gesandt Bengt Skytte, der var afsendt af Dronning Christine for paa hendes Vegne at staa Fadder til Prindsessen, var ved denne Lejlighed Kongens Gjæst paa Rosenborg). — Tvende større Brystbilleder (malede af Wuchter) samt et mindre Brystbillede af Vilhelmine Ernestine. — Miniaturportræter af samme fra 1656 og 1680. — Miniaturportræt af Prinds Jørgen. — Flere større Portræter af samme. — Relief-Portræt i Marmor af samme. — Relief-Portræt i Elfenben af samme. — Miniaturportræt af Dronning Anna af England. — Relief-Portræt i Elfenben af samme. — Relief-Portræter af Prinds Jørgen og Dronning Anna paa en Bjergkrystals-Flakon. — Relief-Portræt i Elfenben af Prinds Jørgens og Annas Søn Hertug Vilhelm af Glocester (født 1689, død 1700), udført 1691. — (Af Dronning Annas Fader Jakob den Anden findes et Elfenbens-Relief-Brystbillede). — Tvende Portræter af Ulrika Eleonora, Knæstykker, malede af Ehrenstrahl. — Miniaturportræt af samme fra 1680. — Miniaturportræt af samme i en Kapsel af Karneol, omgiven af Taffelstene. — Relief-Portræt i Elfenben af samme. — Miniaturportræt af Carl den Ellevte

---

[1]) Gigas, Rebolledo S. 345.

— Relief-Portræt i Elfenben af samme. — *Navlestrengene* af flere af Frederik den Tredies Børn, i Sølvæsker.

Den mere beskedne Stilling som gejstlig Fyrste skulde Prinds Frederik imidlertid senere ombytte med en højere som Konge over to Riger. Vel blev han ved sin Broder Christians Død 5) i 1647 ikke strax valgt til Thronfølger i Danmark og Norge, og Christian den Fjerde bortkaldtes, inden hans Forhandlinger med Rigens Raad om Sønnens Valg vare blevne afsluttede; men efter en Thronledighed af et Par Maaneder, under hvilken Riget var blevet styret af fire af de højeste Rigsembedsmænd: Korfitz Ulfeldt, Christian Thomæsen Sehested, Ove Gjedde og Anders Bilde, blev han den 4. Maj 1648 valgt til Konge. De af Rigens Raad for hans Valg opstillede Betingelser vare haardere, end de nogensinde før havde været, og tolv Aar efter gav dette i Forbindelse med andre Omstændigheder Anledning til, at denne politiske Institutions Magt blev knækket og den gamle Statsforfatning helt omstødt.

Efterat Christian den Fjerdes Bisættelse 6) havde fundet Sted i Roskilde Domkirke den 18. November 1648, blev Frederik den Tredie den 23. og Dronning Sophie Amalie den 24. sämme Maaned kronede 7) i Frue Kirke i Kjøbenhavn af Sjællands Biskop Jesper Brochmand 8).

5) *Fremstilling af et Træ, paa hvis Stamme Frederik den Tredies kronede Navnechiffer;* derom: non sine omine Ex tribus superstes. Det berettes, at Frederik den Tredie, da han studerede i Sorø, paa en Spadseretur fandt et Egeblad, hvorpaa stod hans Navn med Krone over [1]), et Varsel om, at han skulde blive Konge.

6) En *Sørgekaarde*, brugt af Frederik den Tredie ved Faderens Begravelse; den er forfærdiget i Broby 1648 og er forsynet med Kongens Navnechiffer samt Indskrifterne: Auf gott vnd gutte gluck hoffe ICh alle Stund vnd augenblik. — VINCER AVT MORI. Am vnglück froo wer kan also.

7) Det er tidligere omtalt, at Aarstallet 1648 findes paa Indersiden af Christian den Fjerdes Krone, hvorfor det maa antages, at Frederik den Tredie er bleven kronet med den samme. — *Portræt af Lars Ulfeldt* (Korfitz Ulfeldts Broder, født 1605, var blandt dem, der bare Thronhimlen over Frederik den Tredie ved Kroningen, bevarede hans Gunst efter Broderens Fald; død 1659).

8) *Portræt af Biskop Jesper Brochmand* (født 1585, død 1652); Knæstykke i Ornat; i Feltet: ANNO 1648 23. NOVEM. ÆT. 63.

I Februar 1649 sendte Frederik den Tredie Korfitz Ulfeldt som Ambassadør til Holland 9) for at sikkre sig denne dengang mægtige Sømagts Alliance under en eventuel Krig; et Forbund kom istand den 9. Oktober samme Aar og fornyedes senere gjentagne Gange. Imidlertid var man her ikke fornøjet med Udfaldet af Ulfeldts Ambassade, og dette, i Forbindelse med flere Krænkelser, som paaførtes ham, og som tydeliggjorde, at hans tidligere store

---

[1]) Suhms Saml. 1. 2. S. 109.

Magt og Indflydelse var svækket, bevirkede, at han 1651 hemmeligt forlod Danmark og rejste til Holland, hvorfra han begav sig til Sverig. Her blev han godt modtagen af Dronning Christine 10), og da hun havde nedlagt Regeringen, ophidsede han hendes Efterfølger Carl den Tiende 11) til Krig mod Danmark. Krigspartiet her i Danmark bevirkede imidlertid, i Tillid til den fra forskjellige af Sverigs Fjender tilsagte Hjælp, at Danmark kom i Forkjøbet med at udstede Krigserklæringen (den 1. Juni 1657). Kampen var imidlertid snart tilende, og ved Freden i Roskilde den 26. Februar 1658 maatte Frederik den Tredie blandt Andet afstaa Provindserne paa den anden Side af Sundet, Trondhjem og Bornholm; ligeledes maatte han amnestere Ulfeldt og løse Carl den Tiendes mod Danmark saa fjendske Svigerfader, Hertug Frederik den Tredie 12) af Holsten-Gottorp, fra det Vasalforhold, hvori han stod til den danske Krone.

9) Tvende kostbare *Guldskaale* og en *Guldpokal*, emaillerede og besatte med en Mængde Kameer, antoges tidligere at være blevne forærede Ulfeldt af Generalstaterne i Holland, men nyere Undersøgelser synes at tyde paa, at dette ikke forholder sig rigtigt.

10) To *Miniaturportræter af Dronning Christine* (født 1626, sukcederede 1632, abdicerede 1654, død 1689). — En *Elfenbens-Miniaturbuste af samme* som Pallas. — Som Ex-Dronning har Christine i September 1660 boet et Par Dage paa Rosenborg.

11) *Miniaturportræter af Carl den Tiende* (født 1622, Konge 1654, død 1660) *og hans Dronning Hedvig Eleonora* (Datter af Hertug Frederik den Tredie af Holsten-Gottorp, født 1636, formælet 1654, død 1715). Om Dronning Hedvig Eleonora skriver Luxdorph senere, »at hun er nær ved at faa Apoplexi, naar man blot nævner Danmarks Navn« [1]). — Betegnende for Datidens Tænkemaade er et i Sten udarbejdet *Skakspil*, hvis Konger og Dronninger ere Portrætfigurer af det danske og det svenske Kongepar, ligesom ogsaa de øvrige Brikker, saavel Officererne som Bønderne, fremstille Danske og Svenske.

12) *Elfenbens-Miniaturbuster af Hertug Frederik den Tredie* (Søn af Johan Adolph og Christian den Fjerdes Søster Augusta, født 1597, sukcederede 1616, død 1659) *og af hans Gemalinde Marie Elisabeth* (Datter af Kurfyrst Johan Georg af Sachsen, født 1610, formælet 1630, død 1684). Det var Hertug Frederik den Tredie, der var kejserlig Gesandt ved Prinds Christians Formæling 1634; som saadan deltog han i det animerede Taffel paa Rosenborg den 9. Oktober 1634. — Tre *Guldbægre* med det holstenske Neldeblad og Hertug Frederik den Tredies Navnechiffer i Emaille. — En i Guld indfattet *Lorgnet* i Form af en pince-nez, med tilhørende Guld-Futteral, hvorpaa det holstenske Vaaben; har tilhørt Hertug Frederik den Tredie. — *Portræt af Adam Olearius*

---

[1]) Schiern, Hist. Studier, 2. S. 129.

(født 1599, kom i sin Ungdom i Hertug Frederik den Tredies Tjeneste, fulgte 1633 med et af Hertugen afsendt Gesandtskab til Rusland og Persien og udgav efter sin Hjemkomst en Beskrivelse over Rejsen; han har ogsaa udgivet en Beskrivelse af det gottorpske Kunstkammer; død 1671); malet af Wuchter. — En Broder til Hertug Frederik den Tredie var Biskop Johan af Lybek (født 1606, død 1655); han har ejet en i Samlingen opbevaret *Kalender med Globus*, forsynet med Indskriften: IOAN D G EPIS LVB HER NORV DVX SCLESV HOLS STORM DITH COM IN OLD DELM 1651 F C (ɔ: faciendum curavit).

Carl den Tiende fortrød snart, at han ikke havde erobret hele Danmark, og under Paaskud af, at Fredstraktaten ikke var opfyldt fra dansk Side, erklærede han Krigen paany (den 8. August 1658). Tre Dage efter var Kjøbenhavn allerede indesluttet, og ved Erobringen af Kronborg (den 6. September), som Oberst Ole Stenvinkel[13]), Ridefoged i Kronborg Amt Hans Rostgaard[14]) og Præsten i Birkerød Henrik Gerner[15]) forgjæves søgte at fravriste Fjenden, fik Svenskerne en betydelig Forøgelse af Krigsmateriel, som kom dem til Nytte ved Hovedstadens Belejring. Borgerne kæmpede imidlertid under Anførsel af Frederik den Tredie, Kommandanten Hans Schack[16]), Christian den Fjerdes Søn Ulrik Christian Gyldenløve[17]) og Stadshauptmand Frederik Thuresen[18]) med Standhaftighed imod Fjenden, og Modet opretholdtes, da det lykkedes den hollandske Admiral Opdam efter en heftig Kamp i Øresund (den 29. Oktober) at tilføre Staden Tropper og Levnetsmidler, hvorpaa det begyndte at mangle. Endelig efterat have belejret Kjøbenhavn et halvt Aar stormede[19]) Svenskerne Natten mellem den 10. og 11. Februar 1659, men Angrebet blev totalt afslaaet, hvorved de Danskes Mod paany vaktes, saa at Svenskerne paa forskjellige Steder lede betydelige Nederlag. Ved disse Begivenheder ansporedes Danmarks Forbundsfæller til at bringe virksommere Hjælp, og med Sejren over Svenskerne ved Nyborg[20]) den 14. November 1659 kunde Krigen betragtes som endt. Fredsslutningen var dog ikke saa gunstig, som man skulde have ventet; Danmarks Existents var vel dets Allierede af Vigtighed, men det stred mod deres Interesse, at de skaanske Provindser tilbagegaves; ved Freden i Kjøbenhavn den 27. Maj 1660 blev derfor Fredsslutningen i Roskilde stadfæstet med den Modifikation, at Trondhjem og Bornholm[21]), hvis Indbyggere allerede i December 1658 havde udjaget Svenskerne, faldt tilbage til Danmark.

13) *Miniaturportræt af Ole Stenvinkel* (henrettet af Svenskerne 1659), malet af ham selv [1]).

14) Af Hans Rostgaard, som, efterat have været i en underordnet Tjeneste paa Rosenborg i Aarene 1645—1650, derefter i Aarene 1650—1656 var Slotsforvalter her, ejer Samlingen desværre ikke noget Portræt.

15) *Portræt af Henrik Gerner* (født 1629, død som Biskop i Viborg 1700).

---

[1]) Ude og Hjemme 16. Juni 1878 Nr. 37.

16) *Portræt af Hans Schack* (født 1609, død 1676); malet af Carl van Mandern.

17) *Portræt af Ulrik Christian Gyldenløve* (Søn af Kong Christian den Fjerde og Kirstine Munks tidligere Kammerjomfru Vibeke Kruse, født 1630, død under Kjøbenhavns Belejring den 11. December 1658).

18) *Portræt af Frederik Thuresen* (født 1613, død 1675). Nyere Kopi.

19) *Stormen paa Kjøbenhavn*, malet af Vertangen. I Kallebodstrand ses Orlogsskibet Højenhald [1]). — I et *Sølvbæger*, som iøvrigt er fra en langt yngre Tid (1745), er indfattet *en af de i Anledning af Stormen paa Kjøbenhavn prægede Kroner*, som har til Omskrift: SOLI DEO GLORIA og til Typ en Haand, der med et Sværd afhugger en efter en Krone gribende Haand; omkring Mønten staaer (med Initialer):

Gud wære Lov og Priis,
Den Fnysende fick Riis;
Thi Herrns eget Swærd
Sloeg Fiendens heele Hær.

Under Kjøbenhavns Belejring holdtes den svenske Ambassadør, Steen Bjelke, i Fangenskab paa Rosenborg Slot. — Ifølge Traditionen skal Dronning Sophie Amalie under Belejringen have baaret en i Samlingen opbevaret *Ridetrøje*, naar hun ved Kongens Side red omkring for at opmuntre Borgerne; den dertil hørende *Hirschfænger* er paa Skeden prydet med hendes kronede Navnechiffer. Et *Gevær*, med hvilket hun skal have skudt paa Svenskerne, er paa Kolben forsynet med hendes Navnechiffer, hvorpaa tvende Hænder, der udstrække sig fra Skyerne, sætte en Krone; derom læses hendes Valgsprog: EN DIEV MON ESPEERANCE. Det er dog rimeligere at antage, at de nævnte Gjenstande have været benyttede af Dronningen paa Jagt, hvilken Fornøjelse hun meget yndede; Fredsslutningen i Roskilde forhaledes endog af den Grund, idet man fra dansk Side kun meget nødigt vilde afstaa Hveen, fordi Dronningen ofte jagede der. Carl den Tiende var imidlertid saa opmærksom, efterat have fremtvunget Øens Afstaaelse, at tilstaa den danske Dronning for Livstid Jagtret paa Øen samt Indtægterne fra samme [2]).

20) Et *Glasbæger, hvorpaa Frederik den Tredie tilhest, Udfaldet paa Amager den 10. Oktober 1658, ved hvilket Carl den Tiende nær var bleven tagen tilfange, Slaget i Sundet og Kampen ved Nyborg*, samt Indskriften:

---

[1]) Nyerup, Eft. om Kong Frederik III. S. 173—174,. Suhms Saml. 2. B. 3. H. S. 80, Garde, Den dansk-norske Sømagt 1535—1700 Registret. [2]) Schiern, Hist. Studier, 2. S. 106—107, Bircherods Dagbøger S. 7.

Dies iſt der König Friederich,
den Gott geführet wünderlich,
Und Koppenhagen Seine Stadt,
Die er im Sturm beSchützet hat,
Als Holland erſt im Sundt geſieget
Und ſo der Schweden floth bekrieget;
Jn fühnen blieb ihr Stoltzes Heer
wie pharao Jm Rothem meerr [1]).

En *Nautil, paa hvis ene Side ses en Fremstilling af Slaget i Sundet; paa den anden Side Kjøbenhavns Belejring. — Et Maleri, fremstillende Frederik den Tredie knælende, velsignet af en Engel,* som svæver ned fra Himlen; i Baggrunden Slaget ved Nyborg [2]). — *En i Vox modelleret Elefant, der med Snabelen klemmer en Stenbuk,* medens en Person hovedkulds styrter ned paa den anden Side; Satire over de svenske Generaler Steenbocks og Prindsen af Sulzbachs Nederlag ved Nyborg. En lignende Fremstilling blev anbragt paa en Medaille.

21) Et sølvforgyldt *Bæger* af den Slags, som Frederik den Tredie skjænkede Medlemmerne af den bornholmske Deputation, der efter Svenskernes Forjagelse sendtes til Kjøbenhavn for at overgive Kongen Besiddelsen af Øen. — *Fortræt af Grev Christian Rantzau,* der 1658 tog Troskabsed af Bornholmerne (født 1614, død 1663). — *Miniaturportræt af Jens Pedersen Koefoed,* Anfører for Bornholmerne under deres Frihedskamp 1658 (født 1628, død 1691); malet 1683 [3]).

Den Indflydelse, som Folket i Middelalderen havde havt paa Rigets Styrelse gjennem Danehoffer og Rigsdage, var i Tidernes Løb bleven meget formindsket paa Grund af Adels- og Præstevældens overhaandtagende Magt, ved hvilken Borger- og Bondestanden trængtes mere og mere tilbage. Ved Reformationen blev vel Gejstlighedens Magt brudt, og den protestantiske Præstestand maatte naturligt slutte sig nærmere til de ringere Stænder, af hvilke den for største Delen fremgik, i Modsætning til den katholske, hvis Medlemmer meget ofte havde været Adelsmænd, der ad gejstlig Vej søgte at erhverve den Rigdom og Indflydelse, som det ikke altid lykkedes dem at opnaa som Lægmænd; men Adelen fik ved Reformationen sin Magt yderligere forøget, og da Riget var et Valgrige, benyttede det adelige Rigsraad ved hvert Kongevalg Lejligheden til at foreskrive stadig strængere Betingelser til hele Standens Fordel paa de andre Statsborgeres Bekostning. Der udviklede sig heraf et Oligarki, som beherskede baade Kongen og de ringere Stænder, og da dette Forhold ofte viste sine for Riget uheldbringende Virkninger, opstod der mellem de Herskende og de Undertrykte en skarp Modsætning, som navnlig forøgedes ved de ringere Stænders Bevidsthed om,

---

[1]) I Hr. Boghandler Lynges Samling findes en gammel, vistnok samtidig Tegning af Fremstillingerne paa Bægeret tilligemed den ovenfor anførte Indskrift. [2]) Fortegnelse over Justitsraad F. U. Timms Samling 1861 Nr. 16. [3]) Ude og Hjemme 16. Juni 1878 Nr. 37.

under Krigene mod Sverig i Frederik den Tredies Tid, væsentlig at have bidraget til Rigets Frelse. Paa den kort efter Fredsslutningen 1660 afholdte Rigsdag i Kjøbenhavn brød Misfornøjelsen med det Bestaaende frem paa en hidtil ukjendt Maade, og da Adelen viste en usikker Holdning ligeoverfor Modstanderne og aabenbart først og fremmest tænkte paa at bevare deres egne Forrettigheder uden at tage noget Hensyn til Landets Tarv, fik de andre Stænder efterhaanden sat endel for dem gunstige Bestemmelser igjennem og standsede ikke, før den gamle Forfatning helt var omstyrtet. Som naturligt var, blev Opmærksomheden henledet paa det Uheldige i, at Riget var et Valgrige, og efter endel Forhandlinger og under megen Modstand fra Adelens Side blev det den 13. Oktober bestemt, at Thronen skulde være arvelig i Kong Frederik den Tredies Slægt. Som en Følge heraf maatte Haandfæstningen ophæves, og det blev overladt Kongen at forfatte en anden, der bedre svarede til den nye Tingenes Orden (den 14. og 16. Oktober). Derpaa blev Frederik den Tredie (den 18. Oktober) paa Slotspladsen foran Børsen hyldet[22]) som Arvekonge, og kort efter Rigsdagens Opløsning udstedte han (den 10. Januar 1661) et Dokument, hvori der, i Henhold til de nylig stedfundne Forhandlinger, tilkjendtes Kongen Arveret og absolut Regering samt Ret til nærmere at bestemme den nye Statsforfatning [1]). Dette skete ved Kongeloven, som blev udarbejdet af Peter Schumacher, senere Greve af Griffenfeldt. Kongeloven blev underskreven af Frederik den Tredie den 14. November 1665[23]), men blev først offentliggjort i Aaret 1709. — Blandt de Mænd, der ved deres Iver og Udholdenhed have bidraget til det heldige Udfald af Frederik den Tredies og Sophie Amalies Bestræbelser for Indførelsen af en Forandring i Statsforfatningen, fremhæves Hannibal Sehested[24]), Henrik Bjelke[25]), Schack, Svane[26]), Nansen[27]) og Gabel[28]). — I Forbindelse med Souveræneteten's Indførelse skal nævnes Bestræbelserne for at omgive den enevældige Konge med større Pragt; saaledes lod Frederik den Tredie den berømte sachsiske Guldsmed Caspar Herbach forfærdige nye Salvingsinsignier, hvilke siden have været benyttede ved Kroninger og lignende Lejligheder; ogsaa de fleste andre Gjenstande, som bruges i slige Tilfælde, skrive sig fra Kong Frederik den Tredies Tid.

22) *Arvehyldingen paa Slotspladsen*, malet 1666 af Wolfgang Heimbach. Fra Tribunen, der var oprejst foran Børsen, var udbredt rødt Klæde til Slottet; paa dette ses Rigshofmesteren Jochum Gersdorf i en Bærestol [2]); Klædet blev senere givet til Pris for Mængden [3]). Fra

---

[1]) Jvfr. Hist. Tidsskr. 5. R. 2. B. S. 635—700. [2]) Danske Saml. 2. R. 2. B. S. 121. [3]) A. St. S. 122. Denne Uskik blev afskaffet 1774 ved Arveprinds Frederiks Formæling. I Berl. Tid. 1774 Nr. 82 hedder det saaledes: Da Hans Majestæt Kongen ikke kan taale, at hans fattige Undersaatter vanære Menneskeligheden og Christendommen ved at rives om det Klæde, som forbruges til ForhøyningsBroen ved Anledning af Hans Kongelige Høyheds Formæling: saa har Allerhøystsamme allerede skiænket dette Klæde bort til fattige Børn af Borger Standen og de tvende militaire Stænder, hvilket herved efter Høykongelig Befaling bekiendtgiøres, paa det ingen skal forgribe sig med at røre bemeldte Forhøynings Broe og det til samme anvendte Klæde. Ifølge Berl. Tid. Nr. 86 blev det paalagt Sognepræsterne i Kjøbenhavn at udfinde de mest Trængende til at komme i Betragtning ved Uddelingen af Klædet.

Skyerne ses en Solstraale som en Himlens Velsignelse træffende Kongefamilien [1]). Maleriet, der er stukket i Kobber af Preisler, opbevaredes i Frederik den Fjerdes og i Begyndelsen af Christian den Sjettes Tid paa Rosenborg, men blev 1732 flyttet til Kunstkammeret og senere til Frederiksborg Slot, hvorfra det i Frederik den Sjettes Tid kom tilbage til Rosenborg. — *Et Maleri, fremstillende Processionen efter Arvehyldingen.* — En *Dragt*, som Kongen har baaret ved Arvehyldingen. — En *Stok*, paa hvis Haandtag Kongens Titel og Valgsprog samt Indskriften: *Chacun a son Tour 1660.* — *Portræt af Peter Reedtz* (født 1614, holdt ved Arvehyldingen Talen til Stænderne og tog de Deputerede i Ed, kort Tid efter udnævnt til Kongens Kantsler og Præsident i Kancelliet, død 1674).

23) *Den originale Kongelov* (blandt Regalierne), skreven af Griffenfeldt og forsynet med Frederik den Tredies Underskrift og med det store kongelige Segl i en Guldkapsel; har senere været benyttet ved Kroninger til Edsaflæggelsen. Til dette Pragtstykke hører en *Sølvkasse*, paa hvis Laag læses: *LEX REGIA F 3 ANNO MDCLXV 14 Novembris.* Et aldeles lignende Exemplar findes i Gehejmearkivet. — En *Afskrift af Kongeloven*, øjensynlig fra samme Tid som Originalen.

24) *Portræt af Hannibal Sehested* (født 1609, død som Ambassadør i Paris 1666); malet af Carl van Mandern.

25) *Portræt af Henrik Bjelke* [2]), hel Figur, malet af Wuchter; i Feltet: Herr Henrich Bielcke til Ellinggaard, Ridder, Rigens Admiral og Befalningsmand paa Island [1663], døde 1683. Han var født 1615 og blev 1648 [3]) Ridder af Elefantordenen. — *Brystbillede af samme.* — Af *Henrik Bjelkes Fader Jens Bjelke* (født 1580, død 1659) findes tvende Portræter; endvidere haves Portræter af *hans Brødre Christian og Ove;* det førstnævnte, der er malet af Wuchter, er forsynet med følgende Indskrift i Feltet: Christian Bielcke Cantzler Jens Bielcke til Østeraads søn C4ti Hof Juncker I Duell i hiel Stucken af Bartram Rantzau udenfor Kiöbenhaun Paaske aften Ao. 1642; paa det sidstnævnte læses: Herr Ove Bielcke til Østerraad fød i Trundhiem Ao. 1611 Secretair i Dansk Cancelie 1636 Forlehned med Nordlands Ampt 1640 med Reens og Backe Klosters lehn 1644 Krigscommissarius i Jemptéland 1658 Lehnsmand paa Bergenhuus 1660 Ridder og Nor-

---

[1]) At Vejret var godt ved Arvehyldingen, erfares af Danske Saml. 2. R. 2. B. S. 122.
[2]) At Henrik Bjelke ikke, som tidligere antaget, var med paa Trefoldighed i Slaget paa Kolbergrhed 1644, er paavist i Danske Samlinger 1. R. 6. B. S. 207—208, 319—321.
[3]) Danske Saml. 1. R. 4. B. S. 11, 6. B. S. 321—324.

ges Cantzler 1666 Stift Amptmand over Trundhiem død 1674 i Hands 63de Aar.

26) *Portræt af Ærkebiskop Hans Svane* (født 1606, død 1668); malet af Carl van Mandern..

27) *Portræt af Borgermester, senere Præsident i Kjøbenhavn Hans Nansen* (født 1598, død 1667).

28) *Portræt af Kongens Kammersekretær, senere Rentemester og Statholder i Kjøbenhavn Christopher Gabel* (født 1617, død 1673).

Kort efter Fredsslutningen i Kjøbenhavn havde Korfitz Ulfeldt, mod hvem der ogsaa i Sverig var blevet vakt Mistanke, taget sin Tilflugt til Danmark igjen; her blev han og hans Hustru strax fængslede, men nogen Tid efter atter løsladte, mod at han forpligtede sig til ikke at forlade Landet uden kongelig Tilladelse. En kort efter bevilget Baderejse benyttede han imidlertid til politiske Underhandlinger med fremmede Magter om at kuldkaste den nye Tingenes Orden i Danmark, hvorfor han den 24. Juli 1663 dømtes til at miste Ære, Liv og Gods, og da det ikke lykkedes at gribe ham, blev Livsstraffen udført paa hans Billede. Kort Tid efter døde han i en Baad paa Rhinen ved Neuburg (den 20. Februar 1664), og under et Træ paa Bredden fandt Flygtningen den sidste Hvile, medens hans Hustru Leonora Christine troløst blev udleveret den danske Regering af Englands Konge, Carl den Anden 29), til hvem hun havde begivet sig for at indkræve en Sum Penge, som han skyldte Ulfeldt; næsten 22 Aar blev hun holdt i Fængsel, og først da hendes uforsonlige Fjende, Dronning Sophie Amalie, var død i Aaret 1685, fik hun Friheden.

29) To *Miniaturportræter af Carl den Anden* (1660—1685) fra 1660 og 1669, sidstnævnte af Prieur, og et af »hans Inclination *Mad. Castlemain*, emailleret af Prieur 1669« [1]). Af Carl den Andens Fader *Carl den Første* (1625—1649), Søn af Jakob den Første og Christian den Fjerdes Søster Anna, findes et *Miniaturportræt*, indfattet i Guld med et emailleret Dødninghoved paa Bagsiden af Kapselen, endvidere et *broderet Portræt* samt en *Marmorbuste*, udført 1633 af Bernini. Af Carl den Førstes Dronning *Henriette Marie* haves en Marmorbuste, ligeledes udført af Bernini 1640.

Frederik den Tredie, der var en lærd og kundskabsrig Mand, fremmede gavmildt Kunst 30) og Videnskab; han stiftede saaledes Kunstkammeret og det store kongelige Bibliothek. Ogsaa den kronologiske Samling skylder ham paa en vis Maade sin Tilblivelse, idet Rosenborg allerede i hans Tid benyttedes til Opbevaringssted for endel Kunstsager og saakaldte »Rariteter«. Han delte sin Tidsalders Interesse for Guldmagerkunsten og ødslede store Summer paa Italieneren Borro, som meddelte ham Undervisning i Alkymien 31).

30) *Et i Vox udført Relief, fremstillende Frederik den Tredie i hans Audientssal;* foran ham knæler en Kunstner, som overrækker Kongen hans Buste; i Baggrunden af Salen Muserne. — Rosenborg besidder

---

[1]) Holck S. 72 Nr. 9.

som Minder om den Tids Kunstsands *en Mængde udmærkede Arbejder i Elfenben, Rav og Emaille.* Særlig fremhæves af Elfenbenssagerne adskillige *Kander* og *Bægre,* tildels med sølvforgyldte Indfatninger[1]) og med mythologiske Fremstillinger, endvidere forskjellige *Daaser* og *Pokaler* samt endel *Relieffer,* dels med *bibelske Fremstillinger (Lazarus' Opvækkelse, Christi Fødsel, Korsfæstelse, Nedtagelse af Korset og Gravlæggelse),* dels med *Landskaber,* dels med *mythologiske, historiske og andre Fremstillinger* (saaledes: *Venus med Anchises i sit Skjød, — et Maaltid i Gudernes Hal, — Vulkan i sit Værksted, smedende paa Begjæring af Venus Pilespidser til Amor, — de tre Gratier, — Amor stukken af en Bi, beklagende sig for Venus, — Diana opdager Kallistos Svangerskab, — Merkur dyssende Argus i Søvn ved sit Fløjtespil, — Diana og Aktæon, — Venus, der nedstegen af sin Svanevogn mødes med Adonis, — Venus og Adonis, — Guldalderen, — Marsyas' Straf, — Bacchus og Pomona i Besøg hos Venus, — Paris' Dom, — Kleopatra med Slangen);* endelig mærkes nogle prægtige *Modeller af Skibe,* udførte af Nordmanden Jakob Jensen, der i Frederik den Tredies Tid blev ansat som Rustmester paa Rosenborg; han omtaler i sin Autobiografi forskjellige af sine Arbejder, deriblandt den store *Model af Skibet den norske Løve,* som bærer Aarstallet 1654 paa Bagstavnen. Jakob Jensen underviste ogsaa Kongefamiliens Medlemmer i sin Kunst; saaledes skal en *lille Elfenbensdaase* med Frederik den Tredies Navn og Valgsprog samt Aarstallet 1667 være udført af Kongen selv. — Foruden Elfenben anvendtes ogsaa *Narhvaltand*[2]), som man fik fra Grønland, til slige Gjenstande; i Samlingen opbevares saaledes endel *Pokaler* af dette Materiale med Fremstillinger af Grønlændere, Hvalrosser og det fantastiske Dyr Enhjørningen; den kongelige Thronstol, der skriver sig fra Frederik den Tredies Tid, bestaaer ogsaa af Narhvaltænder; endelig findes en *Stok af Narhvaltand,* hvis Haandtag og Dupsko ere emaillerede og besatte med Rubiner. — Af de mange ypperlige Juveler- og Guldsmedarbejder fra denne Periode mærkes: *Tretten inden i hinanden anbragte Guldbægre* med eet Laag; det yderste er forsynet med Kongens Navnechiffer, de tre danske Løver, den norske Løve og de tre Kroner samt Aarstallet 1669. — En *Flakon af Onyx.* — *Tvende Bægre dannede af store Røgtopaser.* — *Christi Lidelseshistorie,* symbolsk fremstillet i Guld og Emaille; dette udmærket skjønne Arbejde er prydet med endel Diamanter og Rubiner samt med en meget stor

---

[1]) Disse Indfatninger ses ifølge den senere i Texten omtalte Jakob Jensen Nordmands Autobiografi i Suhms Saml. 2. B. 3. H. S. 134—158 tildels at være udførte i Hamborg.
[2]) Narhvaltand anvendtes dengang ogsaa som Lægemiddel. Mansa, Folkesygd. Hist. S. 385.

og pragtfuld Aquamarin af betydelig Værdi. — Forskjellige smukt emaillede *Juvelskrin* [1]). — Vi skulle endvidere fremhæve nogle *florentinske Mosaikarbejder*, nemlig et firkantet, aflangt *Bord* med Marmorindlægning af Blomster og Frugter og med Frederik den Tredies Navnechiffer og Valgsprog: DOMINVS PROVIDEBIT, og tre *Skabe*, af hvilke det ene er af Ibentræ, indvendig beklædt med Elfenben, hvori Mosaikerne ere indfattede. I et med Frederik den Tredies og Dronning Sophie Amalies Navnechiffer forsynet *Ibentræes-Skab* er indfattet Stykker af det saakaldte *Dendritmarmor;* denne mærkelige Stenart udviser, naar den bliver gjennemskaaren, Planter og Træer, hvis Lighed med Virkeligheden er ganske paafaldende. — Endelig mærkes: En IACOBS STAF OC RIIM-STOK af Sølv med en fuldstændig Kalender indeholdende Symboler for endel mærkelige Dage; af disse ville vi fremhæve: Nytaarsdag, et Drikkehorn (Julegjæstebudene ere endnu ikke forbi); den 6. Januar, Helligtrekongersdag, tre Kroner og Julestjernen; den 7., den danske Helgen, Knud Lavards Dødsdag 1131, et Spyd; den 25., Pauli Omvendelse, Apostelens Attribut, et Sværd; den 2. Februar, Kyndelmisse, missa candelarum, et brændende Lys i en Stage; den 11., Aarsdagen for Stormen paa Kjøbenhavn 1659, et Sværd, der afhugger en efter en Krone gribende Haand; den 22., Peters Stol, Apostelens Attribut, en Nøgle; den 3. Marts, helliget Kejser Henrik den Andens Gemalinde Kunigunde, som blev anklaget for Ægteskabsbrud, men beviste sin Uskyldighed ved med bare Fødder at gaa over et glødende Plovjern, en Plov; den 12., et Træ, der begynder at skyde Knopper; den 25., Mariæ Bebudelsesdag, Jomfru Marias Hoved med Krone, omgivet af en Glorie med et Kors foroven; den 4. April, et Skjæppemaal, Saatidens Begyndelse; den 14., en Blomst, Løvspringstiden; den 23., Sct. Georgs Dag, Hesten, paa hvilken han red, da han bekjæmpede Dragen; den 25., en Fugl, Gjøgens Ankomst; den 1. Maj, et udsprunget Træ; den 3., Korsmisse, et Kors; den 25., Ax; den 8. Juni, Vindruer; den 15., en Uldsax; den 24., Sct. Hans Dag, Lammet med Korsfanen, en Hentydning til Johannes den Døbers Ord: »Se det Guds Lam, som bærer Alverdens Synder«; den 29., helliget Apostlene Peter og Paulus, en Nøgle og et Sværd lagte overkors; den 2. Juli, Mariæ Besøg, Jomfru Marias Brystbillede; den 10., den danske Helgen Kong Knuds Dødsdag 1086 og Mejetiden, en Krone og en Le; den 11., et modent Ax; den 13., en Rive; den 29., paa hvilken Dag Oluf den Hellige tidligere antoges at være falden i Slaget ved Stiklestad 1030 (ifølge nyere Forskninger angaaende den under Slaget

---

[1]) I et gammelt trykt tydsk Procesaktstykke (Facti species), som Hr. Dr. Sillem i Hamborg har foræret mig, hedder det gjentagne Gange i Skrivelser fra 1669 angaaende forskjellige Kunstsager, at »der König in Dennemarck ist grosz Liebhaber davon«.

indtrufne totale Solformørkelse den 31. August), en Øxe med en Krone over; den 1. August, Peters Fængsling, Sct. Peters Nøgle; den 10., indviet til Sct. Laurentius, der i Aaret 258 blev langsomt stegt, en Rist; den 15., Mariæ Himmelfart, en Krone med Sejrsfanen; den 24., helliget Apostelen Bartholomæus, der blev korsfæstet og flaaet, en Kniv; den 29., Johannes's Halshuggelse, Johannes den Døbers Hoved paa et Fad; den 1. September, en Uldsax; den 8., Mariæ Fødsel, en Krone med Sejrsfanen; den 14., Korsets Ophøjelse, et Kors; den 21., helliget Evangelisten Matthæus, dennes Attribut, en Engel; den 29., en Vægtskaal, Marked; den 7. Oktober, en Karte; den 9., Traktat 1649 med Holland angaaende Øresundstolden, en Fisk; den 14., en Haand, og den 16. en Øxe, Hentydninger til Haandfæstningens Kassation 1660; den 18., helliget Evangelisten Lucas, dennes Attribut, en Oxe, Hentydning til Christi ypperstepræstelige Gjerning; den 21., helliget de 11,000 Jomfruer, som ledsagede Sct. Ursula paa hendes Pilgrimsrejse til Rom, og som tilligemed hende bleve dræbte paa Tilbagevejen, en Pil, den hellige Ursulas sædvanlige Attribut; den 1. November, Allehelgensdag, en Kirke; den 2., alle Sjæles Dag, endel Menneskehoveder; den 14., Schacks Sejr ved Nyborg 1659, Skaktavl; den 21., Mariæ Offer, Jomfru Marias Brystbillede; den 23., indviet til Sct. Clemens, som blev bunden til et Anker og kastet i Havet, et Anker, der imidlertid ogsaa kan have Hentydning til Apostelen Peters Befaling til Sct. Clemens om at føre Kirkens Skib i Havn; den 25., indviet til Sct. Catharina (den Rene, af καθαρός), som blev lagt paa Hjul, der vare besatte med Knive, men som, da et Lyn havde ødelagt disse og dræbt Bødlerne, blev halshugget og af Englene henbaaren til Sinai Bjerg, et Hjul; den 30., helliget Apostelen Andreas, et Andreaskors; den 4. December, indviet til Sct. Barbara, der indesluttede sig i et Taarn, men som af sin Fader blev overgiven til Retten, dømt til Døden og halshugget af Faderen selv, der strax efter blev dræbt af Lynilden, et Taarn; den 8., Mariæ Undfangelse, Jomfru Marias Brystbillede; den 9., en Kande, Juleøllets Brygning; den 21., helliget Apostelen Thomas, Christi Haand med Naglegabet; den 25., Juledag, Christusbarnet; den 27., helliget Evangelisten Johannes, dennes Attribut, en Ørn. — Foruden den nævnte Almanak findes Rubriker for GYLDENTAL og SOLCIRKEL samt følgende Anvisning til at udregne PAASKETIDEN (med Initialer):

Vilt du vide med god Mag,
Naar indfalder Paaske Dag,
Da søg op det Ny, som nest
Følger Kyndelmisse Fest;
Onsdag efter samme Ny

Fører Faste til hver By;
Derfra hver kand siden let
Paaske Fest udregne ret.

Paa Knappen, der er forsynet med Indskriften: יְחוָֹה יִרְאֶה (ɔ: Dominus providebit) יֵרָאֶה (ɔ: han vil blive aabenbar), findes Frederik den Tredies kronede Navnechiffer og Aarstallet 1663 i en Laurbærkrands; deromkring de astronomiske Figurer for Solen, Maanen og de fem dengang bekjendte Planeter, hvilke tillige benyttes til at betegne de syv Ugedage: SON.D (Solen), MAAN.D (Maanen), TIIS.D (Mars), OTINS.D (Merkur), TORS.D (Jupiter), FREG.D (Venus), LØVER.D (Saturn); det Hele omgives af Kongens Valgsprog: DOMINVS PROVIDEBIT.

31) En lille *Guldklump*, Resultatet af Frederik den Tredies alkymistiske Virksomhed. — Borro, født 1625 i Milano, bekjendt som Læge og Kemiker, kom 1667 til Danmark og fik af Kong Frederik den Tredie et Laboratorium i Rosenborg Have. Efter Frederik den Tredies Død maatte han forlade Landet; han døde i Rom 1695. *Haandtaget* paa en i Samlingen opbevaret Stok skal indeholde noget af det af Borro forfærdigede alkymistiske Guld.

Ved den sidste oldenborgske Greves, Anton Günthers 32) Død 1667 arvede Frederik den Tredie i Forbindelse med Hertug Christian Albrecht af Holsten-Gottorp Grevskaberne Oldenborg og Delmenhorst. Denne Sukcession gav senere under Christian den Femte Anledning til Stridigheder mellem Hertugen og den danske Konge; Danmark kom dog 1676 i Henhold til Underhandlinger med en anden, formentlig nærmere Arving, Hertug Joachim Ernst af Pløen, i Besiddelse af begge Grevskaberne, som et Aarhundrede senere bleve bortbyttede mod den hertugelige Del af Holsten.

32) *Portræt af Anton Günther* (født 1583, død 1667), hel Figur, dannet af lutter, meget smaa Bogstaver; ved Siden af ham hans Hund; under hans Vaaben: AVXILIVM MEVM A DOMINO; forneden: ANTHON GVNTHER COMES IN OLDENBVRG ET DELMENHORST DOMINVS IN IEVER et KNIPHVsen. — Et *broderet Portræt af samme.* — *Brystbilleder af Anton Günther og hans Gemalinde Sophie Catharina* (Datter af Hertug Alexander af Holsten-Sønderborg, født 1617, formælet 1635, død 1696). — Et Maleri, udført 1667 af den døvstumme, oldenborgske Kunstner Wolfgang Heimbach, fremstillende *Anton Günther*, siddende ved et Bord foran en Kamin med et Brev i Hænderne; paa hans Ansigt falder et stærkt Skin af et paa Bordet staaende Lys, der imidlertid er skjult af hans foran staaende *Gemalinde*, som læser højt af en Bog, hun holder for sig, medens Greven og en anden Herre høre paa hende med Opmærksomhed. Dette Billede udmærker sig ved en fortrinlig

Lyseffekt [1]). — Paa Rosenborg findes endvidere tre interessante *Natstykker*, udførte af samme Kunstner og forsynede med hans Monogram. — *Tvende Afbildninger af en mærkelig Hest, Kranich*, som har tilhørt Anton Günther; dens Manke var saa lang, at den slæbte paa Jorden, og Halen havde en i Forhold dertil svarende Længde. — Den nævnte Hests *Bidsel og Stigbøjler*. — Det er tidligere omtalt, at det oldenborgske Horn ved Grev Anton Günthers Død tilfaldt Kong Frederik den Tredie; endvidere arvede han endel Vaaben, som en Tid lang opbevaredes i Rustkammeret paa Rosenborg.

Kong Frederik den Tredie døde 33) paa Kjøbenhavns Slot den 9. Februar 1670 efter tre Dages Sygeleje; den 4. Maj samme Aar blev han bisat i Roskilde Domkirke. Dronning Sophie Amalie overlevede, som ovenfor berørt, sin Ægtefælle i femten Aar; hun døde den 20. Februar 1685.

33) Den sidste af Kongen den 6. Februar 1670 baarne *Dragt*.

Af Portræter fra Frederik den Tredies Tid mærkes, foruden de tidligere anførte, følgende: *Portræt af Lægen Simon Pauli* (født 1603, død 1680) *og hans første Hustru Elisabeth*, Datter af kongelig Livmedikus Jakob Fabritius. — *Portræt af Lægen Thomas Bartholin* (født 1616, død 1680). — *Portræt af en Læge*, holdende i den ene Haand et lille Dødninghoved, i den anden en Pincet; udført 1654 i den Paagjældendes 40. Aar af Wolfgang Heimbach; i Feltet: I. I. S. N., som man — vistnok urigtigt — har forklaret som: Jacobus Janus studiosus naturæ [2]). — *Portræt af Biskop Erik Pontoppidan i Trondhjem* (født 1616, død 1678). — *Portræt af Professor i Lovkyndighed ved Sorø Akademi og senere Assessor i Højesteret Henrik Ernst* (født 1603, død 1665). — *Buste og Portræt af Rigsmarskal Johan Christopher Körbitz* [3]) (født 1612, død 1682) og *Portræt af dennes Hustru Kirstine Lytzau* (født 1615, død 1693). — *Buste af Staldmester Merlau*.

I Frederik den Tredies Tid beklædtes Slotsforvalterposten paa Rosenborg af Følgende: Bertel Jensen (1648—1650), som det synes senere Skriver paa det kongelige Bryghus, Hans Rostgaard (1650—1656), senere Ridefoged i Kronborg Amt, Fiskemester og Amtsforvalter sammesteds, bekjendt fra sin Deltagelse i Krigen mod Sverig i Frederik den Tredies Tid, død 1684, Johan Hack (1656—1663), senere Tolder i Korsør, Anders Thomsen (1663—1670), fra 1666 tillige Inspektør over samtlige Haver ved Rosenborg; 1670 blev han afskediget som Slotsforvalter, men beholdt dog sin Stilling som Foged i Lysthaven.

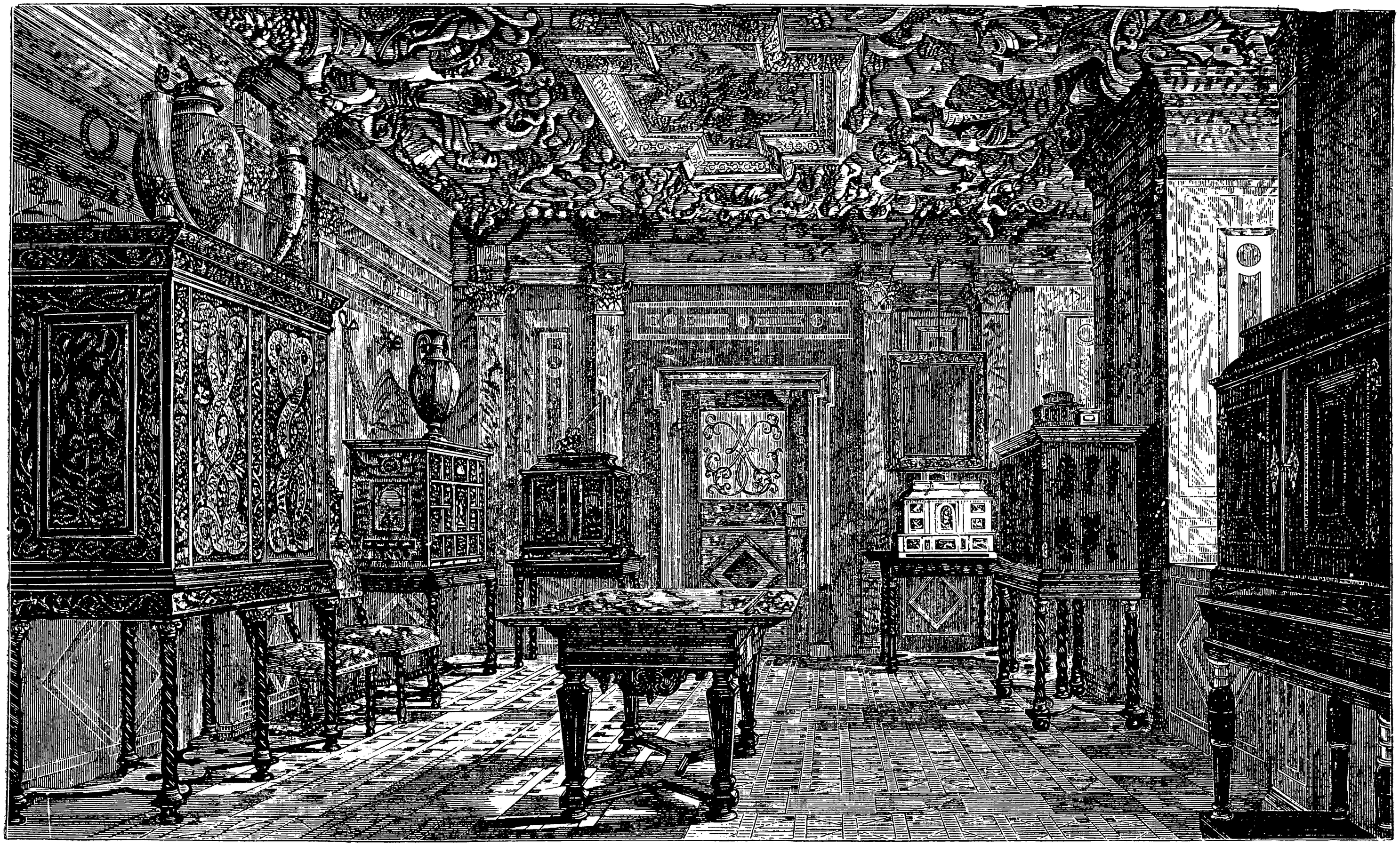
---

[1]) Spengler S. 504—505 Nr. 805. [2]) Spengler S. 505 Nr. 806. [3]) Autobiografi i Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 279—285.

Marmorværelset.

Ved Siden af det mørke Sovekammer, i den sydlige Del af Slottet, ligger Marmorværelset, der har tre Fag Vinduer ud mod Exercerpladsen. Dette Værelse udmærker sig ved det overordentlig pragtfulde Stukkaturloft, paa hvilket talrige Genier og kvindelige Skikkelser ere anbragte mellem yppige Rococo-Ornamenter; i hjerteformede Skjolde ses Provindsvaabnerne, og i Midten findes tvende Malerier, fremstillende Regalierne baarne af Genier, og med Indskrifterne: PIETAS CORONÆ SCEPTRI STABILIMEN — IUSTITIA *azinata* GLADIO ORBIS *hujus tutamen*. Loftet bæres af 18 korinthiske Pilastre, der ligesom Væggene, paa hvilke nogle af Provindsvaabnerne ere malede, ere af Marmorstuk. Gulvet er belagt med større og mindre Marmorfliser. Indvendig paa Dørene ses Christian den Femtes og Charlotte Amalies Navnechiffre. Det vides vel ikke med afgjort Sikkerhed, til hvilken Periode af Christian den Femtes Regering Værelsets nuværende Dekoration vil være at henføre, men der haves dog et Par Vink i den Retning, idet det berettes, at Kongen den 14. Juni 1695 besaae »Marmorværelset« med Bygmestrene Stenvinkel og Quellinus, som saaledes formentlig paa den Tid have havt med Arbejdet at gjøre, og i Inventariet fra Christian den Femtes Tid, i hvilket det yngste Aarstal er 1697, benævnes Værelset: Kongens marmorerede Kammer. Herefter synes Udsmykningen at skrive sig fra de senere Aar af Christian den Femtes Regering. Den ældre Loftsdekoration findes endnu bagved den nuværende; thi Natten mellem den 8. og 9. April 1873 faldt endel af Loftet udfor det mellemste Vindue ned, og man opdagede da, at der fandtes Blomstermalerier bagved.

I Christian den Femtes Tid bestod Møblementet i Marmorværelset af et stort Spejl, to Borde, en Fløjls Lænestol, fire Gueridoner og to Tresurer; endvidere fandtes her to Sejerværker, et Skildpaddesskrin, to lakerede Trækrukker samt Kongens Sølvskrivetøj. I Frederik den Fjerdes Tid indeholdt Værelset mange forskjellige Sager; der fandtes saaledes to Spejle i Sølvrammer, sex toarmede Sølv-Lyseplader, et Bord, to Gueridoner og et Kontor, alt af Buxbom, samt et Spejl i en Ramme af samme Slags Træ, syv Trævaser, som Dronning Louise havde lakeret, tolv Porcelænsvaser, et Taffeluhr, et Dam- og Skakspil, et Sølvkomfur og to Sølvildpander fra Christian den Femtes Tid, et Thebord med forskjelligt Porcelæn og forgyldte Skeer, fire Taburetter, to højryggede Stole, to italienske Landskabsstykker og et Skilderi om Kjærlighed, et Marmormosaikbord, to Tavler om Solformørkelsen 1708 samt en Trælineal. Vinduerne vare forsynede med hvide Kattuns-Trækkegardiner uden Kapper eller Fryndser; i det ene stod et lille Bjergværk

Marmorværelset.

med Mikroskop i. Værelset opvarmedes ved en Jernkakkelovn, hvortil hørte Jerntang og Ildskuffe. De fleste af de omtalte Gjenstande forbleve her til hen i Christian den Syvendes Tid, men i Slutningen af det 18. Aarhundrede sammenhobedes der her endel forskjelligartede Sager; i Aaret 1804 blev Værelset helt rømmet for at benyttes til Opbevaring af en Samling af Konkylier og Forsteninger, som Kongen havde afkjøbt Kunstkammerforvalter Spengler for 5000 Rdlr., og først i Slutningen af Frederik den Sjettes Tid gjenvandtes Værelset for den kronologiske Samling. Nu opbevares her endel Gjenstande fra den sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede [1]); midt paa Gulvet staaer et florentinsk Mosaikbord med Frederik den Tredies Navn og Valgsprog, i to Skabe hænge Dragter fra Frederik den Tredies Tid; ovenpaa disse Skabe staa nogle lakerede Trævaser; endvidere findes her et smukt Skildpaddestresur med Sølvindfatning, flere mindre Skabe, indlagte med Mosaik, Skildpadde eller Dendritmarmor, og nogle broderede Stole. Iøvrigt indeholder Værelset en Rigdom af Elfenbenssager, anbragte dels ovenpaa nogle af Skabene, dels i et særskilt Glasskab, dels paa Væggene og i Vinduerne; særlig fremhæves de af Rustmester Jakob Jensen Nordmand udførte prægtige Skibsmodeller af Elfenben. Endelig findes her nogle Narhvaltænder, nogle Drikkehorn af Elefanttænder, en Nautil med indgraverede Fremstillinger af Krigen med Sverig i Frederik den Tredies Tid, et Relief i Vox, fremstillende Frederik den Tredie i hans Audientssal, og en prægtig Rytterstatuette af Kejser Leopold den Første (1657—1705), udført i eet Stykke Jern, i Lighed med den romerske Kejser Marcus Aurelius' Rytterstatue paa Kapitolium i Rom; sidstnævntes Brystbillede i Relief er anbragt paa Fodstykket, og paa Undersiden af dette findes en Seddel, indeholdende følgende egenhændige Beretning fra Kunstneren om Statuettens Tilblivelse: »Diesze Stadua, so. 7. pfund. 10. loth schwer, ist ausz einem Stuck Eiszen, welches über. 29. pfundt gewogen, auszgearbeitet worden, ist im Hamer versehen, dasz es mehr ein halb gehärtender Stahl, als Eiszen gewesen, wurde zumachen angefangen, den. 21. May. Anno. 1659. und zum ende gebracht, den. 6. April. 1660, und ist Bild, Rosz, und die untere Platten ausz einem Stuck gearbeitet, und also aneinander stehend geblieben. Der Röm: Kay: May: Conterfey belangend, ist selbiges, Ao. 1658. bey dero Einritt in Nürnberg, von mir mit sonderbahrem fleisz und fürsichtigkeit beobachtet worden. Gottfried Leigebe, Eisenschneider« (født 1630, død 1683) [2]).

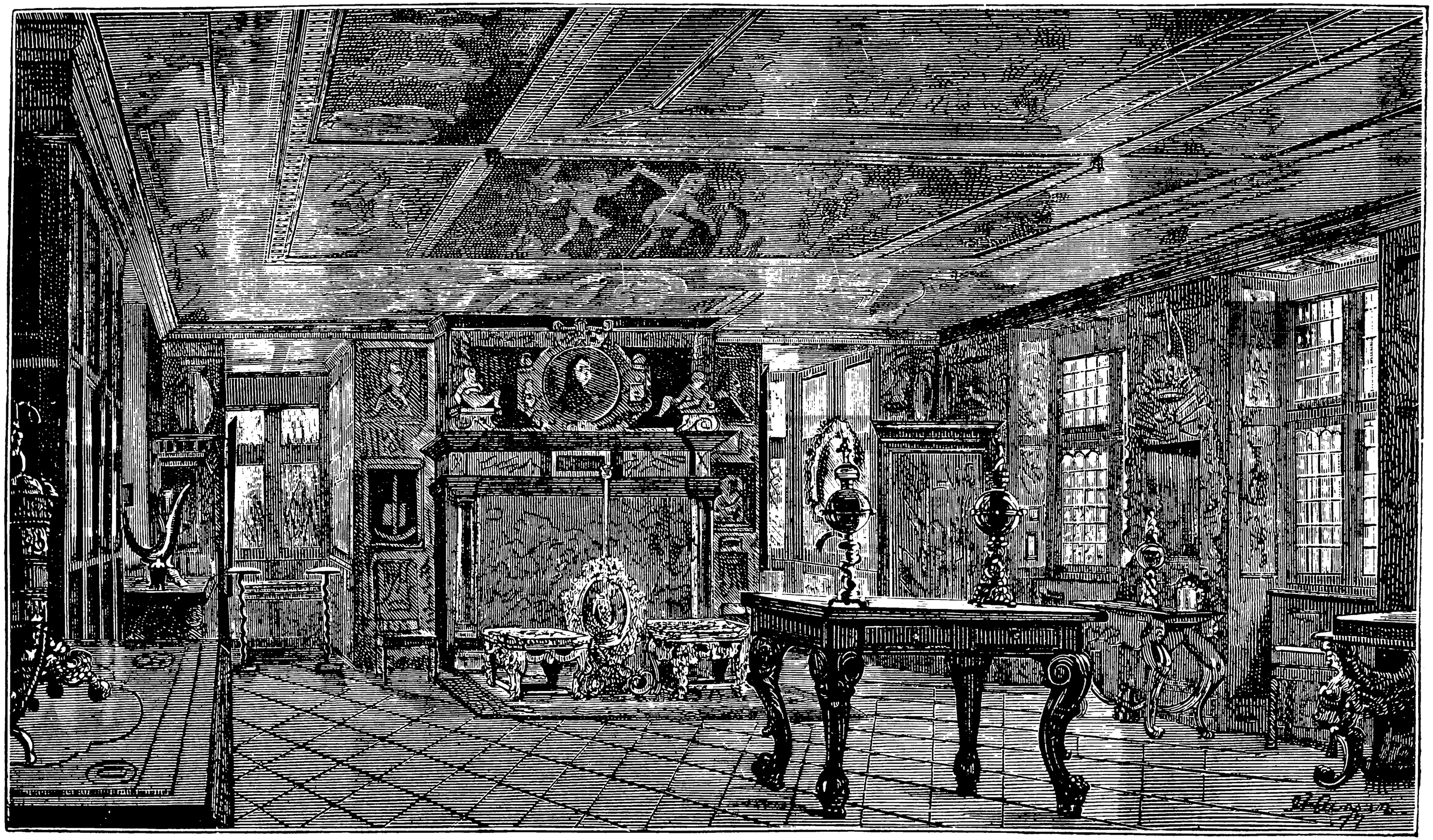
[1]) Nogle af de Sager, som ses paa Afbildningen, hvilken er udført for flere Aar siden, ere senere bortflyttede; saaledes staaer det store Skab tilvenstre i Billedet nu i det følgende Værelse. [2]) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1822 Nr. 18 Sp. 281.

Hvad Marmorværelsets Historie angaaer, skal det bemærkes, at Dannebrogsordenen er bleven uddelt her den 12. Oktober 1671 og 5. Maj 1684; dengang synes Værelset imidlertid, efter hvad der foran er anført, endnu ikke at have havt sin nuværende Udsmykning. Christian den Femtes Besøg her den 14. Juni 1695 med Stenvinkel og Quellinus er tidligere omtalt. Den 14. April 1771, paa hvilken Dag Hoffet var til Middag paa Rosenborg, blev der efter Taffelet spillet Kort, dels, som forhen bemærket, i Christian den Fjerdes Arbejdsværelse, dels i Marmorværelset, indtil man Kl. 7 begav sig til den italienske Opera, og ved et Bal den 17. Maj 1786 spiste nogle af Kavalererne ved 5 smaa Borde i Marmorværelset.

Kongens Gemak eller Rigsraadssalen.

Ved Siden af Marmorværelset ligger, ved Slottets søndre Gavl, en større Sal, som i Omfang svarer til Christian den Fjerdes Audientssal ved den nordre Gavl. Værelset, der gaaer under Benævnelsen Rigsraadssalen, kaldes i de ældre Inventarier Kongens Gemak. Væggene ere beklædte med smukke, røde Hautelissetapeter, som antages at være vævede i Kjøge efter Tegninger af Kunstkammerforvalter Bendix Grotschilling den Yngre, der døde 1707; Loftet er smykket med et Maleri, der fremstiller et Orkester; omkring dette ses en Mængde dandsende Genier. Den smukke Marmorkamin var i en tidligere Periode, som det synes i Aaret 1783, bleven tilmuret og en Ovn med Jerndør bleven anbragt i Murværket midt imellem dennes to Søjler; men i Aaret 1877 er Kaminen bleven ført tilbage til den oprindelige Skikkelse, saa at Søjlerne nu atter staa frit; over Kaminen findes Christian den Femtes Portræt, malet af d'Agar og indfattet i en Marmorramme. Gulvet var oprindelig belagt med sorte og hvide Marmorfliser, men disse bleve i Aaret 1722 førte til Fredensborg og erstattede med Fyrrebrædder; i Aaret 1877 er der imidlertid blevet anbragt hvide Marmorfliser, som ere komne fra Frederiksberg Slotskapel; de mørke Fliser omkring Kaminen have oprindelig ligget omkring Kapellets Alter. I Vinduet ud mod Haven udmunder Talerøret fra Christian den Fjerdes Audientssal. Karnapperne ere, som tidligere bemærket, først i Frederik den Femtes Tid blevne forlængede til Stueetagen.

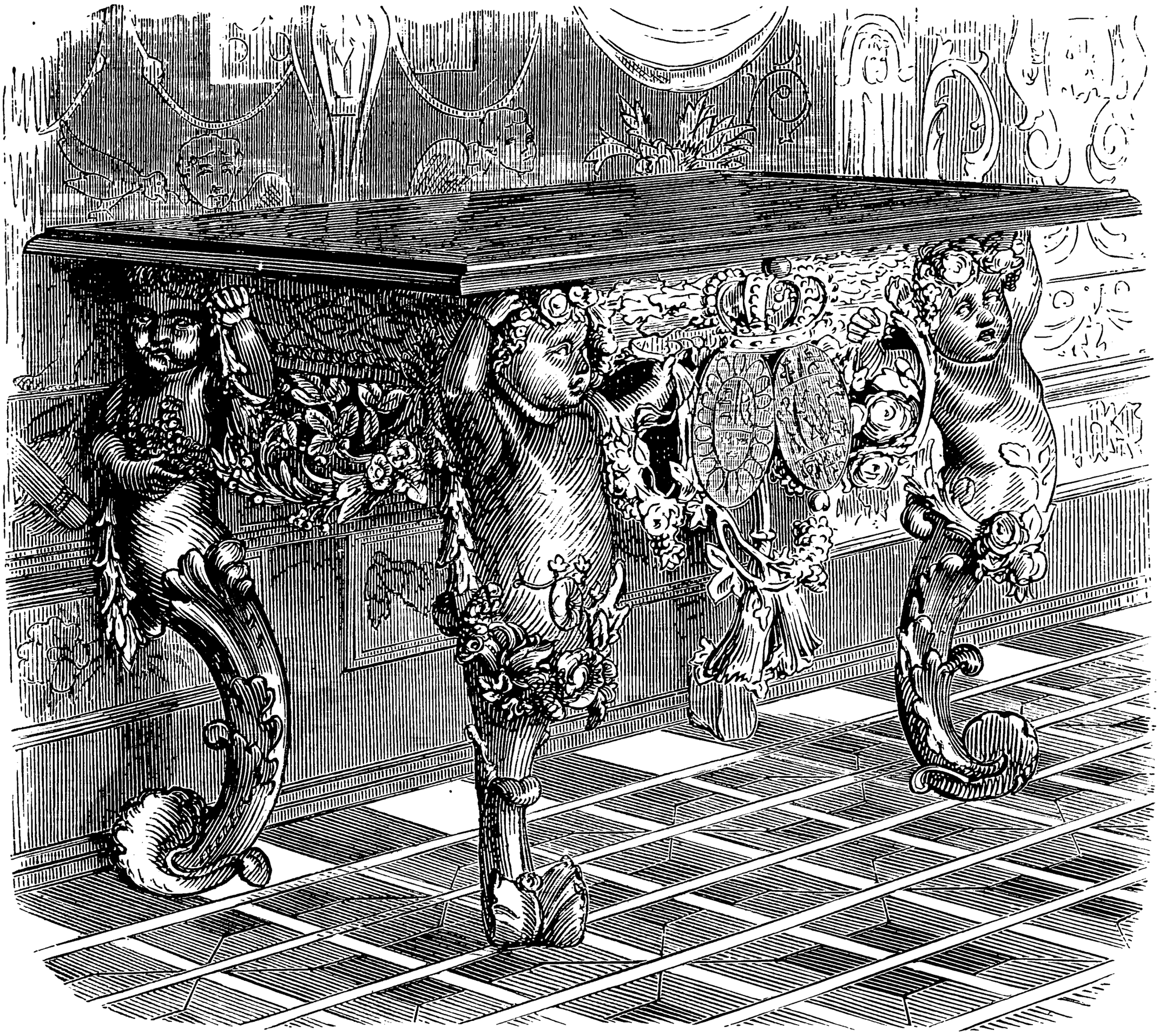
I Christian den Femtes Tid fandtes kun faa Sager i dette Værelse, nemlig to Borde, tre Stole, to Gueridoner, fire Spejle, tolv forsølvede Zink-Lyseplader med ovale Spejle, et Sølv-Blækskrin og fire Malerier, af hvilke det ene hang over Kaminen; Christian den Femtes Portræt over denne, hvilket omtales i Inventariet fra 1718, maa saaledes være

Kongens Gemak eller Rigsraadssalen.

opsat efter 1697, da Fortegnelsen fra Christian den Femtes Tid ikke synes at kunne være ældre end sidstnævnte Aar. Tapeterne angives at have indeholdt dels Fremstillinger af Børneleg, dels af Landskaber. I Frederik den Fjerdes Tid fandtes her to Skilderier, to Spejle (sidstnævnte borttoges 1719), det Marmormosaikbord, som senere flyttedes til Marmorværelset, det smukke Ibentræes Bord, som nu staaer i Christian den Fjerdes Sovekammer, Sølvbordet med tilhørende Sølvstol, som nu findes i Rosen i den mellemste Etage, fire firearmede Krystal-Lysekroner, de tvende Sølvbrandryttere, som nu findes i Riddersalen, en Jernildtang og Skuffe med Sølvgreb, en Jernfork, en Træskjærm til Kaminen og en Sølvskjærm; senere forøgedes Møblementet med to Spejle, to Borde, to Gueridoner, to Lænestole og sex højryggede Stole samt sex enarmede Lampetter. I Vinduerne fandtes de sædvanlige hvide Kattuns-Rullegardiner med Kapper og Fryndser. Møblementet forblev væsentlig uforandret til hen i Christian den Syvendes Regering og blev indtil den Tid kun forøget med det store Skab, som nu staaer i et af Christian den Sjettes Værelser i den mellemste Etage, og paa hvilket findes Fremstillinger af Provindsvaabnerne og af Christian den Sjette tilhest; men derefter bleve adskillige af Sagerne flyttede til andre Værelser, Kaminen tilmuret og en Jernkakkelovn anbragt; den sidstnævnte borttoges dog snart. I Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede anbragtes forskjellige Mineraliesamlinger her, og først i Slutningen af Frederik den Sjettes Tid gjenvandtes Værelset for den kronologiske Samling. Nu findes her bl. A. et Glasskab med Dragter og Vaaben fra Christian den Femtes Tid, et andet, væsentlig indeholdende Vaaben, et tredie med endel Sager af Rav, Elfenben, Koral o. desl., flere Borde, dels fra Frederik den Tredies, dels fra Christian den Femtes Tid (af de sidstnævnte er et gjengivet i vedføjede Afbildning Side 99), et blaat lakeret Bord med tilhørende Spejl, begge forsynede med Charlotte Amalies Navnechiffer, og to dertil svarende Gueridoner, samtlige belagte med Sølvfiligranarbejde; det sidstnævnte Sæt Møbler har, som tidligere omtalt, forhen været rødt lakeret; endvidere nogle Stole, en Marmorvinkjøler, et Spinet af Klokkemalm, tre Malmkanoner, med hvilke Christian den Femte har leget som Barn, et Messing-Artilleri-Instrument og et Sæt Møbler, bestaaende af det tidligere nævnte Skab, som findes gjengivet paa Afbildningen af Marmorværelset, et Bord, et Spejl og to Gueridoner; disse Gjenstande, af hvilke Skabet indvendig er prydet med Spejlglas og udviser Aarstallet 1679, ere indlagte med farvet Træ og Elfenben; Skabet indeholder flere mindre Gjenstande. Midt paa Gulvet staaer et florentinsk Mosaikbord, hvorpaa tvende Sølvopsatser, fremstillende en Himmelglobus og en Jordglobus; en tredie, lignende

Opsats staaer paa et andet af Bordene, paa hvilket endvidere findes et Sølvkrus, udvendig prydet med en mythologisk Fremstilling i Relief, og et Trækrus med udskaarne Fremstillinger af huslige Scener, udførte af Lars Bertelsen, i sin Tid Degn ved Helliggejstes Kirke. Paa de øvrige Borde og ovenpaa Skabene ere forskjellige Gjenstande anbragte, deriblandt det i Museum Regium afbildede Kalendarium fra Christian den Femtes Tid, en Porcelænsterrin med Sølvindfatning med Charlotte

Bord fra Christian den Femtes Tid.

Amalies Navn, et Par Bægre af Hjortetakker, en Hjortetak, hvori er anbragt et Sølvdrikkebæger, gjengivet i en senere vedføjet Afbildning, nogle lakerede Trægjenstande, et Par udskaarne Konkylier samt to Heste af forgyldt Messing. En Mængde mindre Sager ere samlede i en Montre paa et af Bordene. Foran Kaminen staa to Sølvildpander med Christian den Femtes og Charlotte Amalies Navnechiffre, og en Sølvkaminskjærm. Ved Siden af Kaminen hænger et lille Skibsanker, som

i Aaret 1677 har frelst Christian den Femtes Liv i en Storm ved Bornholm. Paa Væggene og i Vinduerne er bl. A. anbragt to store Spejle i rigt forgyldte Rococo-Rammer med Christian den Femtes og Charlotte Amalies Navnechiffre, to store Hjortegevirer, flere Portræter, et ufuldført Maleri, indeholdende flere Portrætfigurer, en af Wilckenn Riboldt i Vandfarve udført Fremstilling af Kjøbenhavn, forskjellige udskaarne Sager (udførte i Elfenben, Træ, Rav) og en Fremstilling i Papier maché af en Parforcejagt.

Med Hensyn til Værelsets Historie bemærkes, at det ved Dannebrogsordensuddelingerne i Christian den Femtes Tid den 12. Oktober 1671 og den 5. Maj 1684 var her, at de Mænd, som skulde benaades med Ordenen, bleve instruerede af Ceremonimesteren, førend de indlodes i Marmorværelset, hvor Højtideligheden fandt Sted. I Frederik den Fjerdes Tid har Salen enkelte Gange været anvendt til Gudstjeneste; saaledes beretter Baron Rudolf Gersdorf i sin Dagbog, at han den 12. April 1722 hørte en Prædiken i Kongens Forgemak, og den 1. August 1723 prædikede Kongens Konfessionarius Magister Lemvig her. I Christian den Syvendes Tid benyttedes Salen ved Fyrværkerifesten den 17. Oktober 1771, da de fire firearmede Lysekroner vare tændte, og den 4. Juni 1772, da der blev holdt Bal her; ved Sommerballerne paa Rosenborg i Aaret 1784 synes Marskalstaffelerne i Reglen at have været afholdte her, og ved Ballet den 17. Maj 1786 fandt det kongelige Taffel Sted i denne Sal.

Kongens Kabinet.

Gjennem en Tapetdør paa Østsiden af Kongens Gemak kommer man ind i et lille Taarnværelse, som i de ældre Inventarier benævnes Kongens Kabinet. Dette Værelse har oprindelig havt en Kamin af mørkegraat Marmor med tre Alabastbilleder paa, Væggene have været beklædte med rødt Damask og blaat Mor, og i Loftet har der været et Maleri; men af hele den oprindelige Udsmykning er nu aldeles Intet tilbage, idet der i Aaret 1809 blev indrettet en Trappe i Taarnet op til Riddersalen som Opgang for Tilskuerne ved Ridderordenshøjtidelighederne; denne Trappe blev først borttagen i Slutningen af Frederik den Sjettes Regering, hvorefter Værelset har faaet den nuværende Dekoration, bestaaende af et malet og forgyldt tavlet Træloft med Tapper og med Væggebetræk af figureret gulgrønt Plyds paa Guldgrund i chinesisk Stil; Gulvet er af Træ. I Christian den Femtes Tid bestod Møblementet her af et Ibentræes Bord med tvende tilhørende Gueridoner og et Spejl, belagte med Sølvfiligranarbejde, samtlige fra Frederik den Tredies Tid, samt en ottearmet Glaslysekrone, forfærdiget paa Christianshavns Glashytte; endelig hang der her endel Portræter. Fra Frederik den

Fjerdes Tid af til Værelsets Omdannelse i Begyndelsen af dette Aarhundrede hang der endel mindre Billeder her, deriblandt adskillige, udførte af Prindsesse Sophie Hedvig; et af disse, som hang i Vinduet ud mod Trappen, blev bortstjaalet i Frederik den Fjerdes Tid. Møblementet, med hvilket der i det omhandlede Tidsrum enkelte Gange foregik nogle Forandringer, bestod væsentlig af nogle Stole, et Par Borde og Gueridoner, et Spejl og en broderet Kaminskjærm; til Kaminen hørte der en Træskjærm, Jernildskuffe, Tang og Fork; endelig opbevaredes der her noget Porcelæn og et Par Sølvgjenstande. Senere hen i Tiden blev der bl. A. hensat et Rosentræes Chatol i dette Værelse. Vinduerne vare forsynede med de sædvanlige hvide Kattuns-Rullegardiner med Kapper og Fryndser, og i et af dem stod der to grønne »Vindueskurve«. Ved Siden af dette Værelse er et lille Aflukke, hvis Vindue tidligere var forsynet med et grønt Raskes-Gardin.

I dette Værelse findes nu et Glasskab, indeholdende bl. A. en Mængde kostbare Sager af Guld, Emaille (særlig fremhæves en Alterkalk med symbolske Fremstillinger af Christi Bjergprædiken), Glas og Bjergkrystal, et guldlakeret Skab med Mosaikindlægninger og Broncefigurer, fire Borde, deriblandt et Spillebord, paa hvis broderede Plade er fremstillet et L'hombrespil, nogle Stole og tre Spejle, to Taffeluhre, en toetages tiarmet Glaslysekrone og tre med Glasprydelser besatte sexarmede Broncelysestager, et Tokadillespil, adskillige Glas- og Krystalsager, anbragte ovenpaa Skabene, flere Portræter og Malerier, nogle Akvareller, udførte af Prindsesse Sophie Hedvig og indfattede i Rammer dels af drevet Sølv, dels af Sølvfiligranarbejde, endel Elfenbensreliefportræter samt et sølvbeslaaet Drikkehorn med Griffenfeldts Navn og Vaaben.

I de tre sidst beskrevne Værelser opbevares væsentlig Gjenstande fra Christian den Femtes Tid.

Christian den Femte[1],

Søn af Kong Frederik den Tredie og Dronning Sophie Amalie, er født den 15. April 1646 paa Flensborg Slot. Paa en Rigsdag i Kjøbenhavn 1650 valgtes han til Thronfølger, og i Aarene 1655 og 1656 blev han hyldet i Danmark og Norge. Disse Ceremonier overflødiggjordes imidlertid ved den i Aaret 1660 indførte Arveregering.

Paa en Udenlandsrejse, som Prindsen foretog i Aarene 1662 og 1663, besøgte han ogsaa England, hvis Konge, Carl den Anden, i November 1662 tildelte ham Hosebaandsordenens[2] Insignier.

1) Af *Portræter af Christian den Femte* mærkes — foruden de ovenfor under Frederik den Tredie nævnte Billeder af ham som Barn — følgende: Knæstykke, malet af Jacques d'Agar. — Flere større Brystbilleder, deriblandt det i en Marmorramme over Kaminen i Kongens

Christian den Femte.

Gemak anbragte, hvilket er udført af d'Agar. — Brystbillede, broderet af Leonora Christine (hvorom nærmere senere). — Brystbillede, dannet af en overordentlig fin Skrift. — Brystbillede, udskaaret i Træ, omgivet af to af Elefanter baarne Trofæer; foroven Kongens Valgsprog: PIETATE ET IVSTITIA; udført af en norsk Bonde. — Kongen med sine Sønner Frederik, Christian og Carl, malet af d'Agar. — Ufuldført Maleri, hvorpaa bl. A. ses Christian den Femte. — Allegorisk Maleri, fremstillende Kongen, siddende paa Thronen, omgiven af Pietas og Justitia, Vildmændene og Løverne. — Portrætmedaillon i Marmor, i Riddersalen over Døren til Regalieværelset. — Marmorstatuette. — Rytterstatuette i Elfenben. — Miniaturbuste i Sølv, udført 1697, paa Fodstykket: BEATA EST ANIMA TUA BENEDICTUM SEMEN TUUM. — Miniaturbuste i rødt Vox, udført af Kancelliraad Hans Arenfeld. — Miniatur-Rytterstatuette, malet med naturlige Farver; udført af Jakob Lakererens Søn. — Forgyldt Miniatur-Rytterstatuette, udført af samme. — Reliefportræt i Rav. — Elfenbensmedaillon med Kongen tilhest; i Baggrunden Kjøbenhavn med Troppeafdelinger foran. — Elfenbensrelief med Kongen tilhest omgiven af Pietas og Justitia og ridende over Løgn og Avind. — Endel Miniaturportræter, deriblandt et, emailleret af Prieur 1674, et andet af Barbette 1693. — Tvende Brystbilleder af Guld, baarne som Hæderstegn. — To Signeter med Kongens Portræt, det ene med hans Datter Sophie Hedvigs kronede Navnechiffer som Haandtag. — Reliefportræt i Elfenben; paa den anden Side Dronning Charlotte Amalies Portræt i Relief. — Forskjellige Elfenbens-Reliefportræter, nogle med Mærket C (Chavolie eller Cavolier), nogle med W. — Miniaturportræt, malet 1698 af Prindsesse Sophie Hedvig. — Endvidere er Kongen afbildet paa forskjellige af Tapeterne i Riddersalen.

Christian den Femte bar Paryk, fordi hans Haar engang blev afsvedet, da han vilde efterse et Uhr; Uhrmageren holdt Lyset, men da Kongen slog tilbage med Hovedet, gik der Ild i Haaret [1]).

Af Gjenstande, som have tilhørt Christian den Femte, mærkes, foruden hans *Dragter, to Sølvbrandryttere* og hans sølvforgyldte *Alterkar*, forsynede med hans Navnechiffer.

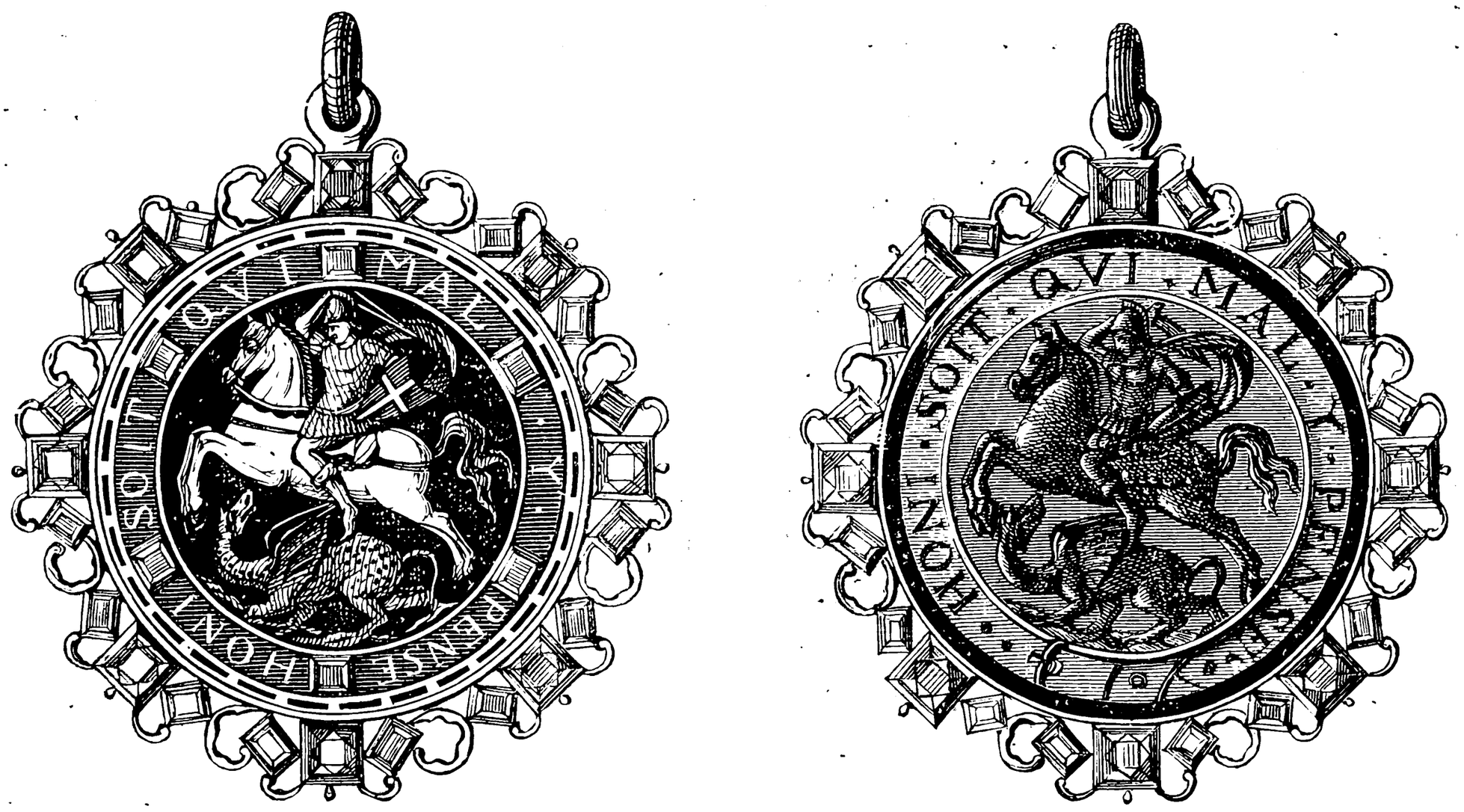
2) *Hosebaandsordenens Knæbaand* af grønt Fløjl med Ordenens Motto HONI SOIT QVI MAL Y PENSE i Diamanter; samme Indskrift paa den af Diamanter omgivne *Ordensstjerne*, i hvis Midte Sct. Georgs Kamp med Dragen. Kong Carl den Anden hængte selv Stjernen (afbildet Side 104) om Halsen paa Prindsen, Knæbaandet blev spændt om hans Knæ af Hertugen af York (senere Kong Jakob den Anden [2]).

---

[1]) Suhms Saml. I. 2. S. 110. [2]) Holck S. 50 Nr. 15, Bircherods Dagbøger S. 81, Lauerentzens Tageregister S. 24—25.

Den 25. Juni 1667 formæledes han paa Nykjøbing Slot med Prindsesse **Charlotte Amalie** 3), Datter af Landgrev Vilhelm den Sjette af Hessen-Kassel 4) (født 1629, død 1663) og Hedvig Sophie 5) (født 1623, formælet 1649, død 1683) og Søster til Landgrev Carl 6) af Hessen (født 1654, Landgreve 1670, død 1730), født den 27. April 1650. I dette Ægteskab fødtes fem Sønner og to Døttre, nemlig Frederik (Kong Frederik den Fjerde), Christian Vilhelm, født 1672, død 1673, Christian, født 1675, død 1695 i Ulm paa en Rejse til Italien, Sophie Hedvig, Stifterinden af Vemmetofte adelige Jomfrukloster, født 1677, død 1735, Christiane Charlotte, født 1679, død 1689, Carl, født 1680, død 1729, og Vilhelm, født 1687, død 1705 7).

3) Af *Portræter af Charlotte Amalie* mærkes følgende: Tvende Brystbilleder, indfattede i rigt udskaarne, forgyldte Rammer. — Knæstykke, ved Siden den lille Prindsesse Sophie Hedvig, malet af d'Agar.

Forsiden. Bagsiden.

Christian den Femtes Hosebaandsordenstegn.

— En sort Plade med en indlagt Perlemoders Fremstilling af Charlotte Amalie i en af fire Elefanter trukken Vogn, der styres af Merkur; bagved en Genius, som bekrandser hende, medens Engle fra Skyerne kaste Blomster. — Nogle Miniaturportræter og Elfenbens-Reliefportræter; paa et af de sidstnævnte det tidligere omtalte Mærke C. — Miniaturportræt, malet af Prindsesse Sophie Hedvig 1698. — *Af Gjenstande med Charlotte Amalies Navnechiffer eller Vaaben* mærkes: Et *Bord* og et *Spejl* af blaat (tidligere rødt) lakeret Træ med en rig Belægning af Sølvfiligranarbejde og med hendes Navnechiffer; hertil høre tvende *Gueridoner* af lignende Arbejde. — En *bibelsk Kalender* fra 1695 i Sølvbind; paa

den ene Side hendes Navnechiffer, paa den anden det danske Vaaben. — En *Skaal af ostindisk Porcelæn*, indfattet i Sølv; paa Laaget øverst en Sølvkrone, baaren af hendes fire Gange gjentagne Navnechiffer. — Dronningens sølvforgyldte *Alterkalk med Disk*, begge med det hessiske Vaaben; benyttede ved hendes Altergang i reformert Kirke og forærede Rosenborg 1882 af Presbyteriet for den tydsk-reformerte Menighed.

Af *Gjenstande med Kongeparrets Navnechiffre* mærkes: To store *Sølv-Varmebækkener*. — Et *Paaskeæg, indfattet i fint Sølvfiligranarbejde*. Iøvrigt mærkes af *Gjenstande, der maa henføres til denne Konges Tid*, følgende: Et *Skab* (fremstillet tilvenstre i Afbildningen af Marmorværelset, men nu flyttet til Kongens Gemak) med en rig Indlægning af forskjellige Træsorter; Dørene ere indvendig forsynede med Spejlglas, paa hvilke tvende Træer ere malede. Dette smukke Stykke, der er udført i Aaret 1679, skal være forfærdiget her i Landet; hertil høre *to Gueridoner*, et *Bord* og et *Spejl* af lignende Arbejde. — Et *Skildpaddesskab med Ornamenter af Sølv*. I Ludvig den Fjortendes Tid kom slige Møbler i Brug; de have Navn efter Snedkeren Boule, som indførte denne Mode. — En *Vinkjøler* af sort, belgisk Marmor. — Et *Spinet* af Klokkemalm. — Nogle kostbare *Lommeuhre*, deriblandt et forfærdiget af Georg Cameel i Strasborg, et andet i Paris.

4) Nogle *Miniaturportræter af Landgrev Vilhelm VI.*

5) *Miniaturportræt af Landgrevinde Hedvig Sophie.* — Tvende *Sølv-Brandryttere* med Aarstallet 1654, det hessen-kasselske Vaaben og Indskriften H S L Z H (ɔ: Hedvig Sophie, Landgräfinn zu Hessen).

6) *Portræt af Landgrev Carl*, Knæstykke. — *Reliefportræt af Landgrev Carl*, sammensat af Krystal, Onyx, Agat, Karneol, Kalcedon, Jaspis og flere andre Stenarter, paa Agatgrund omgiven af en forgyldt Ramme; paa Bagsiden hans Valgsprog CANDIDE ET CONSTANTER omkring en paa et Fodstykke, hvorpaa et dobbelt, kronet C, staaende Svane, der har en Krone om Halsen. — Et kostbart og prægtigt *Krystalbæger*, muligvis en Gave fra Hessen. Pokalen, paa hvilken er slebet otte mandlige og kvindelige Brystbilleder af overordentlig skjønt Arbejde, og paa hvis Rand en bevinget Genius er anbragt, bæres af en ubevinget Skikkelse. Paa Fodstykket, paa den ene Side det hessiske Vaaben, paa den anden Landgrevens Valgsprog CANDIDE ET CONSTAMDER (sic) omkring en lignende Fremstilling som paa det foran nævnte Stykke. Afbildet Side 106.

7) Af *Portræter af Christian den Femtes Børn* mærkes (foruden Frederik den Fjerdes, som ville blive omtalte senere) følgende: Elfenbens-Reliefportræter af *Prindserne Christian og Carl* samt af *Prindsesse Sophie Hedvig* med Mærket C. — Elfenbens-Reliefportræt af

Krystalbæger.

Prinds Christian, paa den anden Side *Prinds Carls* Portræt i Relief. — Det ovenfor nævnte Billede af d'Agar, fremstillende *Christian den Femte med Sonnerne Frederik, Christian og Carl.* — Maleri paa riflet Grund, fremstillende fra den ene Side *Prinds Frederik*, fra den anden Side *Prindsesse Sophie Hedvig*; Omskrift: VNVM SVNT SANGVINE CORDE ARTE; malet 1692 af Bois-Clair. — Forskjellige Brystbilleder af Prindsesse *Sophie Hedvig*. — To Akvareller, fremstillende Prindserne *Carl og Vilhelm*, Knæstykker, have tilhørt Dronning Anna Sophie.

Ved sin Faders Død den 9. Februar 1670 besteg han Thronen, og den 7. Juni 1671 blev han i Frederiksborg Slotskirke salvet og kronet[8]) af Sjællands Biskop Hans Wandal. Dronning Charlotte Amalie blev derimod som reformert ikke kronet.

8) *Maleri, fremstillende Christian den Femtes Salving. — Christian den Femtes Salvingsdragt* af hvidt Atlask med Guldkniplinger. — I Regalieværelset opbevares: Kongens *Krone* af Guld, emailleret og besat med en Mængde store Diamanter og andre Ædelstene, af hvilke fremhæves en firkantet og en aflang Safir, en Rubin-Spinel og en Granat-Rubin af betydelig Størrelse; som Arvekongedømmets Symbol er denne Krone, der har været benyttet af de følgende Konger indtil Christian den Ottende inklusive, i Modsætning til de tidligere under Valgkongedømmet benyttede, foroven lukket med diamantbesatte Bøjler, som øverst bære et lille Rigsæble, der ligeledes funkler af Diamanter. Kronen var iøvrigt ikke bleven færdig til Christian den Femtes Salving, men han blev kronet med en forgyldt Kobberkrone, som senere ejedes af Provst Morten Renberg ved Frue Kirke i Kjøbenhavn[1]). — *Sceptret* af Guld, prydet med talrige Diamanter; foroven en stor Lilie af blaa Emaille. — *Sværdet;* Heftet af Guld, besat med Diamanter; paa den dertil hørende, med rødt Fløjl betrukne *Skede* Rigets Vaabner af Guld, emaillerede, hvert med en lille Diamantkrone over. I de tohundrede Aar, der ere forløbne siden Christian den Femtes Salving, have disse Vaabenskjolde kun modtaget een Forøgelse, idet nemlig i Aaret 1815 det lauenborgske Hestehoved blev indsat i Anledning af Frederik den Sjettes Salving; Oldenborg og Delmenhorst erhvervedes vel først fuldstændigt efter Christian den Femtes Salving, men vare allerede dengang repræsenterede som Kongeslægtens Hjemstavn. Sværdet bæres i et med Diamanter besat, guldbroderet *Gehæng*. — *Rigsæblet* af Guld, paa Midten omgivet af en Kreds af store Diamanter; det ovenpaa anbragte Kors er ligeledes besat med Diamanter. — *Salvebuddiken*, af Guld, emailleret og besat med Diamanter. — De til Salvingsdragten hørende, guldbroderede *Knæbaand*. — En stor, siberisk *Amethyst*, som paa Sal-

[1]) Kirkehist. Saml. 3. R. 3. B. S. 791.

vingsdagen indsættes i Thronstolens Himmel istedetfor et ligedannet Stykke Bjergkrystal, som ellers indtager dens Plads. — Nogle kostbare, guldindvirkede *Tæpper*, rimeligvis af persisk Oprindelse, benyttede ved Salvingshøjtideligheder ne. — En *Guldpokal*, hvoraf Kongerne plejede at drikke ved Taffelet paa Salvingsdagen; forfærdiget i Holland 1633.

I Riddersalen findes: Kongens *Thronstol* af Narhvaltænder, prydet med otte allegoriske Figurer af forgyldt Metal. Dronningens Thronstol, der er af Sølv, er derimod fra en noget senere Tid. Afbildninger af begge Thronstolene findes senere ved Beskrivelsen af Riddersalen. — De tre *Sølvløver*, der betegne det danske Vaaben: Øresund, store og lille Belt, forfærdigede i Kjøbenhavn af Ferdinand Küblich; de benyttedes første Gang ved Frederik den Tredies Begravelse [1]).

For at omgive det enevældige Kongedømme med tilbørlig Glands oprettedes den 25. Maj 1671 en ny, med store Forrettigheder særdeles begunstiget højere Adel [9]), Greverne og Friherrerne. Medens den ældre Adel, trods sine mange Fejl og lidet heldbringende Overgreb, dog havde bevaret den nationale Karakter, idet den paa en naturlig Maade i Tidernes Løb havde udviklet sig af Folket selv, og i sin mest blomstrende Periode i det sextende Aarhundrede havde talt mange udmærkede og dygtige Mænd i sin Midte, var den nye derimod en Institution, der, pludseligt indført og tildels dannet efter udenlandske Forbilleder, maatte komme til at staa i en endnu større Modsætning til de øvrige Stænder end den ældre. I Forbindelse med den højere Adels Oprettelse staaer Indførelsen af Rangvæsenet, Indstiftelsen af Dannebrogsordenen [10]) og Fornyelsen af Elefantordenen [11]). Dannebrogsordenen blev første Gang uddelt i Aaret 1671 paa Rosenborg Slot; Dagen angives forskjelligt, idet en af Deltagerne i Højtideligheden, Ove Juel, i sin Dagbog anfører under 8. Oktober, at han »paa Rosenborg uden nogen foregaaende Videnskab, alene tilsagt der at møde, blev med flere allernaadigst gjort til Ridder af Dannebrog ved Trompeters og Hærpaukers Klang«, medens dette ifølge andre Beretninger skete den 12. Oktober, Dagen efter Kronprinds Frederiks Fødsel. Højtideligheden fandt Sted i det Værelse, som nu benævnes Marmorværelset, og gik for sig paa følgende Maade: »Efter at Tienesten var tilende i Kirkerne, compareredе og indfandt sig de, som Dagen tilforn vare advarede og paamindte derom, Grever, Baroner og de høie Kongl. Ministrer, hvilke Kongen havde beskikket til at honorere og bivaane denne Ridder-Orden med sin Nærværelse, og det Klokken ungefehr ved 10 Slet om Formiddag, i den store Spise-Sal, som er paa Enden af Rosenborg, hvor man paa den høire Haand gaaer op af Trapperne i den nederste Etage (Dronningens Gemak). Der de nu alle vare forsamlede, kom H. Kgl. Maj. selv Klokken henimod 11 tilligemed sin Broder, Prinds Georg, i Kongens egen Vogn; og fulgte med Kongen de høyeste Ministrer, Geheime-Raader, Riddere af Elephantordenen, de som tilstede vare, nemlig Hans høye Excellence Hr. Ul. Fr. Gyldenløve, Felt-Herren Hr. H. Schach, Cantsleren Hr. P. Reetz, Rigets Marskalk Hr. Joh. Christoph von Cørbitz etc.;

---

[1]) Lauerentzen, Tage-Register Christian des Fünften S. 48, Bircherods Dagbøger S. 129.

hvilke samtlig fulte hans Kongl. May^tt. igiennem det ene Gemak, paa den venstre Side i Rosenborg (Kongens Gemak), til et andet mindre Gemak (det nuværende Marmorværelse), hvor der var tillavet og udstafferet en rød Fløyels Canopee med Rygstykke (af Skikkelse som en Lænestol), som fra Ryggen af hengte ned til Jorden, og var besat med Guldgaloner og Fryndser; under samme Canopee var giort en Throne, et Trin høy fra Gulvet, for hvilken H. Kgl. May^tt. selv indfandt sig, og stod. Bag ved Kongens høyre Haand, ungefehr ved Siden af Thronen, stod H. Kgl. May^tts Herr Broder, Prinds Georg; neden for Trinnet af Thronen paa den venstre Side af H. Kgl. May^tt. saae man Hs. høye Excellence Ul. Fr. Gyldenløve som Ober-Kammer-Herre, holdende i sin Haand alle de Insignia og Prydelser, som henhøre til denne Orden; ethvert Insigne, hængte ned af sit Baand. Lige overfor paa den anden Side noget neden for igien stod Felt-Herren Hr. H. Schach, fra hvilken Hr. Cantsler P. Reetz fik sit Sted, paa den venstre Side af Thronen, og endelig paa den anden Side Rigets Marskalk. Udenfor dette Kongl. Gemak udi Salen (Kongens Gemak) indfandt sig Ceremonie-Mesteren og Ordens-Secretairen. Indenfor Døren af samme Sal stode tvende Herolder med deres Herolds-Klæder paa og holdende hver et Scepter i Haanden; udenfor Døren stode tvende Drabantere, begge med deres Hellebarder udi Hænderne, iligemaade hver ved sin Side af Døren. Ved et andet Gemak (Dronningens Gemak) og langs hen af Gangen (Stengangen) fra denne Sal til den anden (Kongens Gemak) stode i Orden efter hinanden de andre kongl. Drabantere, alle med deres Hellebarder udi Hænderne. Neden paa Slots-Pladtzen midt for Slottet stode alle Hs. Kgl. May^tts Trompetere og Herpockere, som lod sig høre iblandt en stor Mængde af Folk. Imidlertid blev en og anden, enhver efter sin Rang og Orden, paakaldet af Herolderne, som gik enhver af dem imøde og ledsagede dem fra Gemakket, hvor de forsamledes (Dronningens Gemak), igiennem den lange Gang (Stengangen), hvor Kongens Drabantere vare disponerede og i Orden satte, til et andet udstafferet og beprydet Gemak lige imod det forrige (Kongens Gemak), hvor de bleve af Ceremonie-Mesteren og Ordens-Secretairen imodtagne i Døren. Imidlertid bleve de underviiste af Ceremonie-Mesteren, hvordan de skulde bære sig ad og hvorledes de skulde admirere og honorere nærværende Ordens Indstiftelse, som og tilligemed Ordens-Secretairen gelejdede dem ind for H. Kgl. May^t., hvor de med trende dybe Reverentzer avancerede mod Thronen og satte sig saa for H. Kgl. May^t. ned paa Knæ paa det første Trin af Thronen, og saaledes venererede og ærede Kongen. Derpaa kom Ober-Kammer-Herren frem, som med største Underdanighed overleverede Hs. Kgl. May^t. denne Ordens Insignia og Prydelser, hvilke H. Kgl. May^t. selv hængte om deres Halse og derpaa til et Naadetegn udrakte sin Haand til Enhver især af dem, hvilken de ogsaa med største Reverentz ærbødig kyste og med det samme rejste dennem, og omfavnede de ogsaa Prindsens Haand med et Kys. Da dette nu var skeet, indstillede sig Enhver udi Orden efter sin Rang paa sit Sted igien, hvor de andre Riddere af Elephanten gratulerede og ønskede de nye Riddere af Danebrogs-Orden til Lykke. Efterat Enhver af disse tilforn var nu af Herolderne med høy Røst proclameret og udraabt for Riddere af Dannebrogs-Orden og det med disse Ord: Hs. Kgl. May^t. Vores allernaadigste Herre og Konge haver værdiget den høyædle og velbaarne N. N. med den danske Ridder-Orden af Dannebrog, til et Tegn

paa hans troe Tieneste, som han har beviist H. Kgl. May^t., til en Efterretning for Enhver, saavel fraværende, som de der ere nærværende ved denne høytidelige Forretning. — Hvorpaa begyndte strax Trompeterne og Herpockerne med største Skral og Glædeskrig at stemme an i Republiquens Navn for at give tilkiende deres Lykønskninger. Hvilke skeete ligesaavel for de fraværendes giorte Riddere som for dem, der vare tilstæde« [1]). Ved denne Lejlighed bleve 23 Herrer udnævnte til Riddere af Dannebrog; af fem af disse: Jørgen Bjelke 12), Kurt Sivertsen Adeler 13), Peter Griffenfeldt 14), Oluf Rosenkrands 15) og Vincents Joachim Hahn 16) findes Portræter i Samlingen. — Den 5. Maj 1684 udnævnte Kongen med samme Ceremonier som i 1671 og ved Hærpaukers og Trompeters Lyd i Marmorværelset 29 Herrer til Riddere af Dannebrog; af to af disse: Otto Krabbe 17) og Anton Wulf Haxthausen 18) opbevares Portræter i Samlingen. »Efter fuldendede Act« hedder det i Aviserne fra 1684, »ere de her nærværende høye Ministri och høybemældte Riddere blefne værdigede at spjse hos Hans Kongelige Majestæts egen Tafel. Siden er holden et Kongl. Skifveskydende, hvorved Hans Kongl. Majestæt vores Allernaadigste Arffve-Konge, hendes Majestæt den Kongl. Frue Moder, Her Geheime Raad Vibe, oc Her Grefve Otto Rantzau hafver bekommet Gevinsten. Herpaa er siden holdet Aftens Maaltid, derpaa en Ballet spillet, och til Beslutning et herligt Fyr-Verck blefvet anstucket.« Dagen efter, den 6. Maj, fortsattes Højtidelighederne paa Rosenborg med en stor Titeluddeling; af tre af de Mænd, som ved denne Lejlighed benaadedes med Titler, findes Portræter paa Rosenborg, nemlig: Bolle Luxdorph 19) og Henning Meyercrone 20), som udnævntes til virkelige Etatsraader, og Villum Vorm 21), som udnævntes til Kancelliraad.

9) *Maleri, fremstillende de kongelige og adelige Kroner*, med følgende Indskrift: Hans kongl. Mayſt. oc hindes Mayſtz. Droningens kronne, Hans konngl. höyheds oc Princſse Luivis kronne, Princernis (ɔ: Carls og Vilhelms) oc Princeſſens (ɔ: Sophie Hedvigs) kronne, de Gylden Løvers krone Paa hielm oc Sckilt, Græffvernis oc friherrernis krone Inden J Sckiltet, Greffvernis Kronne Paa Hielm oc Sckiltet, Friherrernis Kronne Paa Hjelmm oc Sckiltet, Adelenſ Krone Inden J Sckildtet, Adelig Kronne Paa Hielm oc Sckildtet [2]).

10) Den originale, med store Diamanter smykkede *Dannebrogsordens-Halskjede* (blandt Regalierne). *Ordensstjernen* er besat med Brillanter og Rubiner.

11) Den originale, pragtfuldt udstyrede *Elefantordens-Halskjede* (afbildet Side 111) *og to Bryststjerner* (blandt Regalierne). — En rød *Silketrøje*, hvori er indvirket en Mængde Sølv-Elefanter; antages at have hørt til en Ordensdragt ligesom en *Busk af sorte Hejrefjer*, der formodentlig har prydet Kongens Barret. — Nogle *Prøveexemplarer af Elefantordenen*, forelagte Christian den Femte i Anledning af Ordenens Fornyelse.

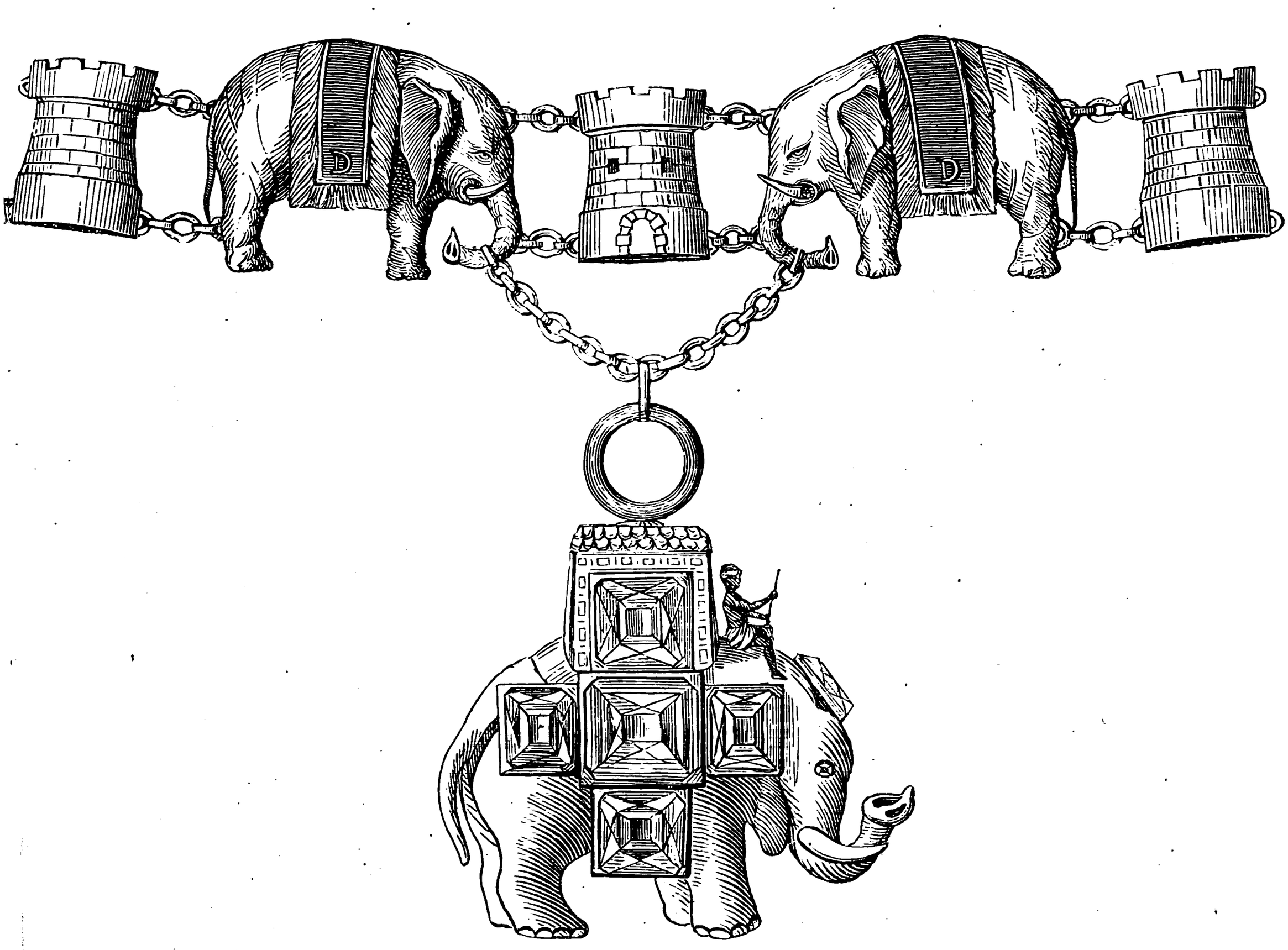
---

[1]) Brock, Hist. Eft. om Rosenborg, I. S. 117—121. [2]) Maleriet, der maa være udført efter Kronprindsens Formæling 1695, er afbildet i den danske Vitruv I. T. XXVI.

12) *Portræt af General Jørgen Bjelke* (død 1696); Brystbillede.

13) *Portræt af Søhelten Generaladmiral Kurt Sivertsen Adeler* (født 1622, udmærkede sig i venetiansk Krigstjeneste mod Tyrkerne, kom senere i dansk Tjeneste, død 1675); hel Figur i venetiansk Senatordragt med San Marco Ordenen.

14) *Portræter af Statsmanden Peter Griffenfeldt* (med sit borgerlige Navn Peter Schumacher, født 1635, steg i Christian den Femtes Tid hurtig til Statens højeste Værdigheder, men blev i Aaret 1676 styrtet

Christian den Femtes Elefantorden.

og dømt til Døden, blev paa Retterstedet benaadet med Fængsel paa Livstid, af hvilket han dog kom ud Aaret før sin Død, der indtraf 1699):

Brystbillede som yngre. — Brystbillede med Dannebrogsordenens hvide Baand; malet af Wuchter. — Emailleret Brystbillede med Elefantordenens blaa Baand; paa Bagsiden hans Navn og Vaaben; udført 1673 af Prieur. — Emailleret Miniaturportræt, udført 1675 af Prieur. — Elfenbens-Reliefportræt i Harnisk med Elefantordenen. — Brystbillede med Elefantordenen; i Feltet læses:

Da Lycken slog Mig feil, da lærte Jeg at kiende
min Gud, min ven, mig self, min Fiende, og min Frende,
min Ven var mig gram, min ven mig slet forloed,
Men Gud hand var mig goed, og holt een stadig foed.

Det af Griffenfeldt i Aaret 1673 eller 1674 til Kjøbenhavns Raadhus skjænkede sølvbeslaaede *Drikkehorn* [1]) opbevares nu paa Rosenborg; paa en stor Sølvplade findes hans Vaaben med følgende Omskrift: SACRÆ REG MAIEST DAN & NORW MAGNUS REGNI CANCELARIVS COMES DE GRIFFENFELD.

Portræter af Griffenfeldts Moder Maria Motzfeldt, hans Søster Maria Schumacher og dennes Mand Borgermester Jørgen Fogh.

Portræt af Griffenfeldts Fjende Grev Frederik Ahlefeldt til Langeland (født 1623, død 1686).

15) *Portræt af Gehejmeraad Baron Oluf Rosenkrands* (født 1622, død 1685); malet af Wuchter.

16) *Portræt af Griffenfeldts Fjende Overjægermester Vincents Joachim Hahn* (født 1632, død 1680).

17) *Portræt af Gehejmeraad Otto Krabbe* (født 1641, død 1719).

18) *Portræt af Anton Wulf, Rigsfriherre af Haxthausen,* (født 1647, død som Gesandt i Berlin 1694).

19) *Portræter af Bolle Luxdorph* (født 1643, død som Gesandt i Stockholm 1698 [2]), *hans første Hustru Fytte Bering* (født 1654, død 1684), Datter af *Historiograf, Højesteretsassessor Vitus Bering* (født 1617, død 1675 [3]), hvis Portræt ligeledes opbevares paa Rosenborg, samt af *hans anden Hustru Frederike Adeler* (Datter af Admiralen, født 1667, død 1712).

20) *Portræt af Henning Meyercrone* (med sit borgerlige Navn Meyer, adlet 1674, Gehejmeraad, ved Griffenfeldts Indflydelse — han var gift med dennes Cousine Christiane Schrøder — Gesandt i Paris, hvor han forblev i 27 Aar; død som Stiftamtmand 1707); malet af Rigaud.

21) *Portræt af Konferentsraad, Justitiarius i Højesteret Villum Vorm* (Søn af Professor Ole Vorm, født 1633, død 1704).

Haabet om Gjenerhvervelsen af de ved Fredsslutningen i Roskilde afstaaede skaanske Provindser, i Forbindelse med den politiske Situation i Eu-

---

[1]) Hersleb, Om Brude-Smykket S. 13—14. [2]) Hans Biografi findes i Personalhist. Tidsskr. I. S. 37—53. Paa Titelbladet af et Mindeskrift over ham læses bl. A.: ... Da hans Siæl i en troende Triumph opfoer fra Stokholm og blev i et Øjeblik indenglet den 5 Septembr. mellem Klokken 7. og 8. om Morgenen, Og Efterloed nogle Aske-Levninger af sit Jordiske Legeme. [3]) Hans Biografi findes i Hist. Tidsskr. 5. R. 1. B. S. 1—115 og 639—648.

ropa, bevirkede, at Christian den Femte, opmuntret af Kurfyrst Frederik Vilhelm den Store af Brandenborg[22]), indlod sig i Krig med Sverig og dets Forbundsfælle, Kong Ludvig den Fjortende af Frankrig[23]). Denne, den saakaldte skaanske Krig[24]), i hvilken Niels Juel[25]) ved sine glimrende Sejre nævdede sig et Navn som en af Danmarks ypperste Søhelte, medens Christian den Femtes uægte Halvbroder Ulrik Frederik Gyldenløve[26]) tappert kæmpede tillands, endtes resultatløs for Danmark ved Fredsslutningerne i Lund og Fontainebleau 1679.

22) *Emailleret Miniaturportræt af Kurfyrst Frederik Vilhelm den Store af Brandenborg* (1640—1688).

23) *Tvende emaillerede Miniaturportræter af Ludvig den Fjortende* (1643—1715). — En meget kostbar *Lysekrone* af Staal og Bjergkrystal, hvilken er anbragt i »Rosen« i den mellemste Etage, skal være en Gave fra Ludvig den Fjortende til Christian den Femte før Udbruddet af den skaanske Krig.

24) Som Minder om den skaanske Krig mærkes, foruden *de tolv i Riddersalen anbragte Tapeter*, der indeholde Fremstillinger af forskjellige Krigsbegivenheder fra denne Periode: en kostbar *Pokal af Bjergkrystal i Form af en Flyvefisk* (afbildet Side 114), hvilken blev overrakt Christian den Femte ved Wismars Kapitulation[1]), nogle *Vaaben*, som Kongen skal have benyttet i bemeldte Krig, samt en *Hjorteskindsdragt*, han har baaret i Slaget ved Lund; endvidere en *Elfenbens-Reliefmedaillon med en Fremstilling af Slaget i Kjøgebugt* og et lille *Varpanker*, som i Oktober 1677, da Christian den Femte var paa Tilbagevejen fra Rygen, hvor der var blevet gjort Landgang, i Nærheden af Bornholm i en stærk Storm frelste Linieskibet Fredericus tertius, 52 Kanoner, paa hvilket Kongen befandt sig; ved Ankeret er anbragt en Afskrift af et af Kingo i den Anledning forfattet Digt, hvis fire første Linier lyde saaledes:

Gud holt paa mig, og ieg holt Christian den Femte,
Da een fortviflet Storm i Østersøen ham klemte;
To Rigers Liv og Død paa toe jern hager laae,
Jeg derfor Ævig her skall til et minde staae.

Derefter følger et otteliniet Vers, som her gjengives efter Originalen i Aviserne[2]) for bemeldte Aar, hvor det hedder: Opskrift Paa det Ancker, som, næst Guds naadige Haand, var i den hæftige Storm (Besee October-Maaned pag. 616.) Kongens Frelse, hvilket i Guds Tempel, til et ævigt Taksigelsis Minde, bør at ophængis.

---

[1]) Holck S. 68 Nr. 8. [2]) Extraord. maanedl. Relationer, December 1677 S. 645; S. 646 findes en latinsk Gjengivelse af Verset.

Guds Haand bekræfted mig, hvor ved Jeg tvang og tæmte
Dend vrede Øster-Søe for Christian den Femte,
Da paa Skib Frederich den Tredie hand flød,
Og nogle Dage sleeds med Hafsens grumme Død!
Too sterke Anker brast og maatte Bølgen vjge,
Men Jeg holdt fast oppaa Monarkens Tvilling-Rjge,

Wismar-Bægeret.

Næst Gud var Jeg hans Hold, og Rjgets Live-Værn,
Gak, Læser, tænk at Guld er Skarn mod dette Jern.

Ankeret, der indtil 1824 opbevaredes i Kunstkammeret, omtales af Pontoppidan [1]) saaledes: Videre sees med Forundring over de slette Midler, som Gud ofte bruger til uventelige store Ting, det lidet Skibs-

[1]) Danske Atlas II. S. 161.

Anker, som i en farlig Storm, reddede Kong Christian V. Liv i Østersøen, da de større Ankere alle sloge feyl.

25) *Portræt af Søhelten Niels Juel* (født 1629, død 1697); malet af Peter Andersen. — *Mindre Portræt af samme.*

26) Paa det Tapet i Riddersalen, der fremstiller Marstrands Erobring, ses *Ulrik Frederik Gyldenløve* (Søn af Kong Frederik den Tredie og Margrethe Pappen — en Holstenerinde, der senere blev gift med Amtsforvalter Hausman i Segeberg og 1683 ophøjedes til Baronesse af Løvendal —, født 1638, var 1675—1700 Statholder i Norge, hvor han udmærkede sig under Krigen mod Sverig; med Undtagelse af Christian den Femte er han den eneste Person, hvis Navn forekommer i Indskrifterne paa bemeldte Tapeter, og som Vicekonge er han, ligesom Christian den Femte, fremstillet med Hat paa[1]), medens de øvrige Personer paa Tapeterne ere afbildede med ubedækkede Hoveder; han døde i Aaret 1704. Hans anden Hustru var den bekjendte Maria Grubbe, som paa Grund af Utroskab blev skilt fra ham, og som derefter førte et temmelig eventyrligt Liv og endte i stor Nød og Fattigdom. — Det var Gyldenløve, som blev opmærksom paa Nordmanden Magnus Bergs kunstneriske Begavelse og bevirkede, at hans Evner bleve udviklede til den Fuldkommenhed, hvorom hans paa Rosenborg opbevarede talrige Elfenbensarbejder ere Vidnesbyrd, jvfr. nærmere under Frederik den Fjerde). — Et *Gevær*, som har tilhørt Gyldenløve; paa Kolben en Sølvplade med hans Navn og Vaaben samt Aarstallet 1661.

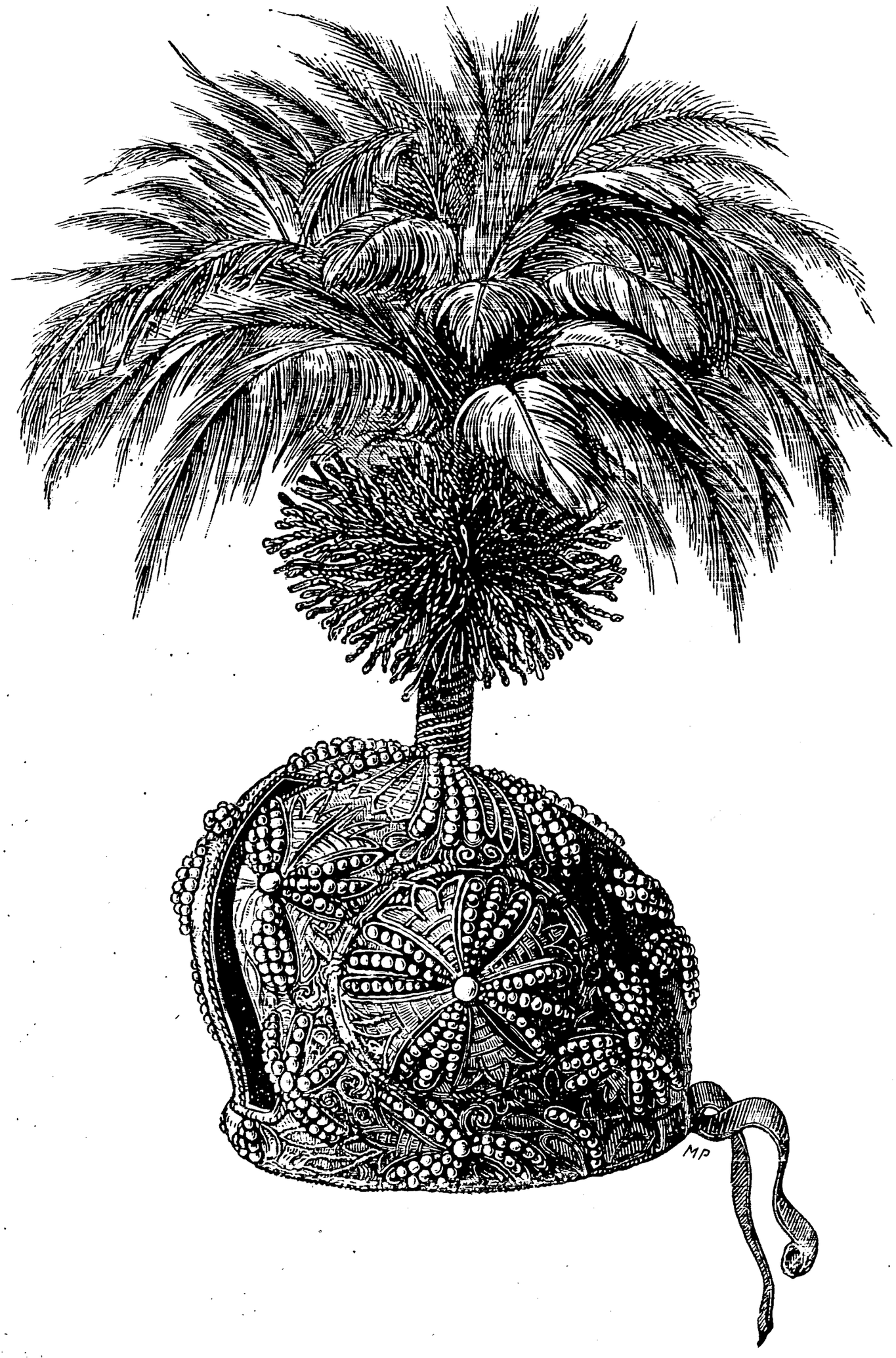
Uagtet Christian den Femte meget yndede Jagt[27]), Ridderspil[28]) og andre Forlystelser, beskjæftigede han sig dog ogsaa ofte og gjerne med Statssager[29]); han nærede vel Interesse for Kunsten[30]), men han havde ikke arvet sin lærde Faders Interesse for Videnskaberne; alligevel har hans Regeringsperiode flere store Lærde at opvise, som Ole Borch[31]), Ole Rømer[32]) og den tidligere omtalte Oluf Rosenkrands. Som Ludvig den Fjortendes Samtidige yndede han i høj Grad Pragt, hvorfor ogsaa Kjøbenhavn[33]) blev forskjønnet ved Anlæg af nye Gader og Pladser samt ved Opførelsen af forskjellige Bygninger, deriblandt Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn[34]). Den under Frederik den Tredie forberedte Lovbog blev færdig i Christian den Femtes Tid og publiceret i Aaret 1683[35]); senere udkom en tilsvarende Lovbog for Norge; begge disse ere, som bekjendt, i mange Punkter endnu Hovedgrundlaget for den gjældende Ret i begge Riger. For Retsplejen viste Christian den Femte megen Interesse, og han præsiderede selv ofte i Højesteret[36]).

27) En *Elefantordensdekoration*, som Christian den Femte har benyttet paa Jagt; i Taarnet paa Elefantens Ryg er anbragt en Fløjte. — Et Par *Falkehætter*[2]), af hvilke den ene er indvirket med Guld og rigt besat med ægte Perler; foroven en Busk af brogede Fjer (afbildet S. 116).

---

[1]) Jvfr. Brasch, Vemmetofte II. S. 49. [2]) Om Falkejagten se Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 307—414.

— En *Taske af Sølvmor*, benyttet ved Falkejagt til Opbevaring af Fuglens Æde. — Et *Redskab til at fange Falken med*, naar den ikke frivillig vendte tilbage til Jægeren. — Et sølvforgyldt *Jagtbæger*, hvilende mellem de yderste Grene af en stor Hjortetak, der er fastgjort paa et Fodstykke. Afbildet Side 117.

Falkehætte.

Forskjellige af Christian den Femte benyttede *Jagtrekvisiter og Jagtdragter*. — Christian den Femte synes at have været en udmærket Skytte. Det fortælles saaledes, at da han engang som Kronprinds var tilstede ved et Skyttegilde, har han, for at vise sin Færdighed i Skyd-

Jagtbæger.

ning, taget en *Knokkel* af den paa Bordet staaende Steg og opfordret en af de Tilstedeværende, som havde yttret Tvivl om hans Dygtighed i saa Henseende, til at holde den, medens han i en længere Afstand med en Riffel skød en Kugle derigjennem. Tvende runde Huller i det ovennævnte Ben tyde paa, at han endog har gjentaget dette for Modparten mindre behagelige Experiment. Den paa Knokkelen i den Anledning anbragte Indskrift er nu næsten ulæselig. — En i Papier maché overordentlig fint udført Fremstilling af en *Parforcejagt* [1]).

28) Nogle pragtfulde og kostbare *Dragter*, som Christian den Femte har benyttet ved Ridderspil. — En af Prindsesse Ulrika Eleonora ved Turneringen i Anledning af hendes Formæling 1680 udsat og af Christian den Femte vunden *Prisbelønning*, bestaaende af en emailleret, rund Plade, hvorpaa et Skjold med Prindsessens Portræt, en Kaarde og en Landse samt Indskriften: *Au plus adroit;* den er indfattet i Guld og besat med Diamanter; paa Bagsiden Prindsessens Navnechiffer [2]). — En lignende *Prisbelønning*, hvorpaa ses en Ridder med Landse, bekrandset af en ovenfor flyvende Genius; nedenfor staaer: *Il la merite;* Kanten er besat med Diamanter; det Hele er anbragt paa en grønt emailleret Krands, hvori talrige Diamanter ere indfattede; paa Bagsiden Dronning Charlotte Amalies Navnechiffer [3]). Denne Prisbelønning blev tilligemed den tidligere omtalte med Dronning Sophie Amalies Navnechiffer prydede samt den under Christian den Fjerde omtalte Agatpokal med det würtembergske Vaaben, hvilken Sophie Amalie havde udsat som »Zirpris« [4]), ved samme Lejlighed ligeledes vunden af Christian den Femte.

29) *Christian den Femtes politiske Testamenter*, Tillæg til Kongeloven; fundne i Regalieskabene paa Rosenborg og udgivne 1860 af Kammerherre Worsaae.

30) Det af Frederik den Tredie stiftede Kunstkammer forøgedes i Christian den Femtes Tid med mange kostbare og interessante Gjenstande, af hvilke endel nu opbevares paa Rosenborg, og der blev udgivet en omfangsrig Beskrivelse paa Latin over Samlingen (Museum Regium 1696 med Tillæg 1699). Rosenborg besidder et Portræt af *Kunstkammerforvalteren paa Christian den Femtes Tid Bendix Grotschilling, den Ældste*, hvis Søn og Sønnesøn, begge af samme Navn, efter hinanden beklædte Embedet efter ham; Billedet, paa hvilket han er fremstillet med Kunstkammernøglen i Haanden, er malet af hans Søn, Ben-

---

[1]) I »Fyrstelig Tankering« advares Christian den Femte mod Parforcejagtens Farer. Danske Magazin 4. R. 4. B. S. 284. Parforcejagten blev afskaffet i Aaret 1761, i hvilken Anledning Lorentz Spengler har udført et Kunstarbejde i Elfenben, fremstillende Diana holdende en Hund i en Lænke, hvilket findes blandt Sagerne fra Frederik den Femtes Tid. [2]) Holck S. 73 Nr. 2. [3]) Holck S. 73 Nr. 2. [4]) Holck S. 75 Nr. 20.

dix Grotschilling den Yngre (død 1707) [1]). — Af den tidligere ofte omtalte *Hofmaler Jacques d'Agar* (født 1640, død 1716) findes et Elfenbens-Reliefportræt.

31). *Portræt af den lærde Filolog og Kemiker Ole Borch* (født 1626, død ugift 1690); han holder en Retort i Haanden; i Feltet: *Πάντα ἐκ τῶν μὴ φαινομένων.* — *Elfenbens-Reliefportræt af Ole Borch.*

32) En kunstig indrettet *Kalender* med Christian den Femtes Navnechiffer; angives at være forfærdiget af Ole Rømer, Opdageren af Lysets Hastighed. Kalenderen er afbildet i Museum Regium.

33) *Prospekt af Kjøbenhavn*, Akvarel af Wilckenn Riboldt.

34) *Portræt af Generalbygmester Lambert van Haven* (født 1630, opførte Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn, død 1695). Lambert van Haven har, som tidligere omtalt, malet det i Stengangen over Døren til Kongens Gemak anbragte danske Vaaben.

35) *Allegori paa Christian den Femtes danske Lov*, Akvarel, udført 1691 af Prindsesse Sophie Hedvig.

36) Et stort Oliemaleri med en *Fremstilling af Christian den Femte præsiderende i Højesteret.* — I Aaret 1670 præsiderede Kongen saaledes i Retten hver Dag fra den 3. til den 13. Juli fra Kl. 6 om Morgenen til Kl. 12 om Middagen; enhver Assessor, der kom for silde, blev af Kongen mulkteret for en Rosenobel [2]).

Leonora Christine, hvis Fængsling er omtalt under Frederik den Tredie, fik, som ogsaa ovenfor berørt, først Friheden 37) den 19. Maj 1685, nogen Tid efter Dronning Sophie Amalies Død og samtidig med, at Kongen foretog en Rejse til Norge 38). Hun tilbragte sine sidste 13 Aar i Maribo Kloster 39), hvor hun døde den 16. Marts 1698 40).

37) I Leonora Christines »Jammers-Minde« læses: »den 21. April [1685] supplicerte ieg Kongl. Majt. paa effterfølgende Maade. Ieg haffde høyloffligste Konning *Christian den fiærdis Billede* i Kaaberstycke, noget lided oc i Oval. Ded haffde ieg illumineret med Farffwer oc laded giøre en udsnitzet Ramme omkring, den selffwer forgylt. Bag paa Stycket satte ieg effterfølgende Ord:

Min Sønne-Søn oc ſtørſte Naffne,
Du ligner mig i Mact oc Moed:
Ach lad ded nu min leffning gaffne,
Du oc ſom ieg eſt Naade-Goed.

1685.

Her hoes haffde ieg skreffwen Hs. høye Excellentz Gyldenløwe til, tienstligen beded hannem for^te^ Supplicque Kongl. Majt. vnderdanigst att

---

[1]) Nye Danske Magazin I. S. 166, Spengler S. 513—514 Nr. 823. [2]) Hist. Tidsskr. 1. B. S. 352.

offwerlewere oc sig mig att antage oc til Befriielse forhiælpe. Hands høye Exc. war da noget incommoderet aff sin gamle Swaghed, saa hand ikke selffwer saa snart mundtlig kunde tale for mig; bad en goed Wen Kaabberstycket i all Underdanighed att offwergiffwe, hwilcket skeede den 24. April«. — Ovennævnte Indskrift er her gjengiven efter Originalen, der afviger noget fra Læsemaaden i »Jammers-Mindet«.

38) Et *Gevær;* paa den ene Side af Kolben ses Christian den Femte med Følge ridende over Dovrefjeld, hvorpaa staaer en Obelisk med Indskriften: d 19 July (skal være Juni) red C5 over Dofrefield; paa den anden Side Sejladsen fra Norge; paa Underdelen af Kolben læses: d..... ankom kongen til Langesund, d 4 Junij til Christiania, d 21 Junij til trundhiemb, d 2 July til bergen, d 8 til stavanger, d 11 til Christiansand, d 15 til larvigen, d 19 gick hans May derfra til Skibs och kom d 25 tilbage Igen til Kiøbenhafn. Paa Laasen: Lars Berrig Trundhiem. — Et lignende *Gevær;* paa Underdelen af Kolben staaer (med Initialer sammenblandede med enkelte smaa Bogstaver): Hans kongl. Maiestz Følge paa denne norsche Reise ware h. hoye Exel. Herr Vldrich Fridrich Gvldenløwe, Gr. Revenklaw, Gr. af Jarlsberg, Obercammerivncher Herr Adam Levin v. Knvt, Herr Fridrich Gierstorff, Oberrent M. Brant, 3 Estats Raade, Moth, Harboe och Iessen, och 3 Oberster, som tillige ware och Cammerivnchere, Bielche, Marschal och Kraeg.

39) Et af Leonora Christine under hendes Ophold i Maribo med Silke broderet *Brystbillede af Christian den Femte,* indfattet i en med Guldtraad udsyet Ramme, hvori ses Krone, Scepter, Sværd og Rigsæble; omkring Portrætet følgende af hende selv forfattede Vers (med Initialer):

See her en Konge goed, en englesielet Mand,
Der i Gudsfrøgt med Ret regierer Folck oc Land,
See her en stoer Monarck, hvis Hofved wærdig war,
At hand i tusind Aar Allwærdens Croner bar.

40) *Nogle Guldkniplinger,* fundne i Leonora Christines Grav i Maribo.

Med Sophie Amalie Moth[41]), Datter af Livlæge, Dr. Poul Moth, født 1654, ophøjet til Grevinde af Samsø 1677, død 1719, havde Christian den Femte tre Døttre, som døde i en meget ung Alder, og to Sønner, Christian Gyldenløve[42]), Stamfader til den Danneskjoldske Slægt, født 1674, død 1703, gift først med Grev Ulrik Frederik Gyldenløves Datter Charlotte Amalie Danneskjold, derefter med Jens Juels Enke Dorothea Krag, og Ulrik Christian Gyldenløve, født 1678, død 1719, gift 1708 med Charlotte Amalie Krabbe.

41) *Portræt af Sophie Amalie Moth*, Brystbillede, indfattet i en rigt udskaaren, forgyldt Ramme.

42) *Miniaturportræt af Christian Gyldenløve.*

Christian den Femte, der i sine senere Aar var temmelig svagelig, blev ved en Parforcejagt i Nærheden af Eremitagen (et ældre Jagtslot, som senere blev nedrevet) den 19. Oktober 1698 saa ilde tilredt af en Hjort[43]), at han aldrig forvandt det. Han døde paa Kjøbenhavns Slot den 25. August 1699 og blev den 3. November samme Aar bisat i Roskilde Domkirke. Dronning Charlotte Amalie overlevede sin Ægtefælle i næsten 15 Aar; hun døde paa Charlottenborg den 27. Marts 1714.

43) *Takkerne af den Hjort, som saarede Christian den Femte paa Jagten 1698.* — Christian den Femte havde om Formiddagen begivet sig fra Kjøbenhavn til Jægersborg, hvorfra Jagten udgik; det lykkedes ikke Kongen, som dengang var temmelig affældig, at indhente Hjorten, hvorfor han begav sig til Eremitagen for at nyde Taffelets Glæder. Imidlertid kom Hjorten nærmere, og Christian den Femte var strax rede til at fortsætte den afbrudte Jagt; men idet han var ifærd med at give Dyret Fangsten, blev han stødt omkuld og fik i Faldet sin Hofte beskadiget paa en Træstub; hertil kom, at Hjorten derefter med det ene Bagben sparkede ham saa voldsomt paa den venstre Fod, at han faldt i Afmagt, og at det blev nødvendigt ilsomt at hente Læger fra Hovedstaden. Vel blev han nogenlunde helbredet efter denne Begivenhed, men denne Jagt var dog en medvirkende Aarsag til hans Død.

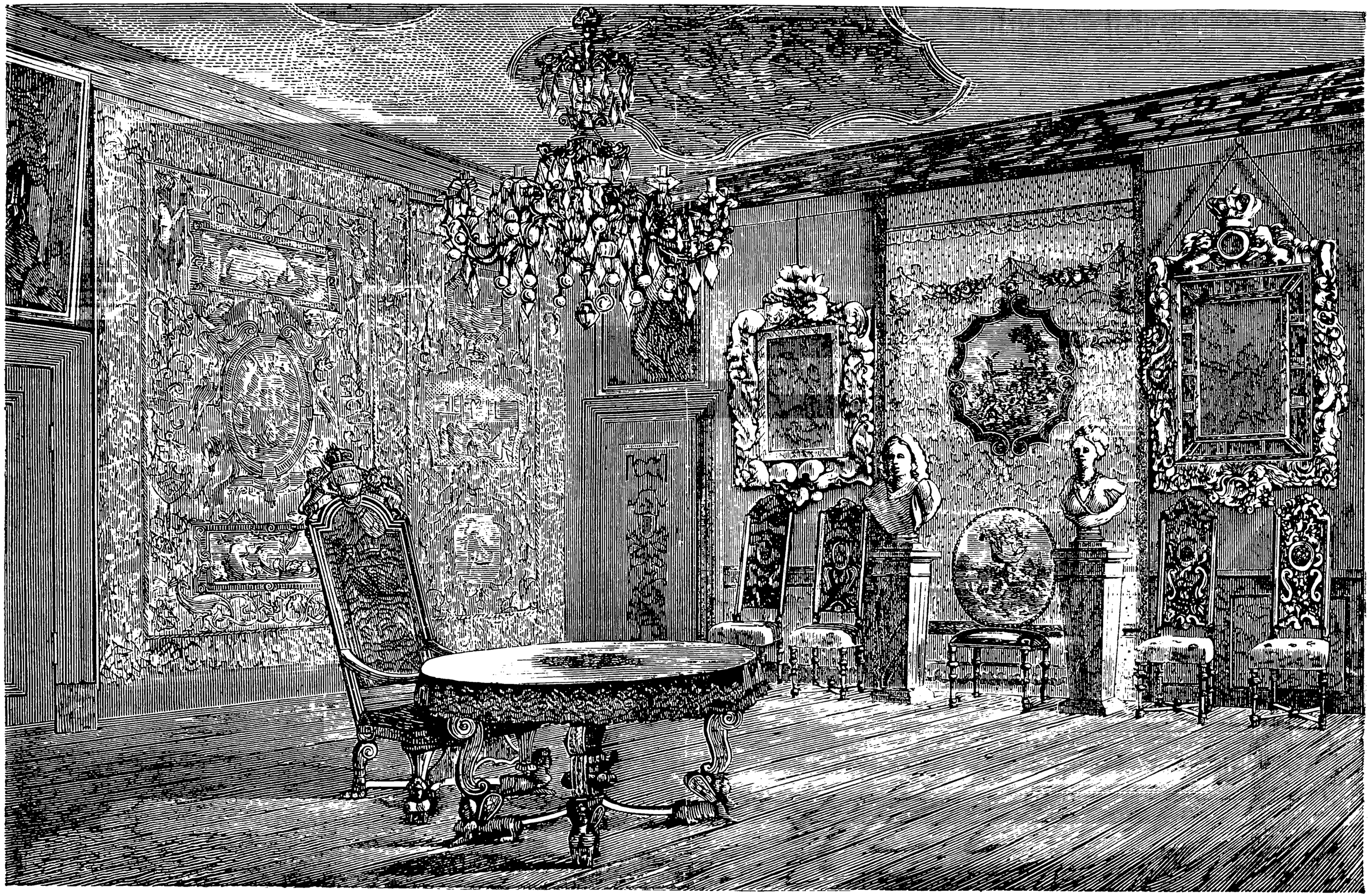
I Christian den Femtes Tid beklædtes Slotsforvalterposten paa Rosenborg af: Anders Madsen, ogsaa kaldet sorte Anders (1670 til sin Død 1681), og Kongens Livkarl og Fortrolige Hans Eilersen Koch (1681 til sin Død 1703).

Efter saaledes at have gjennemgaaet det 17. Aarhundrede i Slottets Stueetage, passere vi ad Stengangen og den med Portræter behængte Vindeltrappe til

Den mellemste Etage.

Forgemakket eller Rosen.

Dette Værelse har oprindelig været næsten dobbelt saa stort som nu, idet det indtil 1724 tillige indbefattede baade det Værelse, hvori nu Frederik den Syvendes Sager opbevares, og Halvdelen af det nuværende Tofagsværelse, hvori en Del af Sagerne fra Christian den Sjettes

Forgemakket eller Rosen.

Tid ere anbragte. Det havde som Følge heraf 6 Fag Vinduer, 2 ud mod den nuværende Exercerplads og 4 til den anden Side; i disse Vinduer hang der grønne Raskes-Gardiner; Loftet, under hvilket der hang en 12armet italiensk Lysekrone med farvet Glas, var forsynet med Stukkaturarbejde i Løvværk; Gulvet var belagt med Stenfliser; Værelset, der opvarmedes ved Hjælp af en Jernvindovn, indeholdt Portræter af Christian den Femtes Dronning Charlotte Amalie, Frederik den Fjerdes Dronning Louise, Prindserne Carl og Vilhelm, samtlige malede af d'Agar, samt af Dronning Charlotte Amalies Forældre, endvidere et ovalt Fyrrebord, en Troktavle, to Spejle med Christian den Femtes og Dronning Charlotte Amalies Navnechiffre, et Nøddetræes-Tresur, hvori der opbevaredes en Mængde forskjellige Sager, to Borde med tilhørende Gueridoner og to musikalske Instrumenter, Clavicimbaler, det ene en Harpe paa Fod. I Aaret 1724 blev Værelset imidlertid indskrænket til den nuværende Størrelse. Gulvfliserne bleve da borttagne og erstattede med Fyrrebrædder, men Stukkaturloftet blev dog først længere hen i Tiden forandret til glat Gibsloft; Monteringen forblev endnu i en længere Aarrække væsentlig at være den samme, kun med nogle Forandringer med Hensyn til Malerierne; men i Aaret 1791 blev Værelset overladt Klasselotteriet til Trækningssal, hvorhos Skillerummet til det lille i 1724 afdelte Værelse i Slottets nordlige Del blev nedbrudt, saa at der derved fremkom et Firefagsværelse, med et Fag Vindue mod Exercerpladsen og tre Fag mod Haven. Der blev paany anbragt en Kakkelovn her istedetfor den tidligere omtalte, som var bleven borttagen, ligesom der blev ophængt et Spejl og forskjellige Malerier her. I Aaret 1860 blev Værelset atter ført tilbage til den Størrelse, det havde havt fra 1724 til 1791; Væggene bleve da betrukne med nogle smukke fra Pakkamrene fremdragne Silketapeter, der antages at være hjembragte af Frederik den Fjerde fra Italien, og som synes at være de samme, der senere have prydet Kronprindsesse Marie Sophie Frederikes Soveværelse paa Christiansborg Slot [1]); de ere formodentlig blevne frelste ved Slottets Brand 1794 og skulle senere have været anbragte paa Hørsholms Slot, hvorfra de ved dettes Nedbrydelse i Begyndelsen af dette Aarhundrede antages at være blevne førte til Rosenborg. I Loftet er der i Vinteren 1872—1873 blevet anbragt fire fra Frederiksberg Slot hidrørende Malerier, fremstillende Venus, der smykkes, medens Amor sidder i hendes Vogn, og Hemmeligheden, begge af Coiffre, Juno og Fortuna samt Fortuna, begge af Krock. I Foraaret 1874 er der blevet lagt et ligeledes fra Frederiksberg Slot hidrørende Egetræes-Parketgulv, og for et Par

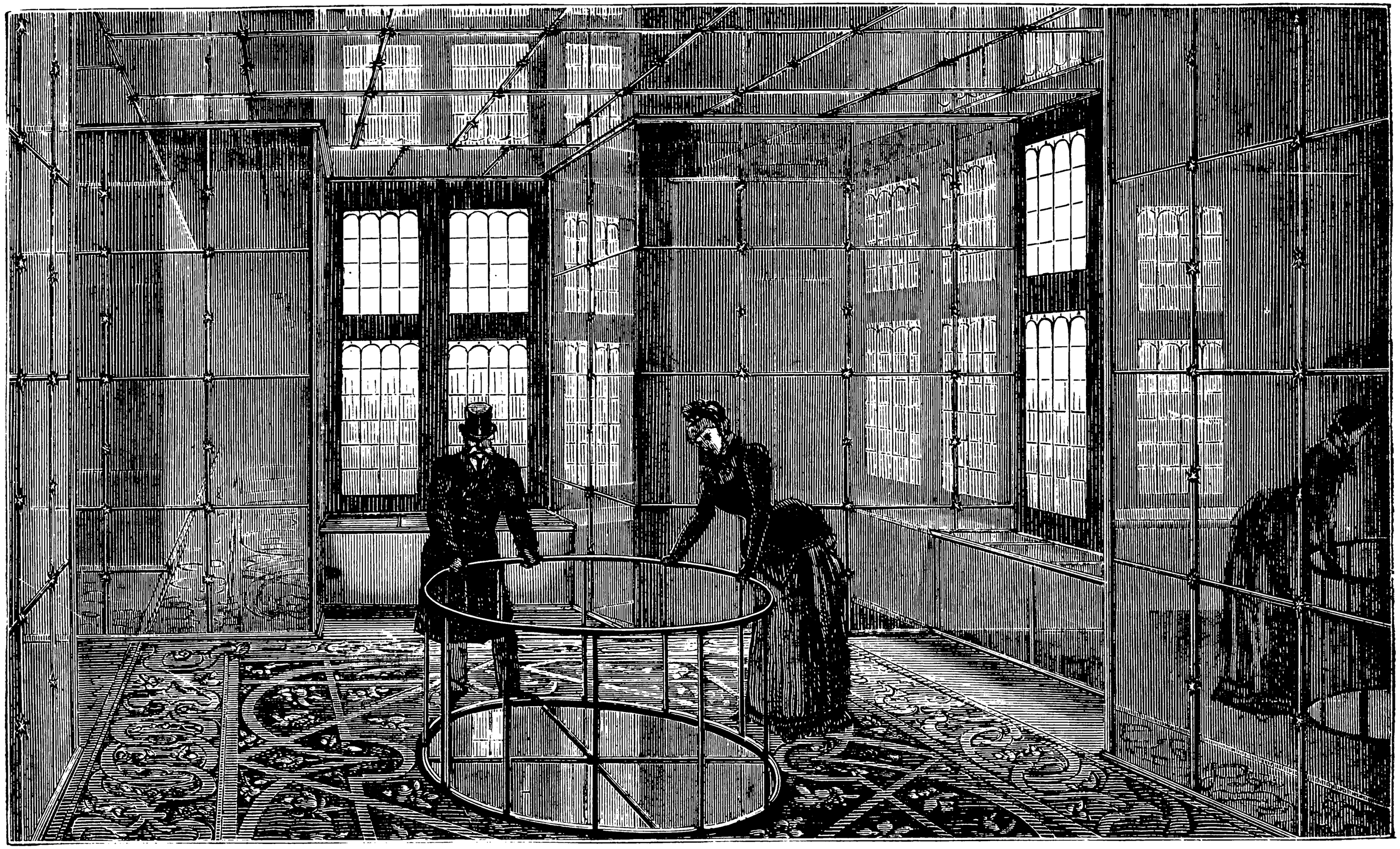
[1]) Ramdohr, Studien auf einer Reise nach Dännemark, Hannover 1792, I. S. 120.

Aar siden ere Vinduerne blevne forsynede med nogle fra Pakkamrene fremdragne guldbroderede Kappe-Gardiner. Paa Væggene, hvor disse ikke dækkes af de omtalte Tapeter, er der ophængt forskjellige Portræter og to store Spejle; iøvrigt indeholder Værelset tvende af Jost Wiedewelt udførte Marmorbuster af Frederik den Fjerde og Dronning Louise, tvende Borde, paa hvilke findes to Statuetter af Christian den Femte, endvidere et Skab, otte højryggede Stole samt en kostbar Sølvstol med tilhørende Bord med Sølvfødder. I ældre Tid har Værelset vistnok hyppig været benyttet til Taffeler; saaledes var der den 4. Juni 1772, foruden det kongelige Taffel i Christian den Fjerdes Audientssal, et Taffel i »Rosen« med 6 Fade, 2 Salatiers og »Pladminasen« i Midten. Som tidligere bemærket blev Værelset i 1791 indrettet til Trækningssal for Klasselotteriet, hvilket vedvarede til 1833; i adskillige Aar af det her nævnte Tidsrum foregik endvidere Udtrækningen af forskjellige Slags Obligationer her, og endnu i Aaret 1836 blev Rosen afbenyttet til Afholdelse af Auktioner over ubrugelige Inventariegjenstande. Ved Klasselotteriets Trækninger i Aarene 1813 til 1817 blev der her begaaet nogle storartede Bedragerier af en af Lotteriets Embedsmænd, Fuldmægtig, Krigsraad Fr. Chr. Gleiss, som tilvendte sig og sine gode Venner Gevinster til et meget betydeligt Beløb, men ved Trækningen i September 1817 blev Bedragerens Færd afsløret af en tilstedeværende norsk Skipper, og der blev herved sat en Stopper for dette Uvæsen.

Spejlværelset.

Allerede i Oldtiden synes man at have kjendt Spejlværelser; hos Suetonius berettes det saaledes om Horats, at denne skal have havt et saadant, i hvilket han til alle Sider kunde se en Gjengivelse af, hvad der gik for sig her (speculato cubiculo . . . ut qvocumqve respexisset, ibi ei imago referretur). [1]) Spejlene vare dengang naturligvis af Metal, men senere hen i Tiden, da man fik Glasspejle, blev den optiske Virkning betydelig større. Man nøjedes da heller ikke med den blotte Anbringelse af Spejlglas i et saadant Værelse, men smykkede disse med malede Dekorationer; saaledes beretter Kronprinds Frederik (IV) i sin Dagbog 1692 [2]), at han i Palazzo Borghese i Rom saae: »eine kammer von lauter spiegeln, die sehr Kostbar, auch darrinnen Kalt zumachen; alhir waren hübsche Postüren abgemahlet in Engels, die da flohen, nicht minder schöne Blumen, wie auch allerhandt Nackete Bilder; solches macht ein treflich Effait.« Iøvrigt havde man allerede dengang længe kjendt Spejlværelser

[1]) Jvfr. Lessings sämmtl. Schriften, Leipzig 1854, 4. B. S. 11 ff., meddelt af Hr. Dr. Siesbye. [2]) Danske Saml. 2. R. 5. B. S. 37—38.

Spejlværelset.

herhjemme; den spanske Gesandt Grev Bernardino de Rebolledo, der var akkrediteret ved det danske Hof i Aarene fra 1648 til 1659, fortæller saaledes [1]), at der baade paa Kjøbenhavns og paa Hørsholms Slot fandtes saadanne; det første, i hvilket Dronning Sophie Amalie befandt sig, da Gesandten ved Audientsen blev forestillet for hende, var forsynet med Spejlglas paa Vægge og Loft og indeholdt mange mærkelige og kostbare Ting; Rebolledo besang det i et Epigram og en Sonet; om det sidstnævnte hedder det, at det saae ud, som om det var et udhulet Stykke Stjerne. Naar Spejlværelset paa Rosenborg, der findes i det store Taarn ved Siden af »Rosen«, er blevet indrettet, kan ikke siges med Bestemthed; det omtales vel ikke i Inventariet fra Christian den Femtes Tid; men da der er adskillige andre Værelser, som heller ikke nævnes i dette, og det saaledes ikke er komplet, lader der sig ikke heraf slutte, at det ikke har existeret dengang; i Inventariet fra 1718 omtales det derimod, saaledes som det endnu findes, med Spejlglas paa Vægge og Loft og med en af fire Spejlglas bestaaende Oval paa Gulvet. Nu er Værelset tomt, men dengang og langt senere indeholdt det den prægtige Sølvfontæne, som i Christian den Femtes Tid havde staaet i Riddersalen, men nu findes i Christian den Fjerdes Arbejdsværelse, samt fire Krystallysestager, to Gueridoner af Træ, en rød lakeret ostindisk Tromme og endel chinesisk Porcelæn. Hvad Værelsets Historie angaaer, skal det bemærkes, at det ved den tidligere omtalte Fyrværkerifest den 17. Oktober 1771 var forbeholdt de kongelige Herskaber med Hofdamer og Kavalerer, men en Mængde uvedkommende Personer trængte sig alligevel ind her for at se Fyrværkeriet.

Fra Rosen fører en smal Gang, belagt med gullandske Fliser, til Værelserne ved Slottets nordre Gavlende; paa Væggene i bemeldte Korridor, hvilke ere betrukne med Guldlæders Tapeter, ere forskjellige oliemalede Portræter anbragte, deriblandt af Frederik den Fjerde, Dronning Louise, Carl den Tolvte, Hertuginde Hedvig Sophie af Holsten-Gottorp, Hedvig Sophie og Carl den Tolvte som Børn, Carl den Tolvtes Søster Ulrika Eleonora, Tordenskjold, Frederik Walther og Henning Meyercrone; endelig findes et Reliefportræt i Metal af Biskop Peter Krog i Trondhjem (født 1654, død 1731) og i Vinduet en forgyldt Blybuste af Czar Peter den Store af Rusland. Under Loftet hænger en Glaslysekrone, som antages at hidrøre fra Hammershus, og over Indgangsdøren til den nordre Sal hænger et stort Spejl. Iøvrigt findes i Gangen fire højryggede med Guldlæder betrukne Stole, et lille Chatol i chinesisk Stil med et Toiletspejl ovenpaa samt en Jernkakkelovn fra

---

[1]) Gigas, Grev Bernardino de Rebolledo S. 165, 219.

1729 med Underdel og Overstykke af Fajance; øverst staaer en Vase med Kronprinds Christians (senere Kong Christian den Sjettes) dobbelte Navnechiffer; bemeldte Kakkelovn hidrører fra Prindsens Palais (tidligere Vilhelm Edingers Gaard), hvor Christian den Sjette boede som Kronprinds. [1])

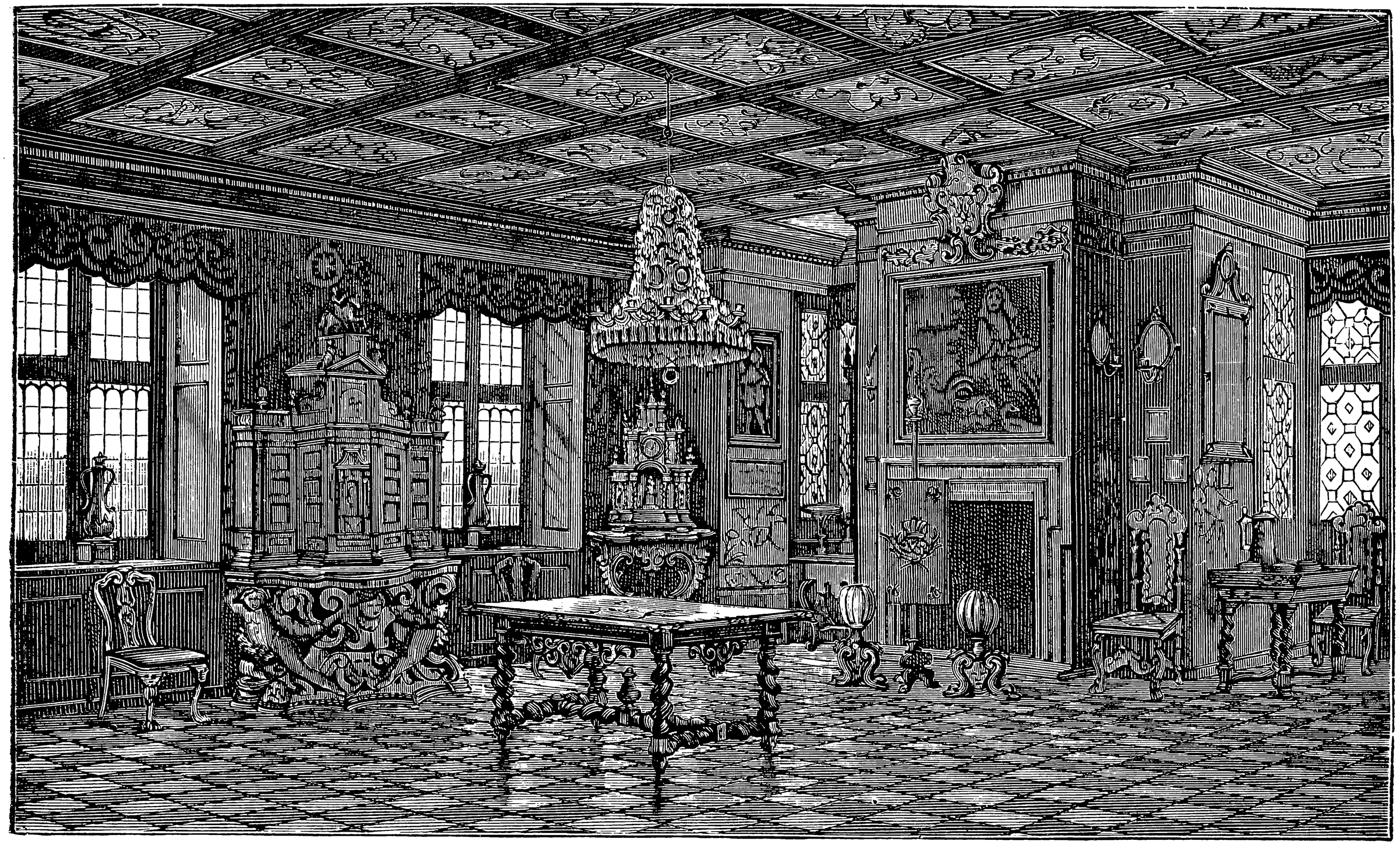
Den her nævnte Korridor, i hvilken der før 1724 ikke var noget Vindue, var oprindelig beklædt med rødt, forgyldt Læder; der hang her en forsølvet, dreven, toarmet Messinglyseplade, forsynet med Dronning Sophie Amalies Navnechiffer; fra 1724 indtil 1791 hørte Vinduet med til Gangen, men fra 1791 til 1860 havde denne atter sin oprindelige Størrelse, hvorefter den paany har faaet den Udstrækning, den havde fra 1724 til 1791.

Prindsessens Forgemak.

Dette Værelse ligger lige ovenover Christian den Fjerdes Audientssal; det er dog ikke slet saa stort som denne, idet det kun har to Fag Vinduer ud mod Exercerpladsen, medens Audientssalen har tre. I Frederik den Fjerdes Tid synes det at være blevet afbenyttet af Kongens Datter Prindsesse Charlotte Amalie, naar Hoffet boede paa Rosenborg, idet det i Slotsinventariet fra den Tid benævnes Prindsessens Forgemak, ligesom det i Nærheden af samme liggende Taarnværelse kaldes Prindsessens chinesisk lakerede Kabinet. I Prindsessens Forgemak plejede Hoffet og dets Gjæster i Frederik den Fjerdes Tid efter Taffelet at drikke Kaffe, hvorefter man sædvanligvis gik til Spillebordene for at spille Scharwentzel, ofte til langt ud paa Natten og om ikke saa ubetydelige Beløb; det omtales ogsaa at have været benyttet ved Fyrværkerifesten den 17. Oktober 1771, da det var oplyst med fire Lys i Lysekronen. Værelset er endnu tildels bevaret i den ældre Skikkelse; Loftet, der er af Træ, inddelt i 30 større og 4 mindre Felter, foruden tvende i Karnapperne, med malede Fremstillinger af Fugle, Guirlander, allegoriske Figurer o. desl., er vistnok fra Christian den Fjerdes Tid, idet denne Konges Valgsprog Regna firmat pietas fandtes paa et ganske lignende Loft, der var i det tilsvarende saakaldte røde Gemak, som laa i den modsatte Ende af Slottet i samme Etage, men som i Frederik den Fjerdes Tid blev omdannet til tre mindre Værelser. De omtalte Loftsmalerier, der ere holdte i temmelig spraglede Farver, ere maaske udførte af den bekjendte Maler Peter Isachs eller hans Svende. Christian den Fjerde skriver nemlig i sin Kalender for 1619 under 27. November: »Blev med Peter Isack handlet, at han skulde male den Stue

---

[1]) Pontoppidans Danske Atlas II. S. 106, Bruun, Frederik Rostgaard S. 304, 557.

Prindsessens Forgemak.

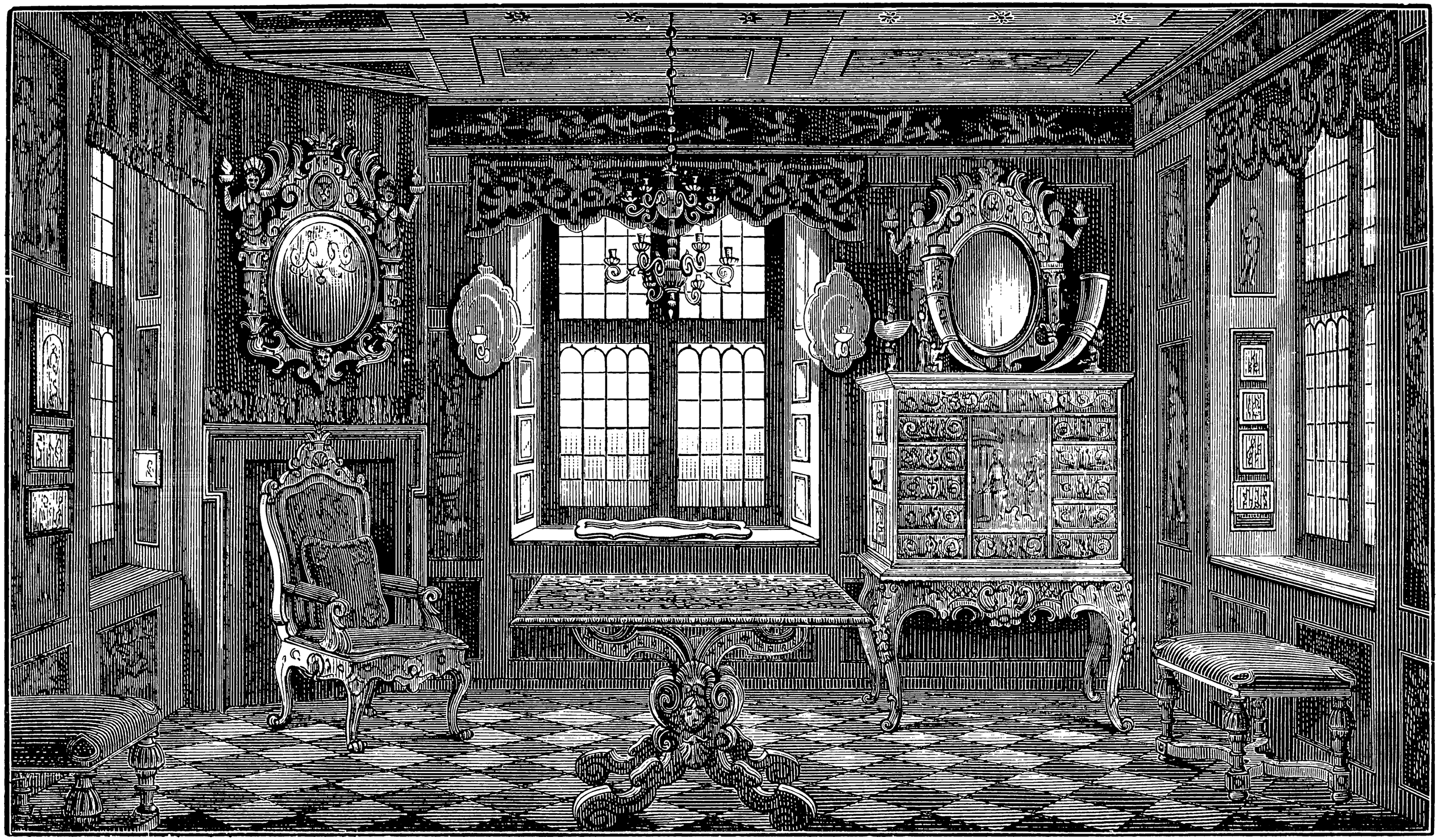
i Haven over Vinterstuen for 1600 Dl.«, og det synes at fremgaa af forskjellige Beretninger, at der med Vinterstuen menes den nederste Etage. Paa Væggene er der anbragt vævede Uldtapeter, som ligeledes skrive sig fra tidligere Tid; det hedder i Inventariet fra Frederik den Fjerdes Tid, at de indeholde »Ovidische« Historier, og at 7 af dem ere nye, men 2 »gamble«. Gulvet var oprindelig belagt med Stenfliser, men disse bleve i Aaret 1724 borttagne og erstattede med Fyrreplanker, som det maaske engang vil lykkes at faa ombyttede med de paa Billedet anteciperede Marmorfliser. I forrige Aarhundrede indeholdt dette forholdsvis store Værelse kun faa Møbler; i Frederik den Fjerdes Tid fandtes her saaledes 6 højryggede Stole med flamsk Vævning i adskillige Kulører med Blomster og Silkefryndser, deriblandt en Lænestol, to tilsvarende Taburetter, et sort Bord og en Gueridon, beslaaede med forgyldt Zink, og endelig en tolvarmet Krystal-Lysekrone, det eneste Stykke, der endnu er tilbage her fra ældre Tid af. Kaminen, over hvilken der var anbragt det store Billede, som fremstiller Christian den Femte, siddende i Højesteret, og som nu hænger i Kongens Kabinet i Stueetagen, var forsynet med en Skjærm, to forgyldte Messing-Brandjern eller Brandryttere, en Jern-Ildskuffe og en Tang. I Vinduerne var der fem gamle grønne Raskes-Gardiner. Af Væggeprydelser var der, foruden det ovennævnte Maleri, kun et »stort« Spejl, 1 1/2 Al. højt og 1 Al. 1 T. bredt, med sort Ramme, der ligesom Bordet var beslaaet med forgyldt Zink, og det bekjendte, af Leonora Christine Ulfeldt syede Billede af Christian den Femte, hvilket nu hænger i Kongens Gemak i Stueetagen. Værelset vedblev at være møbleret omtrent paa samme Maade lige til henimod Slutningen af forrige Aarhundrede; i Christian den Sjettes Tid gjenfinde vi saaledes Spejlet, Lysekronen, Højesteretsmaleriet, Christian den Femtes Portræt, Kamintilbehøret og de fem grønne Raskes-Gardiner, der nu have faaet Prædikatet »saare« gamle; iøvrigt bestod Møblementet dengang af otte engelske Stole med grønne Plydses Hynder, det smukke Ibentræes-, med Sølv og Perlemoder indlagte Bord, der nu staaer i Christian den Fjerdes Sovekammer, to forgyldte Gueridoner af Træ og et Oliventræes-Skrivekontor med 12 blomsterindlagte Skuffer og en blomsterindlagt Dør; ovenpaa dette Kontor stod endel lakeret Trætøj. I Frederik den Femtes og i Begyndelsen af Christian den Syvendes Tid var Møblementet omtrent uforandret, men da Slottet i den følgende Periode ikke benyttedes videre som Residentsslot, blev Værelset snart et fuldstændigt Pulterkammer; det har derfor ingen Interesse at forfølge det længere ned i Tiden, men vi skulle blot endnu bemærke, at der i 1783 blev anbragt en Jernkakkelovn med Rør og Tromle i Kaminen, hvilken endnu fandtes her

i Slutningen af Frederik den Sjettes Tid, og at Værelset fra 1809 af til ind i Trediverne benævnedes Thronkammeret, idet begge Kroningsstolene, der tidligere havde staaet i det nu til Porcelænskammer indrettede Værelse i det nordøstre Taarn ved Siden af Riddersalen, bleve henflyttede hertil, da der i det nævnte Taarns tre nederste Etager blev indrettet en Trappe som Opgang for Tilskuerne ved Ridderordensfestlighederne. Først ved den i den nyere Tid gjennemførte kronologiske Ordning af Samlingen har Værelset paany faaet et mere tiltalende Udseende.

Som tidligere bemærket er der af det oprindelige Møblement kun den smukke tolvarmede Bjergkrystals-Lysekrone tilbage. Over Kaminen, foran hvilken der er anbragt en broderet Skjærm og to Sølv-Brandryttere, hænger der nu istedetfor Højesteretsbilledet et Portræt af den svenske General Magnus Stenbock; over det er anbragt Frederik den Fjerdes Navnechiffer i forgyldt Træ, hvilket er afgivet af Kjøbenhavns Magistrat fra Rundetaarns Loft. Foruden tvende Glasskabe, det ene væsentlig indeholdende Dragter og Vaaben, det andet en Mængde Kostbarheder fra Frederik den Fjerdes Tid, findes der i Værelset forskjellige Møbler (Skabe, Stole, Borde, Gueridoner, Spejle, Taffeluhre samt et Stueuhr) fra samme Tid. Midt paa Gulvet staaer det prægtige florentinske Mosaikbord, som er gjengivet i en særskilt Afbildning Side 140. Paa Væggene findes forskjellige Portræter og mindre Billeder, en broderet Afbildning af Kjøbenhavn fra 1702, signeret H. J. Petersen og Jochim Wriede, nogle Lampetter, Hjortegevirer, Hjortehalsbaand af Kobber samt Prindsesse Sophie Hedvigs kostbare Guitar. Paa et Bord i den ene af Karnapperne staa nogle Elfenbensfigurer, i den anden Karnap et Bord med et chinesisk Porcelænsservice, bestaaende af en Kande med Frederik den Fjerdes Navnechiffer paa Sølvbeslaget og sex Par Kopper, indvendig forede med Sølv. I Vinduerne, der fornylig ere blevne forsynede med gamle guldbroderede Fløjlsgardiner, som ere blevne fremdragne fra Pakkamrene, findes to kostbare persiske Porcelænsflasker med Dronning Louises Navnechiffer paa Beslaget, samt en lille Marmorbuste af Frederik den Fjerde. Pladsen ovenpaa Skabene er benyttet til Anbringelse af forskjellige mindre Gjenstande.

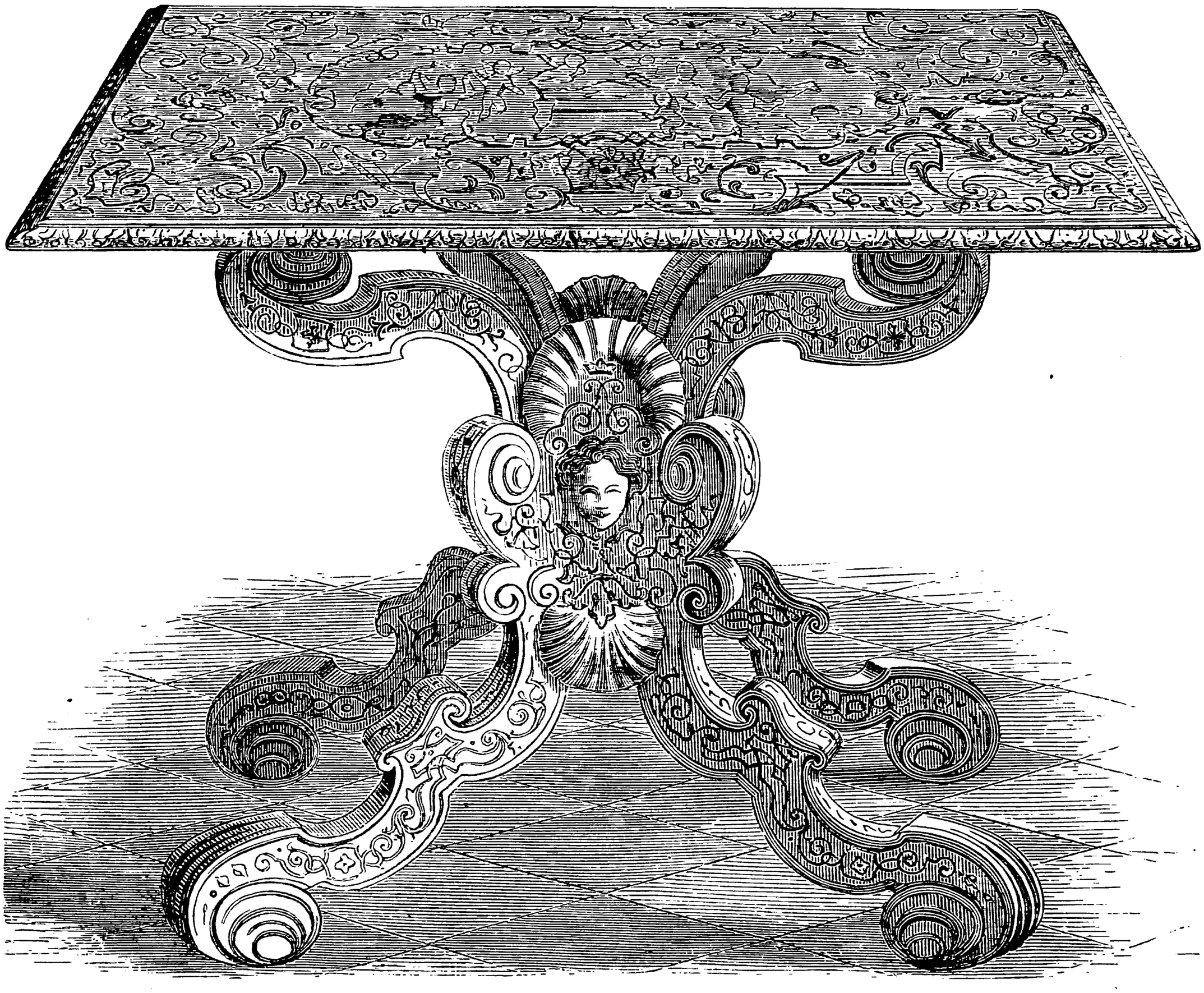
Det chinesiske Værelse.

I Østvæggen af Korridoren fra Rosen til Prindsessens Forgemak findes en smukt udskaaren Egetræes Dør, som fører ind til det saakaldte chinesiske Værelse; dette er beliggende i det nordvestre Taarn ovenover Christian den Fjerdes Sovekammer, med hvilket det tidligere har været forbundet ved den forhen omtalte Elevator, som imidlertid

Det chinesiske Værelse.

blev borttagen i Christian den Sjettes Tid og erstattet af en Trappe. Værelsets i chinesisk Stil holdte Dekoration skriver sig fra Frederik den Tredies Tid; i Aaret 1716 lod Frederik den Fjerde det istandsætte ved Lakerer Christian von Bracht. Endel af de Ædelstene, som tidligere have været indfattede i Væggene, ere i Tidernes Løb forsvundne; saaledes bortkom i Aaret 1723, da det kongelige Herskab residerede paa Rosenborg, nogle af Stenene i Panelet, men der er dog endnu enkelte

Sølvbord.

tilbage. Det oprindelige Stengulv blev i Aaret 1724, ligesom i de øvrige Værelser i den mellemste Etage, ombyttet med Fyrreplanker og er endnu ikke blevet erstattet med Marmorfliser, undtagen foran Kaminen. Værelsets Møblement bestod fra Frederik den Fjerdes til ind i Christian den Syvendes Tid af to Spejle, et ovalt Slagbord, to Gueridoner og fire Taburetter; i Kaminen stod der to forgyldte Messing-Brandryttere

med Jernildtang og Ildskuffe og foran samme en broderet Skjærm. I Vinduerne hang der Patula-Gardiner med Kapper, senere hen i Tiden hvide Kattuns-Gardiner. Fra Slutningen af forrige Aarhundrede til langt ind i det nuværende var der i dette Værelse, ligesom i saa mange andre, sammenhobet en Mængde Sager, saa at Værelset lignede et fuldstændigt Pulterkammer. Medens Klasselotteriet blev trukket i »Rosen« paa Rosenborg, fra 1791 til 1833, benyttedes Værelset til Opbevaring af Lykkehjulene og andre Rekvisiter, og i Sommeren 1824 var det overladt til Afbenyttelse for Højesteret, der, paa Grund af en Reparation af Rettens sædvanlige Lokale i Prindsens Palais, den Sommer holdt sine ordinære Møder i Riddersalen paa Rosenborg, hvor ellers kun Aabningshøjtideligheden den første Torsdag i Marts Maaned afholdtes (fra 1794 til 1829).

I Værelset findes der nu, foruden et Par Taburetter, et kostbart Sølvmøblement fra Frederik den Fjerdes Tid, bestaaende af et Bord (afbildet Side 132), en Lænestol, et Skab og to Spejle, beklædte med Sølvplader med drevet, ophøjet Arbejde; ifølge det i Bordpladen anbragte Sølvmærke, en Piniekogle, ere disse Gjenstande forfærdigede i Augsburg. Under Loftet hænger en udmærket smuk Lysekrone af chinesisk Emaille og paa Væggen to Lampetter af lignende Arbejde; i det ene Vindue findes en stor Bakke af japansk Emaille. I tvende Skabe, af hvilke det ene er i chinesisk Stil, opbevares en Mængde kostbare og interessante Sølvsager, og paa Væggene og i Vinduerne hænge endel af den berømte norske Billedskærer Magnus Bergs Elfenbensarbejder. Kunstnerens eget Portræt, malet af ham selv, er ligeledes anbragt i Værelset, der endvidere er forsynet med Portræter af Frederik den Fjerde og Dronning Louise. Ovenpaa Skabene ere forskjellige Gjenstande anbragte. I den nyere Tid har man ogsaa i dette Værelse ophængt nogle af de fra Pakkamrene fremdragne gamle kostbare guldbroderede Fløjlsgardiner.

I de her nævnte Værelser opbevares Sagerne fra Frederik den Fjerdes Tid, hvilke vi nu skulle gaa over til nærmere at betragte.

Frederik den Fjerde[1],

Søn af Kong Christian den Femte og Dronning Charlotte Amalie, er født paa Kjøbenhavns Slot den 11. Oktober 1671. I en Alder af 24 Aar blev han den 5. December 1695 formælet[2] med Prindsesse **Louise**[3], Datter af Hertug Gustav Adolph af Meklenborg-Güstrow, født den 28. August 1667, død den 15. Marts 1721. I dette Ægteskab fødtes fem Børn, fire Sønner, af

Frederik den Fjerde.

hvilke den næstældste, Christian, blev Faderens Efterfølger paa Thronen, medens de tre andre døde i deres spæde Barndom, og en Datter, Charlotte Amalie 4), født 1706, død ugift 1782.

1) *Af Portræter og Buster af Frederik den Fjerde* fremhæves: Knæstykke, som yngre, malet af Rigaud. — Hel Figur, som yngre, malet af Ehrenstrahl. — Hel Figur, som ældre, Ansigtet malet af Wichmann, det Øvrige af Krock. — Knæstykke, malet af Wahl. — Brystbillede, malet af Denner. — Mindre Portræt, hel Figur i Salvingsdragt; Kopi efter Wahl. — Portrætmedaillon i Gibs, over Indgangsdøren til Riddersalen. — Marmorbuste, udført af Jost Wiedewelt 1719; Busten er senere udbedret af Simon Carl Stanley og Johan Frederik Hänel, hvilken sidste har udført Elefanten til den [1]). — Miniaturbuste af Marmor. — Rytterstatuette i Sølv, foræret Frederik den Fjerde som Nytaarsgave 1701 af Dronning Louise; paa Fodstykket, i hvilket findes smaa, med Skildpadde beklædte Skuffer, ere Provindsvaabnerne anbragte omkring Kongens Valgsprog: Deus Mihi Adjutor. Udført af Kongens Guldsmed Andreas Normann (født i Landskrona 1666, død 1727, gift med Anna Margrethe von Pavli, født i Kjøbenhavn 1672, død 1756; de ere begravne i Petri Kirkes gamle Kapel [2]). — Sølvstatuette, udført 1720 af Peter Klein. — Hautrelief i Elfenben, fremstillende Frederik den Fjerde, omgiven af allegoriske Figurer og Symboler, bekrandset af en nedsvævende Genius, der holder en Palmegren i Haanden; i Baggrunden Victoria skrivende paa et Monument (med Initialer): Tot tantisqve nites, rex avgvstissime, gestis, vt cælare eadem marmore non valeam. Udført af Magnus Berg, der har arbejdet herpaa over tre Aar; Stykket blev færdigt 1730 [3]). — Forskjellige Miniaturportræter. — Knæstykke i Rustning, Akvarel; har tilhørt Dronning Anna Sophie. — Knæstykke, Akvarel, med smaa Fremstillinger af Stades Indtagelse 1712 og Stenbocks Kapitulation 1713. — Allegorisk Fremstilling af Kongen tilhest, Akvarel; et paatrykt Segl i Lak paa Bagsiden udviser, at Stykket i sin Tid har tilhørt Kongens Elskerinde Grevinde Schindel. — Kongen tilhest, i Baggrunden Frederiksberg Slot; Akvarel, udført 1724 af Bendix Grotschilling den Yngste (født 1686, Kunstkammerforvalter fra 1707 til sin Død 1737). — Reliefportræt i Vox; fra Assessor pharm. D. Seidelins Samling [4]). — Reliefportræt i Elfenben, holdt af Minerva.

2) *Frederik den Fjerdes Bryllupsdragt,* som han er iført paa den foran meddelte Afbildning, af rødt Fløjl, meget rigt broderet med Sølv,

---

[1]) Meier, Fredensborg S. 117—118. [2]) Meddelt af Hr. Dr. phil. F. J. Meier. [3]) Danske Magazin I. S. 234, 238, 240, 242. [4]) Katalog over Seidelins Samling 1859 S. 25 Nr. 479 a.

hører til de smukkeste af de paa Rosenborg opbevarede kongelige Klædningsstykker.

3) Af *Billeder af Dronning Louise* mærkes: Tre Portræter (hel Figur, Knæstykke, Brystbillede), malede af Wahl. — Reliefportræt i Elfenben. — Nogle Miniaturportræter. — Marmorbuste, udført af Jost Wiedewelt 1719, tilsvarende til den ovennævnte Buste af Kongen, senere repareret af Stanley og Hänel, hvilken sidste har udført den ene Øreperle. For disse tvende Buster, paa hvilke Wiedewelt har arbejdet i elleve Maaneder, fik han 300 Rdlr.[1]). De have i sin Tid været anbragte i Havesalen paa Fredensborg, men bleve senere flyttede til Frederiksborg, hvor de frelstes ved Branden 1859. — Et stort firkantet *Spejl* i en drevet og forgyldt Messingramme, hvorpaa Portræter af Frederik den Fjerde og Dronning Louise. Fra Kunst- og Industriudstillingen 1879.

Af Gjenstande, der have tilhørt Dronning Louise, fremhæves: En meget smukt malet *Elfenbens-Vifte*, som Frederik den Fjerde har kjøbt i Italien for 100 Dukater og foræret hende. — Et kostbart, af Dronning Anna af England skjænket *Spejl* af bøhmisk Glas. — *To Vandkjølere af blaat persisk Porcelæn* med Dronning Louises Navnechiffer i Indfatningerne, have været benyttede ved Taffelet paa Rosenborg den 11. Oktober 1708[2]).

4) *Portræt af Prindsesse Charlotte Amalie;* Knæstykke, malet af Wahl. — *Knæstykke* at samme. — *Miniaturportræt* af samme som ældre.

Ved Testamente af 1. Juli 1773 skjænkede denne Prindsesse efter Dronning Sophie Magdalenes Exempel sin Samling af Ædelstene til Kronen; de bleve den 14. Maj 1783 afgivne til Rosenborg, i hvis Arkiv den originale Specifikation opbevares.

Ved sin Faders Død den 25. August 1699 besteg han Thronen, og den 15. April 1700 blev han tilligemed sin Dronning salvet og kronet[5]) i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Henrik Bornemann.

5) *En lille Flaske med Levningerne af den Olie, med hvilken Kongen blev salvet. — Frederik den Fjerdes og Dronning Louises Salving og Kroning*, Akvarel af Bendix Grotschilling den Yngste; Gehejmearkivar Frederik Rostgaard ses staaende med Kongeloven[3]); Kongens Hund er tilstede i Kirken, holdt af en Negerdreng; under Billedet[4]) læses:

---

[1]) Partikulærkassens Regnskaber 1719 Bilag 354. [2]) Nye Tidender, Oktober 1708. [3]) Gehejmearkivet havde dengang Lokale i Rosenborgs Kjælder, hvorfra det blev flyttet 1720; *Kongeloven* blev først offentliggjort 1709, af hvilken Udgave opbevares *et i rødt Fløjl indbundet Exemplar*, forsynet paa Bindet med Guldornamenter og Kongens Navnechiffer. [4]) Billedet er omtalt i Nye Danske Magazin I. S. 167.

Det Store Norden-Lius Kong Frideric den fjerde,
Som Gud optente os til vor Monarc at være,
Hans Salfvings Glæde-Dag, som var saa fryderig
For disse Norden-Folk, ja for Toe Kongerig,
Den Dag den var saa fro for Nordens Monarchi,
At aldrig støre Fryd vi levet har udi.
Den Dag er kommen os til stor Løksalighed,
Saa vi vell billig maae og kan os glæde ved
Saa stor Løksalige Fylde og glæde-rige Stund,
Som Himmlen unte os saa fuld og mangelund,
Den Dag du Salvet blef med Elscheligst Gemahl,
Vor Kong og Stor Monarc, til Glæde ofverall,
Till en bestandig Flor for disse Norden-Land,
For voris Dansche Folk, hver en og allemand,
Till voris Kong og Herr, til voris Skierm og Skiold,
Till en fast Mur og Vern mod vore Fienders Vold.
Gud lad Dem lenge lefve og løklig Triumphere
Og, naar De mætt af Dage, den Himmel-Krone bære.
ANNO CHR MDCC DIE XV APRILIS.

Med Hertug Frederik den Fjerde af Holsten-Gottorp, som paa Grund af sit Giftermaal med den svenske Konge Carl den Tolvtes[6]) Søster Hedvig Sophie[7]) indtog en fjendtlig Holdning ligeoverfor Danmark, kom det snart til Krig; denne endtes imidlertid, da Carl den Tolvte truende nærmede sig Kjøbenhavn, og Danmarks Allierede, Rusland og Sachsen, ikke ydede tilstrækkelig Hjælp, efter kort Tids Forløb fordelagtigt for Hertugen ved Freden i Travendal 1700. Den ved denne Fredsslutning forøgede fjendtlige Stemning mellem det danske og det gottorpske Hof gav senere Anledning til Begivenheder, der bleve af stor Betydning for Danmarks Skjæbne.

6) *Brystbillede af Carl den Tolvte* (født 1682, sukcederede 1697, død 1718).

7) *Portræt af Hedvig Sophie* (født 1681, formælet med Hertug Frederik den Fjerde 1698, død 1708); Knæstykke. — Maleri, fremstillende *Hedvig Sophie og Carl den Tolvte som Børn*, hele Figurer i naturlig Størrelse, udført af Ehrenstrahl. — *Nogle med Hertuginde Hedvig Sophies Navnechiffer forsynede Sølv-Toiletgjenstande.*

Paa Tilbagevejen fra Italien, hvilket Land Frederik den Fjerde allerede som Kronprinds[8]) havde besøgt, og som han, fornemlig tilskyndet af sin Yndling Frederik Walther[9]), paany gjæstede 1708—1709[10]), afsluttede han, i Haab om at gjenvinde de skaanske Provindser, et Forbund mod Sverig med Kong August den Anden af Polen, der tillige var Kurfyrste i Sachsen. Til denne Alliance sluttede sig Peter den Store af Rusland[11]), der allerede i længere Tid havde været i Krig med Sverig. I Begyndelsen var Lykken med Svenskerne, hvis tappre General Magnus Stenbock ved Hel-

singborg (1710) og Gadebusch (1712) sejrede over de Danske; men nogen Tid efter maatte han, tvungen af Overmagten, søge Tilflugt i Fæstningen Tønning 12), som den gottorpske Regering, trods sin Neutralitetserklæring, aabnede for ham. Som Følge heraf lod Frederik den Fjerde den gottorpske Del af Slesvig besætte, og ved Fæstningens kort efter paafulgte Kapitulation, ved hvilken Stenbock med hele sin Hær blev tagen tilfange 13), fandtes tilstrækkelige Beviser for den hertugelige Regerings Forræderi.

8) *En gammel Afskrift af Frederik den Fjerdes Dagbog over hans Rejse til og i Italien 1692* opbevares i Samlingen [1]). — Paa sin første Udenlandsrejse, som Kronprinds, blev Frederik den Fjerde forelsket i en ung adelig italiensk Dame Maria Magdalena Trenta; hun synes at have gjengjældt hans Følelser, men da der ikke kunde være Tale om Ægteskab mellem dem, gik hun efter hans Afrejse i Kloster; Prindsen tilstillede hende senere sit Portræt, rigt smykket med Ædelstene, men hun sendte ham det tilbage, ledsaget af et lille Sølvkrucifix, for at tilkjendegive, at hendes Tanker og Følelser ikke længere vare knyttede til denne Verden. Ved sin Gjenkomst til Italien som Konge ønskede Frederik den Fjerde at gjense sin Ungdoms Elskede, og efter nogen Vægring gik hun ind paa en Sammenkomst, der synes at have været meget bevæget fra begges Side; Kongen viste hende Sølvkrucifixet, som han havde medbragt paa sin Rejse, og som havde opvakt hans Følges Forundring, idet man af den Grund antog, at han hældede til Katholicismen. Ved Afskeden sagde Maria Magdalena Trenta: »Farvel, Sire! Det smerter mig ikke at kunne sige til Deres Majestæt: Paa Gjensyn i Paradis!« og Frederik den Fjerde græd heftigt. Maria Magdalena Trenta overlevede Kongen i 10 Aar; hun døde 1740 i en Alder af 70 Aar [2]). Det er meget sandsynligt, at det lille *Sølvkrucifix*, som opbevares paa Rosenborg, er det samme, som Maria Magdalena Trenta har foræret ham; i Fodstykket, som er til at skrue af, ses blandt andre Sølvmærker Kjøbenhavns Vaaben, de tre Taarne, samt et Aarstal fra det første Tiaar af det attende Aarhundrede 170...; det sidste Tal kan ikke læses; der er herefter Intet til Hinder for at antage, at Fodstykket er forfærdiget her i Anledning af Kongens anden Udenlandsrejse; Slottets Inventarier give ingen anden Oplysning, end at Krucifixet, i hvis Fodstykke endvidere Navnet H. H. Holm er indgraveret, er kommet til Rosenborg 1797.

9) *Portræt af Frederik Walther* (en af sin Tids berømteste Hofmænd, bekjendt for sin Begavelse og Munterhed; paa Rejsen til Italien, paa hvilken han ledsagede Frederik den Fjerde, blev han forelsket i en

---

[1]) Trykt i Danske Saml. 2. R. 5. B. S. 24—55. [2]) Minutoli, Federigo IV e Ma Maddalena Trenta, Lucca 1875, Hist. Tidsskr. 4. R. 6. B. L. 39.

Nonne, og for at hun uden Samvittighedsnag kunde have hans Portræt i sin Celle, lod han sig male som Johannes den Døber; efter Hjemkomsten beklædte han flere Stillinger, tilsidst Hofmesterposten hos Kronprinds Christian; død 1718).

10) Blandt de mange paa Rosenborg opbevarede Minder om Frederik den Fjerdes italienske Rejse mærkes, foruden den berømte *venetianske Glassamling*, en Mængde kostbare og prægtige *Møbler* med indlagt Arbejde; af disse indtager det i Afbildningen Side 140 gjengivne *florentinske Mosaikbord* den første Plads baade med Hensyn til smagfuld Udstyrelse og Arbejdets Fortrinlighed; det er foræret Kongen af Storhertugen af Toscana, og det berettes [1]), »at 4 sær kunstige Stenhuggere havde arbejdet udi 30 Aar« paa dette, »af haarde Stene sammensatte Taffel«, hvorfor det ogsaa skattedes at være værd over de 24000 Rigsdaler; endvidere skulle vi fremhæve endel prægtige *Sølv-Filigranarbejder*, *Elfenbens-Statuetter*, *Pokaler*, *Taffeluhre og lignende Kostbarheder* samt de nu i »Rosen« ophængte *Silketapeter*.

11) Et sølvforgyldt *Bæger;* paa Laaget øverst en Krone, hvorunder de tre Allieredes Navnechiffre og Vaabner; derunder en latinsk Indskrift. — En *Glaspokal* med de tre Allieredes Vaabner.

12) Et *Sølvbæger* fra 1713 med tydske Indskrifter vedrørende Slaget ved Gadebusch og Russernes Ankomst til Holsten.

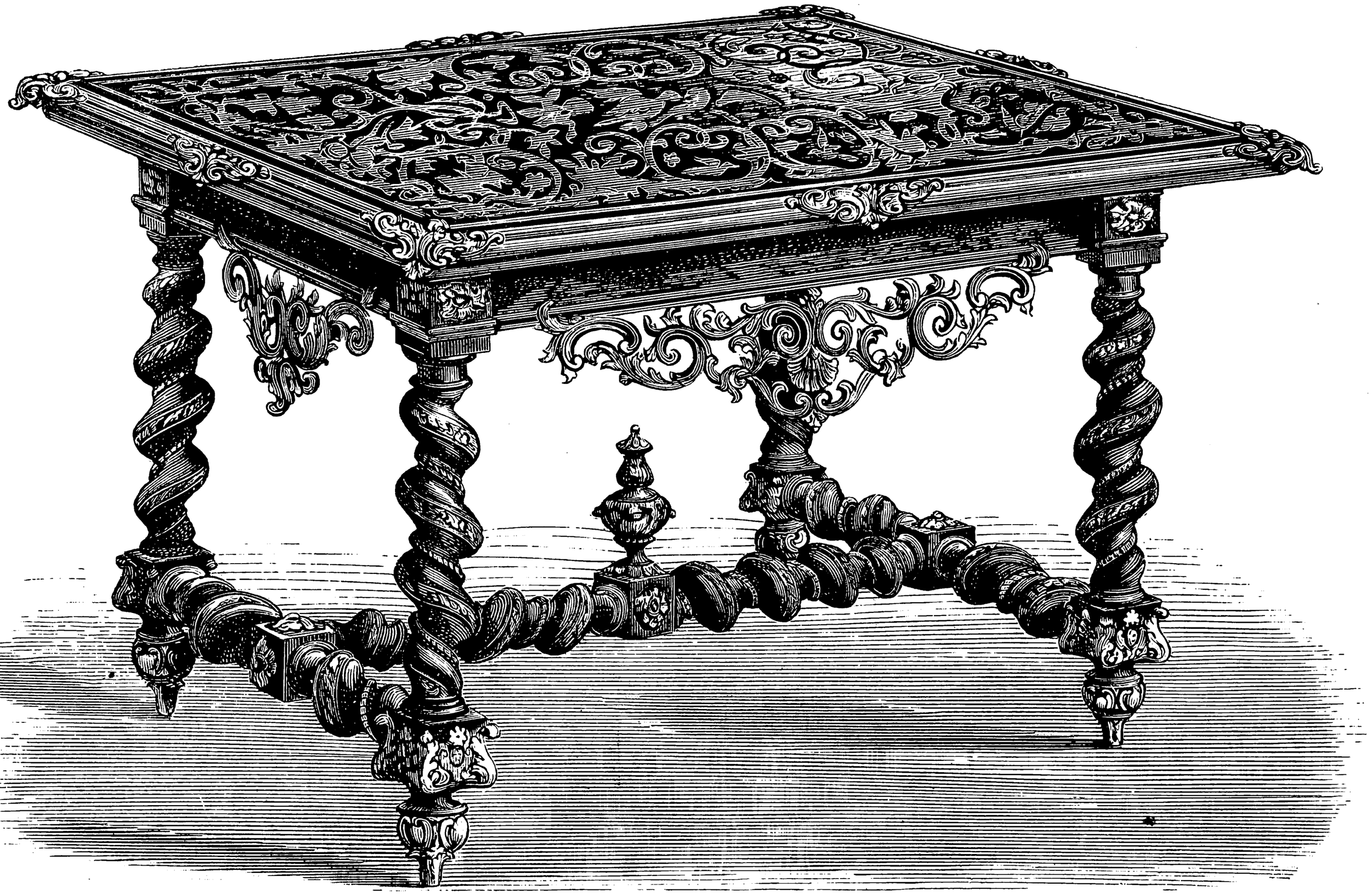
13) Som Krigsfange har *Magnus Stenbock* malet sit Portræt, som han en Dag, da han paa Gottorp Slot spiste ved Kongens Taffel, overrakte Frederik den Fjerde i Haab om at faa Friheden [2]); han holder i Haanden et Papir, hvorpaa staaer: Herr Laß deinen gefangenen Los; i Baggrunden ses Tønning. Han opnaaede imidlertid ikke sit Ønske, men døde 1717 som Krigsfange i Kastellet. — En *Elfenbens-Daase*, hvori en »*Annulus Trinitatis*«, udført af eet Stykke Elfenben, samt en *Elfenbens-Pokal;* begge disse Stykker har Stenbock forfærdiget under sit Fangenskab 1714.

Under et tidligere omtalt Billede af Frederik den Fjerde ses *Stenbocks Overgivelse*.

Carl den Tolvte, der siden Nederlaget ved Pultava 14) 1709 havde opholdt sig i Tyrkiet, optraadte imidlertid efter fem Aars Forløb atter paa Krigsskuepladsen; hans Ankomst bevirkede, at ogsaa Preussen 15) og Hannover sluttede sig til hans Fjender. Efter at have maattet opgive sin Plan om en Landgang paa Sjælland, da Isen ved indtraadt Tøvejr var bleven usikker, gjorde han et Angreb paa Norge 16); men ogsaa her var han uheldig, og da Tordenskjold 17) i Dynekilen havde ødelagt det Krigsmateriel, som var bestemt til at anvendes mod Fæstningen Frederikssten, bleve Sven-

---

[1]) Nye Tidender for Maj 1709, S. 37. [2]) Suhms Nye Saml. 2. S. 26.

Mosaikbord.

skerne nødte til at trække sig tilbage, fordi der nu tillige fra en anden Kant truede en Fare, idet der fra dansk og russisk Side gjordes Forberedelser til en Landgang i Skaane. Denne blev imidlertid ikke iværksat, da Frederik den Fjerde fik Mistanke om, at Peter den Store 18), som med en anselig Krigsmagt i Aaret 1716 var kommen til Kjøbenhavn, hvor han opholdt sig i længere Tid, tænkte paa at erobre Danmark istedetfor at bekrige Sverig. Ved betimelig trufne Foranstaltninger blev man heldigvis af med denne farlige Forbundsfælle, som nu begyndte hemmelige Underhandlinger med Sverig om Danmarks Sønderlemmelse. Disse Forhandlinger, som fra svensk Side førtes af Baron Görtz, der tidligere havde været i den gottorpske Regerings Tjeneste og følgelig nærede et brændende Had mod Danmark, førte dog ikke til det paatænkte Resultat, da Carl den Tolvtes Fald 19) ved Frederikshald den 11. December 1718 og Sverigs ved hans uafbrudte Krige foraarsagede slette finantsielle Stilling 20) tilraadede en snarlig Afslutning af Fjendtlighederne. Ved Freden i Frederiksborg den 3. Juli 1720 21) mistede Sverig blandt Andet den Toldfrihed i Sundet, som var bleven indrømmet ved Freden i Brømsebro 1645, og forpligtede sig til ikke at understøtte Hertugen af Gottorp; for Danmarks evige Besiddelse af Slesvig, i hvis forrige gottorpske Del Frederik den Fjerde blev hyldet 1721, garanterede England og Frankrig.

14) Den første Del af Carl den Tolvtes Krigshistorie læses paa et stort *Glasbæger*, der paa den ene Side er forsynet med hans Navnechiffer, og paa hvis anden Side ses en Herkules omgiven af latinske Indskrifter.

15) En *Glaspokal* med Danmarks, Ruslands, Polens og Preussens Vaabner samt Regenternes Valgsprog.

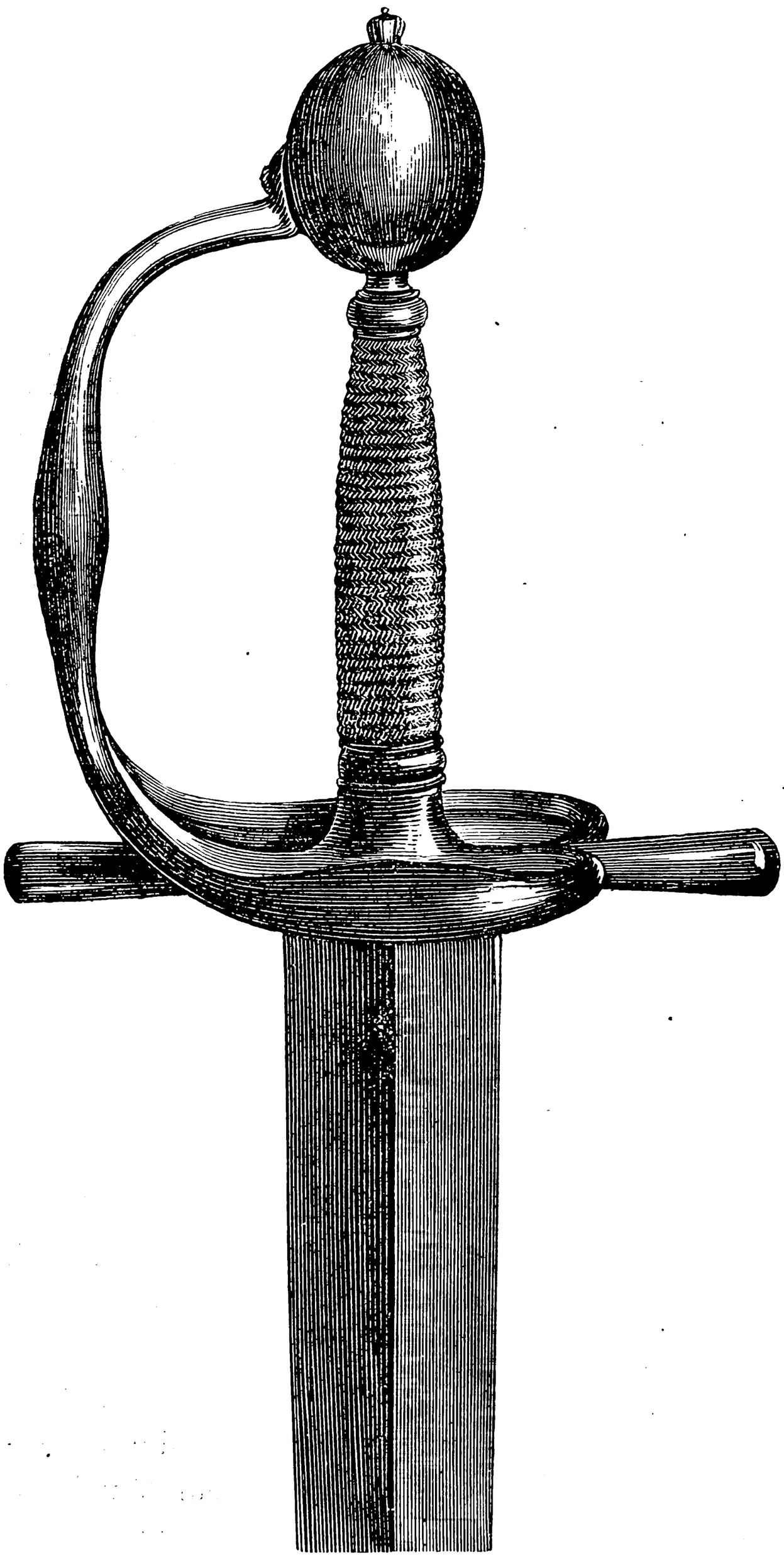
16) Under Carl den Tolvtes Indfald i Norge blev Oberst Kruse den 9. Marts 1716, efter tappert at have kæmpet mod den svenske Overmagt, tagen tilfange; men som en Anerkjendelse af hans Mod skjænkede Carl den Tolvte ham sin egen i vedføjede Afbildning Side 142 gjengivne *Kaarde*, som senere af hans Arvinger er bleven foræret Frederik den Fjerde.

17) Portræt af *Tordenskjold* (med sit borgerlige Navn Peter Vessel, født i Trondhjem 1690, død 1720). Kopi efter Denner. — Et *Porcelæns-Barberfad*, som har tilhørt Tordenskjold. — En *Sølv-Klokkestreng*, som har tilhørt Tordenskjold.

Portræt af en anden fra den store nordiske Krig bekjendt Helt *Poul Løvenørn* (med sit borgerlige Navn Poul Vendelbo, født 1686, død 1740 som Stiftamtmand i Aarhus, Gehejmeraad, General og Ridder af Elefantordenen).

18) *Buste af Peter den Store* i forgyldt Bly. — *Rytterstatuette af Peter den Store* i Elfenben. — Et Par *Elfenbensarbejder, en Daase, hvori et Kompas, og en Pokal*, angives at være udførte af Peter den Store

under hans Ophold i Kjøbenhavn. — Endvidere opbevares et sølvforgyldt *Bæger*, som Czaren skal have benyttet. — Under Peter den Stores Be-

Carl XII.s Kaarde.

søg 1716 afholdtes to Gange, nemlig den 2. September og 1. Oktober, store Festligheder paa Rosenborg; ved sidstnævnte Lejlighed var der

Ringrenden tilvands paa Rosenborgs Kanal; Czaren sad i samme Baad som Dronning Louise og Frederik den Fjerde i samme som Czarinden.

19) En *Glaspokal* med følgende Indskrifter paa Laaget:

Gud Bevar Kongen og Hans Søn.

Du plumpe Fridrichsſteen eſt dog all ære værd,
Gid Kongens fiender maa huer faae een fannens færd.

Paa selve Pokalen findes paa den ene Side en Fremstilling af Egnen ved Frederikssten i Fugleperspektiv med Angivelse af Navnene: FRIDRICHSStein, OBERBERG, STORTORNET, RISUM, RISE MOSEN, SCHVEDISCHE BATTERIEN, GYLDENLÖU [1]). I Frederikssten staaer: *1718 d 11 Decemb;* udenfor Fæstningen en kronet Søjle, hvorpaa meta Caroloa. Over det Hele læses: IN PROPRIA VISCERA SAVIT (sic). — Paa den anden Side ses en skovrig Bjergegn med Soldater; i Forgrunden tre Krigerskikkelser, ved hvilke læses: VENI VIDI VIXI (sic); tilvenstre angriber en Løve en Bjergfæstning, hvorpaa den norske Løve, ved hvilken læses: *cede Majori;* paa Klippen: HOMO PROPONIT DEUS DISPONIT; i fire Cirkler endvidere: flinch og färdig 1718, marchen 1718, attaquera 1719, inte mera 1720. Øverst: CONSILII INOPS FUROR ARMA MINISTRAT. — Mellem disse to Fremstillinger tvende Søjler; paa den ene:

O Gud, giör kongen ſaa fremdelis lykkelig,

paa den anden:

at alle ſkiönne maa, hand haver dig med ſig.

20) En indvendig forgyldt *Sølvpokal,* i hvilken der til Sammenligning mellem Danmarks og Sverigs Finantser er indfattet danske Sølvmønter og svenske Kobbermønter, ledsagede af betegnende Indskrifter. — Et *Solvbæger,* hvorpaa er anbragt forgyldte Exemplarer af de Gørtziske Kobberdalere.

21) *Et Par Kopper af chinesisk Porcelæn,* hvorpaa: FREDEN SLUTTET TIL FREDRICHSBORG D III IULY MDCCXX. Omkring en Fremstilling af Danmark og Sverig, der række hinanden Haanden over et Alter, hvorpaa Fredstraktaten ligger, læses:

EEN TRO ET BLOOD ET NAUN
BLEEV NORDENS FRED OG GAVN.

Paa Underkoppen samme Indskrifter og Fremstilling.

En *Sølvstatuette af Frederik den Fjerde i Rustning, bekrandset af en Sejrsgudinde,* der udbasuner:

KONGENS Lykke, Landets Fred,
Folkets Velstand blive ved!

---

[1]) Overbjerget, Stortaarnet og Gyldenløveskandsen vare smaa Forter omkring Frederiksstens Fæstning. Nyt hist. Tidsskr. I. S. 34, 44, 54, 55, 56; jvfr. Berl. Tid. 1772 Nr. 47.

Under Kongens Fødder ligger Ondskaben, paa hvilken han træder. Paa den med Frederik den Fjerdes dobbelte Navnechiffer i et kronet Skjold prydede Forside af Fodstykket læses:

MONARCHENS Flijd til Lands og Vands
Belønner GUD med Laurber-Krands. 1720.

Nederst sidder en Løve, holdende et draget Sværd og et Skjold med de tre Rigers Vaabner. Ved det ene af Fodstykkets bageste Hjørner sidder Ejderen med en Urne, hvorfra der udvælder Vand, og med Blikket fæstet paa et Basrelief, som fremstiller Slesvig, med Hertugkrone paa Hovedet, knælende overrækkende et Skjold med de to slesvigske Løver til Danmark, der bærer Kongekrone og holder et Skjold med de tre danske Løver; under denne Fremstilling læses:

Huad Fiendens List fra Danmark reev,
Kong FRIDERICH tilbage dreev.
1720.

Et tilsvarende Basrelief paa den modsatte Side viser os det kronede Danmark modtagende Told af en svensk Skipper; i Baggrunden ses Kronborg Slot og Øresund med Skibe; herunder staaer:

Nu veigrer Svensken sig ey meer,
Ved huis af heele verden Skeer.

Ved dette Hjørne sidder Øresund, holdende med den ene Haand en Trefork, medens den anden peger hen paa det sidstnævnte Basrelief.

Paa Bagsiden af Fodstykket ses Merkur med en Oliegren og en Rulle, hvorpaa læses FRED, flyvende over et Landskab, i hvilket en pløjende Bonde; herunder staaer:

I FRED og Ro paa Land og Strand
En hver sin Næring Søge Kand.
1720.

Nederst en Globus, hvorpaa ligger en Løvehud, og hvortil en Kølle er lænet. — Dette prægtige Stykke, der helt er af Sølv, er ifølge en Indskrift paa Fodstykket udført af Peter Klein.

Hvad Landets indre Forhold angaaer, skal det bemærkes, at der i Begyndelsen af Frederik den Fjerdes Regering blev truffet en allerede langt tidligere paatænkt Foranstaltning, idet Vornedskabet, som herskede paa Sjælland og de omliggende, mindre Øer, blev ophævet. Afskaffelsen af dette for Bondestanden saa trykkende Afhængighedsforhold til Jorddrotterne blev dog ikke af saa stor Betydning, som man kunde have ventet; thi den nyoprettede Landmilits blev, dels paa Grund af, at Udskrivningen til Krigstjeneste paa de adelige Godser overlodes til Herremændene, dels ved flere senere trufne Bestemmelser, Kilden til Stavnsbaandet, som endnu mere end Vornedskabet formindskede Bondens personlige Frihed, og som desuden strakte sig over hele Landet. Stavnsbaandet blev først afskaffet ved Forordningen af 20. Juni 1788. Iøvrigt havde Kongen ogsaa i andre Henseender

sin Opmærksomhed henvendt paa Forsvarsvæsenet, idet han baade forøgede Rytteriet og Antallet af Flaadens faste Matroser[22]). Uagtet Riget i Frederik den Fjerdes Tid hjemsøgtes af store Ulykker (Krige, Pest, Vandflod, Kjøbenhavns store Ildebrand), sørgede Kongen dog omhyggelig for at holde Pengevæsenet i god Orden, ligesom han ogsaa ophjalp Handelen[23]) og Fabrikvæsenet[24]) og gavmildt understøttede Kunsten[25]).

22) Af *Vornedskabets Ophævelse*, *Landmilitsens* og *Dragonernes Oprettelse* samt *Matrosernes Indrullering* findes Fremstillinger en relief paa Riddersalens hvælvede Stuk-Loft, som senere nærmere vil blive beskrevet.

23) Et *Service af chinesisk Porcelæn*, bestaaende af en Kande og sex Par Kopper, hvilke sidste for større Styrkes Skyld indvendig ere belagte med Sølv, samt nogle i Porcelænskammeret opbevarede *chinesiske Kopper* med Kongens Navnechiffer ere Vidnesbyrd om den danske Handel i China.

24) I Samlingen opbevares nogle *Fajancesager*, som ere tilvirkede i en i Kjøbenhavn i Frederik den Fjerdes Tid anlagt Fajancefabrik.

25) En af de betydeligste Kunstnere, som levede under denne Konge, var Nordmanden *Magnus Berg*[1]), af hvem der haves et Portræt[2]), malet af ham selv. Han var født 1666 og tjente i sin Ungdom Statholderen i Norge Ulrik Frederik Gyldenløve som Havekarl; nogle smaa Træbilleder, som han havde udskaaret og anbragt i Gyldenløves Have, henledede Opmærksomheden paa ham; han blev sendt til Danmark for at uddannes af Maleren Peter Andersen paa Frederiksborg og rejste senere udenlands. Skjøndt Magnus Berg har præsteret ret respektable Arbejder som Maler, er det dog navnlig som Billedskærer, at han er bekjendt; Rosenborg besidder, foruden et Ungdomsarbejde af ham fra 1690, en *Pokal af Træ*, hvori et sølvforgyldt Bæger, en Mængde fortrinlige Reliefarbejder i Elfenben, som han har udført, indeholdende dels bibelske, dels allegoriske, dels mythologiske Fremstillinger; af de førstnævnte mærkes: *Evas Skabelse*, *Loth, der med sine to Døttre forlader Sodoma*, *Josef og Potifars Hustru*, *Moses, der oprejser Kobberslangen i Ørkenen*, *Maria med Jesusbarnet*, *Børnemordet i Bethlehem*, *Christi Daab*, *Johannes den Døber pegende paa Guds Lam*, *Bryllupet i Kana*, *Christus i Gethsemane*, *Peters Fornægtelse*, *Judas med Sølvpengene*, *Christi Hudstrygelse*, *Christi Tornekroning*, *Christi Gang til Golgatha*, *Christi Nedtagelse af Korset*, *Christi Opstandelse*, *den triumferende Christus, der sønderknuser Slangens Hoved*, *Christus og den vantro*.

---

[1]) Hans Biografi er trykt i Danske Magazin 1. R. 1. B. S. 226—243 og særskilt udgiven af Paul Botten Hansen, Christiania 1862. [2]) Danske Magazin a. St. S. 241, Spengler S. 515—516 Nr. 827.

Thomas, Stefanus, der stenes, Matthæus, Marcus, Lucas, Johannes, Paulus, St. Hieronymus læsende i en Bog; af allegoriske Fremstillinger: *Synet, Lugten, Smagen, Følelsen, Sommeren, Høsten, Vinteren, Sandheden afsløres ved Tiden, medens Løgnen forfærdet tager Flugten;* af mythologiske Fremstillinger: *de tre Gratier, Jupiter og Europa, Thetis' Tog over Bølgerne.* — Magnus Berg har endvidere udført det tidligere omtalte *Reliefbillede af Frederik den Fjerde* samt en stor *Elfenbensvase* [1]) med Indfatning og Ornamenter af forgyldt Sølv, fremstillende Elementet »Vandet«. Dette Pragtstykke, paa hvilket han havde arbejdet en 12—14 Aar, var ikke ganske fuldført ved hans Død 1739, idet det dengang endnu ikke var sat sammen. Afbildet Side 158.

En med Frederik den Fjerdes dobbelte, kronede Navnechiffer og en Krigstrofæ forsynet *Glaspokal* med Aarstallet 1701 og Indskriften: VIVAT R DÆNIÆ (sic) ALLER SOLDATENN erindres her som et Minde om Landmilitsens Oprettelse.

Allerede medens Dronning Louise levede, indgik Frederik den Fjerde et morganatisk Ægteskab med Anna Sophie Reventlau, Datter af afdøde Storkantsler, Grev Conrad Reventlau, født den 16. April 1693. Denne Forening fandt Sted i Skanderborg, kort efter at Kongen den 26. Juni 1712, tildels ved hendes Svogers, Grev Holsteins 26) Hjælp, havde bortført hende fra Clausholm. Den 4. April 1721, to Dage efter Dronning Louises Begravelse [2]), blev **Anna Sophie** viet til Kongen til højre Haand, og den 30. Maj samme Aar kronede han hende paa Frederiksberg Slot 27). Dette Ægteskab vakte naturligvis endel Misfornøjelse i den kongelige Familie, baade hos Kronprinds Christian og hos Kongens Sødskende Prinds Carl 28) og Prindsesse Sophie Hedvig 29), og strax efter Christian den Sjettes Thronbestigelse blev Anna Sophie forvist til Clausholm, hvor hun døde den 7. Januar 1743. Hun ligger vel begraven i Roskilde Domkirke, men ikke blandt de øvrige kongelige Personer. Intet af hendes Børn overlevede Barnealderen.

26) Et meget stort *Guldbæger*, forsynet med Frederik den Fjerdes dobbelte, kronede Navnechiffer i Diamanter og hvilende paa tre oprejst staaende, kronede Løver, der med Forbenene hver holder et Skjold; foræret Grev Holstein af Kongen til Tak for hans Virksomhed ved Anna Sophie Reventlaus Bortførelse fra Clausholm. Dette Pragtstykke blev i Aaret 1807, da Mange gave deres Kostbarheder til Staten for at bidrage til at lindre den ved Englændernes Overfald paa Danmark bevirkede Finantsnød, af den Holsteinske Slægt, i hvilken det siden var

---

[1]) D. M. 1. R. 1. B. S. 233—234, 235, 238, 240, 242.. [2]) I April Maaneds Nye Tidender 1721 S. 32 læses, lige umiddelbart efter Beskrivelsen over Dronning Louises Ligfærd: »Den 4de ditto haver Hans Kongel. Majest. for sine visse Aarsagers skyld allernaadigst fundet det for got jo før jo heller sig udi et nyt Egteskab at indlade med Hendes Højhed Hertuginden af Sleszvig«. Den 16. samme Maaned holdtes Anna Sophies Fødselsdag paa Frederiksberg Slot »udi al fornøjelig Lyst og Glæde«. A. St.

Holsteinsbægret.

blevet opbevaret, skjænket i det nævnte Øjemed til Indsmeltning; men det undgik sin Skjæbne ved, at Frederik den Sjette indbetalte dets Værdi i Statskassen, hvorefter han lod det indlemme i den kronologiske Samling [1]).

27) Minderne om Anna Sophie ere forholdsvis faa; der haves et *Brystbillede* af hende, malet af Wahl, samt et *Miniaturportræt;* endvidere opbevares af Sager, der have tilhørt hende, *et Spil broderede Kort* og de tidligere nævnte Miniaturportræter af Frederik den Fjerde samt Prindserne Vilhelm og Carl. Endelig mærkes den smukke i Rosen anbragte *Sølvlænestol med tilhørende Bord*, hvilke ere forærede Frederik den Fjerde af Anna Sophie. Bagpaa Stolens Ryg, som er prydet med den norske Løve i Sølvbroderi, læses: *Omnia in bonum Rom 8 Cap V 28 d 11 Octobre 1715.* Paa det røde Fløjls Bordtæppe er broderet Kongens Valgsprog samt Retfærdighedens Vægtskaal holdt af en Arm, hvorpaa et Baand med Indskriften: *Suum cuiq3 tribuo.* De sidstnævnte Gjenstande benyttedes senere af Kongerne ved Højesterets højtidelige Aabning den første Torsdag i Marts Maaned, hvilken Ceremoni i Slutningen af Christian den Syvendes og endel af Frederik den Sjettes Regeringstid afholdtes i Riddersalen paa Rosenborg.

Den 17. Juli 1722 løb et Linieskib paa 84 Kanoner af Stabelen, hvilket fik Navnet Anna Sophie [2]); af dette Skib opbevares en ganske fortrinlig *Model i Rav med Takkelage af Haar*, udført 1723 af Søofficeren Didrik Thura [3]).

Paa tvende interessante Guldbægre, der ere bekjendte under Navnet *Hyldingsbægret* og *Ejderbægret*, er der anbragt Fremstillinger og Indskrifter med Hentydning til forskjellige vigtige Begivenheder i Tidsrummet fra 1718 til 1721, nemlig Carl den Tolvtes Død, Fredsslutningen i Frederiksborg, Frederik den Fjerdes og Anna Sophie Reventlaus Formæling og sidstnævntes Kroning, Slesvigs Forening med Danmark og Kongens 50 Aars Fødselsdag. Indskrifterne ere forfattede af Gehejmearkivar Frederik Rostgaard og have, ligesom nogle af Fremstillingerne, oprindelig været anbragte paa Guldbindet af en Almanak og paa dennes Guldfutteral, som antages at have været en Gave fra Anna Sophie til Frederik den Fjerde i Anledning af hans 50 Aars Fødselsdag den 11. Oktober 1721 [4]). I Hyldingsbægret ere tvende Medailler over Carl den Tolvtes Død indfattede; paa den ene læses:

Den Svenske Løve falt
For Norske Løvens Fod;

---

[1]) Berl. Tid. 26. Februar 1808 Nr. 17, Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1. Marts 1808 Nr. 41 Sp. 648, Skrivelse af 3. Marts 1808, Marskall. Korresp. Prot. 1807—1808 S. 264. [2]) Nye Tidender 1722 S. 49. [3]) Holck S. 8. [4]) Bruun, Frederik Rostgaard S. 227.

Der midste hand Sit Lif
Og Sidste helte Blod.

Paa den anden ses Frederikshald; i Forgrunden to Grantræer, mellem hvilke den svenske og den norske Løve; ovenfor læses:

Saa var hans Skæbne;

i Afsnittet: *Friderichshall d 11 December 1718.*

Hyldingsbægret.

Paa Bægrets ene Side, mellem de tvende Medailler, er Hyldingen paa Gottorp Slot afbildet; derover læses: *Stænderne i Fyrstend: Schlesvig hylde Kong FRIDERICH IV 1721 d 4 Sept;* forneden staaer:

At anden halve part
Af Schlesvig Danmarks bleev,
Den fierde FRIDERICH
Med fliid igiennem dreev.

Paa Bægrets anden Side ses Frederik den Fjerdes Brystbillede, hvorover læses:

Kongens Fødselsdag d XI Octob MDCCXXI;

nedenfor staaer:

Det halve er forbi,
Gud fylde hundred, aar!
En bedre Souverain
Vor Norden aldrig faar.

I Laaget er indfattet en Medaille, paa hvis Advers findes Frederik den Fjerdes og Anna Sophies mod hinanden vendte Brystbilleder; Dronningen har Krone paa Hovedet; Omskriften dannes af Kongeparrets Titler og Navne; i Afsnittet deres Fødselsdage og Fødselsaar.

Paa Reversen læses indenfor Omskriften:

GUD SETTE EVIG FAST KONG FRIDRICHS ARVE THRONE
SOM SKENKTE SIN GEMAHL SIT HIERTE SPIIR OG KRONE

(med Initialer):

Til Dronningen Anne Sophie
Lood Fridrich den Fierde sig vie
d 4 Aprilis 1721
Hand satte og paa hendis Hovet
Guld Kronen af Gud hende lovet
d 30 May 1721.

I Ejderbægret er der indfattet tvende Medailler; paa den ene ses Ejderen liggende ved Flodbredden med en med Ordet EIDER betegnet Urne, hvorfra udvælder Vand; i højre Haand holder Flodguden et Ror og en Fane med Frederik den Fjerdes Navnechiffer. Omskrift:

Fra Kong FRIDRICHS Arve Rige
EYDER-Strømmen ej vil vige;

i Afsnittet Aarstallet 1720.

Paa den anden Medaille ses Kronborg Slot samt Indskriften: *Dend Told Som Bør Told 1720.*

Paa Bægrets ene Side, mellem de tvende Medailler, ses Frederik den Fjerde og Anna Sophie, begge kronede, under en Thronhimmel rækkende hinanden Haanden; foroven læses: *Kong FRIDERICH IV viet til Dronning ANNA SOPHIA d 4 Aprilis 1721;* forneden:

Af Guds og Kongens haand
Bleev Knyttet dette baand.

Paa Bægrets anden Side findes en Fremstilling af Anna Sophies Kroning; hun sidder under en Thronhimmel i en Armstol, medens Frederik den Fjerde staaende, med Kongekronen paa Hovedet, paasætter

Ejderbægret.

hende Dronningekronen; foroven læses: *Kong FRIDERICH IV cronede Sin Dronning ANNA SOPHIA d 30 May 1721;* forneden:

Gud Sette evig fast
Kong FRIDRICHS Arve Throne,
Som Skenkte Sin Gemahl
Sit Hjerte, Spir og Crone.

Paa Laaget ses en over den nordlige Halvdel af Jordkloden flyvende Genius, der blæser i Trompet; deromkring læses:

Gud, som gav vor Konge Fred,
Lad dem Begge blive ved.

28) Portræterne af Prinds Carl ere tidligere omtalte under Christian den Femte. Samlingen besidder en *Kaarde*, som har tilhørt Prinds Carl; dens Hefte er besat med ægte Perler.

29) Som et ganske betegnende Vidnesbyrd om Prindsesse Sophie Hedvigs Stemning mod Broderen Frederik den Fjerde i Anledning af hans Formæling med Anna Sophie besidder Samlingen tvende i sølvforgyldte, emaillerede, med Diamanter besatte Rammer anbragte *Blomstermalerier*, som ifølge Indskrifterne ere udførte af Sophie Hedvig paa Vemmetofte og forærede Kongen i Anledning af hans 50 Aars Fødselsdag den 11. Oktober 1721, hvilken blev fejret paa Vallø [1]). I Midten af det ene af disse Malerier er Kongens Navnechiffer anbragt, men i det andet et lille, ovalt Spejl. Det berettes nemlig, at Frederik den Fjerde altid beklagede sig over, at hans Portræter ikke lignede ham, og at Søsteren derfor havde lovet ham et Portræt, som skulde ligne; men under Spøgen synes der at have været skjult en alvorligere Mening, et *γνῶθι σεαυτόν*, som Kongen utvivlsomt har forstaaet ved at se sig i Spejlet [2]).

Af Prindsesse Sophie Hedvigs Arbejder besidder Samlingen iøvrigt, foruden de tidligere under Christian den Femte særskilt fremhævede Billeder, som hun har malet, adskillige andre *Miniaturmalerier*, fremstillende Landskaber, Blomster o. desl., udførte i hendes Ungdom [3]).

Følgende Gjenstande ere forsynede med Prindsesse Sophie Hedvigs Navnechiffer: En pragtfuld og kostbar *Guitar af Skildpadde* med en rig og smagfuld Indlægning af Elfenben og Perlemoder, forsynet paa Bagsiden med Sophie Hedvigs dobbelte, kronede Navnechiffer. Paa Siderne ses, foruden fire Fremstillinger af Amors Magt over Dyrene, Orfeus, der tæmmer Dyrene ved sit Spil, og Midas med Æselsøren, for hvem en Satyr blæser Fløjte, medens en bagved staaende Figur spiller Guitar og en anden holder en Syrinx. Guitaren er forsynet med følgende Indskrifter:

Rien evite l'amour.
La musique addoucit aussi les immanes.
Midas par ses mauvaises oreilles d'homme recoit (sic) *mauvaises oreilles d'ane.*
Les jougs d'amour charge tous jours.

---

[1]) Nye Tidender 1721 S. 77. [2]) Brasch, Vemmetofte II. S. 140—141. [3]) Brasch, Vemmetofte II. S. 136.

Prindsessens *Guld-Skrivetøj* med hendes Navnetræk er, ligesom et tilsvarende, der bærer Frederik den Fjerdes dobbelte, kronede Navnechiffer, forsynet med pyramideformede Laag til Blæk- og Sandhusene. — *En Skaal udarbejdet af en stor Granat;* Laaget er sammensat af en Mængde mindre Granater, i en af hvilke Sophie Hedvigs kronede Navnechiffer er graveret. To grønt emaillerede Slanger danne Hankene.

Prindsesse Sophie Hedvigs Portræter ere omtalte under Christian den Femte.

Ogsaa Frederik den Fjerdes Død er, ligesom hans Faders, fremskyndet ved en ulykkelig Hændelse. Herom beretter hans Livkarl Erik Torm Følgende[1]): »I November (1729) var Kongen paa Giethuset for at ville see fire 36 Pds. Canoner støbe, hvoraf de 2de Former sprang ved Støbningen, der gav et forskrækkelig Knald og Lysning, som Giethuset havde faldet, og stod alt i en Lue, der foraarsagede stor Tumult iblandt den Mængde af 2 til 300 Mennesker, der stode oppe i Huuset ved Smeltegruben paa Bielkernes Loft, som er 7 a 8 Alen fra Jorden i Høiden. Fra Gruben løb alt Metallen til Formen, derover til, hvor Kongen og alle de mange stode for at besee. Alle bleve forskrækkede, og meente, at der var Ild i Huuset, retirerede hen til Trappen i Hast og største Alteration; der, ved Trappens Hiørne, stod Kongen, var altereret, og saae endeel Folk falde need af Trappen, andre sprang ned. Liv-Tieneren kom op af Trappen, og tog Kongen under den venstre Arm, og saaledes avancerede vel midt ned af Trapperne; men da de kom der, (formedelst Lægten, som man tog ved, gik i stykker, af den Mængde Mennesker, der var paa Trappen) gik Liv-Tieneren med Kongen paa sit høire Bryst baglænds over til Jorden, og mangfoldige Mennesker ned oven paa Kongens Ryg, der, ved deres Opreisning, fortraadde ham over Lænderne og Benene, overmaade slemt. Grev Reventlau, Ober-Hof-Marchal Blum, kom tilsidst gaaende ned, tog Kongen op, og førde ham uden Peruque ud i Carossen. Liv-Tieneren, da han saae Kongen uden Peruque, sprang tilbage, fandt den, og bragte den til Kongen, kiørte derfra til Ridestalden, hvor Kongen, som sædvanlig, kom op igiennem til Løngangen; og af Løngangen bar Kammer-Tiener Hoffman og Liv-Karl Torm Kongen i en af Liv-Karlens Lehnestole. Dronningen kom i Møde paa Løngangen; den ene Side af hendes Haar var ucofferet; hun lamenterede og græd. Kongen maatte blive i sit Kammer en 4re Ugers Tid; thi hans Lænder og Been vare ynkelig fortraadde« 30). Han døde paa Odense Slot Natten mellem den 11. og 12. Oktober 1730 31) og blev den 16. December samme Aar bisat i Roskilde Domkirke.

30) En *Kaarde med Agathefte,* baaren af Kongen ved den uheldige Kanonstøbning paa Gjethuset 1729; Heftet er endnu bøjet som en Følge af Kongens Fald.

31) Frederik den Fjerdes *castrum doloris* i Odense Slotskirke;

---

[1]) Suhms Nye Saml. II. 1. og 2. Hefte S. 43—44.

Akvarel af Generalmajor Michael Christoph Schnitter, der var Kommandant paa Kronborg 1713—1725 [1]).

Slotsforvalteren paa Rosenborg Hans Eilersen Koch døde 1703; hans Efterfølger blev forhenværende Kammertjener hos Christian den Femte Jørgen Nahmensen, der døde 1718; derefter blev Kongens Livkarl Julius Henrik Hartman Slotsforvalter; han fik samtidig Titel af Oberstlieutenant og blev 1720 udnævnt til Kommandant paa Rosenborg; efter hans Død 1729 blev Kammerraad, Told- og Konsumptions-Inspektør i Kjøbenhavn Matthias Grønvald Slotsforvalter, men han fik ikke nogen militær Titel, ligesom han heller ikke blev udnævnt til Kommandant paa Slottet; han blev fjernet strax efter Frederik den Fjerdes Død.

De følgende Værelser i den mellemste Etage ere alle blevne forandrede i Tidernes Løb, saa at intet af dem staaer i den oprindelige Skikkelse; da det imidlertid er Samlingens Formaal at give et Billede af Udviklingen lige indtil vore Dage, har man ved den i den senere Tid foretagne Restauration af Slottet givet de paagjældende Værelser en Udstyrelse, der svarer til de forskjellige Perioder af det attende og nittende Aarhundrede, der endnu staa tilbage.

Christian den Sjettes mindre Værelse.

Dette Værelse, som i Inventariet fra 1718 benævnes: Første Kammer ved Prindsessens Gemak, og fra 1724 af: Andet Kammer fra Dronningens Garderobe, var oprindelig betrukket med rødt »Makay« paa Væggene; under Loftet var et »Blafung« (Plafondmaleri), og i Vinduet fandtes et grønt Raskes-Gardin med Jernstang; Gulvet var belagt med Stenfliser, som imidlertid borttoges i Aaret 1724 tilligemed de øvrige Fliser i den mellemste Etage; i Christian den Syvendes Tid ses Værelset at have havt glat Gibsloft, Hautelissetapeter paa Væggene og et hvidt optrukket Kattuns-Gardin i Vinduet. Paa den Tid, Slottet endnu benyttedes af Kongefamilien, bestod Møblementet væsentlig af nogle Stole, et Bord, et Spejl og et Par Gueridoner samt nogle Skilderier paa Væggene; Kakkelovn omtales ikke. Fra Slutningen af forrige til langt ind i dette Aarhundrede opbevaredes endel Porcelæn her. Nu er Værelset betrukket med Gyldenlæders Tapeter, der skrive sig fra Frederiksberg Slot; under Loftet er der anbragt et fra Christiansborg hidrørende Maleri, fremstillende Apollo og Muserne; det smukke, indlagte

---

[1]) Arnholtz, Kronborg Slots Hist. S. 114.

Christian den Sjettes mindre Værelse.

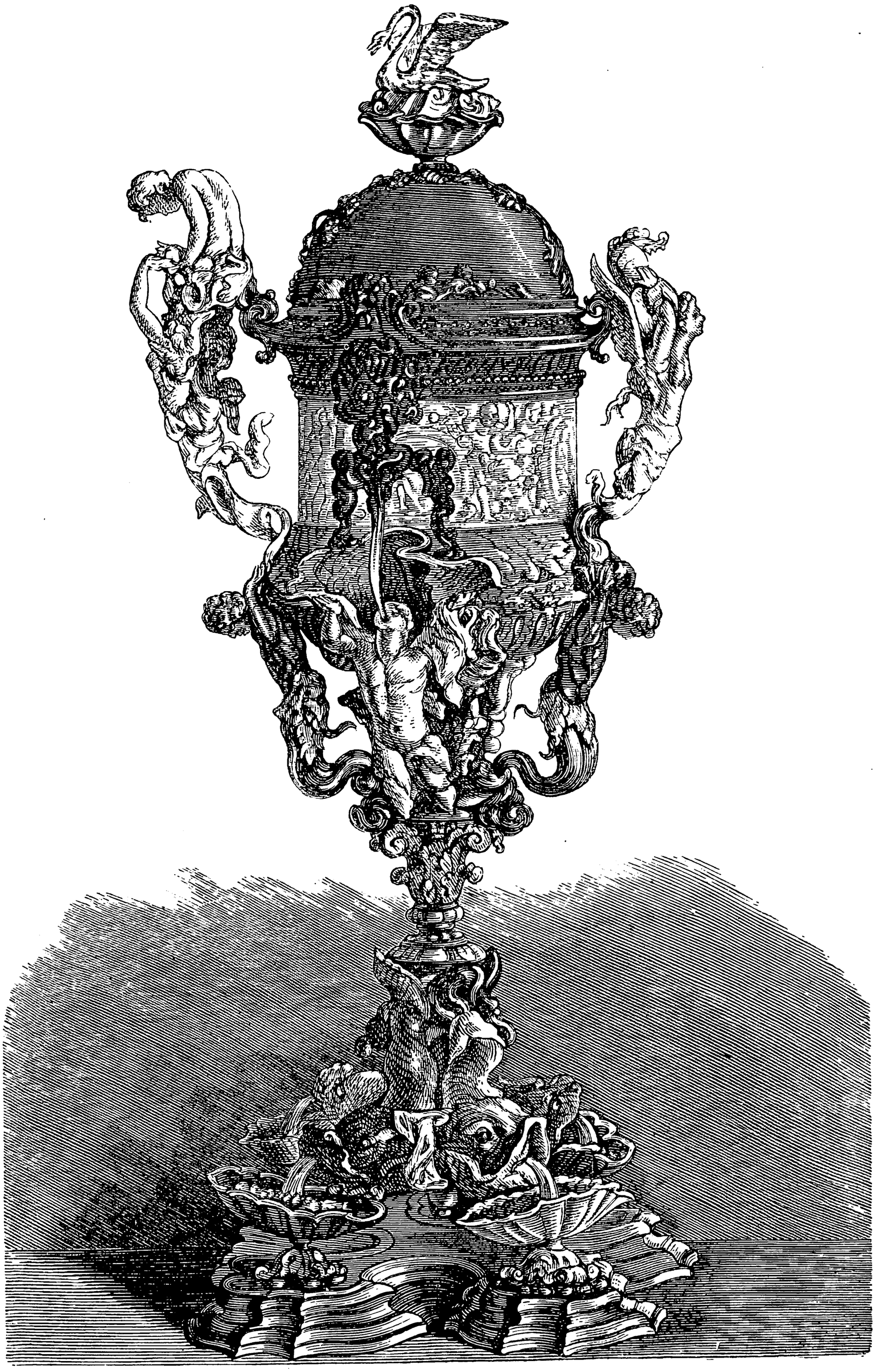

Chatolskab fra 1735.

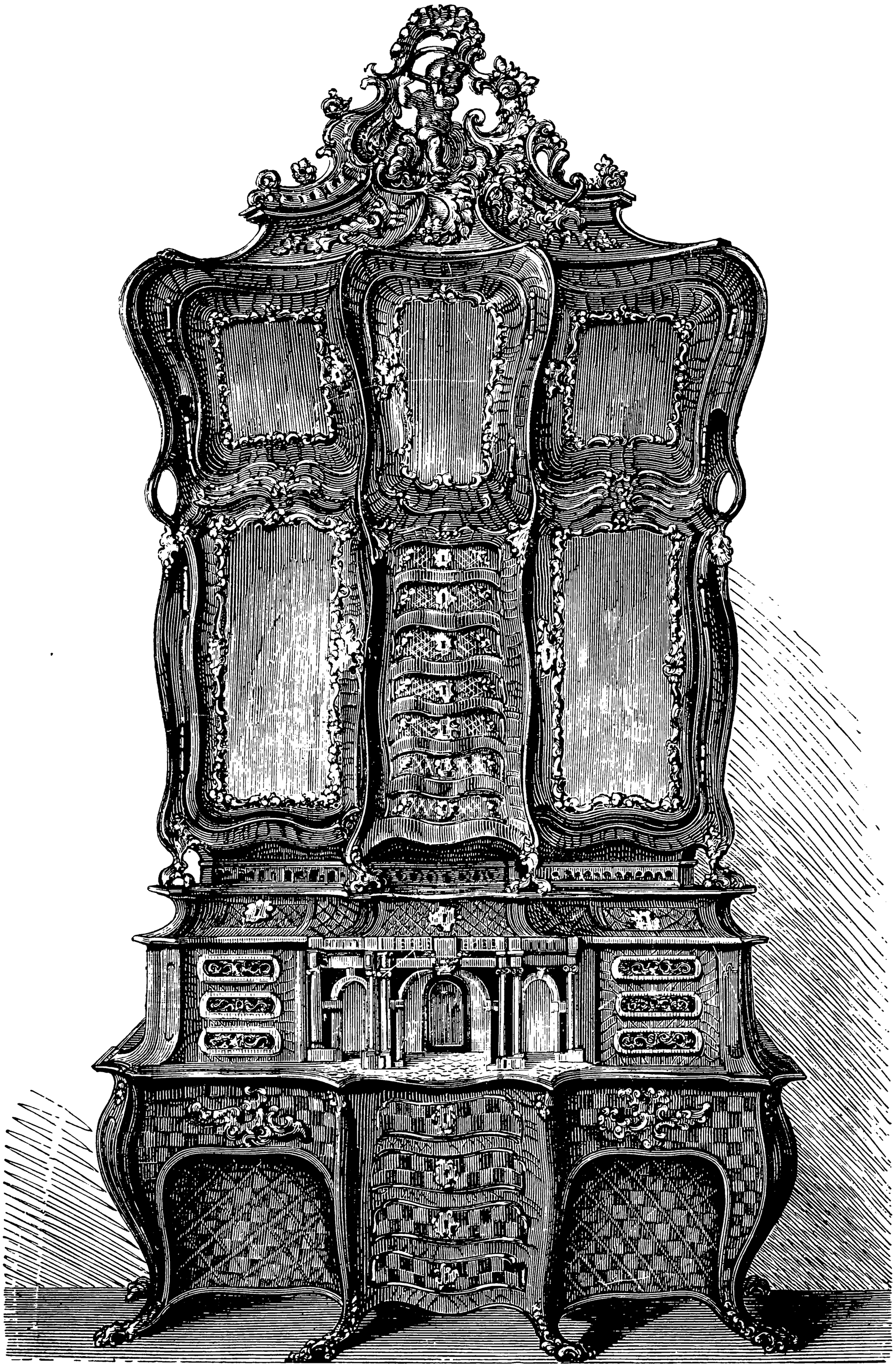
Gulv er kommet fra Prindsens Palais. Foruden et Glasskab, hvori opbevares Dragter og Vaaben, findes i Værelset et Chatol, der tilligemed et Maleri af Wahl, fremstillende Christian den Sjette og hans Familie, er kommet fra Enkedronning Caroline Amalies Bo, et prægtigt med Klaver forsynet Chatolskab, forfærdiget 1735 (afbildet Side 156), en Sofa, en Taburet, tre Stole, et Par Kommoder, et Par Spejle med Konsolborde, et tredie Spejl, den i vedføjede Afbildning Side 158 gjengivne Elfenbensvase, som er udført af Magnus Berg, to Buster af Christian den Sjette, to Vaser af Perlemoder, besatte med Stene, en Agatskaal, et Par trearmede Lampetter, en lille toetages, sextenarmet Rav-Lysekrone, et broderet Vaaben og en broderet Rejsetaske. Paa Væggene hænge Portræter af Christian den Sjette, Sophie Magdalene, Ludvig Holberg (født 1684, død 1754), den lærde Hans Gram (født 1685, død 1748) og Bygmesteren Laurits Thurah.

Christian den Sjettes større Værelse.

Dette Værelse, der har to Fag Vinduer ud mod Exercerpladsen, og som er forsynet med et Parketgulv, hidrørende fra Frederiksberg Slot, et Loftsmaleri af Coiffre, fremstillende Flora, der strøer sin Velsignelse over Danmark, ligeledes fra Frederiksberg, og med Hautelissetapeter paa Væggene, er dannet ved Sammensmeltning af tvende Etfagskamre; det ene af disse, nærmest ved Christian den Sjettes mindre Værelse, svarede i tidligere Tid med Hensyn til Udstyrelse ganske til dette med Undtagelse af, at Væggebetrækket var af blaat Makay; i Frederik den Fjerdes Tid benyttedes det til Soveværelse, idet der her fandtes en Himmelseng med fire grønne Raskes-Gardiner med Stænger og to Kapper, en foroven, en forneden, samt et tilhørende Fyrresengebord; endvidere fandtes her et Spejl, nogle Stole og et stort Skilderi om Loth og hans tvende Døttre. I Christian den Sjettes Tid var Sengen borttagen, og Møblementet bestod da af et Spejl, et Bord, to Gueridoner, nogle Stole og det omtalte Maleri; Værelset var dengang forsynet med en Jernkakkelovn, der endnu fandtes her i Slutningen af Frederik den Sjettes Tid. Plafondmaleriet, Makaybetrækket og det grønne Raskes-Gardin havde i Christian den Syvendes Tid veget Pladsen for et glat Gibsloft, Hautelissetapeter og et hvidt Kattuns-Gardin; Stenfliserne paa Gulvet vare allerede borttagne 1724. Det andet Etfagskammer benævnedes Dronningens Garderobe; det fremkom først i Aaret 1724 ved Rosens Omdannelse til »trende Logementer«; dette Kammer indeholdt et Spejl, et Bord samt to Gueridoner, nogle Stole og en Taburet; paa Væggene var der anbragt noget Træ-Rækværk til at hænge

Elfenbensvase, udført af Magnus Berg.

Skab, udført af Snedker Lehmann.

Klæder paa; Vinduet var forsynet med et gammelt grønt Raskes-Gardin, der senere i Christian den Syvendes Tid ses at være blevet ombyttet med et hvidt Kattuns-Gardin; i bemeldte Konges Tid vare Væggene i Dronningens Garderobe, ligesom i de to tilstødende Kamre, betrukne med Hautelissetapeter, og Loftet var glat gibset. Da Klasselotteriet i Aaret 1791 fik Rosen anvist som Trækningssal, blev Skillerummet mellem dette Værelse og Kammeret ved Siden af nedbrudt, og Dronningens Garderobe ophørte saaledes at existere. Ved Istandsættelsen i den nyere Tid er der af de tvende her omtalte Etfagskamre, som foran bemærket, dannet et større Tofagsværelse, hvilket bl. A. indeholder det i vedføjede Afbildning Side 159 gjengivne med »Fløjteværk« forsynede Skab, der er udført af Chr. Fr. Lehmann[1]), et stort Skab med Perlemoders- og Metalindlægninger, paa Døren Christian den Sjette tilhest, paa Skufferne Provindsvaabnerne, nogle Spejle, et Par Kommoder, nogle Stole og Taburetter, forskjellige Portræter fra Christian den Sjettes Tid, et Fajance-Vaskebord, hvorpaa en Glas-Vintønde, Dronning Sophie Magdalenes Drejelad, nogle Glasskabe med Agatsager og forgyldte Sølvgjenstande, et stort Glasskab, væsentlig indeholdende Ravsager og Porcelæn, en Montre med Kostbarheder, en stor Sølv-Vinkjøler og en Sølvmaskine med Laag, et Par Sølvlysestager med Christian den Sjettes og Sophie Magdalenes Navnechiffre (fra Wajsenhuset), forskjellige mindre Gjenstande, deriblandt nogle Figurer af Elfenben og Træ, hvilke antages at være udførte af Simon fra Hiedhausen ved München.

Christian den Sjette[1]),

Søn af Kong Frederik den Fjerde og Dronning Louise, er født paa Kjøbenhavns Slot den 30. November 1699. Paa en Udenlandsrejse, som Prindsen foretog nogen Tid efter sin Moders Død, tildels af Misfornøjelse over Faderens kort efter paafulgte Formæling med Anna Sophie Reventlau, blev han den 7. August 1721 paa Slottet Pretsch i Sachsen formælet[2]) med Prindsesse **Sophie Magdalene**[3]), Datter af Markgrev Christian Henrik af Brandenborg-Culmbach-Baireuth-Wewerlingen[4]), født den 28. November 1700[5]). I dette Ægteskab fødtes tre Børn: Frederik (senere Kong Frederik den Femte), født 1723, Louise, født og død 1724, og Louise[6]), født 1726, formælet 1749 med Hertug Ernst Frederik Carl af Sachsen-Hildburghausen[7]) (født 1727, død 1780), død 1756.

1) Af *Portræter og Buster af Christian den Sjette* fremhæves: Et Brystbillede, et Knæstykke (malede af Wahl), et mindre Billede, hel Figur i Rustning, samt nogle Miniaturportræter. — En mindre Buste af

---

[1]) Den 25. Marts 1755 blev Lehmann Hof- og Kabinetssnedker. Nye Stats Tid. April 1755 S. 26, Berl. Tid. 1755 Nr. 30.

Christian den Sjette.

Terracotta; har tilhørt Frederik den Sjette. — En mindre Marmorbuste, udført af Jens Carlebye; paa Fodstykket Kongens Valgsprog: DEO ET POPVLO og: NAT XXX NOV MDCIC, DENAT VI AGV MDCCIVL.

Af *Gjenstande, som have tilhørt Christian den Sjette som Kronprinds,* eller som bære hans Navnechiffer som Kronprinds, mærkes:

Fire Geværer med hans Navnechiffer, forfærdigede af Frederik Ostermann. — En *Sølv-Kaminskjærm* med et dobbelt C og Aarstallet 1723 (foran Kaminen i Kongens Gemak i Stueetagen). — Den tidligere omtalte i Korridoren til Prindsessens Forgemak anbragte *Fajance-Kakkelovn* med et dobbelt C paa den øverst anbragte Vase og med Aarstallet 1729. — En *Karaffe* og et *Glas* med Frederik den Fjerdes dobbelte Navnechiffer i et kronet Skjold paa den ene Side og med et dobbelt C i et kronet Skjold paa den anden Side; i Mellemrummene: *VIVANT VALEANT — NUNQUAM PEREANT.* — En *Glas-Karaffe* med et dobbelt C i et kronet Skjold og med Indskriften:

Christianus Danorum Princeps.
Sæpius O PRINCEPS redeant natalia festa;
Quæ quoties venerint, Dania læta colet.

2) Christian den Sjettes *Bryllupsdragt* (afbildet Side 161), meget kostbart udstyret med Guld- og Sølvbroderier.

3) Af *Portræter af Sophie Magdalene* mærkes: Tvende Brystbilleder (det ene malet af Wahl). — Knæstykke; ved Siden hendes Krone. — Allegorisk Fremstilling af Sophie Magdalene samt to af hendes Hofdamer i en Have; Akvarel. — Nogle Miniaturportræter. — Miniaturbuste i et lille Tempel, af Elfenben; forfærdiget af Landgrev Vilhelm af Hessen.

Af Gjenstande, som have tilhørt Sophie Magdalene, mærkes: Hendes *Bryllupsring;* udvendig med ophøjet Skrift: *Tout avec Dieu;* indvendig er graveret: *S M M Z B 1721* (ɔ: Sophie Magdalene, Markgräfinn zu Brandenburg). — En *Gulddaase med Diamanter,* foræret hende af hendes Gemal i Anledning af deres Formæling 1721, en *Naal med en stor, rund Safir,* foræret hende af Frederik den Fjerde, et *Lommeuhr med Rubiner og Brillanter,* foræret hende af Christian den Sjette, da han laa syg i Altona, et *Lommeuhr med Brillanter* samt *endel kostbare Smykker med Ædelstene,* hvilke tildels opbevares i Regaliekammeret. Samtlige her nævnte Gjenstande omtales i hendes Testamente. — Sophie Magdalenes *Sølv-Bordklokke,* senere benyttet af Caröline Mathilde og Frederik den Syvende. — Dronningens *Drejelad.*

4) *Det brandenborg-culmbach-baireuth-wewerlingenske Vaaben;* Broderi. — *Samme Vaaben i Forbindelse med det danske;* Broderi.

5) *En Tallerken af sachsisk Porcelæn, hvorpaa er fremstillet et*

Stykke af en Almanak med Sophie Magdalenes og Christian den Sjettes Fødselsdage den 28. og 30. November 1738.

6) To *Portræter af Prindsesse Louise.* — Et sølvforgyldt, med Prindsesse Louises Navnechiffer forsynet *Vermeil-Toilette*[1]), udført i Augsburg.

Maleri af Wahl, fremstillende Christian den Sjette, Sophie Magdalene, Kronprinds Frederik og Prindsesse Louise. Tilkommet efter Enkedronning Caroline Amalies Død 1881.

Et *Miniatur-Chatolskab* af særdeles fint Sølvfiligranarbejde, med Christian den Sjettes, Sophie Magdalenes, Kronprinds Frederiks og Prindsesse Louises Navnechiffre; i Overdelen i en Niche Regalierne paa et Fodstykke med Christian den Sjettes dobbelte, kronede Navnechiffer; foran to norske Løver. I Klappen i en af Skufferne et Skrivetøj med Kniv og Pen. Udført i Bergen 1736 af Johannes Müller.

7) *Portræt af Hertug Ernst af Sachsen-Hildburghausen.*

Ved sin Faders Død den 12. Oktober 1730 besteg han Thronen, hvorefter han den 6. Juni det følgende Aar tilligemed Dronningen blev salvet og kronet[8]) i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Christen Worm[9]). I Aaret 1733 foretoge Kongen og Dronningen en Rejse til Norge; de besøgte flere af Byerne og bleve overalt modtagne med de sædvanlige Højtideligheder og Æresbevisninger[10]); Kongen overtydede sig ved denne Lejlighed personlig om den norske Bjergværksdrifts gode Gang[11]).

8) *Kongens Salvingsdragt*, af Guldbrokade, rigt besat med Sølvkniplinger.

Da Sophie Magdalene ikke vilde benytte de til Anna Sophie Reventlaus Kroning brugte Insignier, blev en ny *Krone* forfærdiget til hende; den opbevares mellem Regalierne. *Dronningens Thronstol*, der er anbragt i Riddersalen, og som senere vil blive nærmere omtalt, skriver sig ogsaa fra Christian den Sjettes Tid.

9) *Portræt af Biskop Christen Worm* (født 1672, død 1737).

10) En Model i Sølv af den i Anledning af Kongefamiliens Besøg i Bergen festligt smykkede *Landingsbro*, Triangelen, samt af den for Enden af samme oprejste *Æreport.* Paa Bundpladen læses: *Accurat*

---

[1]) En Efterligning af dette Service foræredes Prindsesse Thyra i Bryllupsgave 1878 af en Damekomité, bestaaende af Admiralinde Bille, født Bülow, Gehejmeraadinde Estrup, født Baronesse Holsten, Lehnsgrevinde Dannemand, født Komtesse Schulin, Lehnsgrevinde Danneskjold-Samsøe, født Zytphen, Grevinde F. Danneskjold-Samsøe, født Bille, Lehnsgrevinde Frijs-Frijsenborg, født Haffner, Bispinde Martensen, født Bidoulac, Overkammerherreinde Oxholm, født Krogh, Grevinde J. Brockenhuus-Schack, født Komtesse Moltke, Grevinde Sponneck, født Lowzow, og Lehnsbaronesse Reedtz-Thott, født Bülow. Berl. Tid. 1878 Nr. 300. Prindsesse Thyras Brudegave, der er udført i Hof- og Ordensjuveler Michelsens Etablissement, er afbildet i Illustreret Tid. 1. Juni 1879 Nr. 1027.

Efterlignelse af den Ære-Port, som blev oprettet i Bergen, tillige med Brügggen og Tree-Angelen, Saaledes som den var udziired, da Deris Majesteter Konning CHRISTIAN *den* SIETTE *og Dronning* SOPHIA MAGDALENA *den 12 August 1733 bewiiste Byen den Naade at passere der igiennem; i sølv forferdiget af Johannes Müller, Borger og Guld Arbeider i Bergen Anno 1734.*

11) En *Solvplade* med Christian den Sjettes dobbelte, kronede Navnechiffer; derunder: *deo & populo Sku Norske mand guds naadig haand Til Kongen har bevaret Kong Christian det Siete naufn For ham i Jorden Sparet naar døde Steen en troe saa Reen Daner Kongen her maa vise af Klipens Steen nu Sølvet Reen guds salvede skal prise dog meget før undersaater bør arve Kongen ønske løke wel Komen her arve Konge kier lad Troskab Kongen teke der Ønsker Wel af liv og Siæl gud unde Kongen leve i glæde fryd lang leve tid guds Engle om Konge Sveve*

Hiis d 22 Augt 1733. *af Ringe Aruetiener Thomes Thomesen.*

Paa den anden Side: *Ertzen er funden paa Hiisegaards Eyendel i Uddenes Len ved Arendal og dette Sølf Ved qvik Sølv udtroken af formelte Ertz*[1]).

I Begyndelsen af Christian den Sjettes Regering havde blandt Andre Iver Rosenkrands[12]) endel Indflydelse paa Statsstyrelsen; senere betroede Kongen sig især til Johan Sigismund Schulin[13]) og Johan Ludvig Holstein[14]); Flaaden havde i hans Tid en udmærket Bestyrer i Grev Frederik Danneskjold-Samsøe[15]). Christian den Sjette, der var en arbejdsom og flittig Regent[16]), førte vel ingen Krige, men han var desuagtet altid i Pengeforlegenhed, idet der, for at tilfredsstille Dronningens overdrevne, med den da herskende strenge, pietistiske[17]) Retning iøvrigt kun lidet stemmende Pragtlyst[18]), maatte skaffes store Summer tilveje til Kostbarheder og til storartede Byggeforetagender, navnlig Christiansborg[19]) og Hirschholms[20]) Slot, ligesom ogsaa hendes talrige Slægtninge[21]) ved hendes Indflydelse fik Understøttelser fra Danmark. Iøvrigt synes Kongeparret at have ført et lykkeligt Samliv, hvorom den af Dronningen paa hendes Bryllupsdag den 7. August 1732 indstiftede Orden »de la fidélité« eller »de l'union parfaite«[22]) er et udvortes Vidnesbyrd, ligesom ogsaa de kjærlige Udtryk, i hvilke hun i sit kort efter Kongens Død[23]) (der indtraf paa Hirschholms Slot den 6. August 1746, Dagen før deres Sølvbryllup) opsatte Testamente[24]) omtaler Christian den Sjette, kunne tyde herpaa. Sophie Magdalene, der ogsaa overlevede sine Børn, døde paa Christiansborg den 27. Maj 1770.

[1]) Jvfr. Jens Møllers Mnemosyne 3. B. S. 64.

12) *Portræt af Iver Rosenkrands* (født 1674, død 1745).

13) *Portræt af Johan Sigismund Schulin* (født 1694, død 1750). — *Portrætbuste i Marmor af dennes Hustru Catharina Marie Møsting* (Datter af Prindsesse Charlotte Amalies Hofmester Alexander Frederik Møsting), gift 1732, død 1770 i en Alder af 56 Aar. Udført af Cavaceppi.

14) *Portræt af Johan Ludvig Holstein* (født 1694, død 1763).

15) *Portræter af Grev Frederik Danneskjold-Samsøe* (født 1703, død 1770) *og af dennes Hustru Dorothea Vedel* (født 1705, død 1763).

Samlingen besidder et Par smukke *Modeller af Linieskibe* fra denne Periode, udførte af Toldkontrollør Niels Nielsen i Aalborg (født 1696, død 1772[1]); den ene af disse Modeller, der er af Perlemoder og Rav med Hestehaarstakkelage, og som kom paa Kunstkammeret 1744, fremstiller Linieskibet Elefanten; dette Skib, der førte 70 Kanoner, var bygget af den franske Konstruktør Barbé og løb af Stabelen den 6. Maj 1741; den anden Model, der tildels er af Skildpadde, er udført 1760 i Kunstnerens 64. Aar. Niels Nielsen, hvis Arbejder ofte omtales i Datidens Aviser[2]), haabede at blive belønnet for sin Flid med et bedre Embede, saaledes som det fremgaaer af en Ansøgning, han engang skrev paa et af ham indsendt Kunstarbejde:

O store Konge hør,
Og mig af Naade gjør
Til Overvisitør.

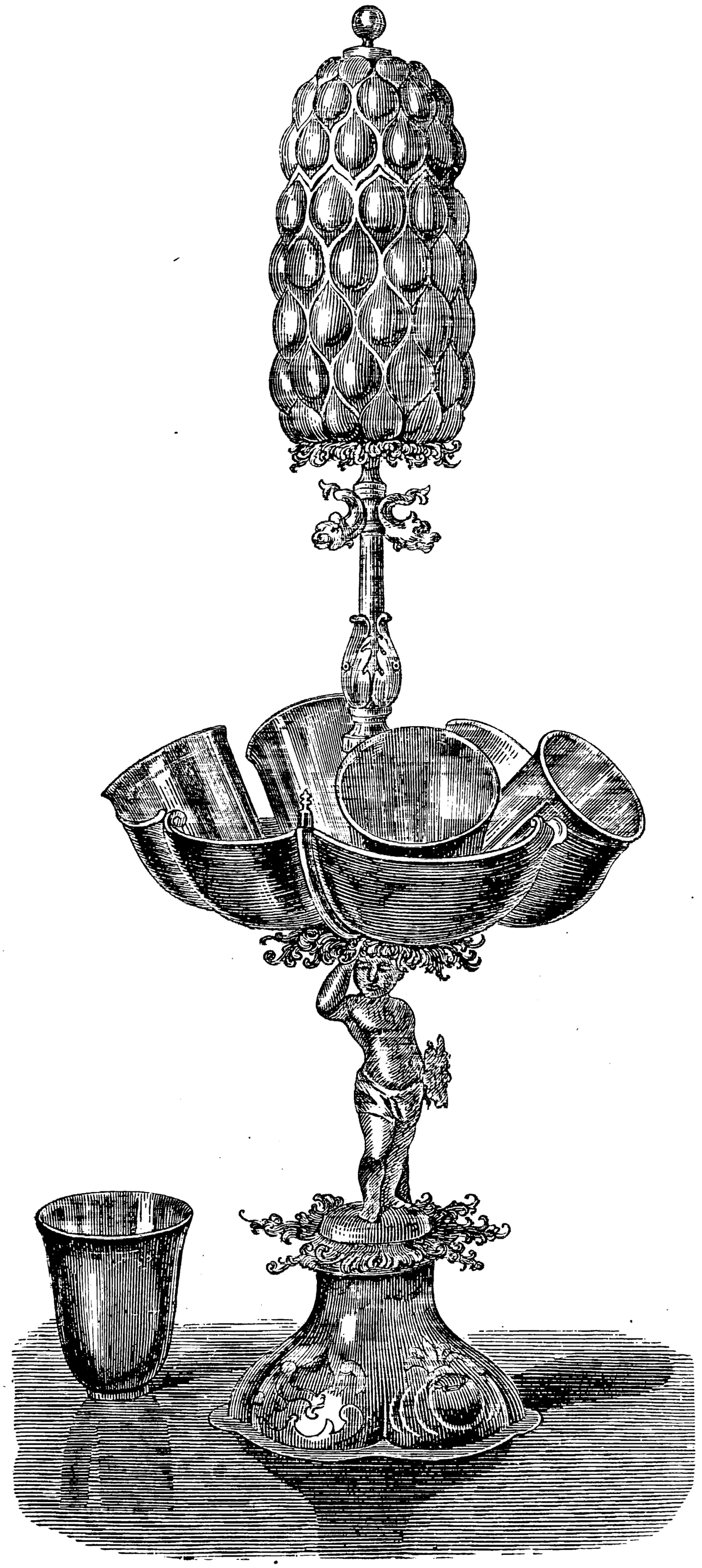
16) Paa Rosenborg opbevares *Christian den Sjettes Dagbøger for Aarene 1741—1744*[3]), tildels skrevne med Kongens egen Haand. De have i sin Tid tilhørt Dronning Marie Sophie Frederike og ere i Aaret 1875 blevne afgivne til Samlingen af Prinds Hans som Gave fra Enkehertuginde Frederike Caroline Juliane af Anhalt-Bernburg.

17) Kongens sølvforgyldte *Alterkar* med hans dobbelte, kronede Navnechiffer, det danske Vaaben og Aarstallet 1742; benyttede ved Altergangen paa Christiansborg.

18) *Sophie Magdalenes egenhændige Fortegnelse over hendes Juveler*, i Oktav med Guldsnit, indbunden i rødt Saffian med Sølvspænder og med hendes dobbelte, kronede Navnechiffer paa begge Sider af Bindet. Paa Titelbladet: Verzeigniß Meiner *Juvelen* aufgeſchrieben im *October 1746*. De nævnte Kostbarheder ere opførte i følgende Orden: *Brillanten, Rosensteine, Schmarachten, Saphiren, Perlen*. Dronningen har senere tilføjet de Forandringer, der

---

[1]) Tauber og Nielsen, Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg S. 236—237. [2]) Berl. Tid. 1756 Nr. 13, 1759 Nr. 19, 1760 Nr. 65, 1764 Nr. 42. [3]) Trykte i Danske Saml. 2. R. 4. B. S. 262—323.

Hirschholms Velkomst.

ere foregaaede med Juvelerne, ved at enkelte Stykker ere blevne solgte, bortskjænkede eller omfattede. Denne Fortegnelse blev funden i hendes Bibliothek ved Registreringen af hendes Efterladenskaber.

Tidligere opbevaredes paa Rosenborg et Guld-Service, som Christian den Sjette havde anskaffet; det var udført hos Juveler Johan Gullmann i Augsburg [1]) og vejede henimod 10,000 Lod. I Aaret 1813 blev dette Service imidlertid afgivet til Rigsbanken.

19) *Kjøbenhavns Slot i Begyndelsen af Christian den Sjettes Regering;* Akvarel. Dette Slot var nylig blevet istandsat af Frederik den Fjerde, men blev nedrevet for at give Plads for det pragtfulde Christiansborg. — *Christiansborg Slot*, Akvarel. — En *Sølv-Murske*, med hvilken Christian den Sjette den 21. April 1733 grundlagde Christiansborg Slot; senere benyttet af Frederik den Syvende den 20. Juni 1856 ved Nedlægningen af Grundstenen til Sct. Johannes Kirken paa Nørre-

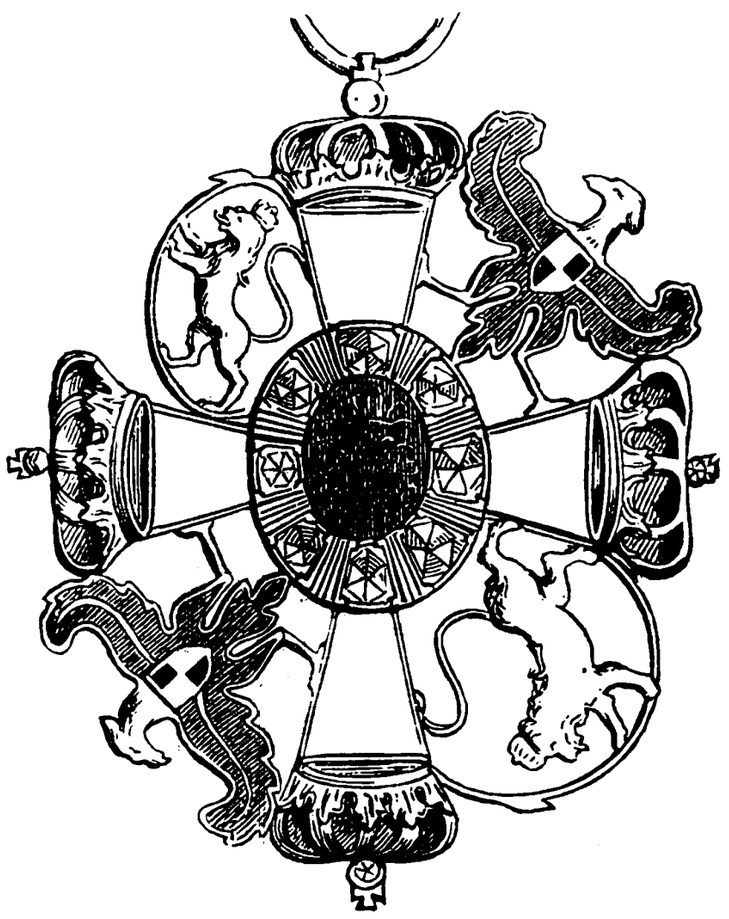
[1]) Bilag 32 til Partikulærkassens Regnskaber for 1731.

bro. — Tvende kostbare, massive *Sølv-Spejlrammer* med tilhørende *Konsolborde*, reddede ved Christiansborgs Brand 1794.

20) Det pragtfulde Hirschholms Slot skyldte, ifølge Fortællingen, Dronning Sophie Magdalenes heldige Jagt sin Oprindelse, og endnu opbevares *Hornene af den Hjort*, som ved at falde for hendes velrettede Skud med den lille, paa Kolben med grønt Fløjl overtrukne *Riffel* skal have anvist Stedet, hvor Slottet blev bygget [1]). Hirschholm blev nedrevet i Begyndelsen af Frederik den Sjettes Regering. — En *Bordopsats af japansk Porcelæn* med Kongens og Dronningens kronede Vaabner; benyttet paa Hirschholms Slot; hører til et stort i Porcelænsværelset opbevaret *Service*. — »*Hirschholms Velkomst*« (afbildet Side 166), bestaaende af en sølvforgyldt Opsats, der øverst ender i en stor, som Vinbeholder tjenende Ananas, fra hvilken Vinen ledes hen til sex derunder anbragte Bægre. Udført i Augsburg, hvis Mærke, en Piniekogle, er anbragt derpaa. — *Portræt af Hirschholms Bygmester Laurits Thurah* (født 1706, død 1759).

21) *Portræt af Sophie Magdalenes Søster Sophie Caroline* (født 1707, formælet 1723 med Fyrst Georg Albert af Østfriesland, Enke 1734, levede siden ved det danske Hof; død 1764). — En Snes Aar efter Christian den Sjettes Død fremstod et Fruentimmer ved Navn Anna Sophie Magdalene Frederike Ulrike og udgav sig for at være Datter af ham og Enkefyrstinden af Østfriesland; hun blev indsat i Møens Tugthus, hvor hun døde 1804 i en Alder af 74 Aar. — En *Naal med en grøn Ædelsten*, som Enkefyrstinde Sophie Caroline selv har slebet. — *Portræt af en af Sophie Magdalenes Brødre*, malet af Gerhard [2]).

22) *Ordenen »de la fidélité« eller »de l'union parfaite«* bestaaer af et hvidt emailleret Kors, mellem hvis Bjælker skiftevis er anbragt den norske Løve og den brandenborgske Ørn; paa hver af Bjælkernes Ender en Guldkrone; paa Forsiden, paa Midten, Kongens og Dronningens kronede Navnechiffre, paa Bagsiden: IN FELICISSIMÆ UNIONIS MEMORIAM. Korset hænger i en blaa Sløjfe med Sølvkant.

Ordenen l'union parfaite.

23) *Miniaturportræt af Sophie Magdalene i Sørgedragt.*

24) *Sophie Magdalenes Testamente*

---

[1]) Jvfr. Christensen, Hørsholms Hist. S. 18—19. [2]) Spengler S. 526 Nr. 849.

er optaget i den i Slottets Arkiv opbevarede »*Acte* Over de ved Hdes Maytts Høystsalig Dronning *Sophie Magdalenes Disposition* af *10 October 1746* til Kongen Kronen og det Kongelige Huus testamenterede Juveeler og *Pretiosa*«.

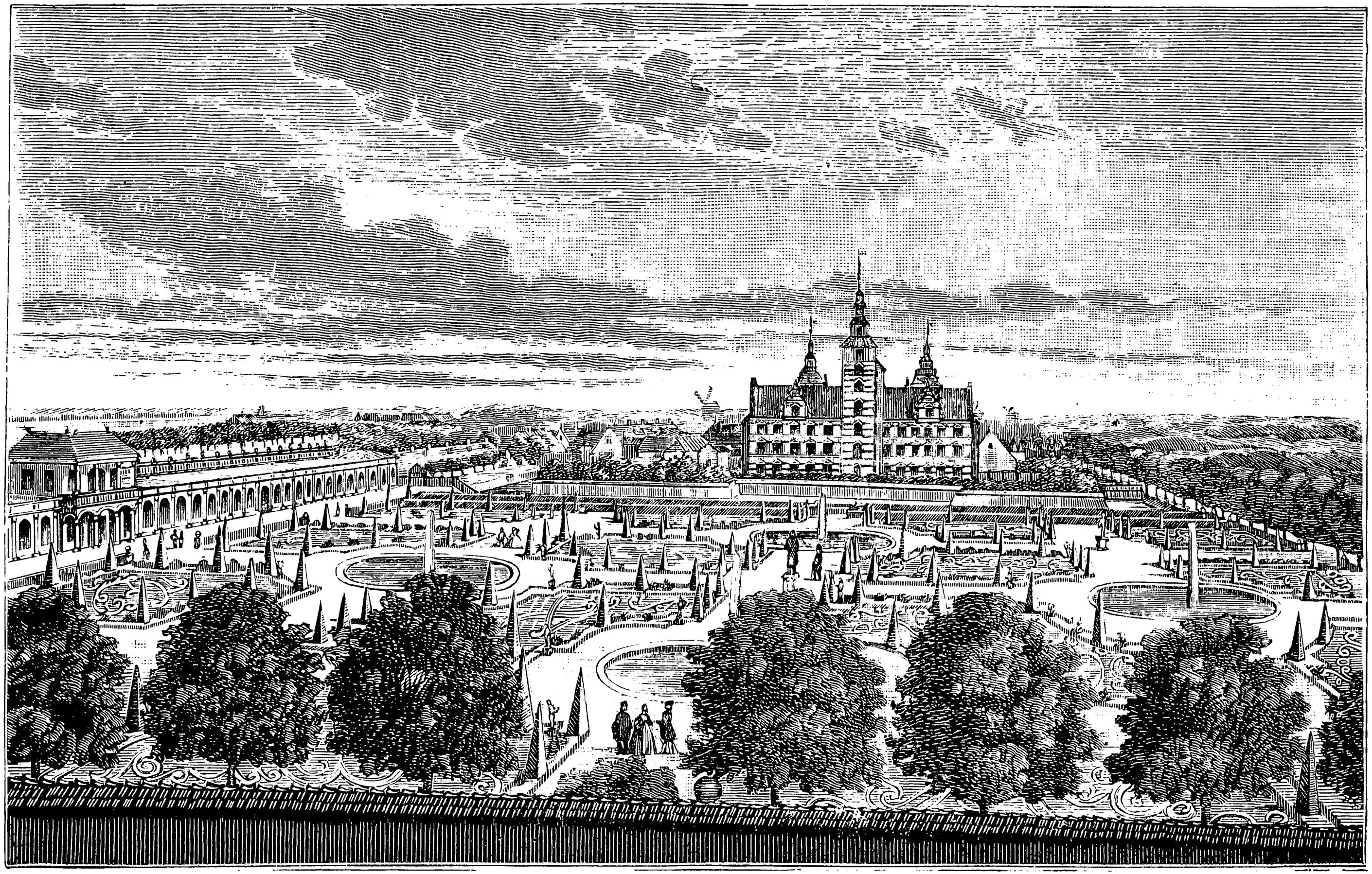
Med Hensyn til Slotsforvalterembedet paa Rosenborg i Christian den Sjettes Tid bemærkes, at Kongen fire Dage efter sin Thronbestigelse afskedigede den Aaret iforvejen ansatte Slotsforvalter Kammerraad Matthias Grønvald, der formodentlig har hørt til Dronning Anna Sophies Parti, og samtidig udnævnte sin Kammertjener Magnus Langhorn til Slotsforvalter; i Aaret 1733 blev Langhorn derhos udnævnt til Oberstlieutenant og Kommandant paa Rosenborg.

Allerede i Christian den Sjettes Tid ses Rosenborg Have for en Del at have været tilgængelig for Publikum; vedføjede Afbildning (Side 169), tildels gjengiven efter en i Samlingen opbevaret Akvarel, fremstiller Slottet med det foran samme dengang liggende smukke Blomsterparterre.

Fra Rosen fører en med Hautelissetapeter betrukken Gang langs Østsiden af Slottet til Værelserne i den sydlige Del af den mellemste Etage; denne Gang, der oprindelig ikke havde saa stor en Udstrækning som nu, var i den første Halvdel af forrige Aarhundrede betrukken med røde Guldlæderstapeter og oplystes ved Hjælp af en forsølvet, toarmet Messing-Lyseplade med Sophie Amalies Navnechiffer; i Christian den Syvendes Tid vare Væggene betrukne med gammelt gult Mor og malet Lærred, som imidlertid borttoges mod Slutningen af det attende Aarhundrede. De oprindelige Stenfliser bleve i Aaret 1724 ombyttede med Fyrrebrædder, men i 1876 er der paany lagt et Gulv af gullandske Fliser her. Gangen indeholder forskjellige Møbler, saaledes et Klaver, et Chatol, helt beklædt med Spejlglas, et indlagt Chatol med Spejlglasdøre, et Stueuhr med Sangværk, tre Spejle, en Kommode, nogle med Guldlæder betrukne Stole, en Glas-Lysekrone og to Lampetter samt nogle Elfenbenssager. Paa Væggene hænge, foruden nogle Portræter af Personer, som ere eller senere ville blive omtalte, bl. A. Billeder af Digteren Christian Braunmann Tullin (født 1728, død 1765), Nordmanden Christian Jakobsen Drakenberg (født 1626, død 1772), malet i en Alder af 110 Aar, Hofnarren Otto Kühl (begge de sidstnævnte Portræter udførte af Wahl[1]), Maleren Carl Gustaf Pilo (født 1712, død 1794), malet af ham selv[2]), Billedhuggeren Johannes Wiedewelt (født 1731, død 1802), malet af Peter Als[3]), Gehejmekonferentsraad Vilhelm August Osten

---

[1]) Spengler S. 524—525 Nr. 845, 846. [2]) Spengler S. 528 Nr. 852. [3]) Spengler S. 530 Nr. 856.

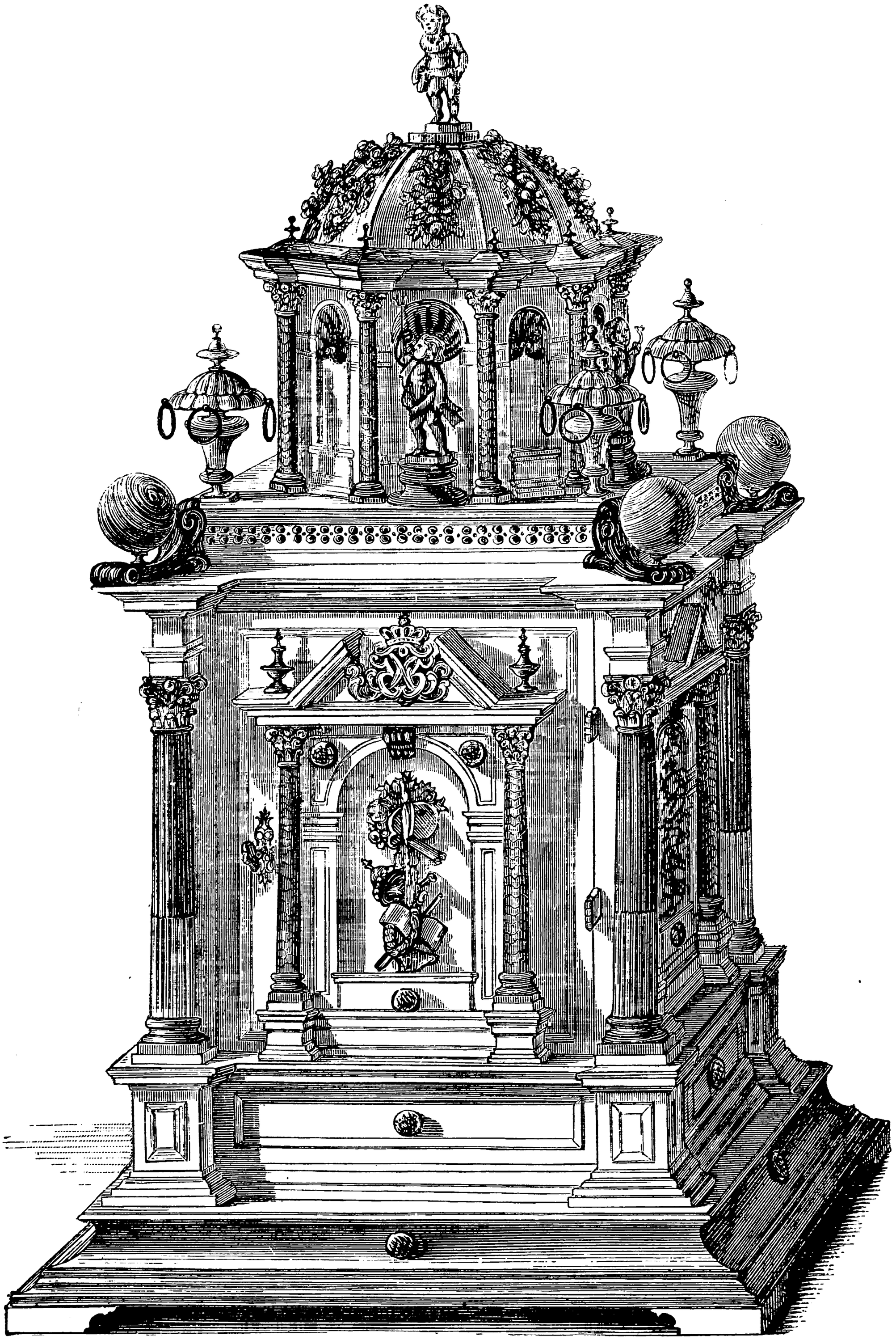
Rosenborg i Midten af det 18. Aarhundrede.

(født 1698, død 1764), Generalmajor, senere Generallieutenant, Kommandant i Fredericia Carl Gottlieb Reitzenstein (død 1756), Grev Frederik Otto von der Nath (født 1734, død 1805), Grev Adam Gottlob Moltke (født 1709, død 1792), Naturforskeren Otto Frederik Müller (født 1730, død 1784), Friherre Severin Løvenskjold til Løvenborg (født 1719, død 1776), samt et Portræt, som angives at fremstille General Andreas Hauch, Kommandant paa Kronborg (født 1708, død 1782). Endvidere findes her en bronceret Gibsbuste af Frederik den Femte og Marmorbuster af den ældre Bernstorff og af Grevinde Schulin.

Ved den sydlige Gavlende var der oprindelig et stort Værelse paa sex Fag Vinduer, tre ud imod den nuværende Exercerplads, to Karnapvinduer og et Vindue i Østvæggen; dette Værelse, der benævnedes det røde Gemak, var betrukket med Tapeter »om Børnedands« og »udi Landskab«. Loftet var malet paa samme Maade som det, der endnu findes i Prindsessens Forgemak ved den nordlige Gavl, og Gulvet belagt med Stenfliser; i Vinduerne var der grønne Raskes-Gardiner. I Aaret 1724 blev dette Værelse imidlertid indrettet »udi trende Kabinetter« (i hvilke nu Sagerne fra Frederik den Femtes, Christian den Syvendes og Frederik den Sjettes Tid ere anbragte), Flisegulvet borttaget og Karnapperne afdelte ved Hjælp af Glasdøre. I Frederik den Sjettes Tid vare de tvende Kabinetter ved Gavlen afgivne til det kongelige Sølvkammer og bleve senere benyttede af Møntkabinettet, der allerede i Christian den Syvendes Tid havde faaet det tredie og mindste Kabinet overladt tilligemed de mellem dette og Rosen liggende Smaaværelser.

Frederik den Femtes Værelse.

Dette Værelse, der udgjør det nordlige af de fra det store røde Gemak i Aaret 1724 afdelte mindre Kabinetter, blev ved Forandringen i bemeldte Aar betrukket med Aurora-Mor og ostindisk flammet Atlask og fik senere de endnu existerende guldindvirkede florentinske Fløjlstapeter; de tidligere omtalte for Karnappen anbragte Glasdøre bleve borttagne efter Møntkabinettets Bortflytning i Aaret 1867. Loftet, der oprindelig var »malet Panelværk«, er i Aaret 1876 blevet tildækket med Limfarve for bedre at svare til den Tid, der er repræsenteret her; Værelset er forsynet med Parketgulv. Foruden en pragtfuld Sofa med to tilsvarende Lænestole findes her et forgyldt Skrivebord, der skal have tilhørt Caroline Mathilde, og hvoraf en Afbildning senere vil blive meddelt, en broderet Lænestol, to Skabe med Spejlglasdøre, en Kommode, det Side 171 afbildede Uhr, et Spejl med Ramme af Rav, en Ravlysekrone, udført af Spengler efter en Tegning af Tuscher, to Glaslampetter,

Uhr fra Frederik V.s Tid.

tre Glasskabe, væsentlig indeholdende Sager af Elfenben, et Skab med Dragter og et stort Glasskab med en Mængde Kostbarheder; endelig ere forskjellige Portræter, Buster, Malerier, Miniaturportræter og mindre Gjenstande anbragte i Værelset.

Frederik den Femte[1],

Søn af Kong Christian den Sjette og Dronning Sophie Magdalene, er født den 31. Marts[2] 1723 paa Kjøbenhavns Slot. Den 11. December 1743 blev han paa Christiansborg formælet[3] med Prindsesse **Louise**[4], Datter af Kong Georg den Anden af Storbritannien, født den 18. December 1724. I dette Ægteskab fødtes to Sønner og tre Døttre; den ældste af Sønnerne, Christian, døde i en Alder af to Aar, den næstældste, Christian[5], blev Faderens Efterfølger paa Thronen; af Døttrene blev Sophie Magdalene[6] (født 1746, død 1813) i Aaret 1766 formælet med den svenske Kronprinds, senere Kong Gustav den Tredie[7] (født 1746, sukcederede 1771, død 1792).

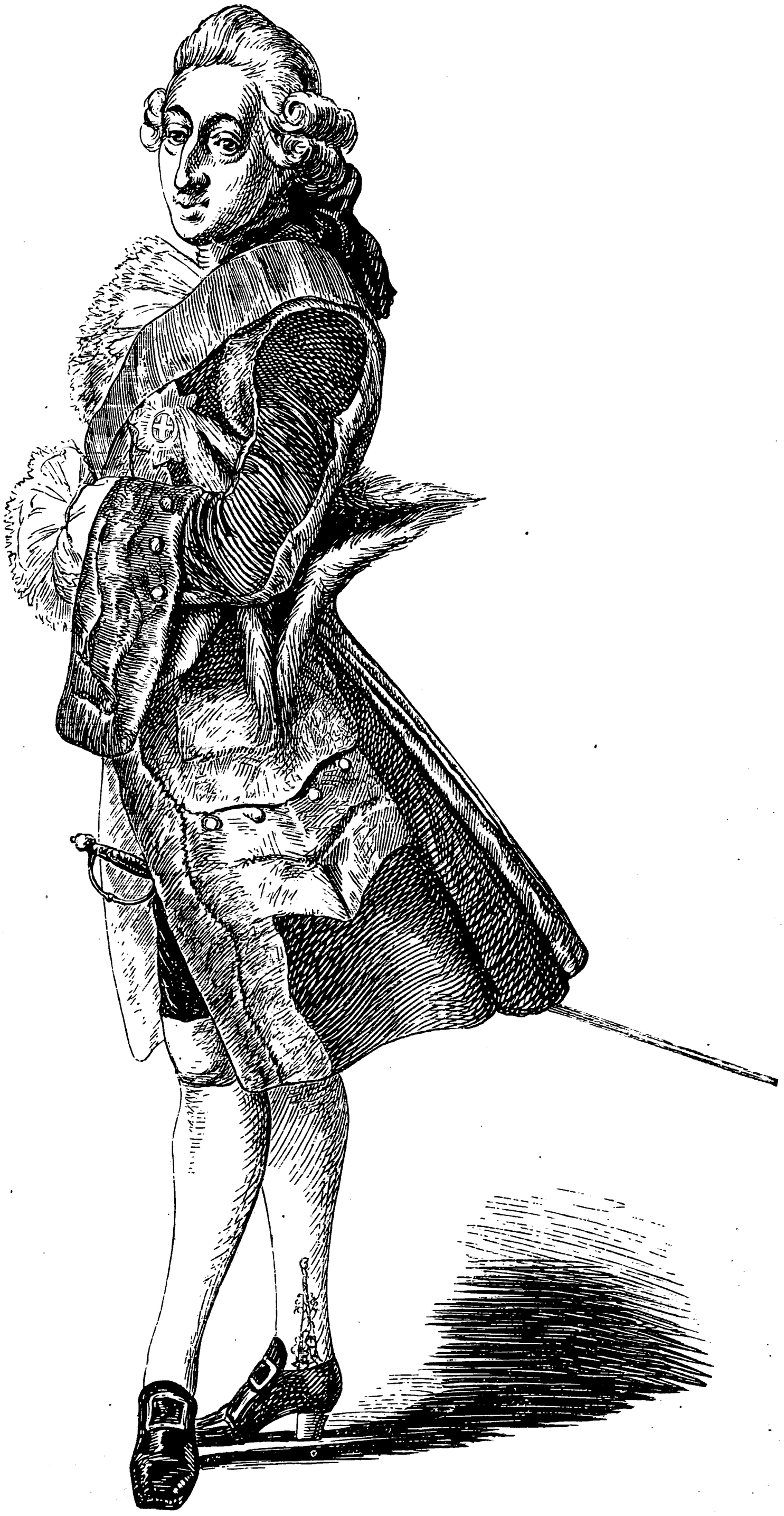
1) Af *Portræter og Buster af Frederik den Femte* fremhæves: Brystbillede som yngre, malet af Wahl. — Knæstykke, malet af Pilo. — Brystbillede, Pastel. — Brystbillede, graveret i en meget stor Topas; udført af Natter. — Brystbillede, malet af Tøpfer paa Porcelæn og anbragt paa et Fodstykke, hvorpaa læses: FRIDERICUS V REX DANIAE *et* NORWEGIAE *Augustus Invictus* DELICIAE POPULI SUI PATER PATRIAE VIRTUTUM *et* GIORIAE (sic) ANTECESSORUM REGNI HAERES DIGNISSIMUS IISDEM POTIOR IPSE. MDCCLII. — Buste i brændt Ler. — Relief-Portræt i Biscuit, udført af Fournier. — Et lignende, større.

Paa den Side 173 gjengivne Afbildning af Kongen er han fremstillet i den i Samlingen opbevarede *Dragt*, som han har baaret fjerde Aars Dagen efter sin Thronbestigelse, den 6. August 1750, ved en Prøveskydning paa Amager, ved hvilken Lejlighed han nær havde mistet Livet ved en Explosion.

2) Som Minder om Frederik den Femtes Fødselsdag mærkes: En *Glaspokal*, udført i Anledning af Kongens Fødselsdag den 31. Marts 1747; den bærer følgende Indskrift:

Stormægtig Friderich den 5te udi Norden,
Der 24 Aar i Dag har fyldt paa Jorden
Gud signe Dig altiid, ihvor Du gaar og staar,
At du al Konge-Slægt i Lykke overgaar.

Forskjellige af Prindserne Vilhelm og Carl af Hessen udførte *Elfenbensarbejder*, forærede Frederik den Femte i Anledning af hans Fødselsdag 1759, 1760 og 1765. — Endel udmærkede *Elfenbensarbejder*, forærede Kongen til forskjellig Tid i Anledning af hans Fødselsdag; de ere udførte af Lorentz Spengler (født 1720 i Schaffhausen, kom 1743 til

Frederik den Femte.

Danmark som Kunstdrejer og gav Christian den Sjette, Frederik den Femte og Juliane Marie Undervisning i Drejerkunsten, blev senere Kunstkammerforvalter i Kjøbenhavn og stod i stor Anseelse; han efterlod sig ved sin Død 1807 en udmærket Samling af Malerier, Haandtegninger og Kobberstik). — *Af Spengler findes et Fortræt*, malet af Vigilius Erichsen [1]).

3) Frederik den Femtes *Bryllupsdragt*, rigt broderet med Guld og særdeles vel bevaret. — En *Daase af Rav*, prydet med Brudeparrets Navnechiffre og Vaabner.

4) *Portræt af Dronning Louise*, hel Figur, naturlig Størrelse, malet af Pilo. — Brystbillede af samme, Kopi efter Pilo. — En udmærket smukt sleben *Glaspokal* med Dronning Louises dobbelte, kronede Navnechiffer og det fuldstændige danske Vaaben med Vildmændene samt Indskriften: GUD WELSIGNE DRONNINGEN. — En *Glaspokal* med Dronning Louises dobbelte, kronede Navnechiffer og med en Fremstilling af Dronningen thronende i en prægtig Hal, hvori otte Statuer.

5) En hvid, emailleret *Daase* i Form af et Brev med Udskriften: *Au Roi;* indvendig den lille *Prinds Christians Portræt*, hans Navn og Fødselsdag.

6) *To Portræter af Sophie Magdalene.*

7) *Portræt af Gustav den Tredie.*

Ved sin Faders Død den 6. August 1746 besteg Prindsen Thronen 8), og den strenge, pietistiske Retning, som havde været herskende i Hofkredsene under Christian den Sjettes Regering, veg strax Pladsen for en modsat Livsanskuelse. — Den 4. September 1747 blev det unge Kongepar kronet 9) og salvet i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Peter Hersleb.

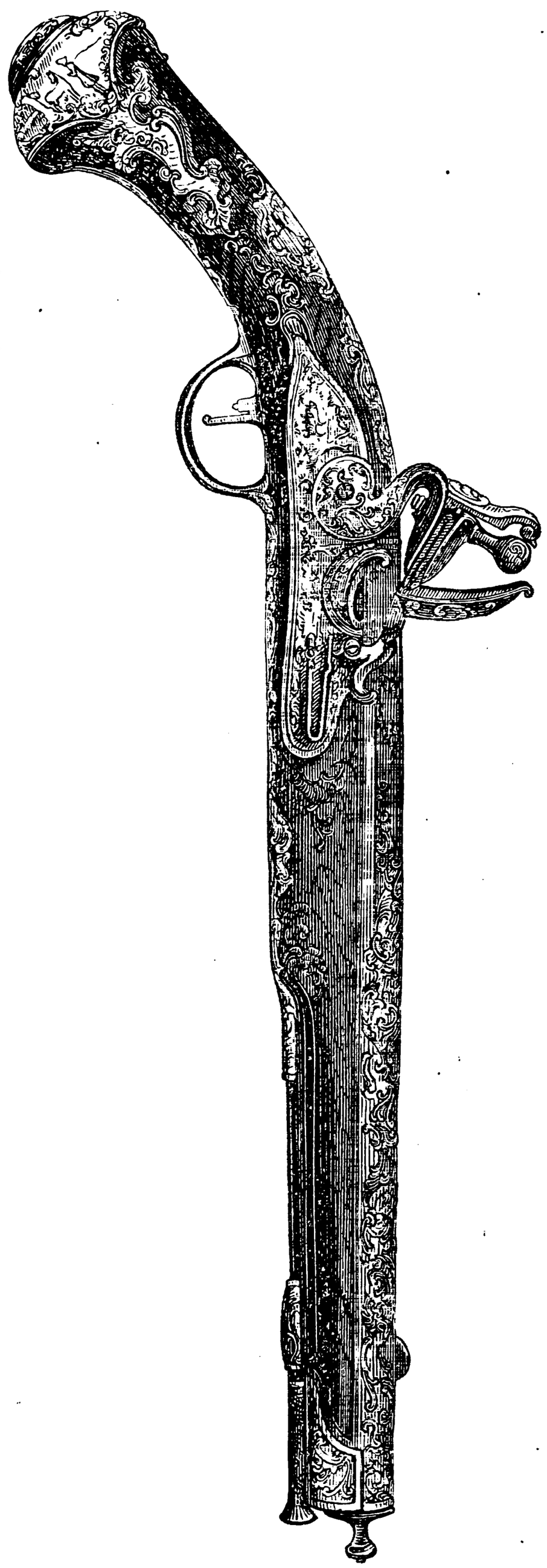
8) *Frederik den Femtes Regeringstiltrædelse*, allegorisk Maleri. Kongen, der er tilhest, kommer gjennem en Triumfbue og modtages af Danmark, Norge og Neptun, som overrække ham hver en Krone; foran ses en Løve og en kvindelig Skikkelse, der holder et Overflødighedshorn samt Elefant- og Dannebrogsordenen.

9) En *Glaspokal* med Indskrifter og Fremstillinger i Anledning af Salvingen. — Et Par rigt udstyrede *Pistoler*, udførte af den berømte Bøssemager Valentin Mar og forærede Kongen som Kroningsgave af Kjøbenhavns Borgere. Løbene ere af Guld og, ligesom de gyldne Beslag, prydede med Figurer og Ornamenter i drevet og ciseleret Arbejde. Jvfr. Afbildning Side 175.

Dronning Louise døde paa Christiansborg den 19. December 1751, Morgenen efter at have fyldt sit 27. Aar, og Sorgen over hendes tidlige Bortgang var almindelig over hele Landet. Det følgende Aar, den 8. Juli,

[1]) Spenglers Katalog over Billedgaleriet Nr. 855.

formæledes Kongen paa Frederiksborg med Prindsesse **Juliane Marie**[10]), Datter af Hertug Ferdinand Albrecht[11]) af Brunsvig-Wolfenbüttel, født den 4. September 1729; den endnu dengang brugelige, middelalderlige Vielse ved Prokuration[12]) havde fundet Sted kort iforvejen (den 26. Juni) i Salzdahl. Med Dronning Juliane Marie havde Frederik den Femte en Søn Arveprinds Frederik[13]) (født den 11. Oktober 1753, død den 7. December 1805), der den 21. Oktober 1774 blev formælet med Prindsesse Sophie Frederike[14]), Datter af Prinds Ludvig af Meklenborg-Schwerin, født den 24. August 1758, død den 29. November 1794.

Frederik V.s Guldpistol.

10) Af *Portræter og Buster af Juliane Marie* mærkes: Brystbillede, malet af Pilo. — Brystbillede af samme, Pastel. — Brystbillede, Pastel af Eriksen. — Porcelænsbuste, af Luplau, udført i den kongelige Fabrik i Kjøbenhavn. — Gibsbuste, naturlig Størrelse.

11) En blaat emailleret *Sølvskaal*, hvori er indfattet 25 Relief-Portræter af den hertugelige brunsvigske Familie, deriblandt af Ferdinand Albrecht; de ere udførte af Medaillør Bauert i brændt Fedtsten i Aaret 1759. — Forskjellige *Miniaturportræter af Medlemmer af den nævnte Familie.*

12) I de glatte *Bryllupsringe* læses: *F d V R D N I N D H D d 26ten Junii 1752* (ɔ: rex Daniæ Norvegiæ, im Namen der heiligen Dreieinigkeit) og *I M P D B L I N D H D d 26ten Junii 1752.*

13) Af *Portræter og Buster af Arveprinds Frederik* mærkes: Arveprindsen som Svøbelsebarn med Elefantordenen, udført i Elfenben af L. von Lücke[1]).— En lignende Daase som den

[1]) I Berl. Tid. 12. Oktober 1753 Nr. 82 hedder det angaaende Prindsens Daab: Hans Kongelige Høyhed, den nyefødte Prinz, laae i en Sølv-Moers Loyert, omhængt med den høye Ridder-Orden af Elephanten.

i Anm. 5 omtalte, men med Arveprinds Frederiks Portræt, Navn og Fødselsdag. — Portræt af Arveprindsen som Barn. — Brystbillede af samme som ældre, Kopi efter Juel. — Miniaturportræt af samme. — Porcelænsbuste af samme, udført i den kongelige Fabrik i Kjøbenhavn. — Gibsbuste af samme.

14) Nogle Portræter af Arveprindsesse *Sophie Frederike.*

I Frederik den Femtes Regeringstid havde Danmark Fred, skjøndt det en Tid lang saae ud, som om Landet skulde komme i Krig med Rusland[15]); den holsten-gottorpske Hertug Carl Peter Ulrik, der var Danmarks bittreste Fjende paa Grund af Begivenhederne i 1713, havde nemlig i Aaret 1762 under Navn af Peter den Tredie besteget den russiske Kejserthrone, og var just i Begreb med at lade sit Had gaa over til Fjendtligheder, fordi Danmark nægtede at udlevere Slesvig, da han samme Aar blev afsat og myrdet. Hans Gemalinde, som besteg Thronen efter ham som regerende Kejserinde under Navn af Catharina den Anden[16]), gjenoprettede strax den gode Forstaaelse[17]) med Danmark, og forat forhindre lignende Tvistigheder arbejdedes der fra dansk Side under Grev Johan Hartvig Ernst Bernstorffs[18]) Ledelse paa en Løsning af Stridsspørgsmaalet med denne mægtige Gren af det gottorpske Hus. Disse Underhandlinger førte til en Traktat, som imidlertid først blev afsluttet og fuldbyrdet i Christian den Syvendes Regeringstid (henholdsvis 1767 og 1773). Ved denne opgav Peter den Tredies Søn Paul sin Slægts Fordringer paa Slesvig og overlod Danmark den hertugelige Del af Holsten mod Oldenborg og Delmenhorst. — Ogsaa i andre Henseender gjorde Bernstorff sig fortjent af Staten, navnlig ved sin Virksomhed for at befordre Handel, Skibsfart og Industri, Videnskab og Kunst[19]), ligesom ogsaa ved Foranstaltninger til den undertrykte Bondestands Bedste.

15) Portræt af den franske *General St. Germain* (født 1707, død 1778), som blev indkaldt i Anledning af Forviklingerne med Rusland. Akvarel, udført 1762 af W. A. Müller.

16) En emailleret *Snustobaksdaase* med et smukt Mosaikarbejde paa Laaget; indvendig er graveret: *E* (ɔ: Ecatharina) *II Se servait tout les jours de cette Boite;* har tilhørt Kejserinde Catharina den Anden.

17) Den af Frederik den Femte baarne russiske *Andreasorden,* rigt prydet med Diamanter.

18) *Portræt af Johan Hartvig Ernst Bernstorff* (født i Hannover 1712, kom i dansk Tjeneste og steg til de højeste Værdigheder, blev fjernet af Struensee 1770, død i Tydskland 1772) med Elefantordenen og l'union parfaite; malet af Peter Als. — *Marmorbuste af samme,* udført paa Bestilling af Etatsraad Ryberg af Johannes Wiedewelt, paabegyndt 1774, fuldført 1776[1]).

19) Kunsten hævede sig i Frederik den Femtes Regeringstid, navn-

[1]) Meier, Wiedewelt S. 99, 270.

lig ved den Opmuntring, der blev den tildel fra Hoffets Side, til et betydeligt højere Trin end under den forrige Konge; den begyndte ogsaa at udøve en forædlende Indflydelse paa Haandværkernes Frembringelser, hvorpaa et i Aarene 1761 og 1762 udført *Guld-Kaffeservice*, der vejer omtrent 300 Lod, frembyder et iøjnefaldende Exempel. — Et *Maleri af Peter Als* (som senere blev Professor ved det af Frederik den Femte oprettede Akademi for de skjønne Kunster), fremstillende Kongen, ved hvis Side staaer Minerva, og hvem Malerkunstens Gudinde knælende overrækker en Ansøgning. — Nogle med Frederik den Femtes Navnechiffer prydede *Forcelænsarbejder*, udførte af Franskmanden Fournier, som en kort Tid opholdt sig i Danmark. De staa dog betydeligt tilbage for det *sachsiske Porcelæn* [1]), hvoraf et større Service er opbevaret. — Som ovenfor berørt beskjæftigede fyrstelige Personer sig dengang meget med Drejerarbejde. Paa Rosenborg opbevares saaledes en *Elfenbensdaase*, som Frederik den Femte selv har drejet; i Laaget et gjennemsigtigt Ravaftryk af en Dukat i en Skildpaddes-Indfatning; endvidere en meget fin lille *Spinderok*, der er et Arbejde af Dronning Louise, samt et af Dronning Juliane Marie i Aaret 1754 udført *Elfenbenstempel*.

Under Frederik den Femtes Regering indtraf tvende Hundredaarsfester, idet det 1749 var trehundrede Aar, siden Christiern den Første var bleven kronet [20]), og 1760 hundrede Aar siden Arveregeringens og Enevældens Indførelse [21]).

20) Et *Guld-Repeteruhr;* begge Kasserne ere af smukt, gjennembrudt Arbejde; omkring Skivens Midtpunkt i en Krands: HORA DIES ET VITA FVGIT MANET VNICA VIRTVS; deromkring Portræter i ophøjet Arbejde af de tolv første Konger af den oldenborgske Stamme; bagpaa den yderste Kasse det fuldstændige Rigsvaaben, omgivet af forskjellige Symboler for Handel, Industri og Skibsfart. — En *Gulddaase* med Perlemoders-Laag, hvorpaa de tolv første oldenborgske Kongers Portræter med Omskriften: HIS EGO NEC METAS RERVM NEC TEMPORA PONO ETC. Inden i Laaget (med Initialer): Regnante gloriosissimo momarcha (sic) Friderico qvinto deliciis popvli svi tertivm absolvtvm secvlvm ex qvo avgvstissima domvs Oldenbvrgica divini favoris venerando exemplo Daniae Norvegiaeqve sceptra ea tenet pietatis jvstitiae clementiae prvdentiae et constantiæ gloria vt votis svpersit nihil nisi vt longa post intervalla illa ex stirpe svccedat donec volvvntvr secvia (sic) patri regi rex filivs. MDCCXLIX. — En sølvforgyldt *Solskive med Vaterpas og vedvarende Kalender*, forfærdiget af Guldsmed

[1]) August III. af Polen forærede Frederik den Femte 1751 et kostbart Service af sachsisk Porcelæn. Berl. Tid. 1751 Nr. 66.

Holm i Kjøbenhavn og overrakt Frederik den Femte i Anledning af Trehundredaarsjubilæet.

21) En *alterformet Opsats af Rav og Elfenben* (afbildet Side 179); øverst et kronet Skjold med de tre Rigers Vaaben; nedenfor to kronede Elfenbens-Medailloner; paa den ene Frederik den Tredies Brystbillede med Omskriften: FRIDERICVS III D G REX DAN NOR V G L. SPENGL; paa den anden en kvindelig Figur staaende ved et Alter, hvorpaa Regalierne; ved Foden af Alteret en kronet Løve, holdende et Ror; Omskrift: INITIVM FELICITATIS SEPTENTRIONIS MDCLX SPENGL; derunder mellem Medaillonerne Frederik den Femtes kronede Navnechiffer. Nederst Frederik den Femtes Buste i en Niche; ved Siderne tvende kvindelige Figurer; under den ene: *L. Spengler*, under den anden: *d 16 October 1760* (ɔ: Hundredaarsdagen for Haandfæstningens Kassation).

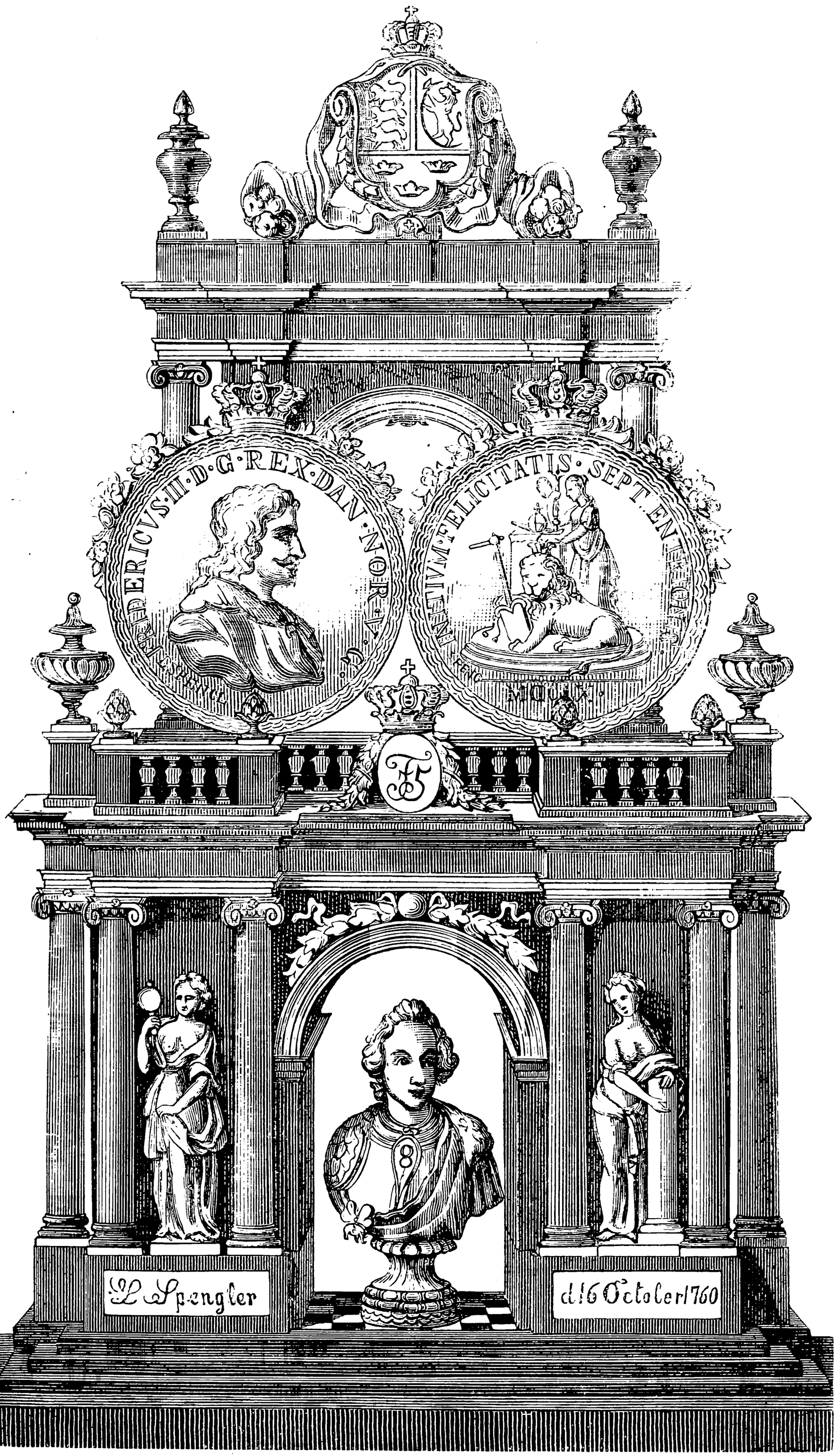
Frederik den Femte døde paa Christiansborg den 14. Januar 1766; hans Bortgang er muligvis fremskyndet noget ved et ulykkeligt Fald 22) den 18. November 1760 paa Jægersborg, hvor han havde brækket Benet; den 19. Marts 1766 blev han bisat i Roskilde Domkirke. — Dronning Juliane Marie døde paa Fredensborg den 10. Oktober 1796.

22) En *Stok*, som Frederik den Femte har brugt som Rekonvalescent paa Jægersborg.

Efter Oberstlieutenant Langhorns Død 1759 blev Kongens Livkarl August Vilhelm Horstmann udnævnt til Slotsforvalter og Kommandant paa Rosenborg, hvorhos han fik Titel af Oberstlieutenant.

Christian den Syvendes Værelse.

Dette Værelse, der udgjør det sydlige af de fra det store røde Gemak i Aaret 1724 afdelte mindre Kabinetter, beholdt Navnet det røde Gemak efter Forandringen, idet det blev beklædt med Tapeter af rødt Plyds. Det er i det Væsentlige udstyret paa samme Maade som Frederik den Femtes Værelse; dog er det ikke forsynet med Parketgulv. Værelset indeholder bl. A. et Glasskab med Dragter, et andet med Porcelæn, nogle Stole og Borde, en Montre med Kostbarheder, et stort Taffeluhr med Sangværk og Glasvandfald, et Hængeuhr i Form af et Fuglebur, endel Porcelæn, deriblandt et Service fra Kjøbenhavns Fabrik fra 1783 med Arveprindsesse Sophie Frederikes Navn og Fødselsdag, og to Vaser, der tilligemed det omtalte Service ere tilkomne fra Enkedronning Caroline Amalies Bo, en Glaslysekrone, et Par Lampetter, forskjellige Portræter, deriblandt et af Maleren Jens Juel (født 1745, død 1802), malet af ham selv, og af Grev Markus Gerhard Rosenkrone (født 1738, død 1811) samt dennes Hustru Agnete Marie Hjelmstjerne (gift 1773, død 1838), endel Miniaturportræter, Christian den Syvendes

Minde om Enevældens Hundredaarsfest 1760.

forskjellige Diplomer fra England, tvende Tusktegninger med Portrætfigurer, udførte af Kapitajn Haffner, et Hververskilt fra Christian den Syvendes Tid samt et Kunstarbejde i Elfenben af Kunstdrejer Johan Christopher Opitz (død 1810 i sit 72. Aar [1]).

Christian den Syvende [1],

Søn af Kong Frederik den Femte og Dronning Louise, er født paa Christiansborg den 29. Januar 1749. Efter at have besteget Thronen ved sin Faders Død den 14. Januar 1766, blev han den 8. November samme Aar paa Christiansborg formælet [2]) med Prindsesse **Caroline Mathilde** [3]), Datter af hans Morbroder Prinds Frederik Ludvig af Wales og Søster til Kong Georg den Tredie af Storbritannien, født den 22. Juli 1751, og den 1. Maj 1767 blev det unge Kongepar kronet [4]) og salvet i Christiansborg Slotskirke af Sjællands Biskop Ludvig Harbo. I dette Ægteskab fødtes to Børn, Frederik, der blev Faderens Efterfølger, og Louise Augusta [5]) (født den 7. Juli 1771, død den 13. Januar 1843), formælet den 27. Maj 1786 med Hertug Frederik Christian af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg (født den 28. September 1765, død den 14. Juni 1814).

1) Af *Portræter af Christian den Syvende* fremhæves: Knæstykke, malet af Juel. — Hel Figur i Kroningsdragt med Regalierne, naturlig Størrelse, malet af Juel; var oprindelig bestemt som Foræring til Kejseren af Marokko, som imidlertid blev myrdet, inden Billedet blev afsendt. — Brystbillede af samme, Kopi efter Juel. — Forskjellige større og mindre Portræter.

2) Kongens pragtfulde og godt bevarede *Bryllupsdragt* af Sølvmor, rigt udstyret med Guld. Det er denne, han bærer paa Afbildningen Side 181. — En *Kaarde* (afbildet Side 182), hvis Hefte er besat med en Mængde Diamanter, har muligvis henhørt til Bryllupsdragten; den benyttedes senere af Frederik den Sjette og Christian den Ottende ved Højesterets Aabning den første Torsdag i Marts Maaned. — En *Glaspokal* (afbildet Side 183) med Christian den Syvendes og Caroline Mathildes kronede Navnechiffre, hvorunder: *Felici sidere juncti* MDCCLXVI d 8. Paa den anden Side det danske og det engelske Vaaben.

3) Af *Portræter af Caroline Mathilde* mærkes: Et Brystbillede, udført af Peter Als, samt et Brystbillede, udført af Juel; have begge tilhørt Arveprindsesse Caroline. — Forskjellige Brystbilleder og Miniaturportræter. — Miniaturportræt, udført i Celle af Angelica Kauffmann. — Portræt af Caroline Mathilde med sin Søn Frederik paa Skjødet, udført af Erichsen.

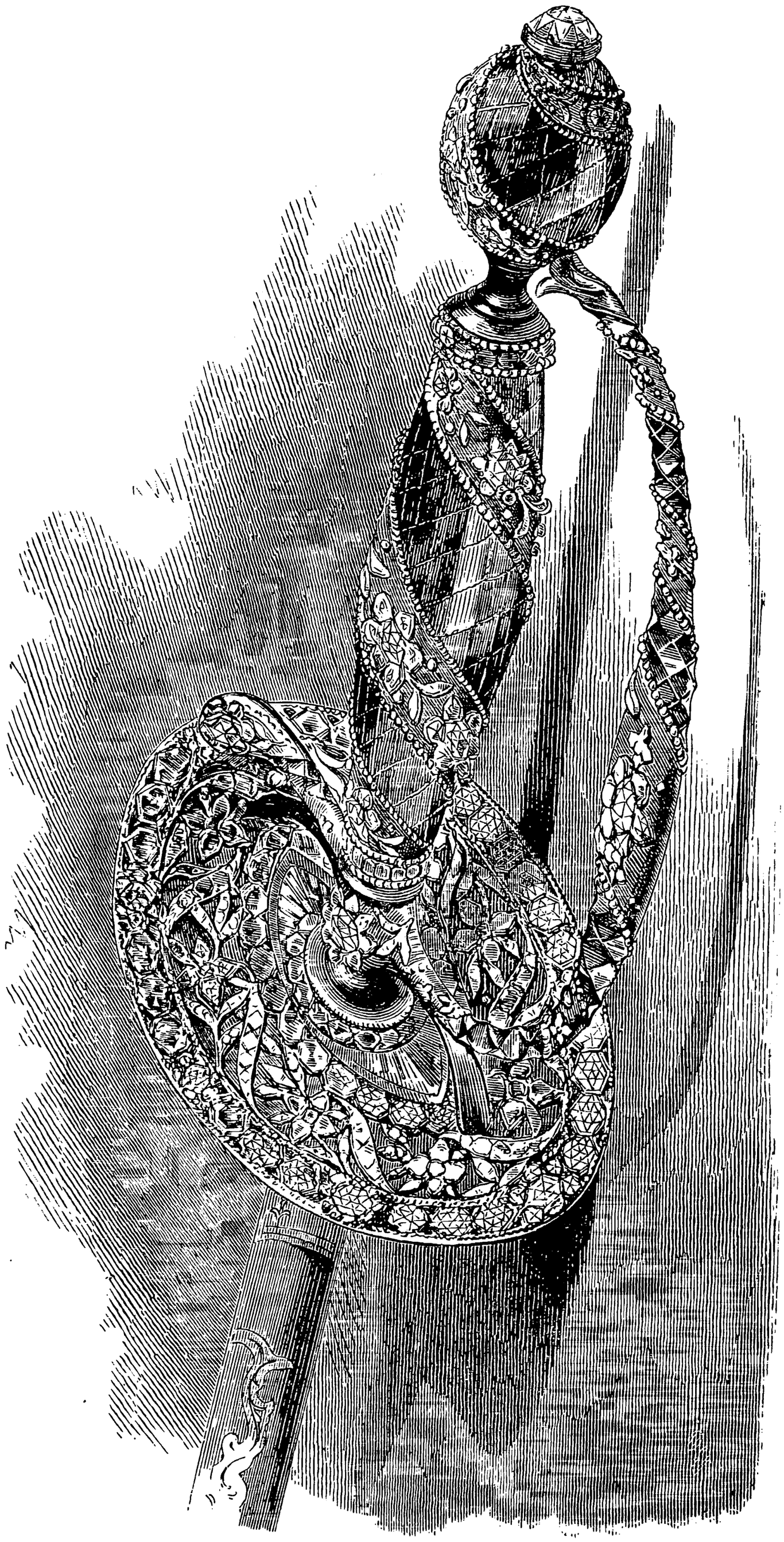
Som Gjenstande, der skulle have tilhørt Caroline Mathilde, fremhæves: Et *Skrivebord*, af Træ, med Marmorplade (afbildet Side 184);

---

[1]) Statstid. 1810 Nr. 24 Tillæg, jvfr. Berl. Tid. 1783 Nr. 101.

Christian den Syvende.

Christian VII.s Kaarde.

Christian VII.s og Caroline Mathildes Bryllupspokal.

det er udsmykket med talrige Ornamenter og rigt forgyldt; reddet ved Frederiksborgs Brand. — Et *Gulduhr med tilhørende Uhrkrog*, begge Dele rigt besatte med en Mængde store Diamanter.

Caroline Mathildes Skrivebord.

4) *Kongens Salvingsdragt.*

5) Af *Portræter af Louise Augusta* mærkes: Louise Augusta som Barn, Pastel af Juel. — Brystbillede; Juels egen Kopi. — Forskjellige Brystbilleder. — Hel Figur, malet af Gröger.

I Aaret 1768 foretog Christian den Syvende en Udenlandsrejse over Tydskland og Holland til England og Frankrig 6); overalt blev han modtagen med de største Æresbevisninger, navnlig i England, hvor han fik den juridiske Doktorgrad ved Universiteterne i Cambridge 7) og Oxford 8), ligesom han ogsaa udnævntes til Æresborger 9) i London og til Medlem af Guldsmedlauget 10) sammesteds.

6) *Relieftportræt af Christian den Syvende*, bedækket med en Mængde smaa, meget kunstfærdigt indfattede Diamanter; overrakt Kongen af Guldsmedene i Paris. — En *Jagtdragt* af blaat Klæde, rigt udstyret med Guld og Sølvgalloner; foræret Christian den Syvende af Ludvig den Femtende. De dertil hørende store, bredkravede Støvler ere i Hælene forsynede med Ventiler til Afledning af Regnvand. — Et *Service af Sèvres-Porcelæn*, foræret Kongen af Ludvig den Femtende [1]), tilligemed *tre paa Sèvres-Porcelæn udførte mindre Malerier*; det ene af disse fremstiller *en sigtende Cupido*, hvis Pil synes rettet mod Beskueren, hvor denne end stiller sig.

7) *Doktordiplomet fra Universitetet i Cambridge* er skrevet paa Pergament og indfattet i en udskaaren, forgyldt Ramme med Krone over.

8) *Doktordiplomet fra Universitetet i Oxford* er skrevet paa Pergament; det dertil hørende, i rødt Vox aftrykte Segl er indfattet i en sølvforgyldt Kapsel.

9) *Æresborgerbrevet fra Staden London* blev overrakt Kongen i en *Guldkasse;* paa Laaget i ophøjet Arbejde Christian den Syvende i antik Dragt ledsaget af Hymen og Minerva; for Kongen fremtræder Staden London i Kvindeskikkelse, ledsaget af Merkur og forskjellige Genier; i Baggrunden London med Sct. Paulskirken, Themsens Flodgud og et Orlogsskib. Paa Bunden af Kassen er graveret Londons Vaaben og Indskriften: DOMINE DIRIGE NOS. Diplomet er skrevet paa Pergament.

10) *Diplomet fra Guldsmedlauget i London* blev ogsaa overrakt Kongen i en *Guldkasse;* paa Laaget i ophøjet Arbejde Christian den Syvende siddende paa Thronen, modtagende Diplomet af Laugets Genius, der ledsages af tvende allegoriske Figurer. Paa Kassens Bund er graveret Laugets Vaaben og Indskriften: IUSTITIA VIRTUTUM REGINA.

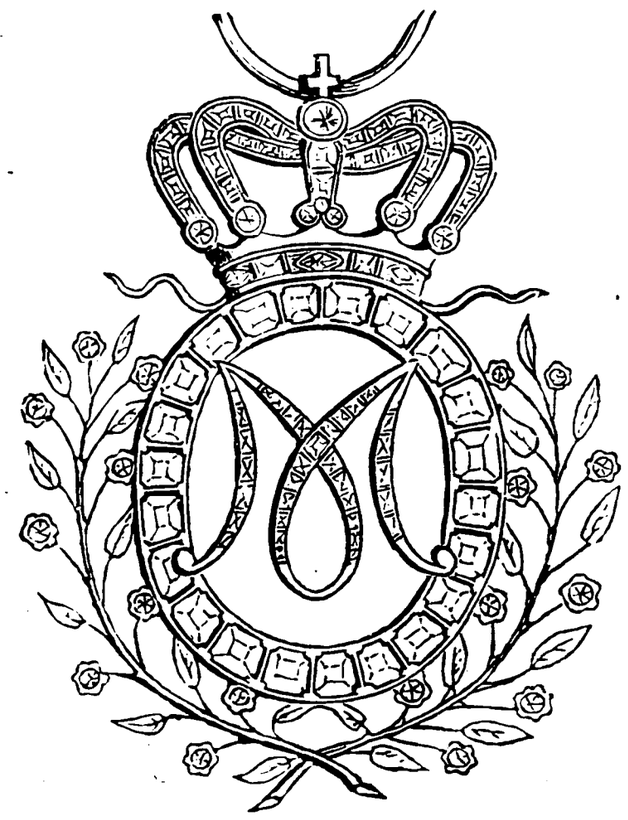
Paa sin Rejse havde Christian den Syvende gjort Bekjendtskab med Johan Frederik Struensee 11), der blev udnævnt til kongelig Livlæge og som saadan fulgte med til England og Frankrig. Denne Mand fik efter Hjemkomsten efterhaanden en mægtig Indflydelse paa Regeringens Førelse paa Grund af den Yndest, i hvilken han forstod at sætte sig hos Kongeparret, og efterat den ældre Bernstorff var bleven fjernet, varede det ikke længe,

---

[1]) Jvfr. Berl. Tid. 1768 Nr. 95.

før han faktisk var Landets Regent, da Kongen paa Grund af en tidlig indtraadt Aandssløvhed var ude af Stand til at regere. Struensee og hans Ven Enevold Brandt 12) bleve ophøjede i Grevestanden og hædredes ogsaa med den af Dronningen den 29. Januar 1771 indstiftede Mathildeorden 13); men ved sin hurtige Ophøjelse skaffede han sig mægtige Fjender, som forenede sig for at styrte ham; de vigtigste af disse vare Enkedronning Juliane Marie og hendes Søn, Arveprinds Frederik, der følte sig tilsidesatte for Parvenuen, Arveprindsens Kabinetssekretær Guldberg 14), Greverne Rantzau-Ascheberg og Osten, Oberst Køller, General Eichstädt 15) og General-Krigskommissær Beringskjold. De Sammensvornes Plan blev udført Natten mellem den 16. og 17. Januar 1772; Struensee, Brandt og endel af deres Tilhængere bleve fængslede, og Dronning Caroline Mathilde sendtes, anklaget for Utroskab, til Kronborg, for senere, efter at være bleven skilt fra Christian den Syvende, at overføres til Celle, hvor hun døde den 10. Maj 1775. Struensee og Brandt bleve dømte til at miste Ære, Liv og Gods; Haanden skulde først levende afhugges, derefter Hovedet, og Legemet parteres og lægges paa Stejle og Hjul. Dommen udførtes paa Østerfælled den 28. April 1772.

11) *Portræt af Struensee,* med Mathildeordenen; Brystbillede, malet af Lorentzen. (Struensee er født i Halle 1737; i en Alder af 14 Aar kom han til Universitetet sammesteds, fik Doktorgraden før sit tyvende Aar og drog senere til Altona, hvor han blev Stadsfysikus; paa Christian den Syvendes Rejse fik han Doktorgraden i Oxford; se iøvrigt ovenfor). — *Brystbillede af samme,* Kopi efter Paulsen. — Nogle *Miniaturportræter af samme.* — *Portræt af samme* efter et nu tabt Billede, tegnet af Kobberstikkeren Meno Haas. — *Struensees Stok* med Guldknap, kjøbt paa Assistentshusets Auktion 1874. — Et *Silke-Halstørklæde,* som Struensee skal have baaret paa Vejen til Retterstedet.

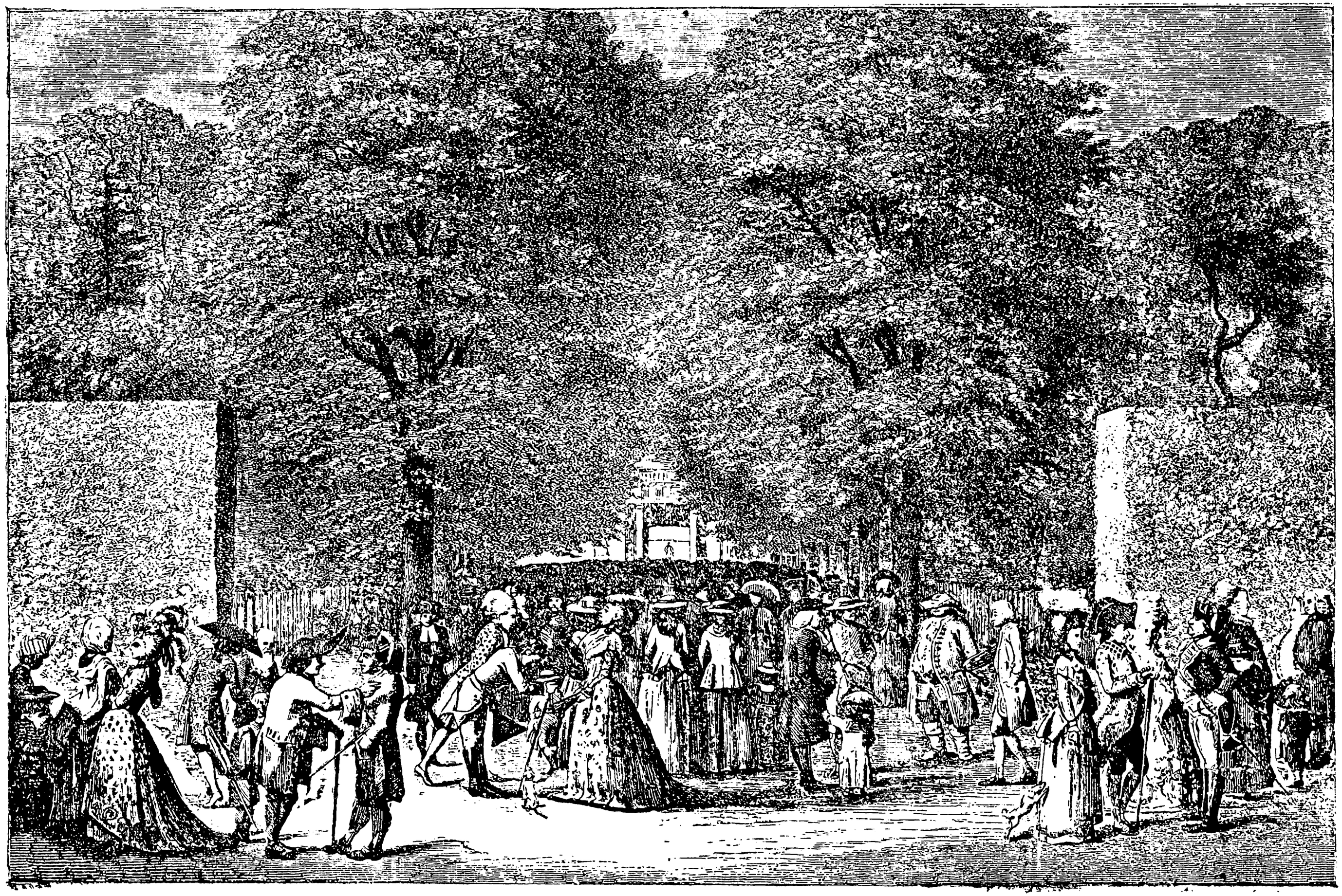
Mathildeordenen.

12) *Miniaturportræt af Brandt* som grand maître de la garderobe. (Brandt er født i Kjøbenhavn 1738, studerede ved Universitetet sammesteds, blev 1764 Assessor i Højesteret, 1769 Kammerherre, 1771 grand maître de la garderobe, henrettet 1772).

13) Af Mathildeordenen findes ikke opbevaret noget Exemplar; derimod er den afbildet baade paa Caroline Mathildes og paa Struensees Portræter. Ordenstegnet bestod af Dronningens med Brillanter besatte Navnechiffer i en Oval af Ædelstene, hvorover en Krone; paa hver Side en emailleret Blomstergren; Baandet var rosenfarvet med Sølvstriber [1]).

---

[1]) Berl. Tid. 1771 Nr. 9, Kjøbh. polit. Veyviser 1772 S. 67—68, 258.

Kavalergangen i Rosenborg Have 1785.

14) *Marmorbuste af Ove Høegh-Guldberg* (født 1731, død 1808). — *Miniaturportræt af samme.* — *Pastelbillede,* udført af Juel. Kjøbt paa Professor Krohns Auktion 1883 [1]).

15) *Portræt af General Hans Henrik Eichstädt* (født 1713, død 1801); malet af Juel.

Efter Struensees Fald fulgte det saakaldte Guldbergske Ministerium 16), i hvilket Grev Andreas Peter Bernstorff 17) fra 1773 til 1780 styrede de udenlandske Anliggender; denne Statsmand fuldbyrdede i Aaret 1773 den ovenfor omtalte, af den ældre Bernstorff i Aaret 1767 afsluttede Traktat med Rusland.

16) »*Hans Kongelige Majestæts Apartement Sal*«, Tusktegning med Portrætfigurer, udført 1781 af Wilhelm Haffner, Kapitajn af Infanteriet. — »*Hans Kongelige Høyhed Kron Prinds Friderichs Cour Gemack den 28de January 1781*«, Tusktegning med Portrætfigurer, udført af Kapitajn Haffner.

17) *Portræt af Andreas Peter Bernstorff* (Brodersøn af Johan Hartvig Ernst Bernstorff, født 1735, død 1797); malet af Juel. — *Marmorbuste af samme,* udført af Dajon.

Det Guldbergske Ministerium afløstes den 14. April 1784 af en ny Regering, i Spidsen for hvilken stod Kronprinds Frederik, og hvori ogsaa Andreas Peter Bernstorff indtraadte. En Krig, som Danmark som Ruslands Forbundsfælle maatte føre med Sverig 1788, endtes snart uden at efterlade videre Følger 18). Bernstorff forstod iøvrigt at bevare Danmarks Neutralitet under de dengang saa truende europæiske Forviklinger, og herved blomstrede navnlig Handelen i et hidtil ukjendt Omfang; men efter hans Død (den 21. Juni 1797) forværredes Stillingen, og den langvarige Fred truede med at ophøre. Englænderne, der vare misfornøjede med den af Danmark, Rusland, Preussen og Sverig til Handelens Beskyttelse indgaaede bevæbnede Neutralitet, sendte Admiral Nelson med en Flaade til Kjøbenhavn for at tvinge Danmark til at fratræde det nævnte Forbund, og den 2. April 1801 kom det til et blodigt Slag paa Kjøbenhavns Rhed 19), hvor Englænderne, uagtet deres Overlegenhed, mødte en kraftig Modstand fra de Danskes Side. Imidlertid var den russiske Kejser Paul bleven myrdet, og Danmark opgav derfor den bevæbnede Neutralitet, hvorfor Freden snart blev gjenoprettet. Men sex Aar efter overfaldt Englænderne paany pludselig Danmark og forlangte Flaaden udleveret, for at Frankrig ikke skulde bemægtige sig den, og da dette blev afslaaet, fremtvang de, efter at have ødelagt en stor Del af Kjøbenhavn ved et forfærdeligt Bombardement fra den 2. til den 5. September 1807, Opfyldelsen af deres Forlangende. Den saaledes udbrudte Krigs Slutning oplevede Christian den Syvende ikke; han døde den 13. Marts 1808 i Rendsborg, men blev først bisat den 16. Juli 1814 i Roskilde Domkirke.

18) En *Sølvpokal* med Indskrifter i Anledning af Krigen 1788.

19) En *Sabel,* forfærdiget paa Frederiksværk; paa Klingen Christian den Syvendes Navnechiffer, et Gravmonument samt Indskrifterne: DEN

---

[1]) Katalog over Prof. Krohns Haandtegninger m. v. 1883 S. 13 Nr. 214.

2 APRIL 1801 og KONGEN LØNNER FOLKET SKIØNNER. — En *Sabel,* forfærdiget paa Frederiksværk; paa Klingen et Gravmonument samt Indskrifterne: GUD OG DEN RETFÆRDIGE SAG og:

Jeg blottes kun af Chrestian (sic)
til Værn om elskte Fødeland.

En *Sabel* med følgende Indskrifter paa Klingen:

For Kongen og Fædrene Landet.
Som Hammer paa Ambolt saa falde mit Sværd
paa hver den der kommer som Fiende mig nær.

Tvende *Porcelæns-Punscheboller* med Fremstillinger af Slaget paa Kjøbenhavns Rhed den 2. April 1801.

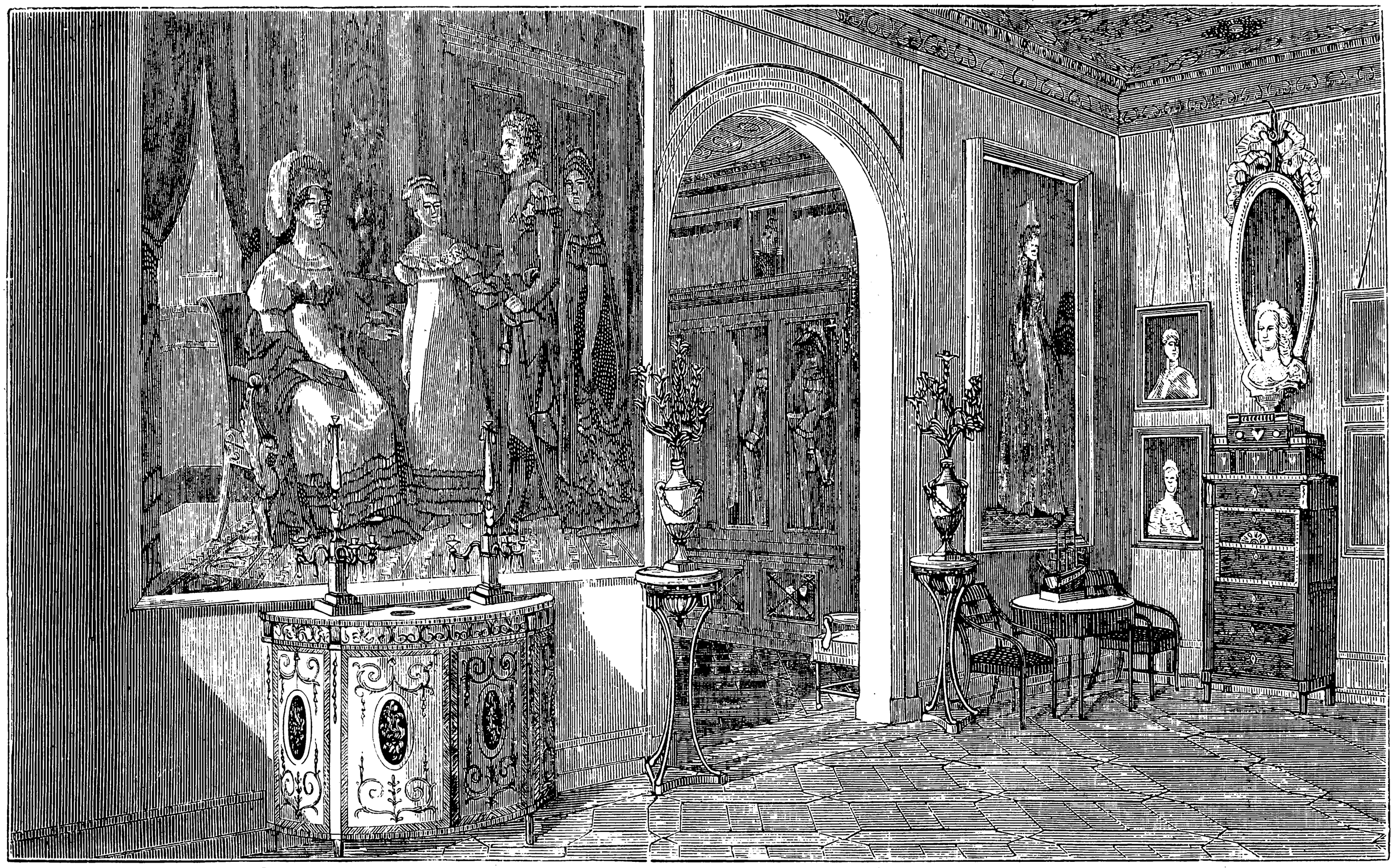
Efter Oberstlieutenant Horstmanns Død 1781 blev Major Cæsar August Wilster Slotsforvalter og Kommandant paa Rosenborg. I Christian den Syvendes Tid var navnlig Kavalergangen i Rosenborg Have en meget besøgt Promenade, saaledes som det ses paa vedføjede Billede Side 187.

Frederik den Sjettes Værelse.

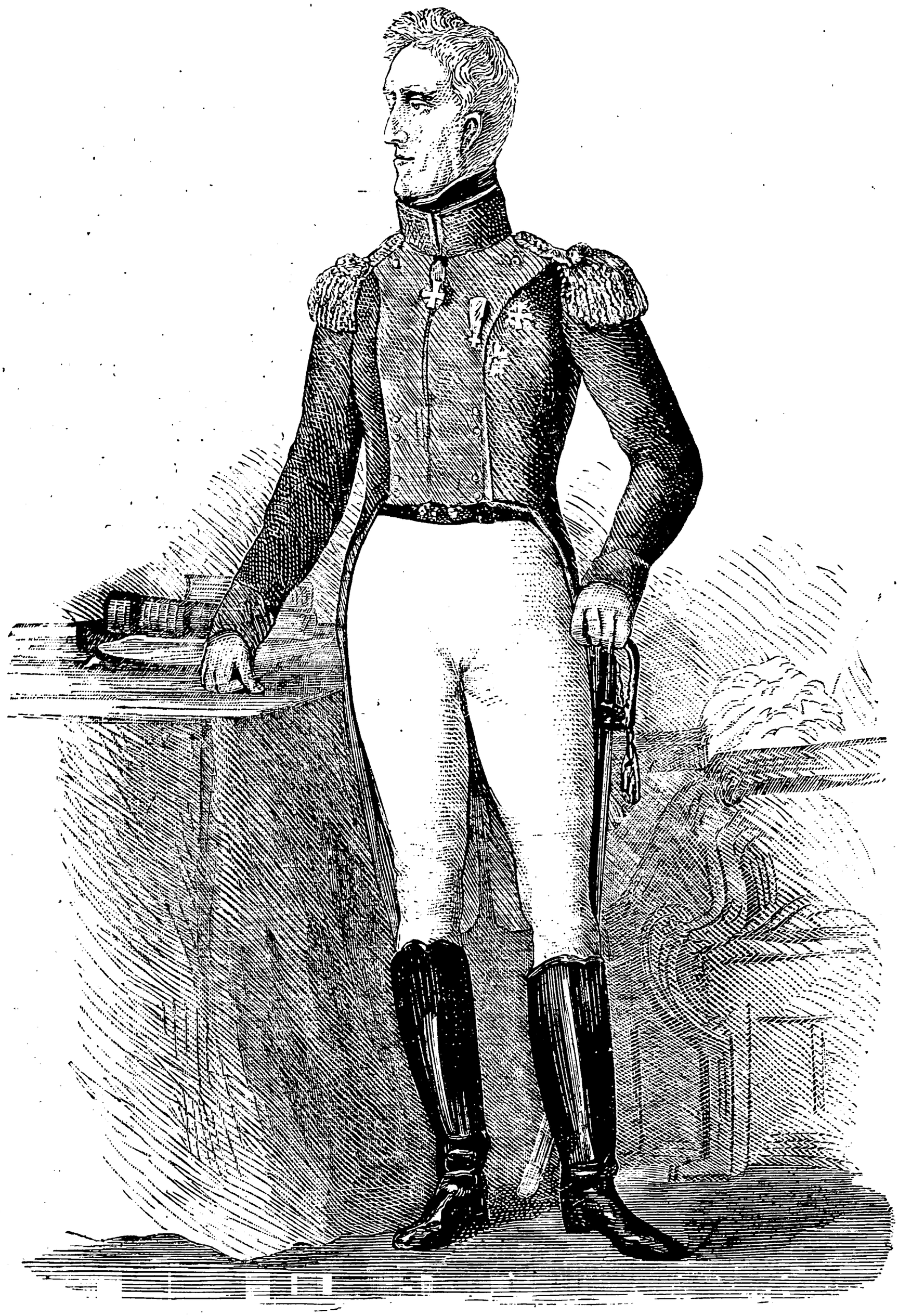
Dette Værelse udgjør det mindste af de tre Kabinetter, hvori det store røde Gemak blev afdelt i Aaret 1724; det blev da betrukket med »virket Tapetzeri«, som endnu fandtes her i Christian den Syvendes Tid, men som i Slutningen af det attende Aarhundrede blev anbragt i Slotsforvalterens Hus. Loftet, der i Christian den Sjettes Tid endnu bestod af malet Panelværk, blev senere, ligesom i de tilstødende mindre Kabinetter, forandret til glat Gibsloft; der var en Tid lang en Kakkelovn i dette Værelse. Efter at det i Aaret 1780 var blevet bestemt, at Mønt- og Medaillekabinettet skulde have Lokale paa Rosenborg, blev dette og de tre tilstødende Etfagsværelser afgivne hertil, og i Aarene 1782—1784 indrettedes de til deres nye Bestemmelse under Wiedewelts Tilsyn. Efter Møntkabinettets Bortflytning til Prindsens Palais i 1867 er Værelset blevet restaureret i en Stil, der svarer til Gjenstandene fra Frederik den Sjettes Tid, som nu opbevares her. Foruden nogle karakteristiske Møbler fra denne Periode, deriblandt Frederik den Sjettes hvidmalede Pult og simple Chatol, opbevares her i et stort Glasskab bl. A. Kongens Dragter og hans blaa Bomuldsparaply. Paa Væggene hænge forskjellige Portræter af Medlemmer af Kongefamilien samt af Statsministrene Grev Christian Ditlev Frederik Reventlau (født 1748, død 1827) og Ove Malling (født 1747, død 1829).

Frederik den Sjette[1]),

Søn af Kong Christian den Syvende og Dronning Caroline Mathilde, er født den 28. Januar 1768 paa Christiansborg. Som ovenfor omtalt førte Prindsen

Frederik VI.s Værelse.

Frederik den Sjette.

Regeringen paa sin sindssyge Faders Vegne fra den 14. April 1784, indtil han ved dennes Død selv besteg Thronen.

1) Af *Portræter af Frederik den Sjette* mærkes: Knæstykke som Barn, Pastel af Juel. — Hel Figur som Barn, malet af Seydewitz. — Brystbillede som ung, Kopi efter Juel. — Brystbillede, malet af Gröger. — Portræt, udført af Gröger med Sølvstift paa Pergament; har tilhørt Konferentsraad Thomsen[1]). — Miniaturportræt, hel Figur, malet af Eckersberg. — Kongen i Kroningsdragt, Kopi efter Eckersberg, malet af Küchler. — Rytterstatuette i Elfenben. — Frederik den Sjette, Dronning Marie Sophie Frederike og Prindsesserne Caroline og Vilhelmine; malede af Eckersberg. — Gibsbuste af Frederik den Sjette.

Den 31. Juli 1790 blev Prindsen paa Gottorp formælet med sin Kusine **Marie Sophie Frederike**[2]), Datter af Landgrev Carl af Hessen-Cassel og Frederik den Femtes Datter Louise, født den 28. Oktober 1767. I dette Ægteskab fødtes to Sønner og sex Døttre. Af Døttrene blev Caroline[3]) (født den 28. Oktober 1793, død den 31. Marts 1881) den 1. August 1829 paa Frederiksberg formælet med Prinds Frederik Ferdinand[4]), senere Arveprinds til Danmark (Søn af Arveprinds Frederik og Arveprindsesse Sophie Frederike, og Broder til Kong Christian den Ottende, født den 22. November 1792, død den 29. Juni 1863) og Vilhelmine Marie[5]), født den 18. Januar 1808, den 1. November 1828 formælet med Prinds Frederik Carl Christian, senere Kong Frederik den Syvende; Ægteskabet ophævedes i September 1837, hvorefter Prindsessen den 19. Maj 1838 ægtede sin Fætter, Kong Christian den Niendes Broder, Hertug Carl, født den 30. September 1813, død den 24. Oktober 1878. De øvrige Døttre og Sønnerne døde som Børn.

2) Af *Portræter af Marie Sophie Frederike* mærkes: Et Brystbillede, malet af Gröger, og et Brystbillede, Kopi efter Juel.

3) *Portræt af Arveprindsesse Caroline*, Knæstykke, malet af Aumont. — Brystbillede, malet af Professor Schiøtt. — Et fra Prindsesse Carolines Formæling hidrørende forgyldt Broncestel vil blive nærmere omtalt senere.

4) Portræt af *Arveprinds Ferdinand*, Brystbillede, malet af Professor Schiøtt.

5) Portræt af *Hertuginde Vilhelmine*, hel Figur, naturlig Størrelse; malet af Aumont.

Ved hans Thronbestigelse den 13. Marts 1808 var Danmark, som Frankrigs Allierede[6]), indviklet i den ved Kjøbenhavns Bombardement 1807 indledede Krig[7]) med England, og først den 14. Januar 1814 endtes denne ved Freden i Kiel, ved hvilken Norge afstodes til Sverig; til Erstatning fik Danmark Svensk Pommern, som senere blev bortbyttet til Preussen mod Lauenborg. Nordmændene vilde imidlertid ikke godkjende Foreningen med Sverig, men begyndte en Kamp for deres Uafhængighed; Statholderen, Prinds

---

[1]) Fortegn. over Thomsens Malerier og Haandtegninger S. 21 Nr. 11.

Christian Frederik, blev den 17. Maj samme Aar valgt til Konge og underskrev Norges frie Forfatning, men maatte allerede den 10. Oktober nedlægge Regeringen.

6) *Storkorset af Æreslegionen*, tilstillet Frederik den Sjette af Napoleon den Første 1808. — *Den westfalske Orden*, tilstillet Frederik den Sjette af Kong Jérome Napoleon 1811. — *Den hollandske Unionsorden*, tilstillet Frederik den Sjette af Kong Ludvig Napoleon 1808.

7) *Model af et dansk Linieskib*, udført af danske Krigsfanger i England af Kjødbenene i deres Mad[1]). — I Krigsaarene fra 1809 til 1813 uddelte Frederik den Sjette i Riddersalen paa Rosenborg Elefant- og Dannebrogsordenen; den *Ordensdragt*, han benyttede ved disse Lejligheder, opbevares i Samlingen.

Da roligere Tider syntes at oprinde over Europa efter Napoleons Fald, afholdtes der i 1814 og 1815 en Fyrstekongres i Wien 8) for at ordne den ved de langvarige Krige og store Omvæltninger forstyrrede Tingenes Tilstand; ogsaa Frederik den Sjette deltog i denne Forsamling. Efter sin Hjemkomst blev han og Dronningen paa deres Sølvbryllupsdag den 31. Juli 1815 salvede og kronede 9) i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Frederik Münter.

8) *Frederik den Sjettes Diplom som Medlem af Kunstakademiet i Wien.* — *En Stok* med Indskriften *Quoiqu' absent toujours présent* paa Haandtaget. Foræring fra Dronning Marie Sophie Frederike til Frederik den Sjette under hans Ophold i Wien.

9) Frederik den Sjettes *Salvingsdragt* og Dronning Marie Sophie Frederikes *Salvingskaabe.*

Resten af Frederik den Sjettes Regering, under hvilken der skete et forberedende Skridt til Indførelsen af en fri Forfatning ved Oprettelsen af raadgivende Provindsialforsamlinger, hengik i Fred 10). Han døde 11) paa Amalienborg den 3. December 1839 og blev den 16. Januar 1840 bisat 12) i Roskilde Domkirke. Dronning Marie Sophie Frederike døde paa Amalienborg den 21. Marts 1852.

10) Den franske *Helligaandsorden*, tilstillet Frederik den Sjette af Ludvig XVIII. 1818. — *Æreslegionens Storkors* fra det bourbonske Kongehus. — Frederik den Sjettes *Hosebaandsordens-Ridderdragt samt Ordenens Diplom og Statuter* (fra 1822). — En *Afbildning af en Hosebaandsridder* blev oversendt til Vejledning ved Investituren. — *Kongens Diplom som Ridder af den spanske gyldne Vlies* (fra 1818).

11) *Frederik den Sjette paa lit de parade*, malet af Schack.

12) *Kongens Ligfærd til Roskilde*, malet af Hammer. — *Bisættelsen i Roskilde Domkirke*, malet af Zeuthen.

---

[1]) Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1810 Nr. 56, 1811 Nr. 9.

Slotsforvalteren og Kommandanten paa Rosenborg, Major Wilster, døde 1812 og blev efter sit Ønske jordet i Haven i Nærheden af Slottet, hvor hans Mindestøtte endnu findes. Hans Efterfølger blev Oberstlieutenant, senere Oberst Vilhelm Albrecht Ludvig Herman Friess (1812—1834), hvorefter Oberstlieutenant Christopher Henrik Sommer blev Slotsforvalter og Kommandant.

Christian den Ottendes Værelse.

Dette Værelse, i hvilket der foruden nogle Gjenstande fra Frederik den Sjettes Tid, som ikke have kunnet faa Plads i det foregaaende Værelse, væsentlig opbevares Sager fra Christian den Ottendes Tid, har oprindelig bestaaet af to mindre Kamre, hvert paa eet Fag; af disse Kabinetter var i Frederik den Fjerdes og Christian den Sjettes Tid det ene betrukket med grønt, det andet med blaat Makay, Loftet i hvert af Kamrene var forsynet med et Maleri paa Lærred, og i Vinduerne hang der grønne Raskes-Gardiner; Gulvene vare oprindelig belagte med Stenfliser, men disse bleve borttagne 1724 og erstattede med Fyrrebrædder. Møblementet bestod i hvert Kammer af et Spejl, et Bord og tvende Gueridoner, hvortil kom et Par Stole og nogle Malerier; Kakkelovne fandtes ikke i disse Kamre, men de opvarmedes ved Rørene fra Kakkelovnene i de i 1724 henholdsvis fra det røde Gemak og fra Rosen afdelte Sidekabinetter. Kamrenes oprindelige Udstyrelse blev senere forandret, idet de i Christian den Syvendes Tid havde glat gibsede Lofter og Hautelissetapeter paa Væggene, medens der i Vinduerne hang gamle Kattuns-Gardiner. Da det i Aaret 1780 var blevet bestemt, at Mønt- og Medaillekabinettet skulde have Lokale paa Rosenborg, bleve de fire Etfagskabinetter afgivne hertil, og det overdroges Wiedewelt at indrette dem til deres fremtidige Brug; de to midterste bleve da slaaede sammen til det Tofagsværelse, som vi her have for Øje. I disse Møntkabinettets Værelser, som i Frederik den Sjettes Tid forøgedes med de to tilstødende Gavlværelser, hvori nu Frederik den Femtes og Christian den Syvendes Sager opbevares, holdt Ramus og senere Brøndsted numismatiske Forelæsninger, og det var her, at det store Medailletyveri blev begaaet i Efteraaret 1806, ved hvilket Møntsamlingen mistede nogle af sine bedste Stykker, som tildels vare uerstattelige; det lykkedes ikke at udfinde Gjerningsmanden; vel blev en Smed senere anholdt som mistænkt og sat i Stokhuset, ligesom ogsaa hans Familie blev arresteret, men der kom ikke Noget ud af Sagen. Møntkabinettet blev, som tidligere omtalt, flyttet til Prindsens Palais i Aaret 1867, og de her nævnte Værelser bleve derefter indrettede og udstyrede i en Stil, der svarer til de Gjenstande, som nu opbevares her.

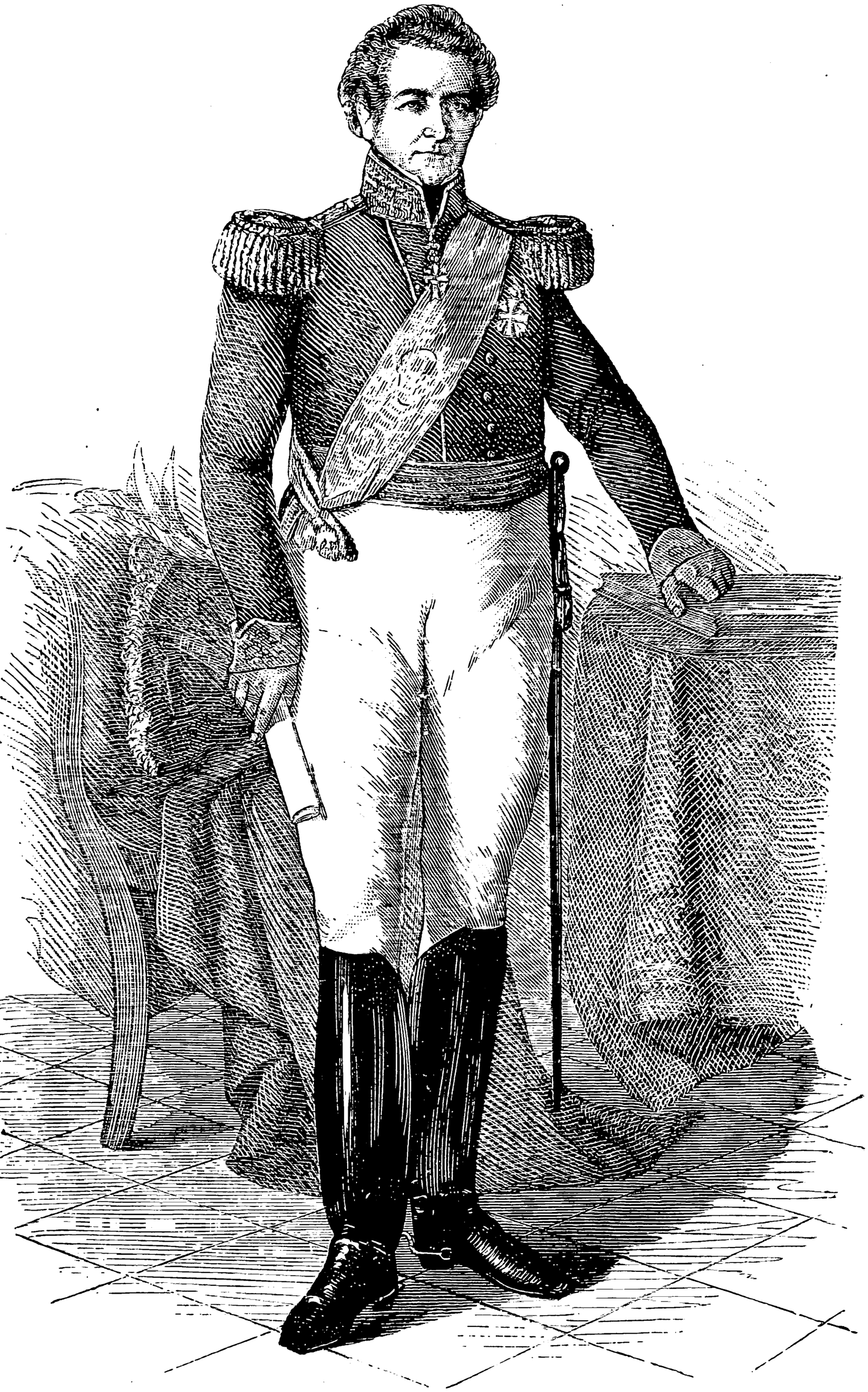
Christian VIII.s Værelse.

Foruden forskjellige Malerier samt Buster og Portræter af Medlemmer af Kongefamilien indeholder Værelset Portræter af Thorvaldsen (født 1770, død 1844), Pastelbillede udført af Hornemann, Oehlenschläger (født 1779, død 1850), malet af Gertner, Hans Christian Ørsted (født 1777, død 1851), malet af Jensen, Ingemann (født 1789, død 1862), malet af Koop, og Statsminister Poul Christian Stemann (født 1764, død 1855), malet af Jensen. Midt paa Gulvet staaer Frederik den Sjettes simple, runde Statsraadsbord af Fyrretræ, paa hvilket er anbragt en Montre, indeholdende endel mindre Sager, navnlig fra Frederik den Sjettes og Christian den Ottendes Tid, samt Gjenstande afgivne fra Enkedronning Caroline Amalies og Arveprindsesse Carolines Boer; Montren, der er rund og af samme Størrelse som Bordpladen, bærer paa Midten en Opsats, paa hvilken er anbragt et Smykkeskrin af drevet Arbejde med Forgyldning; det er forfærdiget i Frankrig og i sin Tid foræret Caroline Amalie af Konferentsraad Donner. Den ovenover hængende Lysekrone med Glasprismer og forgyldt Broncebeslag i Empirestil er kjøbt paa Auktionen efter Arveprindsesse Caroline. I det ene af Vinduerne staaer et smukt Frokoststel af wiensk Porcelæn; det er i sin Tid kjøbt i Wien af Overhofmarskal Hauch som Bryllupsgave fra Caroline Amalie til Prinds Christian Frederik. Paa Konsollen under Pillespejlet er anbragt et forgyldt Broncetaffeluhr, ovenpaa hvilket en Statuette af Christian den Ottende, siddende ved et Bord. Endelig findes her bl. A. et stort Glasskab, væsentlig indeholdende Dragter, forskjellige Møbler, et lille Skab med Arbejder af Maleren Hornemann, samt det med Ædelstene prydede Sølvdrikkehorn, som blev overrakt Ingemann paa hans 70 Aars Fødselsdag den 28. Maj 1859.

Christian den Ottende[1],

som Prinds Christian Frederik[2], Søn af Arveprinds Frederik og Arveprindsesse Sophie Frederike, er født den 18. September 1786 paa Christiansborg. Den 21. Juni 1806 blev han formælet med sin Kusine **Charlotte Frederike**[3], Datter af Frederik Frants[4], senere Storhertug af Meklenborg-Schwerin, og Louise[5], Hertuginde af Sachsen-Gotha-Roda, født den 4. December 1784. I dette Ægteskab, som blev ophævet 1809, fødtes to Sønner, af hvilke den ældste døde strax efter Fødselen; den yngste var Frederik Carl Christian, senere Kong Frederik den Syvende; efter Skilsmissen opholdt Prindsesse Charlotte Frederike sig i lang Tid i Horsens, men rejste senere til Rom, hvor hun døde som Katholik den 13. Juli 1840.

1) Af *Portræter og Buster af Christian den Ottende* fremhæves: Brystbillede som ung, Pastel af Hornemann. — Brystbillede, malet af Kratzenstein-Stub. — Hel Figur, naturlig Størrelse, malet 1831 af Aumont (jvfr. Afbildningen Side 197). — Brystbillede, malet af Marstrand. —

Christian den Ottende.

Portræt, tegnet af Mademoiselle Romili. — Broncebuste, efter Thorvaldsen. — Marmorbuste, udført af Strambo. — Rytterstatuette i Sølv, udført af Etatsraadinde Vogt, født Herbst. — Emailleret Portræt paa Bagsiden af et Gulduhr.

2) Et *Gulduhr med Kjede*, i hvilken et Signet med hans Navnechiffer *C F*.

3) Portræt af *Charlotte Frederike*. — Et *Agatsignet*, hvori er graveret det danske og det meklenborgske Vaaben i to Skjolde, hvorover en Krone. — En *glat Guldring*, hvori er graveret C F 21 Juni 1806.

4) Portræt af Storhertug *Frederik Frants* af Meklenborg-Schwerin (født 1756, formælet 1775, Storhertug 1815, død 1837).

5) Portræt af *Louise*, Hertuginde af Sachsen-Gotha-Roda (født 1756, formælet 1775, død 1808).

I Aaret 1813 blev Prindsen Statholder i Norge[6]), hvor han efter Freden i Kiel valgtes til Konge den 17. Maj 1814; men allerede den 10. Oktober samme Aar nedlagde han Regeringen.

6) Et *Trækrus* med udskaaret Arbejde, foræret Christian den Ottende i Norge 1814. — Christian Frederiks *Signet som Konge i Norge*. — *En af de Kammerherrenøgler*, som Christian Frederik uddelte som Konge i Norge.

Den 22. Maj 1815 formæledes han paa Augustenborg med Prindsesse **Caroline Amalie**[7]), Datter af Hertug Frederik Christian af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg og Frederik den Sjettes Søster Louise Augusta, født den 28. Juni 1796, død den 9. Marts 1881.

7) Af *Portræter og Buster af Caroline Amalie* mærkes: Hel Figur, naturlig Størrelse, malet af Aumont. — Broncebuste, efter Thorvaldsen. — Marmorbuste, udført af Strambo. — Knæstykke, malet 1879 af Professor H. Chr. Jensen.

Tvende Stole, benyttede ved Vielsen paa Augustenborg. — Et *Frokoststel af wiensk Porcelæn*, kjøbt i Wien af Overhofmarskal Hauch som Bryllupsgave fra Caroline Amalie til Christian Frederik.

En større Udenlandsrejse[8]) foretog Prindsen med Gemalinde i Aarene 1819 til 1822; navnlig var Opholdet i Italien af stor Betydning, idet hans Samling af græske og romerske Oldsager og antike Mønter her berigedes med mange kostbare og sjældne Stykker, der nu findes i Antik- og Møntsamlingen i Kjøbenhavn; i England hædredes han paa Grund af sin Lærdom og Begavelse af Universitetet i Oxford med den juridiske Doktorgrad[9]).

8) Som Minder om Christian den Ottendes Udenlandsrejse fremhæves, foruden et stort *forgyldt Bronce-Bordservice med Figurer af Thorvaldsen* (hvorom nærmere senere), *en grøn Silkefane* med tydsk Indskrift, *et Diadem af Guld med ægte Gemmer* samt *en stor Perle i Form af en Kanin*, indfattet i Guld, Foræring fra Grev Sommariva.

9) *Christian den Ottendes Diplom som Dr. juris ved Oxfords Universitet.*

Ved Kong Frederik den Sjettes Død den 3. December 1839 besteg han Thronen, og paa Dronningens Fødselsdag den 28. Juni det følgende Aar blev Kongeparret kronet og salvet 10) i Frederiksborg Slotskirke af Sjællands Biskop Jakob Peter Mynster.

10) *Kongens og Dronningens Salvingsdragter.* — *Kongens og Dronningens Salving*, tegnede af Gertner, med Portrætfigurer. — *Kroningen og Salvingen og Kroningsprocessionen*, malede af Gertner, med Portrætfigurer. — *Maleri i Sepia, fremstillende Kongen og Dronningen siddende paa Thronstolene.*

Christian den Ottende døde 11) paa Amalienborg den 20. Januar 1848 og blev den 26. Februar samme Aar bisat i Roskilde Domkirke.

11) En *Sølvske*, benyttet under Kongens sidste Sygdom som Medicinske. — Christian den Ottendes *lit de parade* og *castrum doloris*, malede af Simonsen.

Slotsforvalter- og Kommandantposten paa Rosenborg beklædtes i Christian den Ottendes Tid fremdeles af Oberstlieutenant Sommer.

Frederik den Syvendes Værelse.

Dette Værelse fremstod i Aaret 1724 ved »Rosens« Deling og førte i Begyndelsen Navnet Kongens Garderobe. Det hørte, som tidligere bemærket, til den Række Værelser, der en Tid lang vare overladte Møntkabinettet. Her findes nu, foruden forskjellige Malerier, Portræter og Møbler fra den nyere Tid, et stort Glasskab, væsentlig indeholdende Dragter, som have tilhørt Frederik den Syvende; ovenpaa Skabet staa to store Vaser af Sèvres-Porcelæn, som Kejser Napoleon III. har foræret Frederik den Syvende, og to Vaser af Parian Porcelæn fra Gustafsbergs Fabrik, skjænkede Samlingen af Kong Carl den Femtende. I Vinduet findes en Model af Frederik den Syvendes Lystdampskib »Falken«, og i et mindre Glasskab opbevares endel af Frederik den Syvendes Ordener.

Frederik den Syvende 1),

som Prinds Frederik Carl Christian 2), Søn af Kong Christian den Ottende og dennes første Ægtefælle Charlotte Frederike, er født paa Amalienborg den 6. Oktober 1808. Kort efter sin Konfirmation blev Prindsen i Slutningen af Maj 1826 forlovet med Kong Frederik den Sjettes yngste Datter **Vilhelmine Marie**, hvorefter han tiltraadte en Udenlandsrejse til Tydskland, Schweiz og Italien. I Neapel modtog han af Kongen af begge Sicilierne

Frederik den Syvende.

Sct. Januariusordenens Insignier[3]), og senere fik han af den franske Regering Æreslegionens Officerskors[4]), som det siges for en militær-videnskabelig Afhandling; sidstnævnte Ordensdekoration satte han stor Pris paa, og han bar hellere den end Storkorset, som senere tildeltes ham af Ludvig Philip[5]) og Kejser Napoleon den Tredie[6]). Efter et toaarigt Ophold i Udlandet kom Prindsen tilbage til Danmark, og hans Formæling med Prindsesse Vilhelmine fandt kort efter Sted paa Christiansborg den 1. November 1828. Ægteskabet ophævedes imidlertid i September 1837.

1) Af *Portræter og Buster af Frederik den Syvende* fremhæves: Endel Portræter som Barn og Yngling, deriblandt et udført af Kratzenstein-Stub 1813, et af Grøger og et af Professor Jensen. — Marmorbuste som Barn, modelleret af Thorvaldsen. — Portrætmedaillon i Elfenben, udført af Winther. — Portrætmedaillon i Terracotta, af Medaillør Conradsen. — Biscuitbuste, udført 1863 i Bings og Grøndahls Fabrik efter Bissens Model. — Portræt, tegnet 1841 af Gertner. — Knæstykke, malet af Gertner (jvfr. Afbildningen Side 200). — Miniaturportræt i Laaget paa en diamantbesat Gulddaase, testamenteret Samlingen 1884 af Kapitajn From Møller.

2) Et smukt udskaaret *Elfenbens Krudthorn* med hans kronede Navnechiffer *F C C* og Aarstallet 1847.

3) *Sct. Januariusordenens Brystst jerne* i tre Exemplarer.

4) *Æreslegionens Officerskors.*

5) *Storkorset af Æreslegionen fra Ludvig Philip*, fundet i Frederiksborgs Ruiner i en meget ødelagt Tilstand.

6) *Storkorset af Æreslegionen fra Kejser Napoleon den Tredie.*

Da Prindsens Fader ved Kong Frederik den Sjettes Død havde besteget Thronen, blev han som Kronprinds Guvernør over Fyn og kommanderende General i Jylland og Fyn. Den 10. Juni 1841 formæledes han i Neustrelitz med Prindsesse **Caroline Charlotte Mariane**[7]), Datter af Storhertug Georg af Meklenborg-Strelitz, født den 10. Januar 1821, og den 22. Juni holdt han med sin Gemalinde sit Indtog[8]) i Kjøbenhavn. Dette Ægteskab hævedes den 30. September 1846. Prindsessen døde den 2. Juni 1876.

7) *Portrætmedaillon i Elfenben af Prindsesse Caroline Charlotte Mariane*, udført af Winther. — *Prindsessens emaillerede Portræt paa Bagsiden af et Guldlommeuhr. — Tegnet Portræt af samme. — Et Signet med Skaft, helt af Røgtopas, med det danske og det meklenborgske Vaaben.* Testamenteret Samlingen af Prindsessen, der havde ønsket, at der herved maatte bevares en synlig, om end lille Erindring om hende i det Land, hun havde havt saa kjært.

8) *Maleri, fremstillende Saluten fra Linieskibet »Christian den Ottende«, Korvetten »Flora« og Briggen »Allart« under Dampskibet »Kiels« Indsejling til Hovedstaden*, udført af A. Melbye. Det nævnte Linieskib havde overført Brudeparret fra Rostock, og paa Kjøbenhavns Rhed gik de ombord i Dampskibet, som førte dem til den ved Holmens Kirke

indrettede Landingsbro. — *Tvende Malerier af Balsgaard, fremstillende Indtoget paa Slotspladsen.* I Spidsen for Processionen gaaer Ceremonimester, Kammerherre Levetzau, derefter følger Brudeparret, Prinds Ferdinand og Landgrev Vilhelm af Hessen, dennes Søn, nuværende Landgrev Frederik af Hessen (med Elefantordenens blaa Baand) og vor nu regerende Konge (med Dannebrogsordenens hvide Baand); paa begge Sider af den med rødt Klæde betrukne Estrade, hvorover er anbragt et Soltag, paraderer Garden tilfods, Studenterkorpset, Livjægrene og Borgervæbningen.

Som Prinds foretog Frederik den Syvende ofte længere Rejser og besøgte saaledes i Aaret 1834 med Linieskibet »Dronning Marie« Island, 1844 med Fregatten »Gefion« Skotland og Færøerne og 1846 med samme Skib Madeira[9]) og Spanien. I Aaret 1839 var han bleven optagen i Frimurerordenen[10]), for hvilken han nærede stor Interesse.

9) En *Merskumspibe med Sølvbeslag*, hvorpaa er graveret: *Madera Touren 1846.*

10) Frederik den Syvendes *Frimurersignet* med Omskriften: VLTOREM VLCISCITVR VLTOR. — *Carl den Trettendes svenske Frimurerorden*, baaren af Frederik den Syvende. — Den af Frederik den Syvende indstiftede *danske Frimurerorden.*

Ved sin Faders Død den 20. Januar 1848 besteg han Thronen, og kort efter udbrød under Ledelse af Hertug Christian og Prinds Frederik af Augustenborg et længe forberedt Oprør i Slesvig og Holsten. Insurgenterne fik Understøttelse fra Tydskland, og som forhen oftere var sket, oversvømmede Fjenden gjentagne Gange Jylland; i tre Somre fortsattes Krigen dels mod Oprørerne, dels mod de forskjellige tydske Stater, som ydede dem Hjælp, og først da Danmark havde sluttet Fred med disse, fik det frie Hænder til at undertrykke Opstanden[11]).

Den almindelige Frihedsbevægelse, som i Aaret 1848 rørte sig over hele Europa, sporedes ogsaa her i Landet; den enevældige Konge imødekom sit Folks Ønsker ved at give det en fri Forfatning og underskrev den 5. Juni 1849 Danmarks Riges Grundlov[12]).

Den 7. August 1850 indgik Frederik den Syvende et morganatisk Ægteskab med Louise Christine Lehnsgrevinde Danner, født den 21. April 1815, død i Genua den 6. Marts 1874.

11) *Den nederlandske militære Vilhelmsorden*, tilstillet Frederik den Syvende i Anledning af Sejren ved Fredericia den 6. Juli 1849; den er forsynet med Indskriften: VOOR MOED BELEID (ɔ: Konduite) TROUW.

12) *En Pen, med hvilken Frederik den Syvende har underskrevet Grundloven.*

De sidste tretten Aar af Frederik den Syvendes Regering hengik vel i Fred, men foruroligedes dog ved stadige Forfatningskampe og diplomatiske Forhandlinger med Tydskland angaaende Hertugdømmerne. Som en naturlig Følge af disse Stridigheder og af den derved til klarere Bevidsthed

vaagnede Nationalfølelse maatte der foregaa en Tilnærmelse til de to beslægtede, skandinaviske Nabofolk, hvis Konge, Carl den Femtende 13), nærede et varmt Venskab for Frederik den Syvende.

13) Ved Kong Carl den Femtendes Besøg i Kjøbenhavn den 19. Juli 1862 bar Frederik den Syvende som *Oberst for de skaanske Husarer* dette Regiments Uniform; de svenske *Seraphimer-*, *Vasa-*, *Sværd-* og *Carl den Trettendes Ordener* samt den norske *Sct. Olafsorden* ere anbragte paa denne. — En *Sabel*, som Kong Carl den Femtende har foræret Frederik den Syvende.

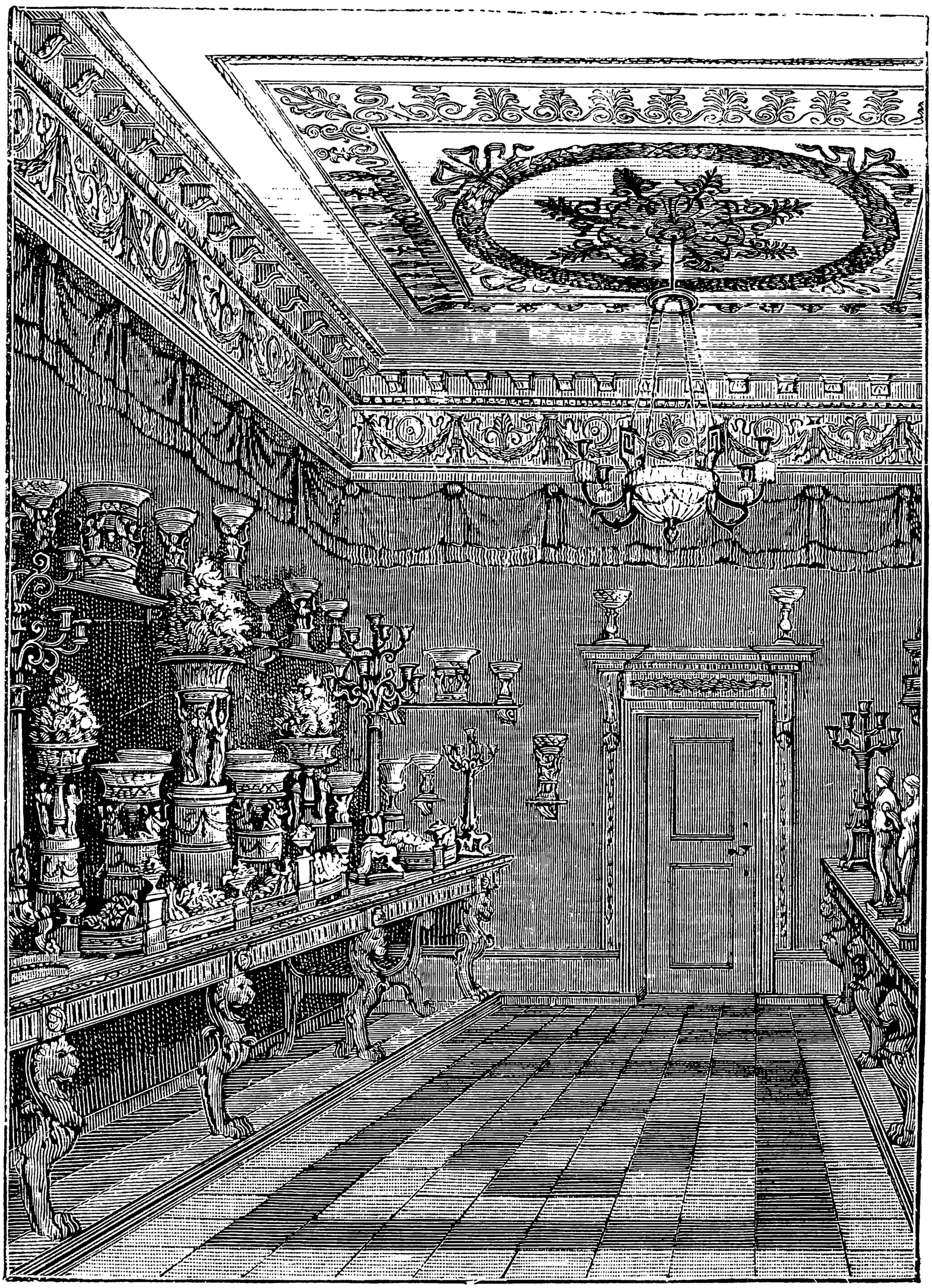
Kong Frederik den Syvende døde paa Lyksborg Slot den 15. November 1863; hans Lig, som Dampskibet »Slesvig« bragte til Kjøbenhavn den 2. December, blev den 18. samme Maaned ført til Roskilde, i hvis Domkirke Bisættelsen fandt Sted den følgende Dag.

Efter Oberstlieutenant Sommers Død 1851 blev Frederik Stouenberg konstitueret som Slotsforvalter, og i 1854 blev han udnævnt til virkelig Slotsforvalter; allerede 1856 blev han efter Ansøgning afskediget, men fungerede dog endnu til 1857; han døde 1874. Kommandantposten beklædtes fra 1852 til 1858 af Oberstlieutenant Vilhelm Ferdinand Würtzen.

I Aaret 1858 blev nuværende Kammerherre Jens Jacob Asmussen Worsaae Inspektør ved den kronologiske Samling, og i 1866 udnævntes han til Direktør for samme. Slotsforvalterposten paa Rosenborg beklædtes fra 1858 til 1878 af Kammerassessor, senere Kammerraad Ludvig August Læssøe, og fra 1878 til 1883 af Forfatteren Carl Christian Thorvald Andersen, efter hvis Død Dr. phil. Peter Michael Johan Brock blev udnævnt til Slotsforvalter.

Taarnværelset med Enkedronning Caroline Amalies og Arveprindsesse Carolines Bronce-Bordstel.

Efter Enkedronning Caroline Amalies og Arveprindsesse Carolines Død har Rosenborg bl. A. erhvervet *tvende Bordstel af forgyldt Bronce*, som have været i disses Besiddelse, og som, efter at være blevne kjøbte af Brygger Carl Jacobsen til Ny Carlsberg henholdsvis paa Auktionen efter Arveprindsessen og af Enkedronningens Bo, af ham ere blevne forærede til den kronologiske Samling. Det førstnævnte Stel, som ses tilvenstre i Billedet (Side 204), er udført i Paris efter Tegninger af Professor Hetsch og skjænket Arveprindsessen i Bryllupsgave; det bestaaer af *3 Plateauer med Spejlglas*, et større, aflangt og tvende mindre, runde, *4 større og 4 mindre Kandelabre*, *nogle Frugtkurve eller Vaser med kunstige Blomster og nogle lignende med aflange Krystalskaale samt endel Opsatser med tilhørende slebne Krystalskaale*. Bemeldte Stel, der er i

Taarnværelset med Bronce-Bordstellene.

Empirestil og rigt forgyldt, var udstillet paa Kunst- og Industriudstillingen i Kjøbenhavn i Sommeren 1879. Det andet Stel, som er erhvervet fra Enkedronningens Bo, og hvoraf nogle Stykker ses tilhøjre i Billedet, bestaaer af *1 aflangt og 2 runde Plateauer med Spejlglas, 4 store Kandelabre, 8 Opsatser med Skaale af slebet Krystal og 8 Frugtskaale med slebet Krystal;* samtlige disse Stykker ere udførte i Paris, hvor de i sin Tid ere bestilte af Prindsen af Noer paa Prinds Christian Frederiks (senere Kong Christian den Ottendes) Vegne. Til dette Bordstel høre endvidere *11 af Thorvaldsens Figurer*, modellerede i Rom i Begyndelsen af Tyverne, dels af Freund, dels af fremmede Kunstnere, navnlig Galli, under Thorvaldsens eget Tilsyn; de ere støbte og udførte i forgyldt Bronce hos Jollage og Hopfgarten i Rom; til Figurerne, som fremstille *de tre Gratier, Jason, Mars, Hyrdedrengen, Merkur, Amor, Psyche, Venus, Hebe, Dandserinden og Jægeren*, hører der *Fodstykker af slebet Porfyr*. Det er iøvrigt ikke alene de her nævnte Gjenstande, som ere skjænkede af Brygger Jacobsen, men *hele Værelsets Udsmykning* er tillige bekostet af ham. *Loftet, der er af Gibs og rigt forgyldt*, er en Kopi af et Loft i Landgrevens Palais i Bredgade, *Væggene ere betrukne med rødt Silketøj* fra Arveprindsesse Carolines Palais, *Dør- og Vinduesindfatningen samt Bordene*, paa hvilke Sagerne ere opstillede, ere hvidt lakerede med Forgyldning, *Gulvet er belagt med Marmorfliser og Vindueskarmen med en Marmorplade.* Under Loftet hænger en *Lysekrone* af slebet Krystal og forgyldt Bronce, hvilken har tilhørt Enkedronning Caroline Amalie; i Vinduet er der anbragt *to forgyldte Lampetter* i Empirestil fra Arveprindsessens Bo, og endelig er der i Værelset anbragt nogle *Taburetter* af forgyldt Træ med Silkebetræk, i Form af antike sellæ curules, ligeledes fra Arveprindsessens Bo; samtlige her nævnte Gjenstande ere ligeledes forærede af Brygger Jacobsen.

Værelset, der ligger i det nordøstre Taarn i Flugt med Slottets mellemste Etage, har tidligere været forsynet med en Kamin samt to Skabe i Væggen; det var oprindelig betrukket med forgyldt Læder paa blaa Grund og indeholdt i Frederik den Fjerdes og Christian den Sjettes Tid et Bord, et større og to mindre Spejle, de sidstnævnte med Lysearme, et Par Gueridoner, tre Stole samt Portræter af Dronningerne Sophie Amalie, Charlotte Amalie og Louise. Over Kaminen, i hvilken var anbragt en Skjærm samt en Jernildtang og en Skuffe, hang et Christusbillede; Vinduet var forsynet med et hvidt Kattuns-Gardin. Senere hen i Tiden blev Værelset fyldt med allehaande Sager, men i Begyndelsen af Frederik den Sjettes Regering blev det tilligemed det nedenunder og ovenover liggende Værelse i Taarnet indrettet til en Trappe for Tilskuerne ved Ordenshøjtidelighederne i Riddersalen. Efter at

denne Trappe senere var bleven borttagen, i Trediverne, benyttedes Værelset som Pulterkammer, indtil det i Vinteren 1881—1882 blev indrettet saaledes, som Billedet Side 204 viser. Under Værelsets Istandsættelse vare begge Broncestellene midlertidig anbragte i Riddersalen.

Efter saaledes at have gjennemgaaet den mellemste Etage, passere vi ad den med Portræter behængte Trappegang[1]) til den øverste Etage, der omfatter Riddersalen, Regalieværelset, Glas- og Porcelænssamlingen.

Riddersalen

eller den lange Sal, som den altid benævnes i de ældre Inventarier, ligger i Slottets øverste Etage og strækker sig gjennem hele Hovedbygningens Længde og Brede; den er 75 Alen lang, 14 Alen bred og $9^1/_2$ Alen høj. Salens nuværende Udsmykning skriver sig fra Slutningen af det 17. og Begyndelsen af det 18. Aarhundrede; om dens tidligere Udseende haves et Par Beretninger fra Christian den Fjerdes Tid, nemlig dels af Fyrst Christian af Anhalt, som besøgte Rosenborg 1623, dels af Legationssekretær Charles Ogier, som var her 1634. Den førstnævnte siger, »at Salen ligger i det øverste Stokværk, og at den er prydet med smukke Malerier, der fremstille hele Menneskelivet, og med Figurer af Gibs; denne Sal er hvælvet foroven og uden Søjler; den har to Marmorkaminer«. Ogier beretter: »Der findes her en prægtig hvælvet Sal, hvor der er mange udmærkede Malerier, som fremstille Menneskets Fornøjelser og Beskjæftigelser i forskjellige Aldre, de fleste fortræffeligt udførte«. De her nævnte Malerier, som bleve borttagne i Begyndelsen af Frederik den Fjerdes Regering, da det nuværende Stukkaturloft blev anbragt, omtales i Inventariet fra Christian den Femtes Tid; ifølge dette var der »Tredive store Skilderier udi et hvidt Loft« og »To dito ved Siderne paa øverste Skorsten«. Malerierne, af hvilke endel endnu existere, vare udførte af Frants Klein, Reinholdt Thim, Morten Stenvinkel og Peter Isachs, medens det mere haandværksmæssige Malerarbejde, navnlig Dekorationen af »Dønnikeværket« eller Stukkaturarbejdet

---

[1]) De fleste af disse Portræter ere omtalte under de forskjellige Konger; af Billeder af Personer, som ikke have været nævnte, fremhæves: Historikeren, Islænderen *Thormod Torfæus* (født 1636, død 1719), Borgermester i Kjøbenhavn, Højesteretsassessor *Petrus Petræus* (født 1608, død 1669), Maleren, Kancelliraad *Heinrich Krock* (født 1671, død 1738), Kunstkammerforvalter *Johan Salomon Wahl* (født 1689, død 1765) og Kunstkammerforvalter *Gerhard Morell* (født 1729, død 1769). De tre sidstnævnte Billeder ere malede af Wahl, jvfr. Spengler S. 523—524 Nr. 842—844.

Riddersalen.

paa Rammerne om Malerierne og andetsteds i Salen skyldtes Peter de Meier. Væggene vare beklædte med Guldlæderstapeter og Gulvet belagt med gullandske Fliser; disse sidste bleve borttagne 1772, fra hvilken Tid af Salen har havt Bræddegulv.

I Slutningen af Christian den Femtes Tid bleve de tolv store Tapeter, som efter Tegninger af Maleren Peter Andersen ere udførte i van der Eichens Fabrik i Kjøge [1]), ophængte i Salen. Disse Tapeter, der indeholde Fremstillinger af de vigtigste Begivenheder i den skaanske Krig, omgivne af Krigssymboler, ere forneden forsynede med oplysende Inskriptioner, tildels med Initialer. De anføres her i den Orden, hvori de ere anbragte, idet vi begynde med den nordre Væg:

Wismars Erobring:
Anno 1675 den 13 December.

Schaw hier die rechte Prob der Tapferkeit und Gütte
Des grossen Christians, es tobe, poche, wütte,
Die feste Wismar Stadt, dennoch er sie ersteigt
Und mitten in dem Sturm sich gnädig ihr erzeigt.

Erobringen af Landskronas Kastel:
Anno 1676 d 4 Augusty.

Landscronen stoltzes Schloss für den siegreichen Stücken
Des grosen Christians sich endtlich auch mus bücken;
Als es drei Wochen sich mit grosen Lob gewehrt,
Verzweiflend an Succurs hat es Accord begehrt.

Niels Juels Sejr paa Kolbergrhed; det svenske Linieskib »Calmar Castell«, 74 Kanoner, er ifærd med at synke:

Anno 1677 d 1 Juny.

Aus Gothenburg der Feind war durch den Belt gekommen,
Bey Rostock wart ertapt und tapfer ihm genommen
Vier capitale Schief nebenst selbst den Admiral;
Auch sanck Calmar Castel, der Rest entkam diesmahl.

Erobringen af Marstrand:
Anno 1677 d 23 Julii.

Unüberwindlich war vorhin des Marstrands Veste,
Ihr felsigtes Casteel vndt ihre steile neste;
Dem siegenden Monarch, dem großen Christian
Der tapfre Güldenlöw dennoch an heüt gewan.

---

[1]) Jvfr. Burman Becker, Forsøg til en Beskr. af og Eft. om vævede Tapeter i Danmark, 2. Udg. 1878.

Landgangen ved Raa i Nærheden af Helsingborg:
Anno 1676 den 29 Junij.

Hie steigt der Dähnen Macht mit tapfern Mvht avf Schonen,
Der Feinde Macht zergieng, nichts möchte widerstehn;
Es frevte sich das Land, vnd die darinnen wohnen,
Den grosen Christian, der sie befreyt, zv sehn.

Slaget ved Øland;
det svenske Linieskib »Stora Cronan«, 126 Kanoner, ført af Admiral Creutz, er kæntret og ifærd med at synke; af dets 842 Mand store Besætning (hvoriblandt 300 svenske Adelsmænd) bleve kun 40 frelste; Skibet sprang kort efter i Luften:
Anno 1676 den 1 Juny.

Dies war die erste Prob, da selbst die Cron must fallen,
Das Schwerdt zerstücket ward, der Apfel auf den Sand,
Der Schweden Macht zerstreüt durch unsrer Stücke Knallen,
So zeugt der Dæhnen Muht Luft, Himmel, Wasser, Land.

Paa den søndre Væg:

Helsingborgs Erobring:
Anno 1676 D 3 July.

Die Veſte Helſingburg mit ihren hohen Wällen
Vndt altem dicken Thurm ſich heute muſte ſtellen
Den Dähnen Zum Geboht: Der große Chriſtian
Auf Gnade dieß Caſteel am dritten tag gewan.

Christianstads Erobring; Solen er ifærd med at staa op[1]):
Anno 1676 den 15 Avgvsti.

Die kvhne Kraft des selbst anwesenden Monarchen
Giebt seinen Dähnen Mvth, das kein Kartavnen Schnarchen
Gefährlich ihnen scheint, dies Christianstad spvhrt,
Die mit dem Degen in der Favst wirdt emportiert.

Landgangen paa Rygen:
Anno 1677 d 17 September.

Ein Sitz der Tapferkeit das weltbekandte Rügen,
Das noch in seiner Asch von Nordens Helden zeügt,
Wirdt hie mit groser Macht und gleichen Glück bestigen
Vnd spühret, das an Muht die Zucht den Ahnen gleicht.

[1]) Jvfr. Løvenskjold, Eft. om den kgl. Livgarde til Fods S. 56.

Erobringen af Damgarten i Pommern:
Anno 1675 d 6 October.
Hie sahe man zuerst die Palm vnd Seigeszechen, (sic)
Die Pommern vns gebahr; es mvste Damgart sehn
Die erste Heldenprob und die Beschützer weichen,
Da kaum das Schwert gezücht, must schon der Feind vergen.

Slaget i Kjøgebugt:
Anno 1677 D 1 July.
Alß Schweden wuſte, wie von Holland ſolte komen
Succurs den Dähnen zu, ward ſchleünigſt unternomen
Die hieſig Falſter Schlacht; dennoch mit tapfer Hand
Der Nord Monarch den Feind ohn Hülffe überwand.

Erobringen af Landskrona:
Anno 1676 den 11 Jvly.
Kavm wahr die Waszer Krohn der Wellen Raub geworden[1]),
Als auch des Landes Krohn dem Feinde ward entwand;
Zwey Krohnen avf einmahl besiegte unser Norden
Durch Flvht vnd tapfres Schwert zu Waszer vnd zu Land.

Over Kaminen i Salens søndre Ende staaer en Buste af Christian den Fjerde i hvidt Marmor, hvilket Billede allerede omtales i Inventariet fra Christian den Femtes Tid; over den anden Kamin stod tidligere en Gibsbuste af Frederik den Tredie som Pendant til den foregaaende, men den blev flyttet fra Riddersalen i Begyndelsen af dette Aarhundrede vistnok i Anledning af Salens Benyttelse ved Ridderordenshøjtideligheder. Over Indgangsdøren til Regaliekamret er anbragt en Portrætmedaillon af Christian den Femte i hvidt Marmor; dette Billede har været her fra Christian den Femtes Tid af; derimod er en tilsvarende Portrætmedaillon af Frederik den Fjerde i Gibs over Salens Indgangsdør først bleven anbragt her i Aaret 1788. Ornamenterne omkring dette Billede, der ere af Træ, ere udførte af Frederik Ehbisch, som i Aaret 1707 herfor fik 32 Rdlr. Omkring Salen under Loftet findes en hvid Gesims af Stukkatur marmoreret af Christian von Bracht; over denne Gesims hvælver sig det prægtige Stukkaturloft, som er udført i Begyndelsen af Frederik den Fjerdes Regering i Aarene 1706 og 1707 af Kunstnerne Frederik Ehbisch, Frants Biener, Leonhard Schwabe, Mathias Scheidinger, Christian Knebel, Antonio Auzone, Gotfred Jøch og Carlo

[1]) Jvfr. Tapetet med Fremstillingen af Slaget ved Øland.

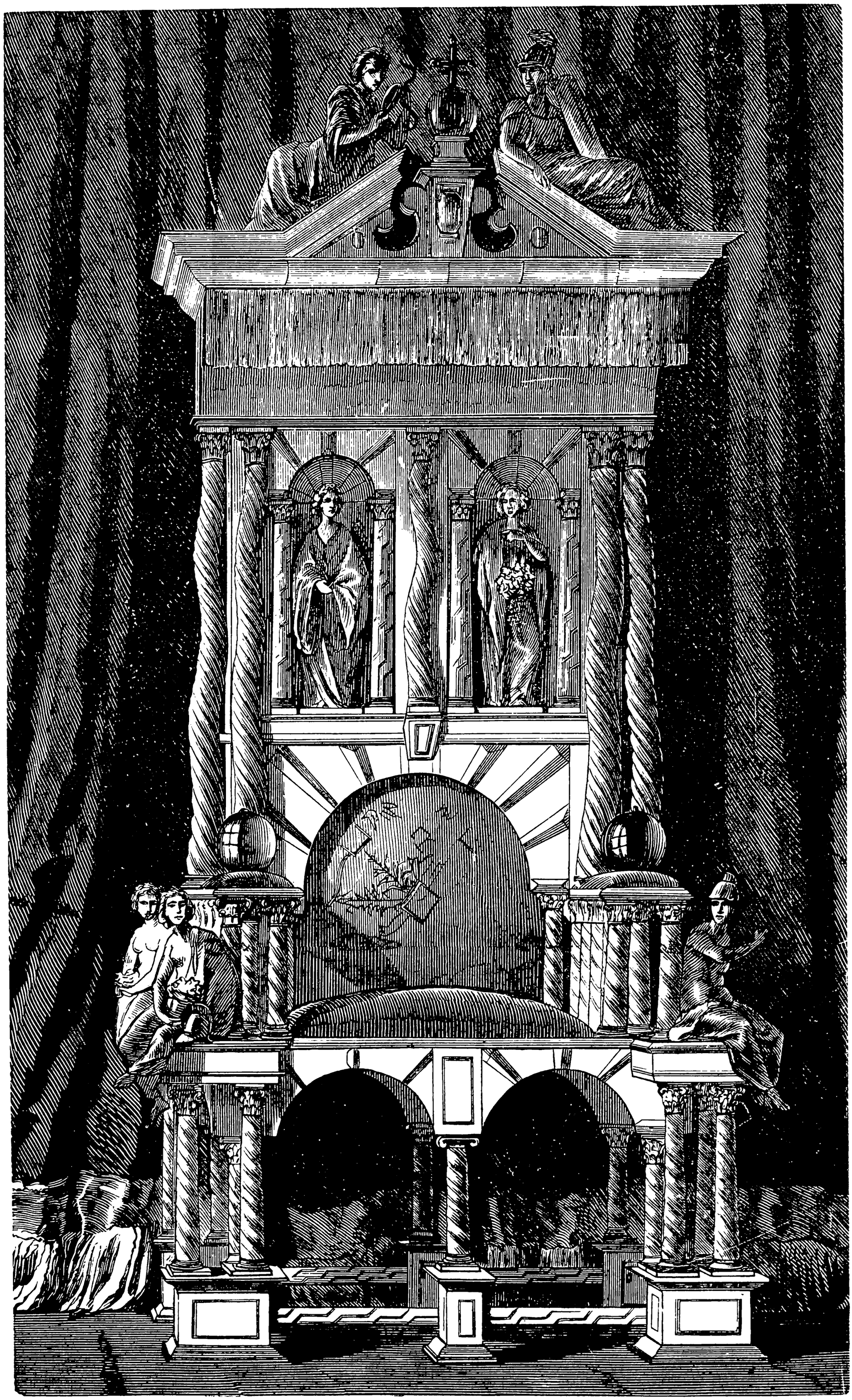
Maria Pozzi. De fire Malerier i Loftet, som fremstille Regalierne, ere udførte af Heinrich Krock. Loftet er inddelt i fem Afdelinger; i den mellemste ses det kongelige danske Vaaben i Stukkatur med Farver, omgivet af Dannebrogs- og Elefantordenskjederne med Kvadratur, Ornamenter og Løvværk udenom; nedenunder Vaabnet, over Indgangsdøren, et Felt med Ornamenter og Sirater af Festons omkring; i Feltet en liggende Løve, som krones af to Børn med en Egeløvskrands; paa den anden Side, over Døren til Regaliekamret, et lignende Felt, i hvilket en liggende Løve kronet af to Børn med en Laurbærkrands. I Salens søndre Ende findes Maleriet, fremstillende Kronen, hvorom Kvadratur, Ornamenter og Laurbærgrene i Stuk; i Partiet mellem Maleriet og Kaminen er fremstillet endel Engle og Børn samt fem Sindbilleder i naturlig Størrelse, nemlig midtfor: »Prudentia«, paa højre Side: »prindselig Glorie«, paa venstre Side: »Sapientia«, noget derfra: »Caritas« og ligeoverfor paa den østre Side: »Fama«. Mellem det nævnte Maleri og det næste, som fremstiller Sceptret, findes to Felter med Ornamenter omkring; derfra nedhænger til hver Side en Kongekaabe, holdt af et Elefanthoveds Snabel og af fire Engle; i hver af Kongekaaberne et Skjold med Frederik den Fjerdes kronede Navnechiffer og med en liggende Løve paa hver Side. Maleriet med Sceptret er omgivet af Kvadratur, Ornamenter, Roser og Rosengrene; derunder paa den østre Side et Hautrelief fremstillende de Vornedes Frigivelse, dateret Rendsborg den 15. August 1700; foran Bønderne ses »Libertas«, i den ene Haand holdende et Scepter og med den anden overrækkende Bønderne Frihedshatten, medens Figuren med den ene Fod søndertræder Trældomsaaget; paa den vestre Side ligeoverfor findes et tilsvarende Hautrelief, fremstillende Oprettelsen af Landmilitsen til Fods, dateret Kjøbenhavn den 22. Februar 1701; Officererne og fire af Soldaterne ere modellerede af Leonhard Schwabe, de øvrige Soldater af Frants Biener; foran Landmilitsen ses »Fortitudo«; det er interessant at bemærke, at Soldaterne ere bevæbnede med Bajonetter, som nylig vare opfundne; i Aaret 1696 exercerede Christian den Femte saaledes i Rosenborg Have tre Musketerer, som havde Bajonetter i deres Geværer. — Mellem Maleriet, der fremstiller Sceptret, og det kongelige Vaaben findes to med Ornamenter og Løvværk prydede Felter, og paa den nordre Side af Vaabnet to tilsvarende. Herefter kommer Maleriet med Sværdet, der er omgivet af Kvadratur, Ornamenter og Egegrene; derunder paa den østre Side en Fremstilling i Hautrelief af Dragonernes Oprettelse, dateret Kjøbenhavn den 31. December 1701; foran Dragonerne »Justitia«; ligeoverfor paa den vestre Side et tilsvarende Hautrelief, fremstillende Matrosernes Indrullering, dateret Kjøbenhavn den 16. December 1704; foran Matroserne

ses »Fidelitas«, holdende i den ene Haand en Indrulleringsbog og et Knippe Nøgler; dette Parti af Loftet er udført af Frants Biener. Mellem Maleriet med Sværdet og det næste, som fremstiller Rigsæblet, tvende Felter med nedhængende Kongekaaber som i Salens søndre Ende. Maleriet med Rigsæblet er omgivet af Kvadratur, Ornamenter og Løvværk prydet med Lilier; i Partiet mellem bemeldte Maleri og Kaminen ses endel Engle og Børn samt fem Sindbilleder i naturlig Størrelse, nemlig midtfor: »Gratia divina«, paa højre Side: »Adjutor«, paa venstre Side: »Vigilantia«, noget derfra »Prudentia« og ligeoverfor »Guverna«. Paa Gesimsen i Salens søndre Ende sidde to Figurer, fremstillende Nord for Kaminen: Asien, Syd for samme: Afrika; i den modsatte Ende af Salen ses tilsvarende Fremstillinger af Amerika (Syd for Kaminen) og Evropa (Nord for samme). Tre af disse Figurer ere udførte af Frants Biener, den fjerde af Leonhard Schwabe [1]). I Salens fire Hjørner findes Fremstillinger i Relief af de fire Vinde, Østen- og Søndenvinden som Hoveder med Fuglevinger, Vestenvinden som et Hoved med Flagermusevinger og Nordenvinden som et Hoved med Dragevinger.

Riddersalen indeholder, foruden *18 højryggede Stole* fra Frederik den Fjerdes Tid, forsynede med broderede Betræk, der angives at være udførte af Dronning Charlotte Amalie og hendes Hofdamer, *endel mindre og to større Spejle med Sølvrammer;* de tvende sidstnævnte, hvortil høre *Konsolborde* af Sølv, bleve frelste ved Christiansborgs Brand 1794; Spejlglasset blev ødelagt, men i Aaret 1865 ere de blevne forsynede med Spejlglas fra Webers Fabrik ved Haderslev; endvidere findes *4 høje Sølvkandelabre og 12 Sølvgueridoner,* af hvilke nogle bære Aarstallene 1732 og 1752; disse benyttes endnu ved festlige Lejligheder; foran Kaminen i den søndre Ende, i hvilken der endnu er anbragt en Jernkakkelovn fra 1721, findes en *Sølvskjærm* og *to Sølv-Brandryttere* og foran den anden Kamin, i den nordre Ende, *en fløjlsbetrukken Thronhimmel,* hvorunder *Kongens og Dronningens Thronstole* ere anbragte; den første (afbildet Side 213) bestaaer af Narhvaltænder og er forsynet med otte allegoriske Metalfigurer; øverst er anbragt et Rigsæble, hvorunder en kostbar Amethyst indsættes paa Kroningsdagen; denne Thronstol, der første Gang er benyttet 1671 ved Christian den Femtes Salving, har tidligere været behængt med karmoisinrøde, guldbroderede Silkegardiner. I Christian den Femtes Tid existerede der kun denne Thronstol, der da ogsaa stod i Riddersalen; Dronning Charlotte Amalie, der var reformert, blev nemlig ikke salvet, hvorfor der ikke var blevet anskaffet nogen Thronstol til hende. Derimod bleve

---

[1]) Meier, Fredensborg, Tillæg II.

Kongens Thronstol.

Dronningens Thronstol.

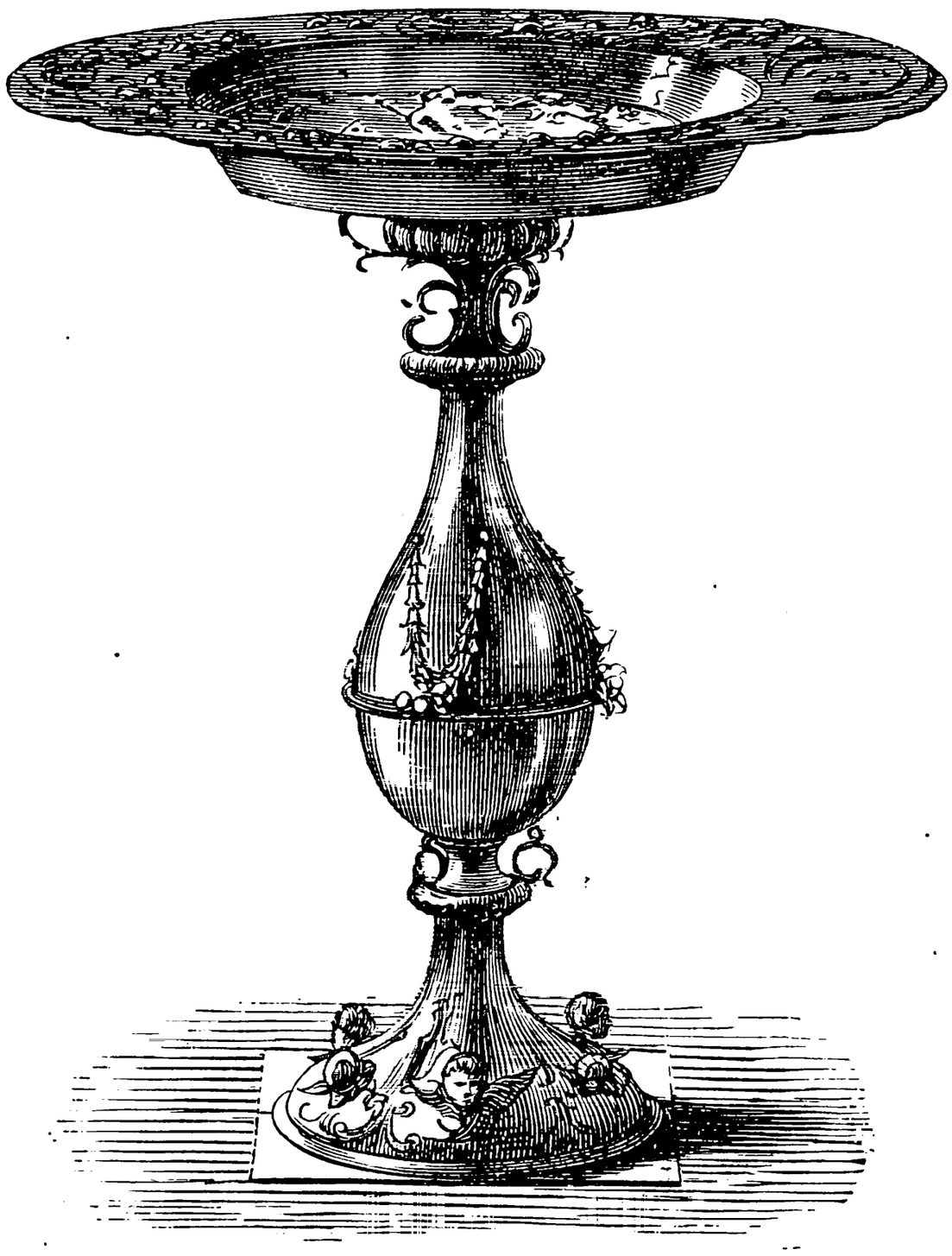
begge Frederik den Fjerdes Dronninger Louise og Anna Sophie Reventlau kronede, men da Christian den Sjettes Dronning Sophie Magdalene ikke ønskede at benytte den Thronstol, i hvilken Anna Sophie Reventlau var bleven kronet, blev den nuværende Thronstol (afbildet Side 214) anskaffet til hende. Den er overdragen med massivt Sølv og forgyldt paa flere Steder; paa Thronhimmelen findes to liggende Figurer, fremstillende Gudsfrygt og Kjærlighed med Jehovas Navn i Midten, Alt af støbt, massivt Sølv og tildels forgyldt; Sædet og Rygstykket ere beklædte med Sølvbrokade, og under Sædet findes en Krydsfod af støbt Sølv med drevet og forgyldt Arbejde. Den ældre Thronstol for Dronningerne var af Træ, udskaaren og forgyldt, og indvendig betrukken med tykt Sølvmor; den var prydet med »Crepinværk« af Sølv og Guld samt Guldgaloner og var forsynet med to otte Alen lange Gardiner af hvidt Damask med Guldblomster i; paa hvert Gardin hang der fire Guld- og Sølvkvaster. I Frederik den Fjerdes Tid stode Kongens og Dronningens Thronstole i den sydlige Ende af Riddersalen, men senere blev Taarnværelset ved Siden af, som nu benyttes til Porcelænssamlingen, indrettet til Thronkammer. Dronningens ældre Thronstol henstod dog ikke længe her, idet Kong Christian den Sjette allerede i Aaret 1732 forærede den til Slotsforvalteren paa Rosenborg Magnus Langhorn, for at den nye Thronstol kunde indtage den forriges Plads i Taarnkammeret; da dette og de tvende nedenfor liggende Taarnværelser i Aaret 1809 vare blevne omdannede til en Trappe til Riddersalen, henflyttedes Thronstolene en Tid lang til Prindsessens Forgemak, men ere derefter senere blevne anbragte paa deres nuværende Plads i Riddersalen. Foran Thronstolene findes *de tre Sølvløver*, der fremstille Danmarks Vaaben: Øresund, store og lille Belt; de ere udførte af Ferdinand Küblich og bleve første Gang benyttede ved Frederik den Tredies Begravelse [1]); senere ere de blevne anvendte ved Salvingshøjtidelighederne, kongelige Begravelser og lignende Lejligheder. I den anden Ende af Salen staaer *den kongelige Døbefont* (afbildet Side 216), der er af forgyldt Sølv, med en Fremstilling af Christi Daab i ophøjet Arbejde i Bunden af Fadet; dette Stykke, hvortil høre et Par blandt Regalierne opbevarede *Lysestager*, et *Fad* og en *Kande*, Alt af drevet Guld, blev i Aaret 1720 afgivet til Rosenborg og benyttes endnu. I det omtalte Guldfad findes følgende Indskrifter:

C 5
Døbe-Bekken
for Hans Majestets Kongelige Børn og Arve-Efterkommere.

[1]) C. Andersen, Rosenborg, 2. Udg. S. 101, Lauerentzens Tage-Register Chr. V. S. 48, Bircherods Dagbøger S. 129.

Af det ere døbte Kong Christian den Femtes Kongelige Børn Printz Friderich Ao. 1671 den 11 Octobris. Printz Christian Wilhelm Ao. 1672 den 21 Novembris. Printz Christian Ao. 1675 den 26 Martii. Printzesse Sophia Hedevic Ao. 1677 den 28 Augusti. Printzesse Christiana Charlotta Ao. 1679 den 18 Januarii. Printz Carol Ao. 1680 den 26 Octobris. Printz Wilhelm Ao. 1687 den 21 Februarii.

Hans Kongel: Høiheds Printz Friderichs Søn Printz Christian, døbt Ao. 1697 den 28 Junii. Itzige Printz Chri-

Kongefamiliens Døbefont.

stian Ao. 1699 den 30 Novem. Klochen 6 om Morgenen. Sl: Printz Carol Friderich Ao. 1701 den 23 Octobris Klochen 7 om Morgenen. Sl. Printz Georg Ao. 1703 den 6 Jan. tilig om morgenen. Printzesse Charlotta Amalia Ao. 1706 den 6 Octobris tilig om Morgenen. Princessin Christiana Amalia 1723 den 23 October om Aften Klocken 8½. Hans Kongelige Majestets Kong Friderich den Fierdes Søn Printz Friderich Christian er født den 1 Junii 1726 om formiddagen 10½ slet. Printz Carol er født den 16 Februarj 1728 om Morgenen 7½ slet.

Printz Friderich Cron Printzen Christians Søn er født den 31 Martii Klocken 10 om Aftenen Ao. 1723. Printzesse Lowise Cron Printzen Christians Daatter er født den 19 Juni Klocken 1 om eftermiddagen Ao. 1724. Printzesse Lowise Cron Printzen Christians Daatter er født den 19 Octobr. Klocken 4 om Morgenen Ao. 1726.

Printz Christian Cron Printz Friderichs Søn er født Anno 1745 den 7 July Klokken 11½ slet formiddagen. Princesse Sophia Magdalena Cron Printz Friderichs 1. Daatter født d. 3 July 1746 Klokken 8 slet aftenen. Princesse Wilhelmina Carolina Kong Friderichs den 5tes 2d. Daatter født d. 10 July 1747 Klocken 12½ slet. Cron Printz Christian Kong Friderichs den 5te 2den Søn er født d. 29 January 1749 klocken 1 formidagen.

Paa en under Bunden vedhæftet Plade er graveret: Princesse Lovise Kong Friderichs den 5t 3die Daatter, er født d. 30 January 1750 om Morgenen Klocken 7½ sledt. Printz Friederich Kong Friederichs den 5tes 3die Søn er født d. 11 October 1753 om Morgenen klocken hen imod 6 slet.

Kong Christian den Syvendes første Søn Cron Printz Friderich er fød den 28 Janv. 1768 om Aftenen Klokken 10½ slet. Kong Christian den Syvendes første Daatter, Princesse Louise Augusta er fød den 7d. Julii 1771 om Formiddagen Klokken hen imod 11 Slet.

hans Kongl. Høyt Cron Prints Friderichs 1de Daatter Marie Louise er fød om morgenen K 4½ slet d. 19 November 1792. Princesse Caroline hans Kongl. høyhed Cron Prints Friderichs 2dn Datter er fød d. 28de Octobr: 1793 om Morgenen Kl. 1 qvart til Sex. Hans Kongelige Høyheds Cron Prints Friderichs 3die Datter Princesse Louise er fød om Morgenen Klokken 4½ slet d. 21 Augt. 1795.

Hermed ophøre Indskrifterne.

At Riddersalen har været benyttet ved mange festlige Lejligheder, er utvivlsomt, skjøndt det er sjeldnere, at det udtrykkelig omtales, at vedkommende Festlighed har fundet Sted her; det berettes bl. A., at Frederik den Fjerdes Fødselsdag den 11. Oktober 1708 blev fejret »paa den store Sal« ved et prægtigt Taffel om Aftenen, og efter Fyrværkerifesten den 17. Oktober 1771 indtoge de Indbudne Forfriskninger i Riddersalen; denne var da oplyst ved Hjælp af fire Lysekroner, hver med 6 Lys, og paa hver af de to Kaminer stod der 4 Lys; lige for Døren til Regaliekamret var Kongens nye Fuldtaffelbord opstillet med kold

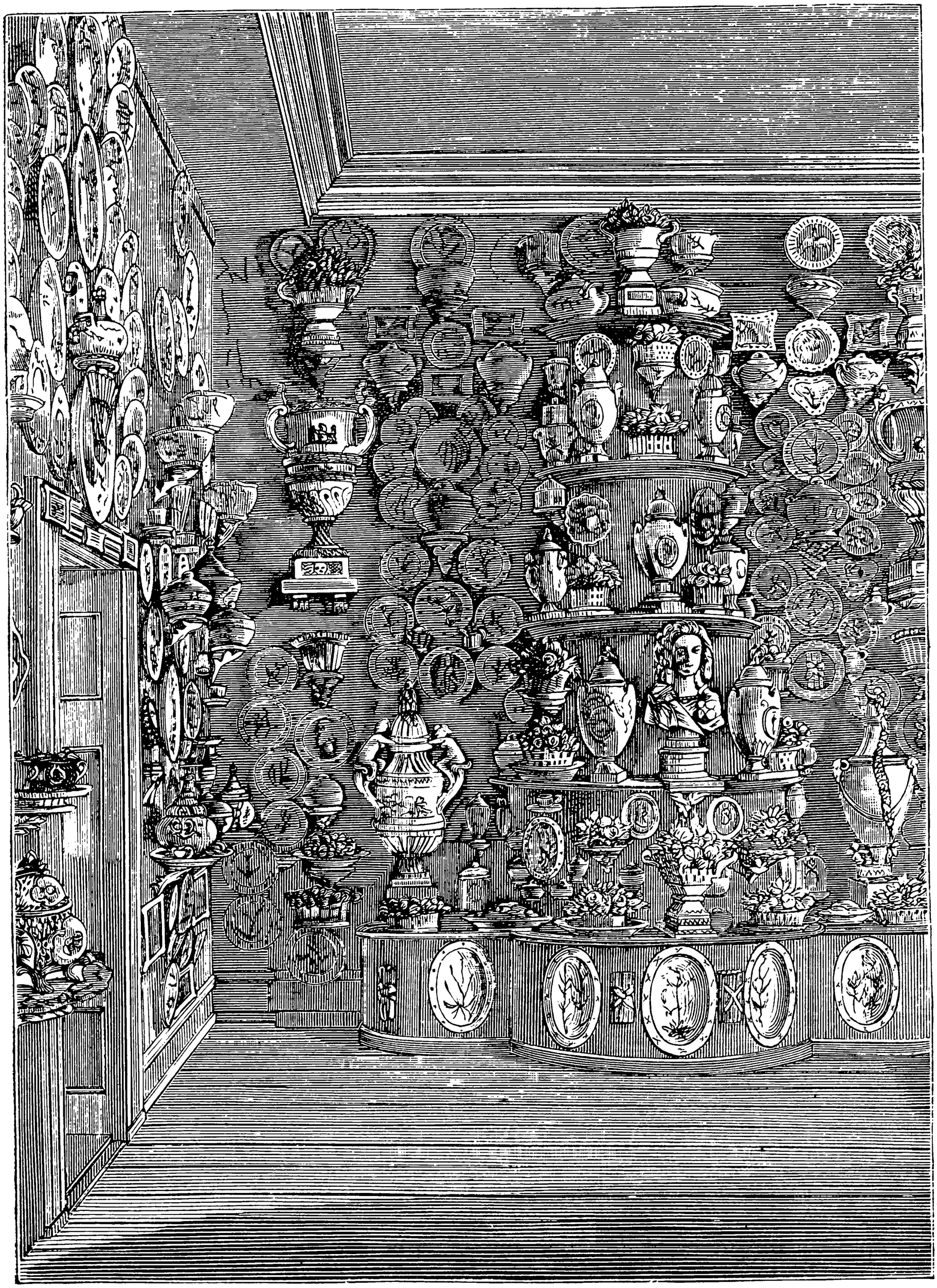
Anretning, og ved Siderne heraf stode 6 firkantede Borde, hvert paa 10 Couverts; paa hvert af disse Borde stod en Pyramide med Desert, 4 Tallerkener med Konfekt og 4 Lysestager, hver med 1 Lys; i hver Ende af Salen stode 2 ovale Borde, 2 paa 12 og 2 paa 10 Couverts; paa disse Borde var der ligeledes Desert og Konfekt samt 4 Lysestager, hver med 1 Lys og 2 Armstager, hver med 3 Lys; i Trappetaarnets Vinduer var der anbragt Lys. Som det vil bemærkes, var den store Sal efter Nutidens Begreber kun svagt oplyst. I Sommeren 1784 holdtes der adskillige Baller paa Rosenborg; Riddersalen var da oplyst med femarmede Lysestager paa Gueridoner langs Væggene, 6 Par paa hver Side; Dandsen gik for sig i den nordre Ende, medens en Balustrade fra det første Vindue paa venstre Haand fra Indgangen var anbragt tvers over Salen; ogsaa i de tre følgende Aar (1785—1787) afholdtes der Baller paa Rosenborg. Fra 1794 til 1829 fandt Højesterets Aabningshøjtidelighed Sted i Riddersalen den første Torsdag i Marts Maaned, og i Sommeren 1824 holdt Retten sine sædvanlige Møder her, medens dens Lokale i Prindsens Palais blev istandsat. I Aarene 1809 til 1813 uddeltes Elefant- og Dannebrogsordenen i Riddersalen med stor Højtidelighed.

Ved Siden af Riddersalen findes tre Taarnværelser, af hvilke det i det store Taarn indeholder Kronregalierne, som ere omtalte paa forskjellige Steder i det Foregaaende, medens der i de tvende andre opbevares Porcelæn og Glas.

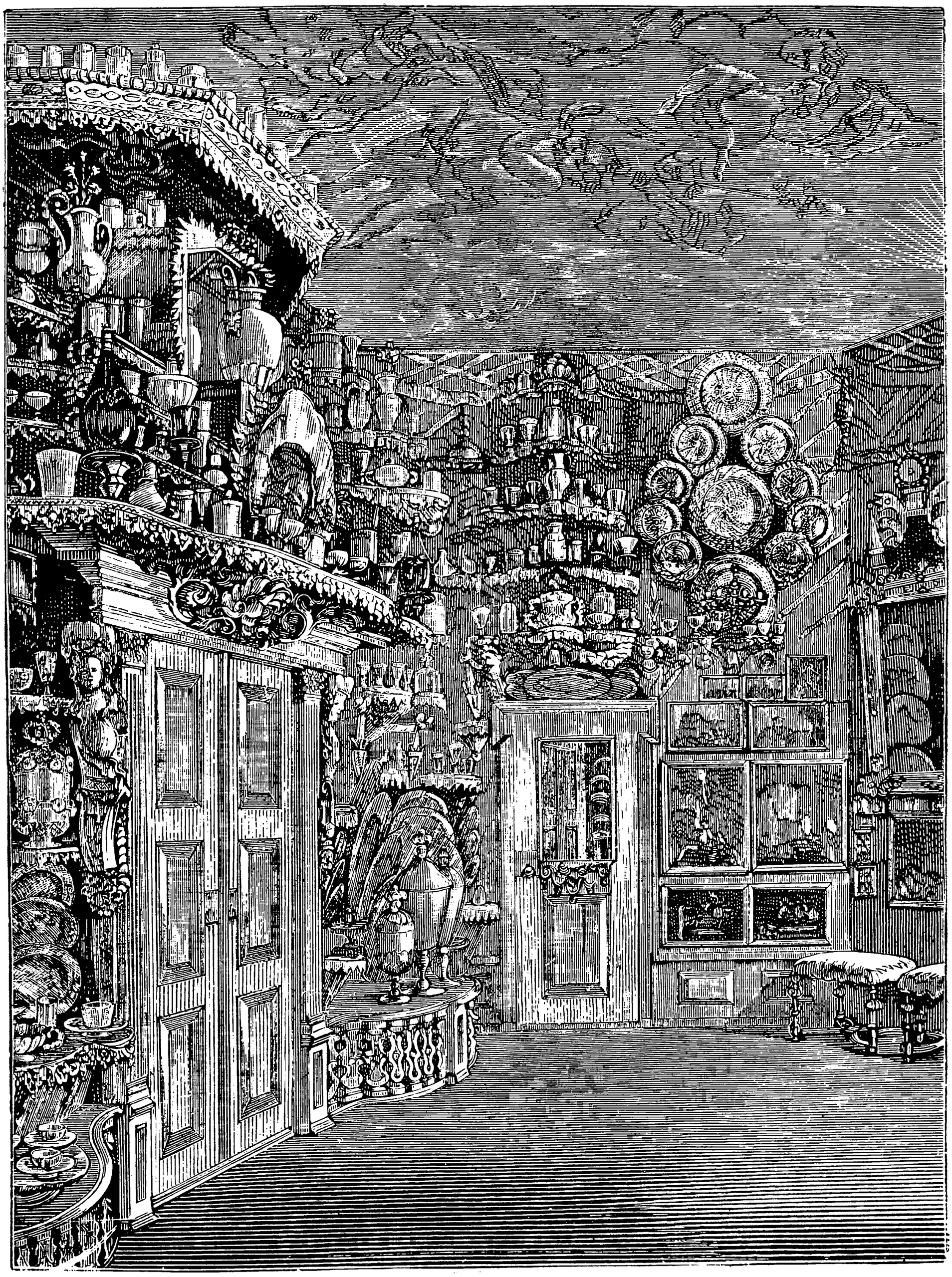
Porcelænsværelset.

Dette Værelse (jvfr. Afbildningen Side 219), der ligger i det nordøstre Taarn, benyttedes i forrige Aarhundrede til Opbevaring af Thronstolene, men blev i Aaret 1809 tilligemed de tvende nedenunder liggende Værelser omdannet til en Trappe som Opgang for Tilskuerne ved Ridderordenshøjtidelighederne; denne Trappe borttoges i Trediverne. Værelset indeholder nu en kostbar Samling af chinesisk, japansk, sachsisk, fransk og dansk Porcelæn. Det chinesiske og japanske skriver sig for en Del fra Frederik den Fjerdes og Christian den Sjettes Tid, blandt det sachsiske findes nogle Stykker af det ældste Bøttgerske Porcelæn og et kostbart Service fra Frederik den Femtes Tid, det franske er for største Delen fra Christian den Syvendes Tid, det danske bestaaer væsentlig af Flora danica Servicet, som oprindelig skal være bestilt af Kejserinde Catharina den Anden af Rusland, men som i Aaret 1803 [1]) blev

[1]) Marskall. Korresp. Prot. 1803—1804 S. 202—203.

Porcelænsværelset.

Glasværelset.

afkjøbt Kjøbenhavns Porcelænsfabrik af Christian den Syvende. Endvidere opbevares her noget ostindisk Porcelæn samt nogle Stykker fra Mariebergs Fabrik i Sverig. Et stort Fajance-Vaskebord skriver sig fra Byen Slesvig.

Glasværelset.

Dette Værelse (jvfr. Afbildningen Side 220), der ligger i det nordvestre Taarn, blev i Aaret 1714 indrettet til at optage den kostbare Glassamling [1]), som Frederik den Fjerde havde faaet Nytaarsdag 1709 som Gave fra Dogen Aloysio Mocenigo den Anden i Venezia. Herom indeholde Datidens Aviser følgende Oplysning: »Hvorpaa da Regeringen Nyt-Aars Dagen derefter giorde en ypperlig Sending til Hans Majestet af allehaande Forfriskelser, saasom rare Vine, Vildt, Lamme-Kiød, Ost, Frugter og Confect, røged Kiød, Vox-Lyys og adskillige kostbare Venetianske Glas, saa meget som til en Glas-Taffel hører være sig enten Tallerkener, Fade eller andet Tilbehør, hvilket altsammen førdes til Vands udi 12 store Baade, hvis Baadsmænd, vare iklædde Regeringens Liverie. Canalen var over alt fuld af Gondoler med Adelen udi, og Paladsens Vinduer fulde af Folk, for at see dette statselige Optog, og kom Kongen selv paa Galleriet saadant altsammen at anskue, beteende desformedelst at have en sær Fornøjelse. Raads-Herren Erizzo, som opvartede Kongen der sammestæds tilmældede Hans Majestet, at Regeringen havde sendt denne Æreskenk til Græven af Oldenborg — (Frederik den Fjerde rejste incognito under dette Navn) —, men dersom det havde været den forundt at vide, at Kongen af Danmark var her, saa skulde den ingenlunde have efterladt at giøre Forskiæl paa Sendingen. Baads-Karlene bleve forærede 100 Ducater, deres Høveds-Mand ligesaa og Regeringens Hofmester, som frembragte den Ære-Skienk, med en Guld-Kiæde, tillige med en Guld-Skue-Penge, 120 Ducater værd« [2]).

---

[1]) Oplysninger om Glasfabrikationen paa Murano ved Venezia findes i Zanetti: Guida di Murano, Venezia 1866, og sammes Piccola guida di Murano, Venezia 1869 (meddelt af Hr. F. R. Friis). I Bladet: La voce di Murano, giornale dell' industria vetraria, for 15. November 1883 Nr. 22 (meddelt af samme) omtales Glassamlingen paa Rosenborg. [2]) Januarii Maaneds Nye Tidender 1709 S. 4—6.

Ved Springvandet i Rosenborg Have.

Christian den Fjerde.